

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10870

HUMESH FAR KINDER

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

חומש
פאר קינדער
לויט
יהואש

אונזערע נאמען געשעצט פון
שלמה סיימאן

רעדאגירט פון
יודל מארק

יהואש פאר לאג געזעלשאפט

Copyright 1940 by Yehoash Farlag Gezelshaft
New York

All rights to this text reserved: the Yehoash Yiddish translation, the editorial comment, the glossary, the special selection, arrangement and presentation of the text in this volume.

No part of this book may be reproduced in any form without permission in writing from the publishers, except by reviewers who may quote brief passages in reviews to be printed in magazines or newspapers.

22

אַרויסגעגעבן פון יהואש פאַרלאַג געזעלשאַפֿט

זעצערײַ: דזשואיש פאַבליקעיִשן סאַסאַיעטי, פּילאַדעלפּיע

זעצערס: ד. סקערעטאַן, פ. הערשטיין

דרוקערײַ: א. כהן, קליוולאַנד

קאַרעקטור געלייענט און צײַכענונגען געמאַכט פון חוה יהואש דוואַרקין

Made in U.S.A.

א וואָרט פון די אַרױסגעבער

מיטן אַרױסגעבן דעם „חומש פאַר קינדער“ דערפילן מיר אַינגטלעך אַ וונטש פון יהואשן אַליין. און אַ וונטש פון יהואשן איז פאַר אונדז, די יורשים און אַרױסגעבער, כמעט ווי אַ צוואה. אין אַ ברייח פון 1925, גע- שריבן צו דר. זילבערפאַרב פון וואַרשע, שרייבט יהואש „... אין מיין פלאַן זײנען פאַראַן פאַרשײדענע תנ"כן, אײנער פון וועלכע איז אַ פאַר- קירצטער פאַר שולן. אָנגעהויבן וואָלט איך מיטן חומש „...“ און ער בעט דר. זילבערפאַרב אויב מעגלעך צוזאַמענצושטעלן אַ קאָמיסיע פון לערער צוגורײטן אַזאַ חומש. (יהואש האָט אָבער נישט נאָר נישט דער- לעבט די פרייד צו זען דעם קינדער חומש דערשײנען, נאָר אפילו זײן גאַנצע תנ"ך איבערזעצונג האָט ער דערלעבט צו זען בלויז טײלחײז אין דרוק). מיר האָבן אויך דעם וונטש זײנעם דערפילט און האָבן אײנ- געלאָדן אַ גרופע לערער צוגרײטן און רעדאַגירן דעם חומש פאַר די קינדער פון די ײדישע שולן.

מיר באַדאַנקען דעם „שלום־עליכם פּאָלקס־אינסטיטוט“ וואָס דורך זײן איניציאַטיוו איז די אַרבעט איצט צושטאַנד געקומען; אַ גרויסער דאַנק קומט דר. שלמה סײמאַן דעם צוזאַמענשטעלער, און חבר יודל מאַרק, דעם רעדאַקטאָר פאַר זײער איבערגעגעבענער אַרבעט. פון דער גאַנצער אַרבעט אַרום יהואשעס ליטעראַרישער ירושה איז די אַרבעט וואָס עס איז געווען פאַרבונדן מיטן אַרױסגעבן דעם „חומש פאַר קינדער“ געווען פאַר אונדז די אָנגענעמסטע און די פרידיקסטע. מיר חילן האָפן, אַז דאָס לערנען חומש אין די ײדישע שולן וועט זײן אַ וויכטיקער בײטראַג צו ײדישער קולטור־אַרבעט און וועט העלפן פאַרבינדן אונדזערע קינדער מיטן ײדישן עבר, באַקענען זײ מיט דער ײדישער געשיכטע און אונדזערע וונדערלעכע אייביקע ײדישע אידעאַלן.

מיר חײסן נישט פון אַ פרעצעדענט וווּ אַרױסגעבער זאָלן חידמען אַ בוך. געוויינטלעך פירט זיך, אַז אַ בוך ווערט געווינדמעט פון דעם שרײבער אָדער רעדאַקטאָר. דעם אַרױסגעבערס אַרבעט איז

איבעטלעך אַ טעכנישע. אָבער אין דעם פּאַל, איז אַחוץ וואָס מיר זיינען די אַרויסגעבער פון יהואשעס ווערק זיינען מיר דאָך אויך די זאַמלער און אויפהיטער פון זיין ליטעראַרישער ירושה, און מיר ווילן האָפּן, אַז דאָס באַרעכטיקט אונדז אפּשר אָפּצווייכן פון אַ פּרעצעדענט. ווילן מיר אָט די אויסגאַבע ווידמען דעם אַנדענק פון אונדזערע מאַמעס—דער מאַמע ברכה, וועמעס „גאָט פון אברהם, יצחק און יעקב“ ניגון אין די שבתדיקע בידהשמשותן קלינגט נאָך ביז היינט אין איר זונס אויערן, און דער מאַמע פּלאָראַ וועמעס צאַרטע ליבע און איבער-געגעבנקייט האָבן אונדז אַזוי פיל געשטאַרקט און געמוטיקט, אַז מיר זאָלן קענען אָנגיין די אַלע יאָרן מיט דער אַרבעט, וואָס איז געווען אַזאַ גרויסער טייל פון איר לעבן.

בען דוואַרקין
חוה יהואש דוואַרקין

א. די באשאפונג פון דער וועלט

אין אָנהייב האָט גאָט באַשאַפן דעם הימל און די ערד.
און די ערד איז געווען וויסט און ליידיק, און פינצטערניש איז
געווען איבערן תקום, און דער גייסט פון גאָט האָט געשוועבט
אויפן פלאַך פון די וואַסערן.

האָט גאָט געזאָגט:

„זאָל ווערן ליכט!“ – און עס איז געוואָרן ליכט. און גאָט
האָט געזען דאָס ליכט אַז עס איז גוט, און גאָט האָט פּונאַנדער-
געשיידט צווישן דעם ליכט און צווישן דער פינצטערניש. און
גאָט האָט גערופן דאָס ליכט – טאָג, און די פינצטערניש האָט
ער גערופן – נאַכט.

און עס איז געווען אַוונט און עס איז געווען פּרימאָרגן –
אין טאָג.

האָט גאָט געזאָגט:

„זאָל ווערן אַן אויסשפּרייט אין מיטן פון די וואַסערן!“
און גאָט האָט געמאַכט דעם אויסשפּרייט און האָט פּונאַר
דערגעשיידט צווישן די וואַסערן וואָס אונטער דעם אויס-
שפּרייט און צווישן די וואַסערן וואָס איבער דעם אויסשפּרייט.
און גאָט האָט גערופן דעם אויסשפּרייט – הימל. און עס
איז געווען אַוונט, און עס איז געווען פּרימאָרגן – אַ צווייטער
טאָג.

האַט גאַט געזאָגט:

„זאָלן זיך אײַנזאַמלען די וואַסערן פֿון אונטערן הימל אין
אײַן אָרט, און זאָל זיך באַווײַזן די יבֿשה!“
און עס איז אַזוי געשען.

און גאַט האָט גערופן די יבֿשה – ערד, און די אײַנזאַמלונג
פֿון די וואַסערן האָט ער גערופן – ימען.

און גאַט האָט געזען אַז דאָס איז גוט. האָט גאַט געזאָגט:
„זאָל די ערד אַרויסגראָזן גראָז, קרײַטעכץ וואָס גיט
אַרויס זאַמען, פֿרוכטביימער וואָס טראָגן פֿרוכט, וואָס זײַער
זאַמען איז אין זײַ!“

און עס איז אַזוי געשען. און די ערד האָט אַרויסגעבראַכט
גראָז, קרײַטעכץ וואָס גיט אַרויס זאַמען און בײַמער וואָס
טראָגן פֿרוכט, וואָס זײַער זאַמען איז אין זײַ.

און גאַט האָט געזען אַז דאָס איז גוט. און עס איז געווען
אַזונט, און עס איז געווען פֿרימאַרגן – אַ דריטער טאָג.

האַט גאַט געזאָגט:

„זאָלן ווערן ליכטער אין דעם אויסשפּרייט פֿון הימל,
פֿונאַנדערזשיידן צווישן דעם טאָג און צווישן דער נאַכט,
צו באַצײכענען די צײַטן און צו לײַכטן אויף דער ערד!“
און עס איז אַזוי געשען.

און גאַט האָט געמאַכט די צוויי גרויסע ליכטער: דאָס
גרעסערע ליכט פֿאַר דער געוועלטיקונג פֿון טאָג, און דאָס
קלענערע ליכט פֿאַר דער געוועלטיקונג פֿון דער נאַכט; און
די שטערן. און גאַט האָט זײַ אַרײַנגעזעצט אין דעם אויס-
שפּרייט פֿון הימל צו לײַכטן אויף דער ערד.

און גאָט האָט געזען אַז דאָס איז גוט. און עס איז געווען
אַחונט, און עס איז געווען פרימאַרגן – אַ פערטער טאָג.

האָט גאָט געזאָגט:

„וואָל דאָס וואַסער פול ווערן מיט לעבעדיקע באַשע-
פענישן, און פויגלען וואָלן פליען אויף דער ערד: איבערן
פרייען אויסשפרייט פון הימל!“ און גאָט האָט באַשאַפן די
גרויסע ים־חיות און אַלע לעבעדיקע באַשעפענישן וואָס
קריכן, און געפליגלטע פויגלען נאָך זייערע מינים.

און גאָט האָט געזען אַז דאָס איז גוט. און גאָט האָט זיי גע-
בענטשט אַזוי צו זאָגן: „פּרוכפּערט אַיך און מערט אַיך, און
פילט אָן די וואַסערן אין די ימען, און די פויגלען וואָלן זיך
מערן אויף דער ערד!“

און עס איז געווען אַחונט, און עס איז געווען פרימאַרגן – אַ
פינפטער טאָג.

האָט גאָט געזאָגט:

„וואָל די ערד אַרויסברענגען לעבעדיקע באַשעפענישן
נאָך זייערע מינים: בהמות און שרצים און חיות, נאָך זייערע
מינים.“

און עס איז אַזוי געשען. און גאָט האָט געמאַכט די חיות
פון דער ערד נאָך זייערע מינים און די בהמות נאָך זייערע
מינים און אַלע שרצים פון דער ערד נאָך זייערע מינים.

און גאָט האָט געזען אַז דאָס איז גוט. האָט גאָט געזאָגט:
„לאַמיר מאַכן מענטשן אין אונדזער געשטאַלט, נאָך
אונדזער גלייכעניש און זיי וואָלן הערשן איבער די פיש פון ים
און איבער די פויגלען פון הימל, און איבער די בהמות, און

איבער דער גאַנצער ערד, און איבער די שרצים וואָס קריכן
אויף דער ערד".

און גאָט האָט באַשאַפֿן דעם מענטשן אין זײַן געשטאַלט;
אין גאָטס געשטאַלט האָט ער אים באַשאַפֿן.

און גאָט האָט געזען אַלץ וואָס ער האָט געמאַכט – ערשט
עס איז זייער גוט, און עס איז געווען אַוונט, און עס איז געווען
פרימאָרגן – דער זעקסטער טאָג.

אַזוי זײַנען פֿאַרענדיקט געוואָרן דער הימל און די ערד
און זייער גאַנצער באַשאַפֿן. און גאָט האָט געענדיקט צום
זיבעטן טאָג זײַן אַרבעט וואָס ער האָט געמאַכט. און ער האָט
גערוט* אויפֿן זיבעטן טאָג פֿון זײַן גאַנצער אַרבעט וואָס ער
האָט געמאַכט. און גאָט האָט געבענטשט דעם זיבעטן טאָג און
האָט אים געהײליקט, ווייל אין אים האָט ער גערוט פֿון זײַן
גאַנצער אַרבעט.

דאָס איז די געשיכטע פֿון דעם הימל און דער ערד, ווען
זײַ זײַנען באַשאַפֿן געוואָרן.

די פלאַנצונג פֿון גרענ

האָט גאָט געפורעמט דעם מענטשן פֿון שטויב פֿון דער
ערד און האָט אַרײַנגעבלאַזן אין זײַנע נאָזלעכער אַן אָטעם
פֿון לעבן, און דער מענטש איז געוואָרן אַ לעבעדיקער נפֿש.
און גאָט האָט געפלאַנצט אַ גאַרטן אין עֶדֶן אין מזרח, און
האָט דאָרטן אַרײַנגעזעצט דעם מענטשן, וואָס ער האָט גע-
פורעמט.

* רוען הייסט שבת, דערפֿאַר רופֿט מען דעם טאָג שַׁבָּת.

און גאָט האָט געמאַכט שפּראַצן פון דער ערד אַלערליי
ביימער, וואָס זיינען שייַן אָנצוקוקן און זייער פּרוכט איז גוט
צום עסן; אויך דעם בוים פון לעבן אין מיטן גאַרטן און דעם
בוים פון וויסן גוטס און שלעכטס.

און גאָט האָט גענומען דעם מענטשן און האָט אים אַרייַר
געזעצט אין גאַרטן פון עֶדן, אים צו באַאַרבעטן און אים צו
היטן. און גאָט האָט אָנגעזאָגט דעם מענטשן אזוי צו זאָגן: „פון
אַלע ביימער אין גאַרטן מעגסטו עסן; אָבער פון דעם בוים
פון וויסן גוטס און שלעכטס – פון אים זאָלסטו ניט עסן, ווייל
אין דעם טאָג וואָס דו עסט פון אים, וועסטו שטאַרבן!“

די באַשאַפונג פון דער פּרוי

און גאָט האָט געבראַכט צו דעם מענטשן אַלערליי חיות
פון פעלד און אַלערליי פויגלען פון הימל, צו זען ווי ער וועט
זיי רופן. און ווי דער מענטש וועט רופן איטלעכע לעבעדיקע
באַשעפעניש, דאָס זאָל זיין איר נאָמען.

האָט דער מענטש אָנגערופן נעמען פאַר אַלע בהמות און
פאַר די פויגלען פון הימל און פאַר אַלע חיות פון פעלד.
אָבער פאַר אַדמען* האָט גאָט ניט געפונען קיין גע-
הילף, פאַסיק פאַר אים. האָט גאָט דער האַר געזאָגט:

„עס איז ניט גוט דער מענטש זאָל זיין אַליין. איך וועל
מאַכן אַ געהילף, פאַסיק פאַר אים.“ האָט גאָט געלאָזט פאַלן
אַ טיפּן שלאַף אויף דעם מענטשן און ער איז איינגעשלאָפן.

* אַדם – דער נאָמען פון ערשטן מענטשן, אַדם, אין העברעאיש –
אַ מענטש.

און גאָט האָט אַרויסגענומען איינע פון אַדמס ריפן און האָט פאַרלייגט איר אָרט מיט פלייש. און גאָט האָט געבויט פון דער ריפ, וואָס ער האָט אַרויסגענומען פון דעם מענטשן, אַ פרוי און האָט זי געבראַכט צו דעם מענטשן.

האָט דער מענטש געזאָגט:

„דאָס איז בייַן פון מיינע ביינער און פלייש פון מייַן פלייש, זאָל אָט די גערופן ווערן „פרוי“ ווייל פון אַ מאַן* איז זי גענומען געוואָרן“.

און אַדם האָט גערופן דעם נאָמען פון זיין ווייב חוה**.

ווייל זי איז געווען די מוטער פון אַל דעם לעבעדיקן.

און גאָט האָט זיי געבענטשט און צו זיי געזאָגט: „פרוכפערט אייך און מערט אייך און פילט אָן די ערד און הערשט איבער די פיש פון ים און איבער די פויגלען פון הימל, און איבער אַל דעם לעבעדיקן וואָס קריכט אויף דער ערד“.

און אַדם און חוה זיינען ביידע געווען נאָקעט און זיי פלעגן זיך ניט שעמען.

די שלאַנג

און די שלאַנג איז געווען די קליגסטע פון אַלע חיות פון פעלד, וואָס גאָט האָט געמאַכט, און זי האָט געזאָגט צו דער פרוי:

„האָט טאַקע גאָט געזאָגט, איר זאָלט ניט עסן פון קיין בוים

פון גאַרטן?“

---

* איש - אַ מאַן, אישה - אַ פרוי.

** חוה - לעבן.

האַט די פרוי געזאָגט צו דער שלאָנג:
„פון די פרוכט פון די ביימער פון גאַרטן מעגן מיר עסן,
נאַר פון די פרוכט פון דעם בוים וואָס אין מיטן גאַרטן האָט
גאָט געזאָגט: איר זאָלט דערפון ניט עסן און איר זאָלט זיך ניט
צורירן צו דעם, אָניט וועט איר שטאַרבן.“

האַט די שלאָנג געזאָגט צו דער פרוי:
„שטאַרבן וועט איר ניט שטאַרבן, נאַר גאָט ווייס אָז אין
דעם טאָג וואָס איר עסט דערפון וועלן זיך עפענען אייערע
אויגן, און איר וועט זיין אַזוי ווי גאָט צו וויסן גוטס און שלעכטס.“
האַט די פרוי געזען אָז די פרוכט פון בוים איז גוט צום
עסן און שייך פאַר די אויגן, האָט זי גענומען פון זיין פרוכט און
האַט געגעסן. זי האָט אויך געגעבן איר מאַן און ער האָט גע-
געסן. און זייערע ביידנס אויגן האָבן זיך געעפנט און זיי האָבן
זיך דערוויסט אָז זיי זיינען נאַקעט. האָבן זיי צונויפגענייט
פייגנבלעטער און זיך געמאַכט גאַרטלען.
און זיי האָבן געהערט דעם קול פון גאָט אין גאַרטן. און
אַדם און זיין ווייב האָבן זיך באַהאַלטן פאַר גאָט דעם האַר-
צווישן די ביימער פון גאַרטן.

די שטראַף פאַר דער ערשטער זינד

האַט גאָט גערופן צו דעם מענטשן און האָט צו אים גע-
זאָגט:

„ווי בייסטו?“

האַט ער געענטפערט: „איך האָב געהערט דיין קול אין

גארטן און איך האָב מורא געהאַט, ווייל איך בין נאַקעט, האָב
איך זיך באַהאַלטן".

האַט גאָט געזאָגט:

— „ווער האָט דיר געזאָגט אַז דו ביסט נאַקעט? האָסטו גע-
געסן פון דעם בוים וואָס איך האָב דיר אָנגעזאָגט ניט צו עסן
פון אים?"

האַט דער מענטש געזאָגט:

— „די ווייב וואָס דו האָסט מיר געגעבן, זי האָט מיר געגעבן
פון דעם בוים, און איך האָב געגעסן".

האַט גאָט געזאָגט צו דער פרוי:

— „וואָס האָסטו דאָ געטאָן?"

האַט די פרוי געזאָגט:

— „די שלאַנג האָט מיך אָנגערעדט, און איך האָב געגעסן".

האַט גאָט דער האַר געזאָגט צו דער שלאַנג:

„ווייל דו האָסט דאָס געטאָן זאָלסטו זיין פאַרשאַלטן פון
צווישן אַלע בהמות און פון צווישן אַלע חיות פון פעלד. אויף
דיין בויך זאָלסטו גיין און ערד זאָלסטו עסן אַלע טעג פון דיין
לעבן. און אַ פּינטשאַפט וועל איך מאַכן צווישן דיר און
צווישן דער פרוי, און צווישן דייןע קינדער און צווישן אירע
קינדער. דער מענטש וועט דיך טרעפן אין קאָפּ, און דו וועסט
אים טרעפן אין טריט".

צו דער פרוי האָט גאָט געזאָגט:

„מערן וועל איך פאַרמערן דיין מאַטערניש. מיט יסורים
וועסטו געבערן קינדער".

און צו אַדמען האָט ער געזאָגט:

„ווייל דו האָסט זיך צוגעהערט צו דעם קול פון דיין חייב
און געגעסן פון דעם בוים, וואָס איך האָב דיר אָנגעזאָגט אזוי
צו זאָגן: זאָלסט פון אים ניט עסן'—זאָל די ערד זיין פאַרשאַלטן
פון דינטוועגן. דערנער און שטעכיקע געוויקסן זאָל זי מאַכן
שפראַצן פאַר דיר. מיט מאַטערניש זאָלסטו זיך שפּייזן פון
איר אַלע טעג פון דיין לעבן. מיט דעם שווייס פון דיין פנים
זאָלסטו עסן ברויט, ביז דו קערסט זיך אום צו דער ערד;
ווייל פון איר ביסטו גענומען געוואָרן; ווייל שטויב ביסטו און
צו שטויב וועסטו זיך אומקערן.“

און גאָט האָט געמאַכט פאַר אַדמען און פאַר זיין חייב
העמדלעך פון פעל און האָט זיי באַקליידט.

אַדם און חוה ווערן אַרויסגעטריבן פון גן־עֶדן

און גאָט האָט געזאָגט:

„זע, איז דער מענטש געוואָרן חי אײנער פון אונדז צו וויסן
גיטס און שלעכטס, און אַצינד קאָן ער נאָך אויסשטרעקן זיין
האַנט און נעמען אויך פון דעם בוים פון לעבן און ער וועט
עסן און וועט לעבן אײביק.“

האָט גאָט אים אַרויסגעשיקט פון דעם גאַרטן פון עֶדן צו
באַרבעטן די ערד.

און ער האָט אַרויסגעטריבן דעם מענטשן און ער האָט
אַרײַנגעזעצט אין מזרח פון דעם גאַרטן פון עֶדן די כּרובים,
און די פּלאַמיקע שווערד וואָס דרייט זיך, צו היטן דעם וועג
צום בוים פון לעבן.

קין און הבל

און חוה האָט געבאָרן קינען; און זי האָט ווידער געבאָרן –
זיין ברודער הבלען.

און הבל איז געווען אַ פאַסטעך און שאָף און קין איז גע-
ווען אַן ערדאַרבעטער. און עס איז געווען נאָך אַ פאַרלויף
פון טעג האָט קין געבראַכט פון די פרוכט פון דער ערד אַ
קרובן צו גאָט. און הבל – ער האָט אויך געבראַכט פון די
ערשטלינגען פון זינע שאָף און פון זייערע פעטסטע.

האָט גאָט זיך צוגעקוקט צו הבלען און צו זיין קרובן און צו
קינען און צו זיין קרובן האָט ער זיך ניט צוגעקוקט. האָט עס
קינען זייער שטאַרק פאַרדראָסן.

האָט גאָט געזאָגט צו קינען:

„פאַר וואָס פאַרדריסט דיר? אויב דו וועסט טאָן גוטס,
וועסטו ווערן אויפגענומען, און אויב דו וועסט ניט טאָן קיין
גוטס – הויערט די זינד ביי דער טיר.“

און עס איז געווען ווי קין און הבל זינען געווען אין
פעלד, האָט קין גערעדט צו זיין ברודער הבלען און איז אויפ-
געשטאַנען קעגן זיין ברודער הבלען און האָט אים דערהרגעט.

האָט גאָט געזאָגט צו קינען:

„ווי איז דיין ברודער הבל?“

האָט ער געזאָגט:

„איך ווייס ניט. בין איך דען דער שומר פון מיין ברודער?“

האָט גאָט געזאָגט:

„וואָס האָסטו געטאָן? דער קול פון דיין ברודערס בלוט שרייט צו מיר פון דער ערד. און אַצינד – פאַרשאַלטן זאָלסטו זיין פון דער ערד, וואָס האָט אויפגעמאַכט איר מויל צוצו- נעמען דיין ברודערס בלוט פון דיין האַנט. אַז דו וועסט באַ אַרבעטן די ערד, זאָל זי דיר מער ניט געבן איר קראַפט. נע- ונד זאָלסטו זיין אויף דער ערד.“

האָט קיין געזאָגט צו גאָט:

„מיין שטראַף איז צו גרויס, איך זאָל זי קענען איבער- טראַגן. אָט האָסטו מיך היינט פאַרטריבן פונעם לאַנד און איך וועל זיין געזונד אויף דער ערד, וועט זיין – ווער נאָר עס טרעפט מיך וועט מיך דערהרגען.“

האָט גאָט צו אים געזאָגט:

„ווער נאָר עס הרגעט קינען זאָל מען זיבנפאַך נעמען נקמה פון אים.“

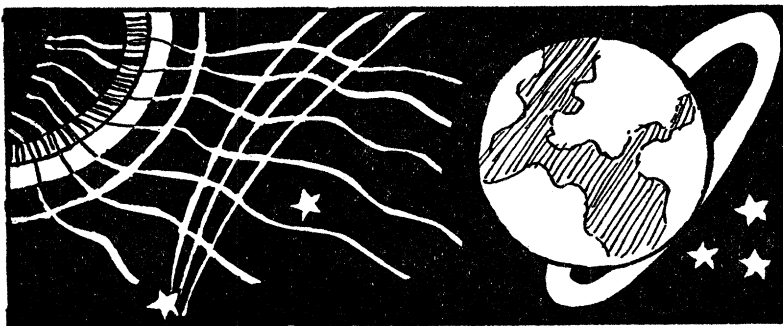
און גאָט האָט געמאַכט קינען אַ צייכן, אַז קיינער וואָס טרעפט אים זאָל אים ניט דערשלאָגן.

די דורות נאָך אַדמען

און אַדם האָט געלעבט הונדערט און דרייסיק יאָר און האָט געבאָרן אַ זון און האָט גערופן זיין נאָמען שת. און אַלע טעג וואָס אַדם האָט געלעבט זיינען געווען ניין הונדערט און דרייסיק יאָר. און ער איז געשטאָרבן.

און שת האָט געבאָרן אָנושן. און אַלע טעג פון שת זיינען

געווען ניין הונדערט און צוועלף יאָר, און ער איז געשטאַרבן.
 און אַנזש האָט געבאַרן קינדען. און אַלע טעג פון אַנזש
 זיינען געווען ניין הונדערט און פינף יאָר און ער איז געשטאַרבן.
 און קיין האָט געבאַרן מהללאַל,
 און מהללאַל האָט געבאַרן ירדן,
 און ירד האָט געבאַרן חנוכן,
 און חנוך האָט געבאַרן מתושלחן,
 און אַלע טעג פון חנוכן זיינען געווען דריי הונדערט פינף
 און זעכציק יאָר, ווייל גאָט האָט אים צוגענומען.
 און מתושלח האָט געבאַרן לָמְכָן, און אַלע טעג פון
 מתושלחן זיינען געווען ניין הונדערט ניין און זעכציק יאָר, און
 ער איז געשטאַרבן.
 און לָמְך האָט געבאַרן אַ זון און ער האָט גערופן זיין נאָמען
 נח, אַזוי צו זאָגן: „דער דאָזיקער וועט אונדז זיין אַ נחמה.“ און
 אַלע טעג פון לָמְכָן זיינען געווען זיבן הונדערט זיבן און
 זיבעציק יאָר, און ער איז געשטאַרבן.
 און אַז נח איז געוואָרן פינף הונדערט יאָר אַלט, האָט נח
 געבאַרן שָׁמֶען, חָמֶען און יָפֶתֿ.

ב. דער מבול

און די ערד איז פול געוואָרן מיט אומרעכט.
און גאָט האָט געזען אַז דאָס בייז פון דעם מענטשן איז
גרױס אויף דער ערד, און זײַן טראַכטן איז נאָר צום בײזן אַ
גאַנצן טאָג. און גאָט האָט חרטה געהאַט וואָס ער האָט געמאַכט
דעם מענטשן אויף דער ערד. און ער האָט געהאַט צער אין
זײַן האַרצן און גאָט האָט געזאָגט:

„איך וועל אָפּמעקן דעם מענטשן וואָס איך האָב באַשאַפֿן;
אַלץ: פון אַ מענטשן ביז אַ בהמה, ביז אַ שרץ, און ביז אַ פּוּגל
פון הימל; ווייל איך האָב חרטה וואָס איך האָב זיי געמאַכט.“
אַבער נח האָט געפונען חן אין די אויגן פון גאָט. נח איז
געווען אַ גערעכטער, ערלעכער מאַן אין זײַן דור.
און גאָט האָט געזאָגט צו נח:

„דער סוף פון אַל דעם לעבעדיקן איז געקומען פאַר מיר,
ווייל די ערד איז פול מיט אומרעכט דורך זיי. זע, איך ברענג
זיי אום פון דער ערד. מאַך דיר אַ תּבֿה פון פּימסנהאַלץ; אין
קאַמערן זאָלסטו מאַכן די תּבֿה און זאָלסטו זי אויספעכן פון
אינעווייניק און פון אויסנווייניק מיט פעך.

„און אַט ווי דו זאָלסטו זי מאַכן:
„דריי הונדערט איילן די לענג פון דער תּבֿה, פּופציק איילן
איר ברייט און דרייסיק איילן איר הייך.
אַ פענצטער זאָלסטו מאַכן צו דער תּבֿה. דעם אַרײַנגאַנג

אין דער תּבֿה זאָלסטו מאַכן אין איר זײַט. מיט אַן אונטערשטן,
צווייטן און דריטן שטאַק זאָלסטו זי מאַכן.

„און איך, זע איך ברענג אַ מְבֹול וואָסער אויף דער ערד,
אומצוברענגען אַלע באַשעפענישן וואָס האָבן אין זיך אַן אָטעם
פֿון לעבן. אַלץ וואָס אויף דער ערד וועט אומקומען. אָבער
איך וועל אויפשטעלן מײַן בונד מיט דיר, און דו וועסט אַרײַנד
גײַן אין דער תּבֿה, דו און דײַנע זין, און דײַן חײַב און דײַנע זינס
ווייבער מיט דיר.

„און פֿון אַלץ וואָס לעבט זאָלסטו אַרײַנברענגען צו צוויי
פֿון איטלעכן מײַן אין דער תּבֿה, אויף צו דערהאַלטן בײַם
לעבן מיט דיר. אַן ער און אַ זי זאָלן זיי זײַן. פֿון די פֿויגלען
נאָך זייערע מינים, און פֿון די בהמות נאָך זייערע מינים, פֿון
אַלע שרָצים נאָך זייערע מינים, צו צוויי פֿון איטלעכן מײַן זאָלן
אַרײַנגײַן צו דיר כּדי זיי זאָלן בלײַבן לעבן.

„און דו נעם דיר פֿון יעטוועדער עסנוואַרג וואָס ווערט גע-
געסן, און זאַמל אײַן צו דיר, כּדי עס זאָל זײַן פֿאַר דיר און
פֿאַר זיי צום עסן“.

און נַח האָט אַזוי געטאַן; אַזוי ווי גאַט האָט אים באַפוילן,
אַזוי האָט ער אַלץ געטאַן.

און נַח איז געווען זעקס הונדערט יאָר אַלט, ווען דער
מְבֹול איז געווען אויף דער ערד.

און נַח און זײַנע זין, און זײַן חײַב און זײַנע זינס ווייבער
מיט אים זײַנען אַרײַנגעגאַנגען אין דער תּבֿה, צוליב דעם
וואָסער פֿון מְבֹול.

אין דעם זעקסהונדערטסטן יאָר פֿון נַחס לעבן, אין

צווייטן חודש, אין זיבעצנטן טאָג פון חודש, אין דעם דאָזיקן טאָג האָבן אויסגעבראַכן אַלע קוואַלן פון גרויסן תּהוֹם, און די פענצטער פון הימל האָבן זיך געעפנט. און דער רעגן איז גע- ווען אויף דער ערד פּערציק טעג און פּערציק נעכט. און די וואַסערן האָבן זיך געשטאַרקט און האָבן זיך זייער געמערט אויף דער ערד, און די תּבֵּה איז געגאַנגען אויף דער אייבער- פּלאַך פון די וואַסערן. און די וואַסערן האָבן זיך זייער, זייער געשטאַרקט אויף דער ערד. און עס זיינען פאַרדעקט געוואָרן אַלע הויכע בערג וואָס אונטערן גאַנצן הימל.

און עס איז אומגעקומען אַל דאָס לעבעדיקע, וואָס באַ- וועגט זיך אויף דער ערד, סײַ אַ פּויגל, סײַ אַ בהמה, סײַ אַ חיה, סײַ יעטוועדער שרץ וואָס קריכט אויף דער ערד און יעטוועדער מענטש. אַלץ וואָס אין זיינע נאָזלעכער איז גע- ווען אַ הויך פון אַ לעבעדיקן אָטעם, אַלץ וואָס אויף דער יבֵּשה—איז געשטאַרבן. נאָר נח איז געבליבן, און די וואָס זיינען געווען מיט אים אין דער תּבֵּה.

און די וואַסערן האָבן זיך געשטאַרקט אויף דער ערד הונדערט מיט פּופציק טעג.

און גאָט האָט געדענקט נחן און אַלע חיות און אַלע בהמות, וואָס מיט אים אין דער תּבֵּה. און גאָט האָט געלאָזט אַריבער- גיין אַ ווינט אויף דער ערד און די וואַסערן האָבן זיך איינגע- שטילט.

און עס זיינען פאַרשטאַפט געוואָרן די קוואַלן פון תּהוֹם און די פענצטער פון הימל; און דער רעגן פון הימל איז פאַר- האַלטן געוואָרן. און די וואַסערן האָבן געהאַלטן אין איין אָפּ-

טרעטן פון דער ערד. און די וואַסערן זיינען ווייניקער געוואָרן
צום סוף פון הונדערט און פופציק טעג. און די תּבּה האָט גע-
רוט אויף די בערג פון אַרְרַט. אין צענטן חודש, אין ערשטן
טאָג פון חודש, האָבן זיך באַוויון די שפיצן פון די בערג.

און עס איז געווען צום סוף פון נאָך פּערציק טעג האָט נח
געעפנט דאָס פענצטער פון דער תּבּה וואָס ער האָט געמאַכט,
און ער האָט אַרויסגעשיקט דעם רָאָב. און ער איז געפּלויגן
היין און הער ביי דאָס וואַסער איז אָפּגעטריקנט געוואָרן פון דער
אייבערפּלאַך פון דער ערד. האָט נח אַרויסגעשיקט פון זיך
די טויב, צו זען צי דאָס וואַסער איז אָפּגעפּאַלן פון דער ערד.
אַבער די טויב האָט ניט געפּונען קיין אָפּרו פאַר איר פּוסטריט
און זי האָט זיך אומגעקערט צו אים אין דער תּבּה, ווייל וואַסער
איז געווען אויף דער אייבערפּלאַך פון דער גאַנצער ערד. א
און ער האָט אָפּגעוואַרט זיבן טעג און האָט ווידער אַרויס-
געשיקט די טויב פון דער תּבּה. און זי טויב איז געקומען
אַונטצייט. ערשט, אָן אָפּגעריסן איילבערטבלאַט איז אין
איר מויל, און נח האָט געוויסט אַ דאָס וואַסער איז אָפּגע-
פּאַלן פון דער ערד.

האָט ער אָפּגעוואַרט נאָך אַנדערע זיבן טעג און האָט
אַרויסגעשיקט די טויב, און זי האָט זיך מער ניט אומגעקערט
צו אים ווידער.

און עס איז געווען אין דעם זעקס הונדערט און ערשטן
יאָר, אין ערשטן חודש, אין ערשטן טאָג פון חודש, האָט נח
אַראָפּגענומען דעם דעק פון דער תּבּה און האָט אַ קוק געטאָן.
און אָט – די אייבערפּלאַך פון דער ערד איז טרוקן.

און גאָט האָט גערעדט צו נחן אזוי צו זאָגן:
 „גיי אַרויס פון דער תּבֿה, דו און דיין ווייב, און דייןע זין
 און די ווייבער פון דייןע זין מיט דיר. ברענג אַרויס מיט זיך
 אַל דאָס לעבעדיקע וואָס מיט דיר, סײַ אַ פּוּיגל, סײַ אַ
 בַּהֶמָה, סײַ יעטוועדער שְׂרָץ וואָס קריכט אויף דער ערד.“
 איז אַרויסגעגאַנגען נח און זיינע זין, און זיין ווייב און זיינע
 זינס ווייבער מיט אים, יעטוועדער חַיָּה, יעטוועדער שְׂרָץ און
 יעטוועדער פּוּיגל—אַלץ וואָס באַזעגט זיך אויף דער ערד
 איז אַרויסגעגאַנגען פון דער תּבֿה.

און גאָט האָט געזאָגט אין זיין האַרצן:
 „איך וועל מער ווידער ניט פאַרשילטן די ערד פון וועגן
 דעם מענטשן: און איך וועל מער ווידער ניט דערשלאָגן אַלץ
 וואָס לעבט, אזוי ווי איך האָב געטאָן.
 „אזוי לאַנג ווי ערד בלייבט ערד—

זאָל זי אונג און שניט
 און קעלט און היץ,
 און זומער און ווינטער,
 און טאָג און נאַכט
 ניט אויפהערן!“

דער רעגן־בויגן

און גאָט האָט געזאָגט צו נחן און צו זיינע זין מיט אים אזוי
 צו זאָגן:

„און איך, זע, איך שטעל אויף מיין בונד מיט אייך און מיט
 אייערע קינדער נאָך אייך און מיט יעטוועדער לעבעדיקער

באַשעפעניש וואָס מיט אייך, סײַ אַ פּויגל, סײַ אַ בַּהמָה, סײַ יעטוועדער תּײַה פּון דער ערד מיט אייך, פּון אַלע וואָס זײַנען אַרויסגעגאַנגען פּון דער תּבֿוֹה, אַל דאָס לעבעדיקע פּון דער ערד. און איך וועל אויפשטעלן מײַן בונד מיט אייך. און עס וועט מער נישט זײַן קײַן מַבּוּל אומצוברענגען די ערד."

און גאָט האָט געזאָגט:

„און דאָס איז דער צײַכן פּון דעם בונד צווישן מיר און צווישן אייך און צווישן יעטוועדער לעבעדיקער באַשעפעניש וואָס מיט אייך, אויף אייביקע דורות. מײַן בויגן האָב איך אַרײַנגעשטעלט אין וואָלקן, און ער וועט זײַן אַ צײַכן פּון דעם בונד צווישן מיר און צווישן דער ערד. און עס וועט זײַן ווען איך טו וואָלקענען אַ וואָלקן אויף דער ערד, אַזוי וועט זײַך באַזײַן דער רעגןבויגן אין וואָלקן, און איך וועל אים זען און וועל זײַך דערמאָנען אָן דעם אייביקן בונד צווישן גאָט און צווישן יעטוועדער לעבעדיקער באַשעפעניש וואָס אויף דער ערד."

און נח האָט געלעבט נאָכן מַבּוּל דרײַ הונדערט און פּופּציק יאָר. און אַלע טעג פּון נחן זײַנען געווען נײַן הונדערט און פּופּציק יאָר. און ער איז געשטאַרבן.

און די זין פּון נחן וואָס זײַנען אַרויסגעגאַנגען פּון דער תּבֿוֹה זײַנען געווען: שם, חם און יִפֿת; און בײַ זיי זײַנען געבאָרן געדוואַרן זין נאָכן מַבּוּל. און פּון זיי האָבן זײַך פּונאַנדערגעשיידט די פעלקער אויף דער ערד נאָכן מַבּוּל.

דער טורעם פון בבל

און די גאַנצע ערד האָט געהאַט איין שפּראַך און די ועל-
ביקע ווערטער. און עס איז געווען אַז זיי האָבן געצויגן פון
מורח, האָבן זיי געפונען אַ פלוין אין לאַנד שווער, און האָבן
זיך דאָרטן באַזעצט.

און זיי האָבן געזאָגט איינער צום אַנדערן:
„קומט לאָמיר מאַכן ציגל און אויסברענען אין אַ ברע-
נעריי“.

און זיי האָבן געזאָגט:

„קומט לאָמיר בויען אַ שטאָט, און אַ טורעם מיט זיין שפיץ
אין הימל, און לאָמיר זיך מאַכן אַ נאָמען, כדי מיר זאָלן ניט
צעשפּרייט ווערן איבער דער גאַנצער ערד“.

און גאָט האָט אַראָפּגעזעהן דעם ווען די שטאָט און דעם
טורעם וואָס די מענטשן האָבן געבויט. און גאָט האָט געזאָגט:
„וע, זיי זיינען איין פּאָלק, און איין שפּראַך איז ביי זיי
אַלעמען, און דאָס איז ערשט אַן אָנהייב פון זייער טאָן, און
זיי וועלן איצט קענען טאָן אַלץ וואָס זיי וועלן טאָן טראַכטן.
לאָמיר אַראָפּזעהן און צעמישן דאָרטן זייער שפּראַך, אַז
איינער זאָל ניט פאַרשטיין דעם אַנדערנס רייד“.

האָבן זיי אויפּגעהערט צו בויען די שטאָט. דעריבער האָט
מען גערופן איר נאָמען בבל, ווייל דאָרטן האָט גאָט צעמישט*
די שפּראַך פון דער גאַנצער ערד. און פון דאָרטן האָט זיי
גאָט צעשפּרייט איבער דער גאַנצער ערד.

* בבל (בלל) – צעמישן.

ג. די געשיכטע פון אברהמען

פון שמעון ביו אברהמען

דאָס זײַנען די דורות נאָך שמעון:

שם האָט געבאָרן אַרפֿכשדן,

און אַרפֿכשד האָט געבאָרן שלחן,

און שלח האָט געבאָרן עבֿרן,

און עבֿר האָט געבאָרן פֿלגן,

און פֿלג האָט געבאָרן רעון,

און רעו האָט געבאָרן שֿרוגן,

און שֿרוג האָט געבאָרן נחורן,

און נחור האָט געבאָרן תֿרחן.

און תֿרח האָט געלעבט זיבעציק יאָר און האָט געבאָרן

אַברמען, נחורן און הרנען.

און הרן האָט געבאָרן לוטן. און הרן איז געשטאַרבן ביים

לעבן פון זײַן פֿאַטער תֿרחן. און אַבֿרם און נחור האָבן זיך

גענומען ווייבער. דער נאָמען פון נחורס ווייב איז געווען

מלכה, און דער נאָמען פון אַבֿרםס ווייב איז געווען שֿרי. און

שֿרי איז געווען אַן עקרה—זי האָט ניט געהאַט קיין קינדער.

און תֿרח האָט גענומען זײַן זון אַברמען און זײַן אייניקל

לוטן און זײַן שטור שֿרי, די ווייב פון זײַן זון אַברמען, און זיי

זײַנען אַרויסגעגאַנגען פון אור־פֿשדים צו גיין אין לאַנד כּנען.

און זיי זיינען געקומען ביז חֶרֶן, און האָבן זיך דאָרטן באַזעצט.
און די טעג פון תּרַחַן זיינען געווען צוויי הונדערט און פינף יאָר.
און תּרַחַן איז געשטאַרבן אין חֶרֶן.

אַבְרָם קומט קיין כּנְעַן

און גאַט האָט געזאָגט צו אַבְרָמֶען:
„גיי דיר אַוועק פון דיין לאַנד, און פון דיין אָפּשטאַם, און
פון דיין פּאַטערס הויז, צו דעם לאַנד וואָס איך וועל דיר ווייזן.
און איך וועל דיך מאַכן פאַר אַ גרויס פּאַלק, און איך וועל דיך
בענטשן, און איך וועל גרויס מאַכן דיין נאָמען, און דו וועסט
זיין אַ בענטשונג. און איך וועל בענטשן די וואָס בענטשן דיך,
און דעם וואָס שילט דיך וועל איך פאַרשילטן; און מיט דיר
וועלן זיך בענטשן אַלע משפּחות פון דער ערד.“
און אַבְרָם האָט גענומען זיין ווייב שָׂרִיק, און זיין ברודערס
זון לוֹטן און זייער גאַנצן פאַרמעגן וואָס זיי האָבן אָנעקליבן
אין חֶרֶן, און זיי זיינען אַרויסגעגאַנגען צו גיין אין לאַנד כּנְעַן.
און זיי זיינען געקומען אין לאַנד כּנְעַן, און אַבְרָם איז דורכ־
געגאַנגען דורכן לאַנד ביז דעם אָרט שְׂכֵם. און דער כּנְעַני איז
דענסמאָל געווען אין לאַנד.

און גאַט האָט זיך באַוויזן צו אַבְרָמֶען און האָט געזאָגט:
„צו דינע קינדער וועל איך אָפּגעבן דאָס דאָזיקע לאַנד.“
און אַבְרָם האָט דאָרטן געבויט אַ מזבֿח צו גאַט, וואָס האָט
זיך באַוויזן צו אים.
און אַבְרָם איז געגאַנגען און געגאַנגען אַלץ ווייטער צו
דָרום.

אַבֿרם שײַדט זיך אָפּ פון לױטן

און אַבֿרם איז געווען זייער רייך אין בהמות, אין זילבער און אין גאָלד. און אויך ביי לױטן, וואָס איז געגאַנגען מיט אַבֿרמען, זיינען געווען שאָף און רינדער און געצעלטן. און דאָס לאַנד האָט ניט געקענט טראָגן, זיי וואָלן ווײַנען צוואַמען, ווייל זייער פאַרמעגן איז געווען גרויס.

און עס איז געווען אַ קריגעריי צווישן די פּאַסטעכער פון אַבֿרמען און צווישן די פּאַסטעכער פון לױטן.

האָט אַבֿרם געזאָגט צו לױטן: „איך בעט דיך, וואָל ניט זײַן קיין קריג צווישן מיר און דיר, און צווישן מייע פּאַסטעכער און דיײַנע פּאַסטעכער; ווייל מיר זיינען אייגענע מענטשן. דאָס גאַנצע לאַנד ליגט דאָך פאַר דיר. שײַד זיך אָפּ פון מיר, איך בעט דיך. ענטוועדער – אויף לינקס, וועל איך זיך נעמען רעכטס, אָדער – אויף רעכטס, וועל איך זיך נעמען לינקס.

האָט לױט אויפֿגעהויבן זיינע אויגן און געזען די גאַנצע געגנט פון ירדן, אַז זי איז אין גאַנצן באַוואַסערט, אַזוי ווי דער גאַרטן פון גאַט, אַזוי ווי דאָס לאַנד מצרים. און לױט האָט אויסגעקליבן פאַר זיך די גאַנצע געגנט פון ירדן; און לױט האָט אַזעלכע געצויגן קיין מזרח.

און זיי האָבן זיך אָפֿגעשײַדט איינער פון אַנדערן. אַבֿרם האָט זיך באַזעצט אין לאַנד כּנען, און לױט האָט זיך באַזעצט אין די שטעט פון דער ירדן־געגנט. און ער האָט געהאַט געצעלטן ביז סדום.

און די מענטשן פון סדום זיינען געווען זייער שלעכט און
זינדיק צו גאָט.

און גאָט האָט געזאָגט צו אַבְרָמֶען, נאָך דעם ווי לױט האָט
זיך אָפּגעשיידט פון אים:

„הייב אויף דייןע אויגן און קוק פון דעם אָרט וווּ דו
ביסט – קיין צפון, קיין דרום, קיין מזרח און קיין מערב; ווייל
דאָס גאַנצע לאַנד וואָס דו זעסט, וועל איך געבן צו דיר און
צו דייןע קינדער אויף אייביק. און איך וועל מאַכן דייןע
קינדער אַזוי ווי זאַמד פון דער ערד: אַזוי ווי קייןער קען ניט
ציילן זאַמד פון דער ערד, אַזוי וועט מען דייןע קינדער ניט
קענען ציילן. שטיי אויף! גיי דורכן לאַנד אין דער לענג און
אין דער ברייט, ווייל צו דיר וועל איך עס געבן“.

און אַבְרָם האָט איבערגעטראָגן זיין געצעלט און ער איז
געקומען און האָט זיך באַזעצט ביי די אייכנביימער פון מֶמְרָא,
וואָס אין חברון און האָט דאָרטן געבויט אַ מזבֿח צו גאָט.

אַבְרָם האַלט מלְחָמָה מיט פיר מלְכִים

דער מֶלֶךְ פון שְׁנֵעַר, דער מֶלֶךְ פון אֶלְסָר, דער מֶלֶךְ פון
עֵילָם און דער מֶלֶךְ פון גוֹיִם האָבן געפירט אַ מלְחָמָה קעגן
דעם מֶלֶךְ פון סדום, דעם מֶלֶךְ פון עֲמֹרָה, דעם מֶלֶךְ פון
אַדְמָה, דעם מֶלֶךְ פון צבֹיִם און דעם מֶלֶךְ פון בְּלָע – די פיר
מלְכִים קעגן די פינף. און זיי האָבן געפירט די מלְחָמָה מיט
זיי אין טאַל שְׁדִים.

און דער טאָל שְׂדִים איז גריבער אויף גריבער מיט ליים.
און די מלכים פון סדום און עמורה זיינען אנטלאפן און זיינען
אַרײַנגעפאלן אַהין. און די איבערגעבליבענע זיינען אנטלאפן
צום באַרג.

און יענע האָבן צוגענומען דעם גאַנצן פאַרמעגן פון סדום
און עמורה, און דאָס גאַנצע עסנוואַרג זייערס. און זיי האָבן
צוגענומען לוטן, דעם זון פון אַבְרָם ברודער, וואָס איז גע-
זעסן אין סדום, און זיין פאַרמעגן. און זיי זיינען אַוועקגעגאַנגען.
איז געקומען אַן אַנטלאָפענער און האָט אָנגעזאָגט אַבְרָם
דעם עברי.

און ווי אַבְרָם האָט געהערט אַז זיין אייגענער איז געפאַנגען
געוואָרן, אזוי האָט ער אַרויסגעפירט זיינע אייגעלערנטע, גע-
באַרענע אין זיין הויז, דריי הונדערט און אַכצן מאַן. און ער
האָט נאַכגעיאָגט ביי דן. און ער האָט זיך צעטיילט אַקעגן
זיי ביי נאַכט, ער און זיינע קנעכט. און ער האָט זיי געשלאָגן
און זיי נאַכגעיאָגט ביי חוֹבָה וואָס איז לינקס פון דְמֶשֶׁק. און
ער האָט צוריקגעבראַכט דעם גאַנצן פאַרמעגן, און אויך לוטן
און זיין פאַרמעגן האָט ער צוריקגעבראַכט, אויך די ווייבער
און דאָס פּאָלק.

און דער מלך פון סדום איז אים אַרויסגעגאַנגען אַנטקעגן
און האָט געזאָגט צו אַבְרָמען:

„גיב מיר די נפשות, און דעם פאַרמעגן נעם זיך דיר.“

האָט אַבְרָם געזאָגט צו דעם מלך פון סדום:

„איך הייב אויף מיין האַנט צו גאָט, דעם באַשאַפער פון

הימל און ערד, אויב איך וועל נעמען פון עפעס וואָס איז

דיינס- אַ פּאָדעם אָדער אַ שוכבענדל! כדי דו זאלסט נישט
זאָגן: 'איך האָב רייך געמאַכט אַבןמען'."

גאַטס בונד מיט אַבןמען

נאָך די דאָזיקע געשעענישן איז דאָס וואָרט פון גאַט געווען
צו אַבןמען אין אַ זעאוונג אזוי צו זאָגן:

— „זאלסט נישט מורא האָבן, אַבן, איך בין דיר אַ שילד,
דיין שכר איז זייער גרויס".

האַט אַבן געזאָגט:

„גאַט דו האָר, וואָס קענסטו מיר געבן, אָז איך וועל אַוועק
פון דער וועלט אָן אַ קינד? האָסט מיר קיין קינדער נישט געגעבן,
און אַליעזר— דער וואָס פירט די ווירטשאַפט פון מיין הויז—
אָדער אַן אַנדער קנעכט פון מיין הויז וועט מיך ירשען".

און דאָס וואָרט פון גאַט איז געווען צו אים אזוי צו זאָגן:
— „נישט דער דאָזיקער וועט דיך ירשען, נאָר דער וואָס וועט
אַרויסקומען פון דיר, ער וועט דיך ירשען".

און גאַט האָט אים אַרויסגעפירט אין דרויסן און האָט גע-
זאָגט:

„טו אַקאָרשט אַ קוק אויפן הימל און צייל די שטערן.
קענסט זיי איבערציילן— אזוי וועלן זיין דינע קינדער".

און אַבן האָט געגלויבט אין גאַט.

און גאַט האָט צו אים געזאָגט:

— „איך בין גאַט, וואָס האָב דיך אַרויסגעצויגן פון אור-
כשדים, דיר צו געבן דאָס דאָזיקע לאַנד, עס צו ירשען".

הָאָט ער געזאָגט:

— „גאָט מיין האַר, מיט וואָס וועל איך וויסן אָז איך וועל
עס ירשען?“

הָאָט ער צו אים געזאָגט:

„נעם מיר אַ דרייַאַריקע קו, און אַ דרייַאַריקע ציג, און אַ דרייַאַריקן ווידער, און אַ טורטל־טויב, און אַ יונגע טויב.“

הָאָט ער אים גענומען די אַלע און האָט זיי איבערגעשניטן אין מיטן, און אַוועקגעלייגט איין העלפט קעגן דער אַנדערער; נאָר די פּויגלען האָט ער נישט איבערגעשניטן. האָבן די רויב־פּויגלען אַראָפּגענידערט אויף די צעשניטענע קערפּערס, אָבער אַבֿרם האָט זיי אָפּגעטריבן.

און ווי די זון איז געווען ביים אונטערגיין, אַזוי איז אַ טיפּער שלאָף געפּאַלן אויף אַבֿרמען; און אָט— אַן אַימה, אַ גרויס פּינצטערניש פּאַלט אָן אויף אים.

און גאָט האָט געזאָגט צו אַבֿרמען:

„וויסן זאָלסטו וויסן, אָז דייַנע קינדער וועלן זיין פּרעמדע אין אַ לאַנד וואָס איז נישט זייערס, און מען וועט זיי פּאַרקנעכטן און מען וועט זיי פּייניקן פּיר הונדערט יאָר. און דאָס פּאַלק וועמען זיי וועלן דינען, וועל איך משפּטן. דו אָבער וועסט שטאַרבן רואיק, אין אַ גוטער עלטער.“

און עס איז געווען, ווי די זון איז אונטערגעגאַנגען און עס איז געוואָרן שטאַק־פּינצטער, און אָט איז אַ רויך און אַ פּלאַמד פּיער דורכגעגאַנגען צווישן די דאָזיקע שטיקער. אין יענעם טאָג האָט גאָט געשלאָסן אַ בונד מיט אַבֿרמען.

ישמעאל ווערט געבאָרן

און שָׂרִי, אַבְרָמִס ווײַב, האָט אים נײַט געבאַרן קײַן קײַנדער,
און זײַ האָט געהאַט אַ מצרײַשע דײַנסט וואָס איר נאָמען איז גע-
ווען הָגָר.

און שָׂרִי, אַבְרָמִס ווײַב, האָט גענומען הָגָרן, און זײַ האָט זײַ
געגעבן איר מאַן אַבְרָמען פֿאַר אַ ווײַב.

און הָגָר האָט געבאַרן אַבְרָמען אַ זון, און אַבְרָם האָט גע-
רופֿן דעם נאָמען פֿון זײַן זון וואָס הָגָר האָט געבאַרן – ישמעאל.
און אַבְרָם איז געווען זעקס און אַכצײַק יאָר אַלט ווען הָגָר האָט
געבאַרן ישמעאלן צו אַבְרָמען.

די נײַע נעמען: אַבְרָהָם און שָׂרָה

און אַז אַבְרָם איז אַלט געווען נײַן און נײַנצײַק יאָר, האָט
זײַך גאָט באַוויזן צו אַבְרָמען און האָט צו אים געזאָגט:
„איך בין גאָט. גײַ אין מײַנע וועגן און זײַ ערלעך. און איך
וועל מאַכן אַ בונד צווישן מיר און צווישן דיר. און איך וועל
דיך מערן זײַער און זײַער.“

איז אַבְרָם געפֿאלן אויף זײַן פֿנים. און גאָט האָט מיט אים
גערעדט אַזױ צו זאָגן:

„זע, מײַן בונד וועט זײַן מיט דיר, און דו וועסט זײַן דער
פֿאַטער פֿון אַ סך פעלקער. און דײַן נאָמען זאָל מער נײַט גע-
רופֿן ווערן אַבְרָם, נאָר דײַן נאָמען זאָל זײַן אַבְרָהָם.“

* אַב – פֿאַטער; המון – אַ סך פֿאַלק.

„דיין ווייב שריין זאלסטו ניט רופן מיט איר נאָמען שרי,
 נאָר – שרי* זאל זיין איר נאָמען. און איך וועל זי בענטשן,
 און וועל דיר אויך געבן פון איר אַ זון.“
 איז אַבֿרָם געפאַלן אויף זיין פנים און ער האָט געלאַכט**
 און געזאָגט ביי זיך אין האַרצן:

קען ביי אַ מאַן פון הונדערט יאָר געבאַרן ווערן? און קען
 שרי צו ניינציק יאָר געבערן? און אַבֿרָהָם האָט געזאָגט צו גאָט:
 „הלוואַי זאַל ישמעאַל לעבן פאַר דיר!“

האָט גאָט געזאָגט: „באַמת, דיין ווייב שרי וועט דיר גע-
 בערן אַ זון, און זאַלסט רופן זיין נאָמען יצחק**; און איך וועל
 אויפשטעלן מיין בונד מיט אים פאַר אַן אייביקן בונד צו זיינע
 קינדער נאָך אים. און וועגן ישמעאַלן האָב איך דיך צוגע-
 הערט; זע, איך האָב אים געבענטשט, איך וועל אים מערן
 זייער און זייער, איך וועל אים מאַכן פאַר אַ גרויס פּאָלק. מיין
 בונד אַבער וועל איך אויפשטעלן מיט יצחק, וואָס שרי וועט
 דיר געבערן איבער אַ יאָר אין דער צייט.“

דריי מענער קומען צו אַבֿרָהָמען

און אַבֿרָהָם איז געזעסן אין איינגאַנג פון זיין געצעלט, אין
 דער היץ פון טאָג. און ער האָט אויפגעהויבן זיינע אויגן און
 האָט דערזען, אַט שטייען דריי מענער פאַר אים! און ווי ער

* שרי – האַרינטע.

** צחק – לאַכן; יצחק – ער האָט געלאַכט.

הָאָט זײ דערזען, אַזוי איז ער זײ געלאָפֿן אַנטקעגן און האָט זיך געבוקט צו דער ערד. און ער האָט געזאָגט: „מײַן האַר, איך בעט דיך, אויב איך האָב געפונען חן אין דײַנע אויגן, וואָלסטו, איך בעט דיך, נישט אַוועקגיין פֿון דײַן קנעכט. מע וועט ברענגען אַ ביסל וואַסער און וואַשט אײַערע פֿיס, און לעגט אײַך אָן אונטערן בוים. און איך וועל ברענגען אַ שטיקל ברויט, און איר וועט אונטערלעגען אײַער האַרץ, דערנאָך וועט איר גיין ווייטער.“

האָבן זײ געזאָגט: „טו אַזוי ווי דו האָסט גערעדט.“
האָט אַבֿרהָם געאַיילט אין געצעלט צו שָׂרָה און האָט געזאָגט:

„נעם אויף גיך דרײַ מאָס זעמלמעל, פֿאַרקנעט און מאַך קוכנס.“

און צו די רינדער איז אַבֿרהָם געלאָפֿן, און האָט גענומען אַ יונג רינד, ווייך און פעט, און געגעבן דעם יונג. און ער האָט עס צוגעריכט אויף גיך.

און ער האָט גענומען שמאַנט און מילך און דאָס יונגע רינד וואָס ער האָט צוגעריכט און האָט אַוועקגעשטעלט פֿאַר זײ. און ער איז געשטאַנען פֿאַר זײ אונטערן בוים. און זײ האָבן געגעסן.

האָבן זײ צו אים געזאָגט: „ווי איז שָׂרָה דײַן ווייב?“

האָט ער געזאָגט: „אין געצעלט.“

האָט אײַנער געזאָגט:

„אומקערן וועל איך זיך אומקערן איבער אַ יאָר אין דער

צײַט, און זע— שָׂרָה דײַן ווייב וועט האָבן אַ זון!“

און שָׁרָה האָט זיך איינגעהערט אין איינגאַנג פון געצעלט.
און אַבְרָהָם און שָׁרָה זיינען געווען זקנים. און שָׁרָה האָט גער
לאַכט אין זיך אַזוי צו זאָגן: נאָך דעם ווי איך בין אַלט געוואָרן,
וועל איך נאָך האָבן אַ קינד? דערצו נאָך איז מיין האַר אויך
אַלט.

האָט גאָט געזאָגט צו אַבְרָהָמען:

„פאַר וואָס האָט שָׁרָה געלאַכט אַזוי צו זאָגן: צי וועל איך
אין דער אַמתן געבערן, אַז איך בין אַזוי אַלט? איז דען עפעס
צו שווער פאַר גאָט? צו דער באַשטימטער צייט וועט שָׁרָה
האָבן אַ זון!“

און די מענער זיינען אויפגעשטאַנען פון דאָרטן און האָבן
אַראָפּגעקוקט אויף סדום. און אַבְרָהָם איז געגאַנגען זיי באַ
גלייטן.

אַבְרָהָם בעט פאַר סדום

און גאָט האָט געזאָגט:

„דאָס געשריי וועגן סדום און עמֹרָה איז באַמט גרויס, און
זייער זינד איז באַמט שווער. לאַמִּיך אַקאַרשט אַראָפּנידערן
און זען, צי זיי האָבן אין גאַנצן געטאַן אַזוי ווי עס איז דאָס גער
שריי וואָס איז געקומען צו מיר, און אויב ניט— לאַמִּיך וויסן.“

און אַבְרָהָם האָט געזאָגט:

„וועסטו דען אומברענגען דעם אומשולדיקן מיט דעם
שולדיקן? טאָמער זיינען דאָ פופציק אומשולדיקע אין דער
שטאָט, וועסטו זיי אומברענגען, און וועסט ניט פאַרגעבן דער

שטאַט צוליב די פופציק אומשולדיקע וואָס אין איר? חלילה
צו טאָן אַזאַ זאַך, צו טייטן דעם אומשולדיקן מיט דעם
שולדיקן! אַז דער אומשולדיקער זאָל גאָר זיין אַזוי ווי דער
שולדיקער? חלילה! וועט דער ריכטער פון דער גאַנצער ערד
ניט טאָן קיין גערעכטיקייט?

האַט גאָט געזאָגט:

„אויב איך וועל געפינען אין סדום פופציק אומשולדיקע
וועל איך פאַרגעבן דער גאַנצער שטאַט פון זייער שונעגן“.

האַט זיך אָנגערופן אַבְרָהָם און געזאָגט:

—ווע, איך בעט דיר, איך נעם זיך אונטער צו ריידן צו
מיין האַר, הַגֵּם איך בין שטויב און אַש. טאַמער וועלן פעלן
פון די פופציק אומשולדיקע פינף, וועסטו וועגן די פינף צע-
שטערן די גאַנצע שטאַט?”

האַט ער געזאָגט:

—איך וועל ניט צעשטערן, אויב איך וועל דאָרטן געפינען
פינף און פערציק“.

און ער האָט חידער אַ מאָל צו אים גערעדט און האָט
געזאָגט:

„טאַמער וועלן זיך דאָרטן געפינען פערציק?”

האַט ער געזאָגט:

„איך וועל דאָס ניט טאָן צוליב די פערציק“.

האַט ער געזאָגט:

—איך בעט דיר, זאָל דיר, מיין האַר, מיט פאַרדריסן
און איך וועל ריידן: טאַמער וועלן זיך דאָרטן געפינען
דרייסיק?”

האַט ער געזאָגט:

— „איך וועל עס ניט טאָן, אויב איך וועל דאָרטן געפינען דרײַסיק“.

האַט ער געזאָגט:

— „זע, איך בעט דיך, איך נעם זיך אונטער צו רײַדן צו מיין האַר: טאָמער וועלן זיך דאָרטן געפינען צוואַנציק?“

האַט ער געזאָגט:

— „איך וועל ניט צעשטערן צוליב די צוואַנציק“.

האַט ער געזאָגט:

— „איך בעט דיך, זאָל דיך, מיין האַר, ניט פאַרדריסן און איך וועל רײַדן נאָר דאָס מאָל: טאָמער וועלן זיך דאָרטן גע- פינען צען?“

האַט ער געזאָגט:

„איך וועל ניט צעשטערן צוליב די צען!“

און גאָט האָט געענדיקט רײַדן צו אַבְרָהָמֵן. און אַבְרָהָם האָט זיך אומגעקערט צו זײַן אָרט.

די צעשטערונג פון סדום

און צוויי מלאַכים זײַנען געקומען קיין סדום אין אָונט; און לױט איז געזעסן אין טויער פון סדום. און לױט האָט זיי דערזען, און ער האָט זיך אויפגעשטעלט זיי אַנטקעגן, און האָט זיך געבוקט מיטן פנים צו דער ערד און ער האָט צו זיי געזאָגט: „זעט, איך בעט אײַך, מײַנע האַרן, קומט אַרײַן אין הויז פון אײַער קנעכט אויף איבער נאַכט און וואַשט אײַערע פיס.“

און איר וועט אויפשטיין אין דער פרי און וועט גיין אייער
וועג".

האָבן זיי געזאָגט:

„ניין, אויף דער גאָס וועלן מיר נעכטיקן!“

איז ער צוגעשטאַנען צו זיי און זיי זיינען אַרײַנגעקומען אין
זיין הויז. און ער האָט פאַר זיי געמאַכט אַ מאָלצײט, און גע-
באַקן אומגעזײערטע קוכנס. און זיי האָבן געגעסן.
איידער נאָך זיי האָבן זיך געלייגט, האָבן די מענטשן פון
סדום אַרומגערינגלט דאָס הויז, דאָס גאַנצע פּאָלק, פון יונג
ביז אַלט, און זיי האָבן גערופן צו לױטן און האָבן צו אים
געזאָגט:

—ווי זיינען די מענער, וואָס זיינען צו דיר געקומען די
נאַכט? ברענג זיי אַרויס צו אונדז!“

איז לױט אַרויסגעגאַנגען צו זיי אין איינגאַנג, און די טיר האָט
ער פאַרשלאָסן הינטער זיך. און ער האָט געזאָגט:
—איך בעט אייך, מיינע ברידער, טוט ניט קיין שלעכטס!
איך בעט אייך! די דאָזיקע מענער זאָלט איר קיין זאַך ניט טאָן,
ווייל זיי זיינען געקומען אין שאַטן פון מיין דאַך“.

האָבן זיי געזאָגט:

„טרעט אָפּ!“ און זיי האָבן געזאָגט: „געקומען איז ער
ווינען צווישן אונדז און איצט וויל ער גאָר אונדז משפטן!
אַצינד וועלן מיר זיך מיט דיר נאָך ערגער באַגיין ווי מיט זיי“.
און זיי זיינען זייער שטאַרק צוגעשטאַנען צו לױטן און האָבן זיך
גענענטערט איינצוברעכן די טיר.

האָבן די מענער אויסגעשטרעקט זייער האַנט, און אַרײַב

געבראכט לױטן צו זיך אין הויז און די טיר האָבן זיי פאַר-
שלאָסן. און זיי האָבן געשלאָגן די לײט וואָס ביים איינגאַנג פון
הויז מיט בלינדקײט, און זיי האָבן ניט געקענט געפינען דעם
איינגאַנג.

און די מענער האָבן געזאָגט צו לױטן:

„וועמען נאָך האָסטו דאָ? אַן איידעם, אָדער דײַנע זין און
דײַנע טעכטער? וועמען דו האָסט אין דער שטאָט—פיר אַרויס
פון דעם אָרט, ווײל מיר צעשטערן דעם דאָזיקן אָרט; דאָס
געשרײ וועגן זיי איז גרויס פאַר גאָט, און גאָט האָט אונדז גע-
שיקט זיי צו צעשטערן“.

איז לױט אַרויסגעגאַנגען און האָט גערעדט צו זײנע
איידעם, די וואָס האָבן גענומען זײנע טעכטער, און ער האָט
געזאָגט:

—„שטייט אויף, גײט אַרויס פון דעם דאָזיקן אָרט, ווײל גאָט
צעשטערט די שטאָט“. אָבער אין די אויגן פון זײנע איידעם
איז ער געווען ווי איינער וואָס מאַכט שפּאַס.

און ווי דער פרימאָרגן איז אויפגעגאַנגען, אַזוי האָבן די
מלאַכים צוגעאייילט לױטן אַזוי צו זאָגן:

„שטיי אויף, נעם דײַן ווײב און דײַנע צוויי טעכטער וואָס
געפינען זיך דאָ, כּדִּי דו זאָלסט ניט אומגעבראַכט ווערן דורך
דער זינד פון דער שטאָט“.

און אַז ער האָט זיך געזאַמט, האָבן די מענער אָנגענומען
זײן האַנט און די האַנט פון זײן ווײב, און די האַנט פון זײנע צוויי
טעכטער (ווײל גאָט האָט זיך דערבאַרעמט איבער אים) און
זיי האָבן אים אַרויסגעפירט, און האָבן אים געלאָזט אויסן שטאָט.

און עס איז געווען, ווי זיי האָבן אים אַרויסגעפירט אויסן
שטאָט, אַזוי האָט אַ מלאַך געזאָגט:

— „אַנטלויף מיט דיין לעבן! זאָלסט זיך נישט אומקוקן הינטער
דיר, זאָלסט זיך נישט אָפּשטעלן אין דער גאַנצער געגנט.
אַנטלויף צום באָרג, כּדי דו זאָלסט נישט אומגעבראַכט ווערן.“
האָט לויט צו זיי געזאָגט:

„אַ, נישט אַזוי, מײַנע האָרן! זע, איך בעט דיך, דיין קנעכט
האָט געפונען חן אין דייןע אויגן און דו האָסט גרויס געמאַכט
דיין חסד, וואָס דו האָסט געטאָן מיט מיר, צו לאָזן לעבן מײַן
נפשׁ, אָבער איך קען נישט אַנטלויפן ביז צום באָרג, ווייל דאָס
בייז וועט מיך אַניאָגן און איך וועל שטאַרבן. איך בעט דיך,
אַט איז יענע שטאָט וואָס איז נאָענט אַהין צו אַנטלויפן; און זי איז
דאָך אַ קליינע. לאַמיר, איך בעט דיך, אַהין אַנטלויפן— און
מײַן נפשׁ וועט בלייבן לעבן.“

האָט ער צו אים געזאָגט:

— „זע, איך נעם אָן וואָס דו בעטסט אויך אין דער דאָזיקער
זאַך. איך וועל נישט אומברענגען די שטאָט וואָס דו האָסט גע-
זאָגט. אייל זיך, אַנטלויף אַהין, ווייל איך קען נישט טאָן קיין
זאַך ביז דו קומסט נישט אַהין.“

די זון איז אויפגעגאַנגען אויף דער ערד, און לויט איז אָנגע-
קומען קיין צויער.

און גאָט האָט געמאַכט רעגענען אויף סדום און אויף
עמֹרָה שוועבל און פּייער. און ער האָט איבערגעקערט די
דאָזיקע שטעט, און די גאַנצע געגנט, און אַלע איינוווינער פון
די שטעט, און די געוויקסן פון דער ערד.

און זײַן ווייב האָט זיך אומגעקוקט פון הינטער אים און איז געוואָרן אַ זײַל זאַלץ.

און אַברָהם איז אויפגעשטאַנען אין דער פרי און זיך גע-
אײַלט צו דעם אָרט, וואָס ער איז דאָרטן געשטאַנען פאַר גאָט.
און ער האָט אַראָפגעקוקט אויף סדום און עמֹרָה, און אויף
דעם גאַנצן לאַנד פון דער געגנט, און ער האָט געזען—נאָר אַ
געדיכטער רויך גייט אויף פון לאַנד אַזוי ווי דער רויך פון אַ
קאַלכאויחן.

צחק ווערט געבאָרן

און גאָט האָט זיך דערמאַנט אָן שָׁרָה, אַזוי ווי ער האָט גע-
זאָגט. און שָׁרָה האָט געבאָרן אַברָהָמען אַ זון אויף דער
עלטער, צו דער צײַט וואָס גאָט האָט אים אָנגעזאָגט. און
אַברָהָם האָט גערופן דעם נאָמען פון זײַן זון וואָס שָׁרָה האָט
אים געבאָרן יצחק.

און אַברָהָם האָט געמלט זײַן זון יצחקן צו אַכט טעג, אַזוי
ווי גאָט האָט אים באַפוילן. און אַברָהָם איז געווען הונדערט
יאָר אַלט ווען זײַן זון יצחק איז אים געבאָרן געוואָרן.
און שָׁרָה האָט געזאָגט:

„אַ געלעכטער האָט מיר גאָט געמאַכט; איטלעכער וואָס
הערט עס וועט לאַכן* פון מיר. ווער וואָלט געזאָגט
אַברָהָמען: שָׁרָה וועט קינדער זײַגן!“

* יצחק— אויף העברעאיש— וועט לאַכן.

און דאָס קינד איז געוואַקסן, און איז אַנטוויינט געוואָרן.
און אַבְרָהָם האָט געמאַכט אַ גרויסן מאָלצייט אין דעם טאָג
וואָס יצחק איז אַנטוויינט געוואָרן.

שָׁרָה טרײַבט אַרויס הָגָרן

און שָׁרָה האָט געזען דעם זון פון הָגָרן, וואָס זי האָט גע-
באָרן אַבְרָהָמען, ווי ער שפּילט זיך. האָט זי געזאָגט צו
אַבְרָהָמען:

„טרײַב אַרויס די דינסט און איר זון, דער זון פון אַט דער
דינסט וואָל ניט ירשען אין איינעם מיט מיין זון, מיט יצחקן“.
און די זאך איז געווען זייער שלעכט אין די אויגן פון
אַבְרָהָמען צוליב זיין זון. האָט גאָט געזאָגט צו אַבְרָהָמען: „וואָל
עס ניט שלעכט זיין אין דיניע אויגן איבער דעם יינגל און
איבער דער דינסט. אַלץ וואָס שָׁרָה זאָגט דיר – הער זיך אַיין
צו אירע רייד, ווייל פון יצחקן וועלן אַרויסקומען דיניע
קינדער. אָבער אויך דעם זון פון דער דינסט וועל איך מאַכן
פאַר אַ פּאָלק – ער איז דאָך דיין קינד“.

איז אַבְרָהָם אויפגעשטאַנען אין דער פּרי, און ער האָט
גענומען ברויט און אַ לאָגל וואַסער און געגעבן הָגָרן – אַרויפ-
געלייגט אויף איר אַקסל – און אויך דאָס קינד, און האָט זי
אַוועקגעשיקט.

און זי איז אַוועקגעגאַנגען און האָט אומגעבלאָנדושעט אין
דעם מדְבָר פון באַר־שֶׁבַע. איז דאָס וואַסער אויסגעגאַנגען
פון לאָגל, און זי האָט אַוועקגעוואָרפן דאָס קינד אונטער
איינעם פון די ביימלעך, און זי איז אַוועק און האָט זיך געזעצט

אַקעגן, ווייט ווי עס קען גרייכן אַ שאַס פון אַ בויגן. ווייל זי
האַט געזאָגט: „לאַמִּיךְ נִיט זען ווי דאָס קינד שטאַרבט“.
און זי איז געזעסן אַקעגן און האָט אויפגעהויבן איר שטימ
און זי האָט געוויינט.

האַט גאַט געהערט דעם קול פון דעם יינגל. און אַ מלאַך
פון גאַט האָט גערופן צו הַגֶּרֶן פון הימל און האָט צו איר געזאָגט:
„וואָס איז דיר, הַגֶּרֶ? זאָלסט נִיט מורא האָבן, ווייל גאַט
האַט צוגעהערט צו דעם קול פון דעם יינגל. שטיי אויף, הייב
אויף דעם יינגל און האַלט אים צו מיט דיין האַנט, ווייל פאַר
אַ גרויס פאַלק וועל איך אים מאַכן“.

און גאַט האָט אויפגעפנט אירע אויגן און זי האָט דער-
זען אַ ברונעם מיט וואַסער, און זי איז געגאַנגען און האָט אָנגע-
פילט דעם לאַגל מיט וואַסער און געגעבן טרינקען דעם יינגל.
און גאַט איז געווען מיטן יינגל. און ער איז אויפגעוואַקסן
און איז געזעסן אין מדבָּר, און איז געווען אַ בויגן־שיסער. און
ער איז געזעסן אין מדבָּר פאַרן; און זיין מוטער האָט אים גע-
טמען אַ ווייב פון לאַנד מצרים.

די עקדה

און עס איז געווען נאָך די דאָזיקע געשעענישן, האָט גאַט
אויסגעפרוּחט אַבְרָהָמֶען און האָט צו אים געזאָגט:

— „אַבְרָהָם!“

האַט ער געענטפערט:

— „דאָ בין איך!“

האַט ער געזאָגט:

— „נעם דיין זון, דיין איינציגקין, וואָס דו האָסט ליב,
יצחקן, און גיי דיר אין לאַנד מורֶה, און ברענג אים דאָרטן
אויף פאַר אַ קרבן, אויף איינעם פון די בערג וואָס איך וועל
דיר זאָגן.“

איז אַבְרָהָם אויפגעשטאַנען אין דער פרי, האָט אָנגע-
זאָלט זיין אייזל און האָט גענומען מיט זיך זיינע צוויי יונגען
און זיין זון יצחקן. און ער האָט צעהאַקט האַלץ פאַרן קרבן;
און ער האָט זיך אויפגעהויבן און איז געגאַנגען צו דעם אָרט
וואָס גאָט האָט אים געזאָגט.

אויפן דריטן טאָג האָט אַבְרָהָם אויפגעהויבן די אויגן און
האַט דערזען דעם אָרט פון ווייטן. און אַבְרָהָם האָט געזאָגט
צו זיינע יונגען:

„בלײַבט דאָ מיטן אייזל, און איך און דער יינגל וועלן גיין
ביז אַהין, און מיר וועלן זיך בוקן און זיך אומקערן צו אייך.“
און אַבְרָהָם האָט גענומען דאָס האַלץ פאַרן קרבן, און
אַרויפגעלייגט אויף זיין זון יצחקן, און ער האָט גענומען אין
זיין האַנט דאָס פייער און דאָס שעכטמעסער און זיי זיינען
בידע אין איינעם געגאַנגען.

האַט יצחק זיך אָפּגערופן צו זיין פאָטער אַבְרָהָם און
האַט געזאָגט:

— „מיין פאָטער!“

האַט ער געענטפערט: „דאָ בין איך, מיין זון!“
האַט ער געזאָגט: „אַט איז דאָס פייער און דאָס האַלץ, און
ווי איז דאָס לעמעלע פאַר אַ קרבן?“

הָאָט אַבְרָהָם געזאָגט: „גאָט וועט זיך שוין אויסזוכן אַ לעמעלע פאַר אַ קָרבן, מײַן זון!“
און זײ זײַנען בײַדע געגאַנגען אין אײַנעם. און זײ זײַנען געקומען צו דעם אָרט, וואָס גאָט האָט אים געזאָגט.
און אַבְרָהָם האָט דאָרטן געבויט אַ מזבֿח און האָט אויס־געלייגט דאָס האַלץ און ער האָט געבונדן זײַן זון יצחק און אים אַרויפגעלייגט אויפן מזבֿח, איבערן האַלץ.
און אַבְרָהָם האָט אויסגעשטרעקט זײַן האַנט און האָט גע־נומען דאָס שעכטמעסער צו שעכטן זײַן זון.
הָאָט אַ מלאַך פון גאָט גערופן צו אים פון הימל און האָט געזאָגט:

– „אַבְרָהָם, אַבְרָהָם!“

הָאָט ער געענטפערט: „דאָ בין איך!“
הָאָט ער געזאָגט: „זאָלסט נישט אויסשטרעקן דיין האַנט אויפן יינגל, און זאָלסט אים גאַרנישט טאָן. ווייל איצט ווייס איך אַז דו ביסט גאָטספּאַרכטיק, און דו האָסט נישט צוריקגע־האַלטן מיר צו געבן דיין איינציגן זון!“
הָאָט אַבְרָהָם אויפגעהויבן זײַנע אויגן און האָט דערזען – אָט האָט אַ ווידער זיך אײַנגעדרייט מיט זײַנע הערנער אין די צווייגן. און אַבְרָהָם איז געגאַנגען און האָט גענומען דעם ווידער, און האָט אים געבראַכט פאַר אַ קָרבן אָנשטאַט זײַן זון. און דער מלאַך פון גאָט האָט גערופן צו אַבְרָהָמען אַ צווייט מאַל פון הימל און האָט געזאָגט:
„איך שווער בײַ זיך, זאָגט גאָט, ווייל דו האָסט געטאָן די דאָזיקע זאַך, און האָסט נישט צוריקגעהאַלטן מיר צו געבן דיין

זון, דיין איינציקן זון— איז בענטשן וועל איך דיך בענטשן
און מערן וועל איך מערן דייע קינדער: אזוי ווי די שטערן
פון הימל און אזוי ווי זאמד וואָס אויפן ברעג ים. און בענטשן
וועלן זיך בענטשן מיט דייע קינדער אלע פעלקער פון דער
ערד, דערפאר וואָס דו האָסט זיך צוגעהערט צו מיין קול".
און אַבְרָהָם האָט זיך אומגעקערט צו זיינע יונגען, און זיי
זיינען אויפגעשטאַנען און זיי זיינען געגאַנגען אין איינעם קיין
באַר־שָׁבַע.

און אַבְרָהָם איז פאַרבליבן אין באַר־שָׁבַע.

שְׁרָה שטאַרבט

און דאָס לעבן פון שְׁרָה איז געווען הונדערט און זיבן און
צוואַנציק יאָר. און שְׁרָה איז געשטאַרבן אין חֲבֵרוֹן, אין לאַגֶד
כּוֹנֵן. און אַבְרָהָם איז געקומען באַקלאַגן שְׁרָה און זי
באַזיינען.

און אַבְרָהָם האָט זיך אויפגעהויבן פון פאַר זיין טויטן, און
ער האָט גערעדט צו די קינדער פון חַת, אזוי צו זאָגן:
אַ פּרעמדער אָבער אַ תּוֹשֵׁב בֵּין אֵיך בֵּין אֵיך. גיט מיר
אַן אייגן פעלד פאַר קברים און איך וועל באַגראַבן מיין טויטן.
האַבן די קינדער פון חַת געענטפערט אַבְרָהָמֶען אזוי צו
זאָגן:

הער אונדז צו, מיין האָר; אַ געטלעכער פירשט ביסטו
צווישן אונדז; אין דעם געקליבנסטן פון אונדזערע קברים
באַגראַב דיין טויטן".

איז אַבְרָהָם אויפגעשטאַנען און האָט זיך געבוקט צו דעם
פּאָלק פון לאַנד, צו די קינדער פון חת, און ער האָט צו זיי
גערעדט אַזוי צו זאָגן:

„אויב עס איז אייער ווילן צו באַגראָבן מיין טויטן, בעט
פאַר מיר בײַ עפרונען, ער זאָל מיר געבן די הייל פון מכפּלה“
וואָס געהערט צו אים, וואָס איז אין עק פון זיין פעלד. אין
פולן געלט זאָל ער עס מיר געבן פאַר אַן אייגן פעלד
פאַר קבָרים. און עפרון איז געזעסן צווישן די קינדער פון
חת.

האָט עפרון געענטפערט אַבְרָהָמען אין די אויערן פון די
קינדער פון חת אַזוי צו זאָגן:

— „ניין, מיין האַר, הער מיך צו: דאָס פעלד שענק איך דיר,
אויך די הייל וואָס אין דעם פעלד שענק איך דיר, פאַר די
אויגן פון די קינדער פון מיין פּאָלק שענק איך עס דיר; באַ
גראָב דיין טויטן“.

האָט אַבְרָהָם זיך געבוקט פאַר דעם פּאָלק פון לאַנד און
ער האָט גערעדט צו עפרונען, אין די אויערן פון דעם פּאָלק
פון לאַנד, אַזוי צו זאָגן:

„ווען דו וואָלסט נאָר זיך צוהערן צו מיר! איך גיב דאָס
געלט פאַרן פעלד, נעם עס פון מיר, און איך וועל דאָרטן באַ
גראָבן מיין טויטן!“

האָט עפרון געענטפערט אַבְרָהָמען אַזוי צו זאָגן:

„הער מיך צו, מיין האַר, דאָס לאַנד גייט אין פיר הונדערט
זילבער־שקל; וואָס האָט עס פאַר אַ חערט צווישן מיר און
צווישן דיר? און דיין טויטן באַגראָב!“

האַט אַבְרָהָם זיך צוגעהערט צו עפרונען. און אַבְרָהָם
האַט אָפּגעווויגן עפרונען דאָס זילבער, פיר הונדערט
זילבער־שקל, גאַנצבאַר ביים סוחר.

אַזוי איז געבליבן דאָס פעלד פון עפרונען וואָס איז אין
מִכְפֵּלָה מיט דער הייל וואָס אין דעם פעלד, און אַלע ביימער
וואָס אויפן פעלד, אָן אייגנטום פון אַבְרָהָמען פֿאַר די אויגן
פון די קינדער פון חַת.

און דערנאָך האָט אַבְרָהָם באַגראָבן זיין ווייב שָׂרָה אין
דער הייל פון דעם פעלד פון מִכְפֵּלָה, ביי חֲבֵרוֹן, אין לאַנד
כּנָען.

אַזוי איז געבליבן דאָס פעלד און די הייל וואָס אין אים
ביי אַבְרָהָמען פֿאַר אָן אייגנטום, אָן אייגן פעלד פֿאַר
קָבֵרִים.

ד. די געשיכטע פון יצחקן

אברהם שיקט אליעזרן קיין ארם-נהרים

און אברהם איז אלט געוואָרן, אַרײַן אין די יאָרן. און גאָט
האַט געבענטשט אַברָהָמען מיט אַלצדינג. האָט אַברָהָם גע-
זאָגט צו זײַן קנעכט, דעם עלטסטן פון זײַן הויז, וואָס האָט
געוועלטיקט איבער אַלץ וואָס ער האָט געהאַט:

— „שווער מיר בײַ גאָט פון הימל און ערד, אַז דו זאָלסט
ניט נעמען קײַן ווייב פאַר מײַן זון פון די טעכטער פון דעם
פּונעזי, וואָס איך זײַן צווישן אים; נאָר צו מײַן לאַנד און צו מײַן
אַפּשטאַם זאָלסטו גײַן און נעמען אַ ווייב פאַר מײַן זון, פאַר
יצחקן“.

האַט דער קנעכט צו אים געזאָגט:

— „טאַמער וועט די פרוי ניט וועלן גײַן נאָך מיר אין דעם
היגן לאַנד? זאָל איך אומקערן דײַן זון צו דעם לאַנד, וואָס דו
ביסט פון דאָרטן אַרויסגעגאַנגען?“

האַט אַברָהָם צו אים געזאָגט:

— „היט זיך; זאָלסט ניט אומקערן מײַן זון אַהין! גאָט וואָס
האַט מיך אַרויסגענומען פונעם הויז פון מײַן פאָטער און פונעם
לאַנד פון מײַן געבורט און וואָס האָט צו מיר גערעדט, און וואָס
האַט מיר געשוואָרן אַזוי צו זאָגן: „צו דײַנע קינדער וועל איך
געבן דאָס דאָזיקע לאַנד“— ער וועט שיקן זײַן מלאַך דיר

פאָרויס, און דו וועסט קריגן אַ ווייב פאַר מיין זון פון דאָרטן.
און אויב די פרוי וועט ניט וועלן גיין נאָך דיר, וועסטו זיין פריי
פון דער דאָזיקער שבועה. אָבער מיין זון זאָלסטו ניט אומ-
קערן אַהין!"

האַט דער קנעכט אים געשוואָרן אויף דער דאָזיקער
זאָך.

און דער קנעכט האָט גענומען ציען קעמלען פון די
קעמלען פון זיין האָר און איז אַוועקגעגאַנגען. און דאָס
בעסטע פון זיין האָר איז געווען אין זיין האַנט. ער איז אויפ-
געשטאַנען און איז געגאַנגען קיין אַרם־נײַהײַם, צו דער שטאָט פון
נְחֹרָן.

און ער האָט געמאַכט קניען די קעמלען אויסן שטאָט, ביים
ברונעם וואַסער. עס איז געווען אַוונטצייט, ווען די וואַסער-
שעפּערינס גייען אַרויס.

און ער האָט געזאָגט:

— „גאַט פון מיין האָר אַבְרָהָמֶען, מאַך, מיר זאָל טרעפן אַ
גליקלעכער צופאַל און טו חֶסֶד מיט מיין האָר אַבְרָהָמֶען. אָט
שטיי איך ביים קוואַל וואַסער און די טעכטער פון די שטאָט
לײַט קומען אַרויס שעפּן וואַסער. זאָל זיין, אַז די מיידל וואָס
איך וועל איר זאָגן: „בייג אײַן, איך בעט דיר, דיין קרוג, און
לאַמיר טרינקען“, און זי וועט זאָגן: „טרינק, און אויך דינע
קעמלען וועל איך אַנטרינקען“— האַסטו זי באַשערט פאַר דיין
קנעכט יצחק. און דערמיט וועל איך וויסן אַז דו האַסט גע-
טאָן חֶסֶד מיט מיין האָר.“

אַליעזר באַגעגנט רבקה

און עס איז געווען, איידער נאָך ער האָט געענדיקט ריידן—
ערשט רבקה קומט אַרויס, די וואָס איז געבאָרן געוואָרן
ביי בתוואָלן, דעם זון פון מלָכהן, דער ווייב פון נחורן,
אַברָהם ברודער, און איר קרוג איז אויף איר אַקסל. און
די מיידל איז געווען זייער שיין אויפן אויסזען. און זי האָט
אַראָפּגענידערט צום קוואַל און האָט אָנגעפילט איר קרוג און
איז אַריפּעקומען.

איז דער קנעכט איר געלאָפּן אַנטקעגן און האָט געזאָגט:
— „לאַז מיך אַ זופּ טאָן, איך בעט דיר, אַ ביסל וואַסער
פון דיין קרוג!“

האַט זי געזאָגט:

— „טרינק, מיין האַר.“ און זי האָט אויף גיך אַראָפּגעלאָזט
איר קרוג אויף איר האַנט און האָט אים געגעבן טרינקען. און
אַז זי האָט געענדיקט אים געבן טרינקען, האָט זי געזאָגט: „אויך
פאַר דינע קעמלען וועל איך אָנשעפּן ביז זיי וועלן ענדיקן
טרינקען.“

און זי האָט אויף גיך אויסגעליידיקט איר קרוג אין דער
קאַרעטע און איז ווידער געלאָפּן צום ברונעם אָנשעפּן, און זי
האַט אָנגעשעפּט פאַר אַלע זיינע קעמלען. און דער מאַן קוקט
זי אָן פאַרווונדערט; ער שווייגט. ער וויל וויסן, צי גאַט
האַט באַגליקט זיין וועג אָדער ניט.

און עס איז געווען, ווען די קעמלען האָבן געענדיקט
טרינקען, אַזוי האָט דער מאַן גענומען אַ גילדערנעם נאָזרינג

און צוויי אַרעמבענדער פאַר אירע הענט, און ער האָט גע-
זאָגט:

—װעמעס טאַכטער ביסטו? זאָג מיר, איך בעט דיר, איז
דאָ אין דיין פּאָטערס הויז אַן אָרט פאַר אונדז צו נעכטיקן?
האַט זי צו אים געזאָגט:

—ײַך בין די טאַכטער פון בתואַלן, דעם זון פון מלָפּהן,
וואָס זי האָט געבאַרן נְחֹרְדָן. און זי האָט צו אים געזאָגט: ״אי
שטרוי אי פוטער אַ סך איז דאָ בײַ אונדז, אי אַן אָרט צו
נעכטיקן״.

האַט דער מאַן זיך גענייגט און זיך געבוקט צו גאָט, און ער
האַט געזאָגט:

—געלויבט איז דער גאָט פון מיין האַר אַבְרָהָמֶען, וואָס
האַט ניט פאַרלאָזן זיין חֶסֶד און זיין געטריישאַפט צו מיין האַר.
מיך האָט גאָט געפירט אויפן וועג צום הויז פון מיין האַרס
ברודער״.

און די מיידל איז געלאָפן און האָט דערציילט אין איר
מוטערס הויז די דאָזיקע זאַכן.

רבקה פאַרלאָזט איר היים

און רבקה האָט געהאַט אַ ברודער וואָס זיין נאָמען איז
געווען לָבָן. און עס איז געווען ווי ער האָט דערזען דעם נאָד
רינג און די אַרעמבענדער אויף די הענט פון זיין שוועסטער,
און ווי ער האָט געהערט די ווערטער פון זיין שוועסטער
רבקה—איז לָבָן אַרויסגעלאָפן צו דעם מאַן אין דרויסן. איז

ער געקומען צו דעם מאן ווי ער שטייט בײַ די קעמלען לעבן
קואל.

און לָבֵן הָאָט געזאָגט:

– „קום, געבענטשטער פון גאָט! פאַר וואָס שטייסטו אין
דרויסן? איך האָב דאָך אויפגעראַמט דאָס הויז און געמאַכט
אַן אָרט פאַר די קעמלען“.

איז דער מאן אַרײַנגעגאַנגען אין הויז; און ער האָט אָפּגע-
בונדן די קעמלען און האָט דערלאָנגט שטרוי און פוטער פאַר
די קעמלען, און וואַסער צו וואַשן זײַנע פיס און די פיס פון די
מענטשן וואָס מיט אים. און מע האָט געשטעלט פאַר אים עסן,
אַבער ער האָט געזאָגט:

„איך וועל ניט עסן ביז איך וועל ניט האָבן גערעדט מײַנע
רייד“.

הָאָט לָבֵן געזאָגט: „רייד!“

הָאָט ער געזאָגט:

– „איך בין דער קנעכט פון אַבְרָהָם. און גאָט האָט זייער
געבענטשט מײַן האַר און ער איז געוואָרן רײַך; און גאָט האָט
אים געגעבן שאָף און רינדער, און זילבער און גאָלד, און
קנעכט און דינסטן, און קעמלען און אייזלען. און שָׂרָה, מײַן
האַרס ווייב, האָט געבאַרן אַ זון צו מײַן האַר אויף דער
עלטער; און ער האָט אים אַוועקגעגעבן אַלץ וואָס ער האָט
געהאַט. און מײַן האַר האָט מיך באַשוואָרן אַזוי צו זאָגן:

„וואָלסט ניט נעמען אַ ווייב פאַר מײַן זון פון די טעכטער
פון דעם כְּנַענִי, וואָס איך זײַן אין זײַן לאַנד. ניט אַנדערש נאָר

צו מיין פאָטערס הויז זאָלסטו גיין און צו מיין משפּחה, און
נעמען אַ ווייב פאַר מיין זון'.

„האַב איך געזאָגט צו מיין האַר:

„טאַמער וועט די פרוי ניט וועלן גיין מיט מיר?'

„האַט ער צו מיר געזאָגט:

„גאַט וואָס איך גיי פאַר אים, וועט שיקן זיין מלאַך מיט
דיר, און וועט באַגליקן דיין וועג, און דו וועסט קריגן אַ ווייב
פאַר מיין זון פון מיין משפּחה און פון מיין פאָטערס הויז'.

„בין איך געקומען היינט צום קוואַל און האַב געזאָגט:

„גאַט פון מיין האַר אַבְרָהָמֶען, אויב דו ווילסט, איך בעט

דיך, באַגליקן מיין וועג, וואָס איך גיי אויף אים—איז אַט שטיי

איך ביים קוואַל וואַסער; און עס זאָל זיין, אַז די מיידל וואָס

קומט אַרויס שעפּן, און איך וועל זאָגן צו איר: גיב מיר

טרינקען, איך בעט דיך, אַ ביסל וואַסער פון דיין קרוג', און זי

וועט זאָגן צו מיר: אי דו טרינק, אי פאַר דינע קעמלען וועל

איך אַנשעפּן', זאָל זי זיין די ווייב, וואָס גאַט האַט באַשערט

פאַר מיין האַרס זון'.

„איידער נאָך איך ענדיק ריידן צו מיין האַרצן—אַט קומט

רבקה אַרויס און איר קרוג איז אויף איר אַקסל; און זי האַט

אַראָפּגענידערט צום קוואַל און האַט אַנגעשעפּט. האַב איך צו

איר געזאָגט:

„גיב מיר טרינקען, איך בעט דיך'.

„האַט זי אויף גיך אַראָפּגעלאָזט איר קרוג און האַט גע-

זאָגט:

„טרינק, און אויך דיניע קעמלען וועל איך אַנטרינקען.
האַב איך געטרונקען און אויך די קעמלען האָט זי אָנגע-
טרונקען.

„האַב איך זי געפרעגט און האָב געזאָגט:

„וועמעס טאַכטער ביסטו?״

„האַט זי געזאָגט: די טאַכטער פון בתואַלן, דעם זון פון
נחורן, וואָס מלכה האָט געבאַרן צו אים׳.

„און איך האָב אָנגעטאָן דעם נאָרינג אויף איר נאָז און די
אַרעמבענדער אויף אירע הענט. און איך האָב זיך גענייגט
און זיך געבוקט צו גאָט, און איך האָב געלויבט דעם גאָט פון
מיין האַר אַבְרָהָמען, וואָס האָט מיך געפירט אויפן ריכטיקן
וועג צו קרייגן די טאַכטער פון מיין האַרס ברודער פאַר זיין
זון. און איצט—וויילט איר טאָן חֶסֶד און געטריישאַפט מיט מיין
האַר, זאָגט מיר; און אויב ניט—, זאָגט מיר; און איך וועל מיך
קערן אויף רעכטס אָדער אויף לינקס״.

האַבן געענטפערט לָבָן און בתואַל און זיי האָבן געזאָגט:

„די זאַך קומט אַרויס פון גאָט. מיר קאָנען ניט ריידן צו
דיר שלעכטס אָדער גוטס. אָט איז רבקה פאַר דיר, נעם און
גי, און זאָל זי זיין אַ ווייב צו דעם זון פון דיין האַר, אַזוי ווי גאָט
האַט גערעדט״.

און עס איז געווען ווי דער קנעכט פון אַבְרָהָמען האָט גע-
הערט זייערע ווערטער, אַזוי האָט ער זיך געבוקט צו דער
ערד פאַר גאָט.

און דער קנעכט האָט אַרויסגענומען זילבערנע זאַכן און

גילדערנע זאכן און קליידער און געגעבן רבקהן. אויך איר ברודער און איר מוטער האָט ער געגעבן טייערע מתנות.

און זיי האָבן געגעסן און געטרונקען, ער און די מענטשן וואָס מיט אים, און זיי האָבן איבערגעגעכטיקט און זיי זיינען אויפגעשטאַנען אין דער פרי און ער האָט געזאָגט:

— „שיקט מיך אַוועק צו מיין האַר.“ האָבן געזאָגט איר ברודער און איר מוטער: — „זאָל די מיידל בלייבן ביי אונדז אַ יאָר אָדער צען חדשים. דערנאָך וועט זי גיין.“ האָט ער צו זיי געזאָגט:

— „האַלט מיך נישט אויף, אַז גאָט האָט שוין באַגליקט מיין וועג. שיקט מיך אַוועק און לאַמיר גיין צו מיין האַר.“ האָבן זיי געזאָגט:

— „מיר וועלן רופן די מיידל און מיר וועלן פּרעקן ביי איר.“

האָבן זיי גערופן רבקהן און האָבן צו איר געזאָגט:

— „וויילסטו גיין מיט דעם דאָזיקן מאַן?“

האָט זי געזאָגט: „איך וויל גיין!“

האָבן זיי אַרויסבאַגלייט זייער שוועסטער רבקהן און אַבְרָהָם קנעכט און זיינע מענטשן. און זיי האָבן געבענטשט רבקהן און האָבן צו איר געזאָגט:

„שוועסטער אונדזערע! דו זאָלסט ווערן — טויזנטער מאָל צען טויזנט! און דינע קינדער זאָלן ירשען די שטעט פון זייערע פֿינד!“

און דער קנעכט האָט גענומען רבקהן און איז אַוועקגעגאַנגען.

רבקה ווערט יצחקס חייב

און יצחק איז ארויס זיך דורכצוגיין אין פעלד אַקעגן אָונט. און ער האָט אויפגעהויבן זיינע אויגן און האָט אַ קוק געטאָן – ערשט קעמלען קומען אָן! און רבקה האָט אויפגעהויבן אירע אויגן און האָט דערווען יצחקן, און זי האָט זיך אַראָפּגע-לאָזט פון קעמל און זי האָט געוואָגט צום קנעכט:

– ווער איז יענער מאָן וואָס גייט אין פעלד אונדז אַנטקעגן?

האָט דער קנעכט געוואָגט:

– דאָס איז מיין האָר."

האָט זי גענומען דעם שלייער און האָט זיך פאַרדעקט.

און דער קנעכט האָט דערציילט יצחקן אַלע זאַכן וואָס

ער האָט געטאָן.

און יצחק האָט זי אַרײַנגעבראַכט אין דעם געצעלט פון

זיין מוטער שָׁרהן. און ער האָט גענומען רבקהן, און זי איז גע-

וואָרן זיין חייב. און ער האָט זי ליב געהאַט. און יצחק האָט

זיך געטרייסט נאָך זיין מוטער.

אַברָהָם שטאַרבט

און דאָס זיינען די טעג פון אַברָהָם לעבן: הונדערט און

פינף און זיבעציק יאָר – האָט ער געלעבט. און אַברָהָם איז

געשטאַרבן אין אַ גוטער עלטער, אַלט און זאַט מיט יאָרן. און

יצחק און ישמעאל, זיינע זין, האָבן אים באַגראָבן אין דער הייל

פון מכפֿלה, אין פעלד וואָס אַברָהָם האָט אָפּגעקויפט פון די

קינדער פון חת. דארטן איז באַראָבן געוואָרן אַברָהָם און
זיין ווייב שָׂרָה.

און עס איז געווען נאָך דעם טויט פון אַברָהָמען. האָט
גאָט געבענטשט זיין זון יצחקן.

עֶשָׂו און יַעֲקֹב ווערן געבאָרן

יצחק איז געווען פּערציק יאָר אַלט, ווען ער האָט זיך גע-
טמען רבקהן פאַר אַ ווייב. און יצחק האָט געבעטן צו גאָט
פאַר זיין ווייב, ווייל זי איז געווען אַן עֲקָרָה, און גאָט האָט אָנע-
טמען זיין געבעט.

און איידער רבקה האָט געבאָרן, האָבן די קינדער זיך גע-
שטויסן אין איר.

איז זי געגאַנגען פּרעגן ביי גאָט. און גאָט האָט צו איר
געזאָגט:

„צוויי אומות זיינען אין דיין ליב,

און צוויי פעלקער וועלן זיך פון דיר צעשיידן,

איינ פאָלק וועט זיין שטאַרקער פון אַ צווייטן פאָלק,

און דער עלטערער וועט דינען דעם יינגערן.“

און אַז עס איז געקומען איר צײַט צו געבערן—אָט, אַ
צוילינג איז אין איר ליב! און דער ערשטער איז געווען אַ
רויטער, אין גאַנצן אַזוי ווי אַ האַריקער מאַנטל, און מען האָט
גערופן זיין נאָמען עֶשָׂו*.

* עשו, פון וואָרט עשה—מאַכן, אַ פאַרטיקער.

ברודער, און זיין האַנט האָט צוגעהאַלטן דעם פּוסטריט פון
 עָשׂוֹן, און מען האָט גערופן זיין נאָמען יַעקב*. און יַצחק איז
 געווען זעכציק יאָר אַלט, ווען זיי זיינען געבאָרן געוואָרן.
 און די יינגלעך זיינען אויפגעוואַקסן; און עָשׂוֹן איז געווען
 אַ מענטש געניט אין געיעג, אַ פעלדמענטש. און יַעקב איז גע-
 ווען אַ שטילער מענטש, וואָס ויצט אין געצעלטן. און יַצחק
 האָט ליב געהאַט עָשׂוֹן, ווייל דאָס געפאַנג איז אים געווען גע-
 שמאַק. און רבקה האָט ליב געהאַט יַעקבן.

עָשׂוֹן פאַרקויפט זיין בכורה

איין מאָל האָט יַעקב געקאַכט אַ געקעכטס און עָשׂוֹן איז
 אָנגעקומען פון פעלד. און ער איז געווען פאַרשמאַכט.
 האָט עָשׂוֹן געוואָגט צו יַעקבן: „איך בעט דיך, לאָז מיך זיך
 אָנופן פון דעם רויטן, פון אַט דעם רויטן, ווייל איך בין פאַר-
 שמאַכט“.

האַט יַעקב געוואָגט:

— פאַרקויף מיר אַקאַרשט דיין בכורה!

האַט עָשׂוֹן געוואָגט:

— זע, איך האָלט ביים שטאַרבן! איז צו וואָס דאַרף איך

די בכורה?

האַט יַעקב געוואָגט:

— שווער מיר אַקאַרשט“. האָט ער אים געשוואָרן, און ער

האַט פאַרקויפט זיין בכורה צו יַעקבן.

* יַעקב, פון וואָרט עקב — טריט.

און יעקב האָט געגעבן עֶשׂוֹן ברויט און דאָס געקעכטס פֿון לינדון. און ער האָט געגעסן און געטרונקען און איז אויפֿ געשטאַנען און אַוועקגעגאַנגען.
אַזוי האָט עֶשׂוֹ פאַרשעמט די בכורה.

יצחק אין לאַנד פֿון די פֿלשתים

איז געוואָרן אַ הונגער אין לאַנד. און גאָט האָט זיך באַוויזן צו יצחק און האָט געזאָגט:

„וואָלסט ניט אַראָפּגיין קיין מצרים; האַלט זיך אויף אין אָט דעם לאַנד, און איך וועל זיין מיט דיר און וועל דיך בענטשן. ווייל צו דיר און צו דייןע קינדער וועל איך געבן דאָס לאַנד. דערפֿאַר וואָס אַבְרָהָם האָט זיך צוגעהערט צו מיין קוֹל און האָט געהיט מיין געבאַט.“

און יצחק איז געגאַנגען צו אַבִימֶלֶךְ דעם מֶלֶךְ פֿון די פֿלשתים קיין גֶרָר. און יצחק האָט זיך באַזעצט אין גֶרָר.

און יצחק האָט געזיט אין יענעם לאַנד, און האָט געקראָגן אין יענעם יאָר הונדערט מאַל אַזוי פֿיל; און גאָט האָט אים גע־ בענטשט. און ער איז געוואָרן רייך, און איז נאָך אַנאַנד רייכער געוואָרן, ביז ער איז געוואָרן זייער רייך. און ער האָט געהאַט שאָף, און רינדער; און די פֿלשתים האָבן אים מקנא געווען. און אַלע ברינעמער וואָס די קנעכט פֿון זיין פֿאָטער האָבן גע־ גראָבן אין די טעג פֿון זיין פֿאָטער אַבְרָהָמֶען—האָבן די פֿלשתים זיי פֿאַרשטאַפט און זיי אָנגעפֿילט מיט ערד. און אַבִימֶלֶךְ האָט געזאָגט צו יצחק:

„גיי אַוועק פון אונדו, ווייל דו ביסט אַ סך שטאַרקער פון אונדו“.

איז יצחק אַוועקגעגאַנגען פון דאָרטן און האָט געלאָגערט אין טאָל פון גַר און האָט זיך דאָרטן באַזעצט. און די קנעכט פון יצחקן האָבן געגראָבן אין טאָל, און האָבן דאָרטן געפונען אַ ברונעם קוואַלנדיקע וואַסער: האָבן זיך געקריגט די פאַסטעכער פון גַר מיט די פאַסטעכער פון יצחקן אַזוי צו זאָגן:

„אונדו געהערט דאָס וואַסער!“

און זיי האָבן געגראָבן אַן אַנדער ברונעם און האָבן זיך איבער אים אויך געקריגט.

און ער איז אַרויפגעגאַנגען פון דאָרטן קיין באַר־שבע. און גאָט האָט זיך באַוווּזן צו אים און האָט געזאָגט:

„איך בין דער גאָט פון דיין פאָטער אַבְרָהָם, וואָלסט ניט מורא האָבן, איך בין מיט דיר און איך וועל דיר בענטשן, און וועל מערן דינע קינדער“.

און אַבימֶלֶך איז געקומען צו אים פון גַר מיט זיינע פּרַיַנד.

האָט יצחק צו זיי געזאָגט:

— „צו וואָס זייט איר געקומען צו מיר, אַז איר זייט מיר שָׁנאים, און האָט מיך אַרויסגעשיקט פון אַיך?“
האָבן זיי געזאָגט:

— „זען האָבן מיר געזען אַז גאָט איז מיט דיר, און מיר האָבן געזאָגט: וואָל־זשע זיין אַ שבועה צווישן אונדו און צווישן דיר, און לאָמיר שליסן אַ בונד מיט דיר“.

האָט ער געמאַכט פאַר זיי אַ מאָלצײַט, און זיי האָבן גע-
 ועסן און געטרונקען. און זיי זײַנען אויפגעשטאַנען פרי און זיי
 האָבן געשוואָרן אײַנער צום אַנדערן. און יצחק האָט זיי אַרויס-
 באַגלייט, און זיי זײַנען אַוועקגעגאַנגען פון אים אין פרידן.
 און אַז עֶשָׂו איז געווען פערציק יאָר אַלט, האָט ער גענומען
 פאַר אַ ווייב יהודית, די טאָכטער פון באַרי דעם חתני, און
 בְּשֵׁמַת די טאָכטער פון אַילֹן דעם חתני, און זיי בײַדע האָבן
 פאַרביטערט דאָס האַרץ פון יצחק און פון רבקהן.

יעקב קריגט אַרויס זײַן פאַטערס ברכה

און עס איז געווען, אַז יצחק איז אַלט געוואָרן און זײַנע
 אויגן זײַנען געוואָרן צו טונקל צו זען, האָט ער גערופן זײַן
 עלטערן זון עֶשָׂו און האָט צו אים געזאָגט:
 — „מײַן זון!“

האָט ער צו אים געזאָגט: „דאָ בין איך!“

האָט ער געזאָגט: „זע נאָר, איך בין אַלט, איך ווײַס נישט
 דעם טאָג פון מײַן טויט. נעם־זשע איצט, איך בעט דײַך, דײַנע
 וואָפן, דײַן פײַלד־בײַטל און דײַן בויגן, און גײ אַרויס אין פעלד
 און פאַנג מיר אַ געפאַנג; און מאַך מיר אַ מאַכל אַזוי ווי איך
 האָב ליב, און ברענג מיר און איך וועל עסן; כּדי איך זאָל
 דײַך בענטשן אײַדער איך שטאַרב.“

און עֶשָׂו איז אַוועקגעגאַנגען אין פעלד, צו פאַנגען אַ
 געפאַנג.

און רבקה האָט געהערט ווי יצחק רעדט צו זיין זון עֶשָׂו.
האָט רבקה געזאָגט צו איר זון יעקבן אַזוי צו זאָגן:
— „זע, איך האָב געהערט ווי דײַן פּאָטער רעדט צו דײַן
ברודער עֶשָׂו אַזוי צו זאָגן: ברענג מיר אַ געפּאָנג און מאַך מיר
אַ מאַכל, און איך וועל עסן, און איך וועל דיך בענטשן איידער
איך שטאַרב, איז איצט, מיין זון, הער זיך צו צו מיין קול, אַזוי
ווי איך באַפעל דיר. גיי אַקאָרשט צו די שאָף און ברענג מיר
פון דאָרטן צוויי גוטע ציגנבעקלעך, און איך וועל פון זיי מאַכן
אַ מאַכל פאַר דײַן פּאָטער, אַזוי ווי ער האָט ליב, און דו וועסט
ברענגען צו דײַן פּאָטער, ער זאָל עסן, פּוֹדִי ער זאָל דיך
בענטשן פאַר זײַן טויט“.

האָט יעקב געזאָגט צו זײַן מוטער רבקה:
— „זע, מיין ברודער עֶשָׂו איז אַ מענטש אַ האַריקער, און
איך בין אַ מענטש אַ גלאַטער. טאַמער וועט מיך מיין פּאָטער
אַנטאַפּן, וועל איך זײַן אין זײַנע אויגן ווי אַן אָפּנאַרער, און איך
וועל ברענגען אויף זיך אַ קללה און גיט אַ ברכה“.

האָט זײַן מוטער צו אים געזאָגט:
— „אויף מיר דײַן קללה, מיין זון! נאָר הער צו צו מיין
קול— און גיי ברענג!“

איז ער געזאָנגען און האָט גענומען און געבראַכט צו זײַן
מוטער. און זײַן מוטער האָט געמאַכט אַ מאַכל אַזוי ווי זײַן
פּאָטער האָט ליב געהאַט.

און רבקה האָט גענומען די שענסטע בנדים פון איר
עלטערן זון עֶשָׂו, וואָס זײַנען געווען בײַ איר אין הויז, און האָט

זיי אָנגעטאָן איר יינגערן זון יעקבן. און די פעלכלעך פון די
ציגנבעקלעך האָט זי אָנגעטאָן אויף זיינע הענט און אויף זיין
גלאַטן האַלדז. און זי האָט געגעבן דעם מאַכל און דאָס ברויט
וואָס זי האָט געמאַכט אין דער האַנט פון איר זון יעקבן.

און ער איז געקומען צו זיין פאָטער און האָט געזאָגט:

— „פאָטער מינער!“

האָט ער געזאָגט: „דאָ בין איך! ווער ביסטו, מיין זון?“

האָט יעקב געזאָגט צו זיין פאָטער:

— „איך בין עָשו דײַן בָּכור. איך האָב געטאָן אַזוי ווי דו

האָסט מיר געהייסן. הייב זיך אויף, איך בעט דײַך, זעץ זיך

און עס פון מיין געפאַנג, כּדײַ דו זאָלסט מיך בענטשן.“

האָט יצחק געזאָגט צו זיין זון:

— „ווי האָסטו עפעס אַזוי גיך געפונען, מיין זון?“ האָט ער

געזאָגט:

— „ווייל גאָט דײַן האַר האָט עס מיר צוגעשיקט.“

האָט יצחק געזאָגט צו יעקבן:

— „קום צו נענטער, איך בעט דײַך, און לאָמײַך דײַך אָנטאַפן,

מיין זון, צי דו ביסט דאָס מיין זון עָשו, אָדער ניט.“

האָט יעקב זיך געגענטערט צו זיין פאָטער יצחקן, און ער

האָט אים אָנגעטאַפט און האָט געזאָגט:

— „דער קול— איז דער קול פון יעקבן. אָבער די הענט—

זיינען די הענט פון עָשׂו.“ און ער האָט אים ניט דערקענט ווייל

זיינע הענט זיינען געווען האַריק אַזוי ווי די הענט פון זיין

ברודער עָשׂו.

האַט ער געזאָגט:

— „דערלאַנג מיר און איך וועל עסן פון מיין זונס געפאַנג
פּדי איך זאָל דיך בענטשן!“
האַט ער אים דערלאַנגט און ער האָט געגעסן. און ער
האַט אים געבראַכט וויין און ער האָט געטרונקען.
און זיין פּאַטער זיחק האָט געזאָגט צו אים:
— „קום צו נענטער, איך בעט דיך, און גיב מיר אַ קוש, מיין
זון!“

האַט ער זיך גענענטערט און האָט אים אַ קוש געטאָן און
זיחק האָט געשמעקט דעם ריח פון די קליידער און האָט אים
געבענטשט און געזאָגט:

„דער ריח פון מיין זון
איז ווי דער ריח פון אַ פעלד
וואָס גאַט האָט עס געבענטשט!
און גאַט זאָל דיר געבן
פון דעם טוי פון הימל
און פון די פעטקייטן פון דער ערד,
און אַ סך תבואה און וויין!
פעלקער זאָלן דיר דינען,
און אומות זאָלן זיך בוקן צו דיר!
זיי אַ האַר איבער דיניע ברידער,
און די זין פון דיין מוטער זאָלן זיך בוקן צו דיר.
פאַרשאַלטן זאָלן זיין די וואָס שילטן דיך
און געבענטשט זאָלן זיין די וואָס בענטשן דיך.“

און עס איז געווען אזו יצחק האָט געענדיקט בענטשן יעקבן,
און ווי נאָר יעקב איז אַרויס פון פאַר זיין פּאָטער יצחקן, אזוי
איז זיין ברודער עֶשָׂו אָנגעקומען פון זיין געיעג. און ער האָט
אויך געמאַכט אַ מאַכל און געבראַכט צו זיין פּאָטער. און ער
האָט געזאָגט צו זיין פּאָטער:

— „זאָל מיין פּאָטער אויפשטיין און עסן פון זיין זונס גע-
פּאַנג, כּדי ער זאָל מיך בענטשן!“

האָט זיין פּאָטער יצחק צו אים געזאָגט:
— „ווער ביסטו?“

האָט ער געזאָגט:

— „איך בין דיין זון, דיין בכור עֶשָׂו!“

האָט יצחק געציטערט זייער אַ גרויס ציטערניש און ער
האָט געזאָגט:

— „טאָ ווער איז דער וואָס האָט געפּאַנגען אַ געפּאַנג און
מיר געבראַכט, און איך האָב געגעסן פון אַלץ איידער דו ביסט
געקומען, און איך האָב אים געבענטשט? ער וועט אויך בלייבן
געבענטשט!“

ווי עֶשָׂו האָט דערהערט די ווערטער פון זיין פּאָטער, אזוי
האָט ער אויסגעשריען אַ זייער גרויס און ביטער געשריי און
ער האָט געזאָגט צו זיין פּאָטער:

— „בענטש מיך אויך, מיין פּאָטער!“

האָט ער געזאָגט:

— „דיין ברודער איז געקומען מיט פּאַלשקייט און האָט צו-
גענומען דיין ברכה.“

האָט ער געזאָגט:

— „ער האָט מיך שוין צוויי מאל אָפגענאַרט. מיין בכורה
האָט ער צוגענומען, און אָט האָט ער איצט צוגענומען מיין
בִּרְכָּה!“

און ער האָט געזאָגט: „האָסטו נישט איבערגעלאָזן פאַר מיר
קײן בִּרְכָּה?“

האָט יצחק געענטפערט און האָט געזאָגט צו עֶשָׂו:
„וע, איך האָב אים געמאַכט פאַר אַ האַר איבער דיר, און
מיט תבואה און מיט ווײַן האָב איך אים פאַרוואָרגט, און פאַר
דיר — וואָס קען איך דען טאָן, מיין זון?“
האָט עֶשָׂו געזאָגט צו זײַן פּאָטער:

„איז דאָס די איינציקע בִּרְכָּה בײַ דיר, מיין פּאָטער?
בענטש מיך אויך, מיין פּאָטער!“

און עֶשָׂו האָט אויפגעהויבן זײַן קול און האָט געוויינט.
האָט זײַן פּאָטער יצחק זיך אָפגערופן און האָט צו אים
געזאָגט:

„וע, ווייט פון די פעטקײטן פון דער ערד וועט זײַן דיין
ווינאַרט,

און אַן דעם הימלס טוי פון אויבן,
און אויף דיין שווערד וועסטו לעבן,

און דיין ברודער וועסטו דינען.

און עס וועט זײַן — אַז דו וועסט זיך אָפּרײַסן,

וועסטו אַראָפּוואַרפן זײַן יאָך פון דיין האַלדזו!“

און עֶשָׂו האָט פּײַנט געקראָגן יעקבן איבער דער בִּרְכָּה

וואָס זײַן פּאָטער האָט אים געבענטשט. און עָשׂוּ האָט געזאָגט
בײַ זיך אין האַרצן:

„זאָלן אַנקומען די טרויערטעג נאָך מײַן פּאָטער, און איך
וועל דערהרגען מײַן ברודער יעקבן!“

האָט מען דערציילט רבקהן די ווערטער פון איר
עלטערן זון עָשׂוּן. און זי האָט געשיקט און האָט גערופן איר
ײַנגערן זון יעקבן און האָט צו אים געזאָגט:

„זע, דײַן ברודער עָשׂוּ טרײסט זיך מיט דעם אַז ער וועט
דיך דערהרגען. און איצט, מײַן זון, הער זיך צו צו מײַן קוֹל,
און שטײ אויף, אַנטלויף דיר צו מײַן ברודער לָבָנען קײַן חָרָן.
און דו וועסט זיצן בײַ אים עטלעכע יאָר, ביז וואָנען דער
גרימצאָרן פון דײַן ברודער וועט אָפּגיין, ביז דער פֿעס פון דײַן
ברודער וועט זיך אָפּקערן פון דיר, און ער וועט פּאַרגעסן
וואָס דו האָסט אים געטאָן. און איך וועל שיקן און וועל דיך
אָפּנעמען פון דאָרטן. צו וואָס זאָל איך פּאַרלירן אײַך בײַדן
אין אײַן טאָג?“

און רבקה האָט געזאָגט צו יעקבן:

„מײַן לעבן איז מיר נמאס צוליב די טעכטער פון חַת; אויב
יעקב נעמט אויך אַ ווייב פון די טעכטער פון חַת, אַזוי ווי עס
זײַנען אָט די טעכטער פון דעם לאַנד—וואָס טויג מיר מײַן
לעבן?“

האָט יעקב גערופן יעקבן און האָט אים געבענטשט און
האָט אים באַפוילן און האָט צו אים געזאָגט:

„זאָלסט ניט נעמען קײַן ווייב פון די טעכטער פון כְּנָען.
שטײ אויף, גײ קײַן פּדֶן־אַרָם, צו דעם הויז פון בתוואָלן, דײַן

מוטערס פאָטער, און נעם דיר פון דאָרטן אַ ווייב פון די
טעכטער פון לָבֹנֶען, דיין מוטערס ברודער. און גאָט וועט
דיך בענטשן און וועט דיר מערן, און וועט דיר געבן די ברכה
פון אַבְרָהָמֶען, דיר און דייןע קינדער מיט דיר, פּדי דו זאָלסט
ירשען דאָס לאַנד, וואָס גאָט האָט געגעבן אַבְרָהָמֶען".
און יצחק האָט אַוועקגעשיקט יַעקבן, און ער איז געגאַנגען
קיין פֶּדּוּאָרם, צו לָבֹנֶען דעם זון פון בתוּאֵלן, דעם ברודער
פון רבקה, דער מוטער פון יַעקבן און עֶשָׂו.

ה. די געשיכטע פון יעקבן

יעקבס חלום

און יעקב איז אַרויסגעגאַנגען פון באַר־שָׁבַע און איז גע־
גאַנגען קיין חָרָן. און ער האָט געטראָפֿן אַן אָרט און איז דאָרטן
געבליבן נעכטיקן, ווייל די זון איז אונטערגעגאַנגען.

און ער האָט געזעמען פון די שטיינער פון דעם אָרט און
געמאַכט זיך אַ צוקאַפֿנס, און האָט זיך געלייגט אין יענעם אָרט.
האָט זיך אים געחלומט:

אַט שטייט אַ לייטער אויף דער ערד, און זיין שפיץ גרייכט
ביזן הימל. און זע! מלאַכים פון גאָט גייען אַרויף און נידערן
אַראָפֿ אויף אים. און גאָט שטייט איבער אים און ער זאָגט:

„איך בין יהוה דער גאָט פון דיין פאָטער אַבְרָהָמָען און
דער גאָט פון יצחקן. דאָס לאַנד וואָס דו ליגסט דערויף— צו
דיר וועל איך עס געבן און צו דייןע קינדער. און דייןע
קינדער וועלן זיין אַזוי ווי שטויב פון ערד, און וועסט זיך אויס־
שפּרייטן קיין מַעֲרָב און קיין מִזְרָח און קיין צפֿון און קיין
דָרוֹם. און בענטשן וועלן זיך מיט דיר און מיט דייןע קינדער
אַלע מִשְׁפָּחוֹת פון דער ערד. און זע, איך וועל זיין מיט דיר,
און איך וועל דיך היטן אומעטום וווּ דו וועסט גיין, און איך
וועל דיך אומקערן צו דעם דאָזיקן לאַנד, ווייל איך וועל דיך

ניט פאַרלאָזן, ביז וואָנען איך וועל טאָן וואָס איך האָב דיר
צוגעזאָגט."

האַט יעקב זיך אויפגעכאַפט פון שלאָף און ער האָט
געזאָגט:

"באַמת, גאָט איז אין דעם דאָזיקן אָרט און איך האָב ניט
געוואָסט!" און ער האָט מורא געהאַט און האָט געזאָגט:

"ווי מוראדיק איז אָט דער אָרט! ניט אַנדערש—אז דאָס
איז דאָס הויז פון גאָט און דאָס איז דער טויער פון הימל!"

און יעקב איז אויפגעשטאַנען אין דער פרי, און ער האָט
גענומען דעם שטיין וואָס ער האָט געמאַכט פאַר זיין צוקאַפנס
און האָט אים געמאַכט פאַר אַ זייל, און ער האָט אַרויפגעגאַסן
אייל אויף זיין שפיץ. און ער האָט גערופן דעם נאָמען פון
יענעם אָרט בֵּית־אֵל*.

און יעקב האָט זיך אַ נַדָּר געטאָן אַזוי צו זאָגן:

"אויב גאָט וועט זיין מיט מיר און וועט מיך היטן אויף דעם
דאָזיקן וועג וואָס איך גי, און ער וועט מיר געבן ברויט צום
עסן און אַ בָּגֶד אָנצוטאָן, און איך וועל זיך אומקערן בַּשְׁלוֹם
צו מיין פאָטערס הויז, וועט יהוה זיין מיין גאָט. און אָט דער
שטיין וואָס איך האָב געמאַכט פאַר אַ זייל, וועט זיין אַ הויז פון
גאָט; און פון אַלץ וואָס דו וועסט מיר געבן—וועל איך אַ
צענט־חֶלֶק אָפּגעבן דיר."

---

* בֵּית־אֵל — דאָס הויז פון גאָט.

יעקב באגעגנט רחלען

און יעקב האָט אויפגעהויבן זײַנע פּיס און איז געגאַנגען
צו דעם לאַנד פון די קינדער פון מורח.

און ער האָט אַ קוק געטאַן— ערשט אַ ברונעם איז אין
פעלד, און דרײַ סטאַדעס שאָף הויערן דאָרטן בײַ אים; ווייל
פון יענעם ברונעם פלעגט מען אַנטרינקען די סטאַדעס; און דער
שטיין אויפן מויל פון ברונעם איז געווען גרויס. און אַז דאָרטן
האַבן זיך צונויפגעזאַמלט אַלע סטאַדעס, פלעגט מען אַראָפּ
קײקלען דעם שטיין פון דער עפענונג פון ברונעם און מען
פלעגט אַנטרינקען די שאָף, און ווידער אַרויפלייגן דעם שטיין
אויף דער עפענונג פון דעם ברונעם, אויף זײַן אָרט.

האָט יעקב צו זיי געזאָגט:

— „פון וואָנען זײַט איר, מײַנע ברידער?“

האַבן זיי געזאָגט:

— „פון סָרן זײַנען מיר.“

האָט ער צו זיי געזאָגט:

— „קענט איר לָבנען, דעם וון פון נָחורק?“

האַבן זיי געזאָגט:

— „מיר קענען!“

האָט ער צו זיי געזאָגט:

— „איז פריד צו אים?“

האַבן זיי געזאָגט:

— „פריד; און אַט קומט זײַן טאַכטער רַחל מיט די שאָף.“

האַט ער צו זיי געוואָגט:

— „זעט, דער טאָג איז נאָך גרויס, עס איז נאָך ניט צײַט
אַרײַנצוטרייבן די שאַף; טרינקט אָן די שאַף און גײט פּיטערט“.

האַבן זיי געוואָגט:

— „מיר קענען ניט, ביז וואַנען אַלע סטאַדעס וועלן זיך
צונויפּוואַמלען, און מען וועט אַראַפּקײַקלען דעם שטיין פון
דעם מויל פון ברונעם; און מיר וועלן אַנטרינקען די שאַף“.

ווי ער רעדט נאָך מיט זיי, אַזוי איז רחל אונטערגעקומען
מיט איר פּאַטערס שאַף. און עס איז געווען, ווי יעקב האָט
דערוען רחלען, די טאַכטער פון לָבֶנֶן, זײַן מוטערס ברודער,
אַזוי האָט יעקב זיך גענענטערט און האָט אַראַפּגעקײַקלט דעם
שטיין פון דער עפענונג פון ברונעם, און האָט אַנגעטרונקען
די שאַף פון לָבֶנֶן, זײַן מוטערס ברודער. און יעקב האָט גע-
קושט רחלען און האָט אויפּגעהויבן זײַן קול און געוויינט. און
יעקב האָט דערציילט רחלען אַז ער איז איר פּאַטערס אַ קרוב
און אַז ער איז רבקהס אַ זון. און זי איז געלאָפּן און האָט
אַנגעוואָגט איר פּאַטער.

און עס איז געווען ווי לָבֶן האָט געהערט וועגן יעקבן, זײַן
שוועסטערס זון, אַזוי איז ער אים געלאָפּן אַנטקעגן, און ער
האַט אים געהאַלדזט און אים געקושט— און ער האָט אים
אַרײַגעבראַכט אין זײַן הויז.

און יעקב האָט דערציילט לָבֶנֶן אַלע יענע געשעענישן.
און לָבֶן האָט צו אים געוואָגט:

— „דו ביסט דאָך מײַן אייגן בײַן און פּליישו“

און יעקב איז געזעסן ביי אים אַ חודש צייט. האָט לָבָן
געזאָגט צו יעקבן:

—״ווייל דו ביסט מיינער אָן אייגענער, זאָלסטו מיר דינען
אומזיסט? זאָג מיר, וואָס זאָל זיין דיין לויף?״

לָבָן נאָרט אָפּ יעקבן

און לָבָן האָט געהאַט צוויי טעכטער: דער נאָמען פון דער
עלטערער איז געווען לָאָה, און דער נאָמען פון דער
ײנגערער—רָחֵל. און לאהס אויגן זיינען געווען שלאָפע, און
רָחֵל איז געווען שיין אויפן געשטאַלט און שיין אויפן פנים, און
יעקב האָט ליב געקראָגן רָחֵלען. און ער האָט געזאָגט:
—״איך וועל דיר דינען זיבן יאָר פאַר רָחֵלען, פאַר דיין
ײנגערער טאָכטער״.

האָט לָבָן געזאָגט:

—״בעסער איך זאָל זי דיר געבן, איידער איך זאָל זי געבן
צו אַן אנדער מאַן. בלייב ביי מיר!״
און יעקב האָט געדינט פאַר רָחֵלען זיבן יאָר, און זיי זיינען
געווען אין זיינע אויגן אַזוי ווי עטלעכע טעג איבער זיין ליב־
שאַפט צו איר.

און יעקב האָט געזאָגט צו לָבָנען:

—״גיב מיר מיין ווייב, ווייל מיינע טעג זיינען פאַרפולט
געוואָרן״.

האָט לָבָן צונויפגעזאַמלט אַלע מענטשן פון דעם אָרט,
און ער האָט געמאַכט אַ סעודה. און עס איז געווען אין אַוונט,
האָט ער גענומען זיין טאָכטער לאָהן און האָט זי געבראַכט צו

אים. און לָבֵן האָט איר געגעבן זיין דינסט זלפֿהן—פֿאַר אַ דינסט צו זיין טאָכטער לאהן.

און אַז יַעקב האָט דערזען, אַז דאָס איז גאַר לאה, האָט ער געזאָגט צו לָבֵנען:

—װאָס האָסטו מיר געטאָן? האָב איך ניט געדינט בײַ דיר פֿאַר רַחלען, און פֿאַר װאָס האָסטו מיך גענאַרט?"
האָט לָבֵן געזאָגט:

—ײַעס װערט ניט געטאָן אַזױ בײַ אונדז, מע גיט ניט אויס די ייִנגערע פֿאַר דער עלטערער. װאַרט אָפּ די װאָך, און מיר װעלן דיר אויך יענע געבן, פֿאַר דעם דינען װאָס דו װעסט דינען בײַ מיר נאָך זיבן אַנדערע יאָר."

האָט יַעקב אַזױ געטאָן. און לָבֵן האָט אים געגעבן זיין טאָכטער רַחלען פֿאַר אַ װײַב. און לָבֵן האָט געגעבן צו זיין טאָכטער רַחלען זיין דינסט בַּלְהֶהן פֿאַר אַ דינסט צו איר.
און יַעקב האָט רַחלען מער ליב געהאַט פֿון לאהן. און ער האָט געדינט בײַ לָבֵנען נאָך זיבן אַנדערע יאָר.

יעקבס קינדער

און לאה האָט געבאָרן אַ זון און זי האָט גערופן זיין נאָמען ראובן, װײַל זי האָט געזאָגט:

„גאָט האָט געזען מיין פֿײַן; איצט װעט מיך מיין מאַן ליב האָבן".

און זי האָט װידער געבאָרן אַ זון און זי האָט גערופן זיין נאָמען שמעון.

און זי האָט ווידער געבאָרן אַ זון און זי האָט גערופן זיין
נאָמע לוי.

און זי האָט ווידער געבאָרן אַ זון און זי האָט גערופן זיין
נאָמען יהודה.

און זי האָט אויפגעהערט געבערן.
און רחל האָט מקנא געווען איר שוועסטער.
און יעקב האָט גענומען בלהן פאַר אַ ווייב.
און בלהה האָט יעקבן געבאָרן אַ זון און רחל האָט גערופן
זיין נאָמען דן.

און בלהה האָט יעקבן געבאָרן אַ צווייטן זון. און רחל
האָט גערופן זיין נאָמען נפתלי.

און יעקב האָט גענומען זלפהן פאַר אַ ווייב. און זלפה
האָט יעקבן געבאָרן אַ זון. האָט לאה גערופן זיין נאָמען גד.
און זלפה האָט יעקבן געבאָרן אַ צווייטן זון. האָט לאה
גערופן זיין נאָמען אשר.

און גאָט האָט זיך צוגעהערט צו לאה און זי האָט יעקבן
געבאָרן אַ פינפטן זון. און לאה האָט גערופן זיין נאָמען יששכר.
און לאה האָט יעקבן געבאָרן אַ זעקסטן זון. און לאה האָט
גערופן זיין נאָמען זבולון.

און דערנאָך האָט זי געבאָרן אַ טאָכטער און זי האָט גע-
רופן איר נאָמען דינה.

און גאָט האָט זיך דערמאָנט אָן רחלען און גאָט האָט זיך
צוגעהערט צו איר. און זי האָט געבאָרן אַ זון און זי האָט גע-
זאָגט: „גאָט האָט אָפגעטאָן מיין חרפה.“ און זי האָט גערופן
זיין נאָמען יוסף.

יעקב וויל זיך אומקערן אַהיים

און עס איז געווען, און רחל האָט געבאָרן יוספּן, האָט יעקב
געזאָגט צו לָבֵנען:

— „לאָז מיך אַוועק, און איך וועל גיין צו מיין אָרט און צו
מיין לאַנד; גיב מיר מינע ווייבער און מינע קינדער, וואָס איך
האָב פֿאַר זיי געדינט, און איך וועל גיין!“
האָט לָבֵן צו אים געזאָגט:

— „איך האָב געזען אַז גאָט האָט מיך געבענטשט פֿון דינט
וועגן. זאָג מיר דיין לויִן— און איך וועל געבן!“
האָט יעקב צו אים געזאָגט:

— „דו ווייסט ווי איך האָב דיר געדינט, און וואָס דינע שאַף
זיינען געוואָרן אונטער מיר. ווייל ווינציקוואָס האָסטו געהאַט
פֿאַר מיר, און עס האָט זיך פֿאַרמערט. און גאָט האָט דיך גע-
בענטשט צוליב מיר. און איצט— ווען וועל איך אויך טאָן פֿאַר
מיין הויזגעזינד?“

האָט ער געזאָגט:

— „וואָס זאָל איך דיר געבן?“

האָט יעקב געזאָגט:

— „זאָלסט מיר גאַרנישט געבן. אויב דו וועסט מיר טאָן
די דאָזיקע זאַך, וועל איך ווידער פּיטערן דינע שאַף און היטן:
איך וועל דורכגיין היינט דורך אַלע דינע שאַף, אָפּצוטיילן
פֿון דאָרטן איטלעך געשפּרינקלט און געפּלעקט לעמעלע, און
איטלעך טונקלע שעפעלע צווישן די שעפּסן, און די געפּלעקטע
און געשפּרינקלטע צווישן די ציגן. איטלעך געשפּרינקלט,

געשטרײַפט און געפלעקט שעפעלע וואָס וועט געבאָרן ווערן
בײַ די ווייסע שעפסן וואָס וועלן זײַן בײַ מיר, וועט זײַן מיין לוי.
האַט לָבן געוואָגט:

— „יא, זאָל זײַן ווי דו זאָגסט“.

און לָבן האָט אָפּגעטיילט אין יענעם טאָג די געשטרײַפטע
און געפלעקטע בעק, און אַלע געשפּרינקלטע און געפלעקטע
ציגן, און איטלעך טונקל שעפעלע צווישן די שעפסן. און לָבן
האַט זײ איבערגעגעבן אין דער האַנט פון זײַנע זין. און ער
האַט געמאַכט אַ וועג פון דרײַ טעג צווישן זיך און צווישן יעקבן.
און יעקב האָט געפיטערט לָבנס איבעריקע שאַף. און די
שאַף האָבן געבאָרן געשטרײַפטע, געשפּרינקלטע און גע-
פלעקטע!

און יעקב האָט זיך געמאַכט סטאַדעס באַזונדער. און
דער מאַן איז געוואָרן זײַער רײַך, און ער האָט געהאַט אַ סך
שאַף און דינסטן און קנעכט און קעמלען און אייזלען.

יעקב אַנטלויפט פון לָבנען

און יעקב האָט געהערט די ווערטער פון לָבנס זין אַזוי
צו זאָגן:

„יעקב האָט צוגענומען אַלץ וואָס אונדזער פּאָטער האָט
געהאַט, און פון דעם וואָס געהערט צו אונדזער פּאָטער האָט
ער די דאָזיקע גאַנצע רײַכקײַט“. און יעקב האָט געזען נאָך
לָבנס פנים— ער איז ניט צו אים אַזוי ווי נעכטן אָדער אייער-
נעכטן.

און גאָט האָט געזאָגט צו יעקבן:
 „קער זיך אום צו דעם לאַנד פון דינע עלטערן, און צו
 דיין אָפּשטאַם, און איך וועל זיין מיט דיר!“
 האָט יעקב געשיקט און גערופן רחלען און לאהן אין
 פעלד, צו זיינע שאָף. און ער האָט צו זיי געזאָגט:
 „איך זע נאָך אייער פּאָטערס פנים, אַז ער איז מיט צו מיר
 אַזוי ווי נעכטן אָדער אייערנעכטן; אָבער דער גאָט פון מיין
 פּאָטער איז געווען מיט מיר. און איר וויסט אַז מיט מיין גאַנצן
 כּוח האָב איך געדינט אייער פּאָטער. און אייער פּאָטער האָט
 געשפּאַט פון מיר און האָט געביטן מיין לויך צען מאָל, נאָר גאָט
 האָט אים ניט געלאָזט מיר שלעכטס טאָן. אַז ער האָט אַזוי
 געזאָגט: געשפּרינקלטע זאָלן זיין דיין לויך, האָבן אַלע שאָף
 געבאָרן געשפּרינקלטע! און אַז ער האָט געזאָגט: געשטרײַפטע
 זאָלן זיין דיין לויך, האָבן אַלע שאָף געבאָרן געשטרײַפטע! און
 אַ מלאַך פון גאָט האָט געזאָגט צו מיר אין חלום: — יעקב! און
 איך האָב געזאָגט: — „דאָ בין איך!“ האָט ער צו מיר געזאָגט:
 — „איך בין דער גאָט פון בֵּית־אֵל, וואָס דו האָסט דאָרטן גע-
 זאַלֶבט אַ זײַל, וואָס דו האָסט דאָרטן געטאָן אַ נֶדֶר צו מיר.
 און איצט שטיי אויף, גיי אַרויס פון אָט דעם לאַנד, און קער
 זיך אום צו דעם לאַנד פון דיין געבורט.“

האָבן רחל און לאה געענטפערט און געזאָגט צו אים:
 „האָבן מיר דען נאָך אַ חֵלֶק אָדער אַ ירושה אין אונדזער
 פּאָטערס הויז? זיינען מיר ניט אַזוי ווי פּרעמדע פּאַררעכנט
 ביי אים? ווייל ער האָט אונדז פּאַרקויפט, און אויפגעסן האָט
 ער אויך אויפגעגעסן דאָס געלט פאַר אונדז. ווייל די גאַנצע

רײַקײַט װאָס גאָט האָט אַװעקגענומען פֿון אונדזער פֿאָטער – דאָס איז אונדזערס און אונדזערע קינדערס. איז איצט אַלץ װאָס גאָט האָט דיר געהײסן – טו!”

איז יעקב אויפגעשטאַנען און האָט אַרױפגעזעצט זײַנע קינדער און זײַנע װײַבער אויף קעמלען. און ער האָט אַװעק געפירט אַלע שאָף זײַנע און זײַן גאַנצן פֿאַרמעגן װאָס ער האָט אָנגעקליבן אין פֿרדאַרם, כדי צו גײן צו זײַן פֿאָטער יצחקן, קײן כּנען. און לָבן איז געװען אַװעקגעגאַנגען שערן זײַנע שאָף.

און יעקב איז אַנטלאָפֿן מיט אַלץ װאָס ער האָט געהאַט, און ער איז אויפגעשטאַנען און אַרױבערגעגאַנגען דעם טײַך און געגאַנגען פֿאַרויס צום באָרג גלעָד.

לָבן יאָגט נאָך יעקבן

האָט מען אָנגעזאָגט לָבנען אויפן דריטן טאָג אז יעקב איז אַנטלאָפֿן. האָט ער גענומען זײַנע ברידער מיט זיך, און האָט אים נאָכגעיאָגט אַ װעג פֿון זיבן טעג, און האָט אים אָנגעיאָגט אויפן באָרג גלעָד.

און גאָט איז געקומען צו לָבנען אין אַ װלום פֿון דער נאַכט און האָט צו אים געזאָגט:
„הײַט זיך, זאָלסט גײט רײַדן מיט יעקבן פֿון גוטס בײַן שלעכטס“.

און לָבן האָט אָנגעיאָגט יעקבן.
און יעקב האָט אויפגעשטעלט זײַן געצעלט אויפן באָרג.

אויך לָבֵן און זײנע ברידער האָבן אויפגעשטעלט זייערע גע-
צעלטן אויפן באַרג גלעד.

האַט לָבֵן געזאָגט צו יעקבן:

— „וואָס האָסטו געטאָן וואָס דו האָסט זיך אַרויסגעגעבעט,
און האָסט אַוועקגעפירט מײנע טעכטער אַזוי ווי געפאַנגענע
פון שווערד? פאַר וואָס ביסטו אַנטלאָפן באַהאַלטענערהייט,
און האָסט זיך אַוועקגעגעבעט פון מיר, און האָסט מיר ניט אויס-
געזאָגט, אַז איך זאָל דיך באַגלייטן מיט שְׂמחה און מיט
געזאַנגען, מיט פויק און מיט האַרץ? און האָסט מיך ניט געלאָן
קושן מײנע זין און מײנע טעכטער! נאַריש האָסטו געטאָן!

האַט יעקב געענטפערט און האָט געזאָגט צו לָבֵן:

— „איך האָב מורא געהאַט, ווייל איך האָב געקלערט:
טאַמער וועסטו אַוועקרויפן דײנע טעכטער פון מיר. פאַר
אונדזערע ברידער אין די אויגן, דערקען וואָס איז דײנע ביי
מיר, און נעם זיך צו!“

איז לָבֵן אַרײַנגעגאַנגען אין דעם געצעלט פון יעקבן, און
אין דעם געצעלט פון לאהן, און אין דעם געצעלט פון די צוויי
דינסטן, און ער האָט ניט געפונען. און ער איז אַרײַנגעגאַנגען
אין דעם געצעלט פון רחלען. און לָבֵן האָט אַרומגעטאַפט
דאָס גאַנצע געצעלט און האָט ניט געפונען.

האַט יעקבן פאַרדראָסן און ער האָט זיך געקריגט מיט
לָבֵן. און יעקב האָט זיך אָפּגערופן און האָט געזאָגט צו
לָבֵן:

— „וואָס איז מײן פאַרברעכן, וואָס איז מײן קטא, וואָס דו
האַסט מיך נאַכגעיאָגט? אַז דו האָסט דורכגעטאַפט אַלע מײנע

ואכן, וואָס האָסטו געפונען פון אַלע דינע הויזוואַכן? רייד דינע רייד פאַר מינע ברידער און דינע ברידער און זאָלן זיי אַנטשיידן צווישן אונדז ביידן. די גאַנצע צוואַנציק יאָר וואָס איך בין געווען מיט דיר האָב איך די ווידערס פון דינע שאַף ניט געגעסן. אַ פאַרצוקטע שאַף האָב איך ניט געבראַכט צו דיר; איך פלעג ליידן איר שאַדן. פון מיין האַנט פלעגסטו עס אויפמאַנען, צי מען האָט צוגענובעט ביי טאָג, צי מען האָט צו גענובעט ביי נאַכט. ביי טאָג פלעגט מיך אויפגעסן די היץ און דער פראָסט ביי נאַכט. און דער שלאַף האָט געוויכט פון מינע אויגן. צוואַנציק יאָר צייט בין איך געווען אין דיין הויז; פערצן יאָר האָב איך דיר געדינט פאַר דינע צוויי טעכטער, און זעקס יאָר פאַר דינע שאַף. און דו האָסט געביטן מיין לויב צען מאָל. ווען ניט דער גאַט פון מיין פאָטער, דער גאַט פון אַבֿרהאַמען, און דער גאַט פון יצחק, וואָלסטו מיך איצט אַוועקגעשיקט מיט ליידיקן. גאַט האָט געזען מיין פליין און די מאַטערניש פון מינע הענט!"

האַט לָבן געענטפערט און האָט געזאָגט צו יעקבן:

— „די טעכטער זיינען מינע טעכטער, און די קינדער — מינע קינדער, און די שאַף — מינע שאַף, און אַלץ וואָס דו זעסט איז מינס! און וואָס קען איך היינט טאָן צו די דאָזיקע טעכטער מינע אָדער צו זייערע קינדער וואָס זיי האָבן געד באַרן? און איצט קום לאַמיר שליסן אַ בונד, איך און דו, און זאָל עס זיין אַן עדות צווישן מיר און צווישן דיר.“

האַט יעקב גענומען אַ שטיין, און האָט אים אויפגעשטעלט פאַר אַ זייל. און יעקב האָט געזאָגט צו זינע ברידער: „קלייבט

אן שטיינער! האָבן זיי גענומען שטיינער און געמאַכט אַ הויפּן, און זיי האָבן דאָרטן געגעסן.

און לָבן האָט געזאָגט:

„אַט דער הויפּן איז היינט אַן עֲדוּת צווישן מיר און צווישן דיר, אַז אײך וועל ניט אַריבערגיין אָט דעם הויפּן— צו דיר, און אַז דו וועסט ניט אַריבערגיין אָט דעם הויפּן און אָט דעם זייל— צו מיר, כּדי צו טאָן ביזו.“

און יעקב האָט געשוואָרן בײַ דעם גאָט פּון זײַן פּאָטער יצחקן.

און יעקב האָט געשאַכטן אַ קרבן אויפן באַרג, און ער האָט גערופן זײַנע ברידער צו עסן ברויט. און זיי האָבן געגעסן ברויט און האָבן גענעכטיקט אויפן באַרג.

און לָבן איז אויפגעשטאַנען אין דער פּרי, און ער האָט גע־קושט זײַנע זין און זײַנע טעכטער און האָט זיי געבענטשט. און לָבן איז אַוועקגעגאַנגען און האָט זיך אומגעקערט צו זײַן אָרט. און יעקב איז געגאַנגען אויף זײַן וועג.

יעקב שיקט שלוחים צו עֲשׂוֹן

און יעקב האָט געשיקט שלוחים פאַרויס פאַר זיך צו זײַן ברודער עֲשׂוֹן אין שַׁעִיר. און ער האָט זיי באַפוילן אַזוי צו זאָגן: „אַזוי זאָלט איר זאָגן צו מיין האַר, צו עֲשׂוֹן. אַזוי האָט גע־זאָגט דײַן קנעכט יעקב: בײַ לָבֵנען האָב אײך געווינט, און אײך האָב זיך אויפגעהאַלטן ביז איצט. און אײך האָב אַקסן

און אייזלען, שאָף און קנעכט און דינסטן. האָב איך געשיקט
אַנזאָגן מיין האָר, פֿדי צו געפינען חן אין דינע אויגן."

האָבן די שלוחים זיך אומגעקערט צו יעקבן אזוי צו זאָגן:
„מיר זיינען געקומען צו דיין ברודער, צו עָשׂוֹן, און ער גייט
דיר אַנטקעגן, און פיר הונדערט מאָן מיט אים."

האָט יעקב זייער מורא געקראָגן, און ער איז געווען זייער
באַקלעמט. און ער האָט צעטיילט די מענטשן וואָס מיט אים,
און די שאָף און די רינדער און די קעמלען—אין צוויי מחנות.
און ער האָט געזאָגט:

„אויב עָשׂוֹן וועט קומען אויף איין מחנה און וועט זי שלאָגן,
וועט די אַנדערע מחנה אַנטלויפן."

און יעקב האָט געזאָגט:

„גאָט פון מיין פאָטער אַבְרָהָמען, און גאָט פון מיין פאָטער
יצחקן וואָס האָט געזאָגט צו מיר: קער זיך אום צו דיין לאַנד
און צו דיין אָפּשטאַם, און איך וועל גוטס טאָן מיט דיר! איך
בין צו קליין פאַר אַל דעם חֶסֶד און פאַר אַל דער געטרייִ
שאַפט וואָס דו האָסט געטאָן מיט דיין קנעכט; ווייל מיט מיין
שטעקן בין איך אַריבערגעגאַנגען אָט דעם ירדן, און איצט בין
איך געוואָרן צוויי מחנות. ראַטעווע מיך, איך בעט דיך, פון
דער האַנט פון מיין ברודער, פון דער האַנט פון עָשׂוֹן, ווייל
איך האָב מורא פאַר אים, ער זאָל ניט קומען און דערשלאָגן
מיך, די מוטערס מיט די קינדער. דו האָסט דאָך געזאָגט:
גוטס טאָן וועל איך מיט דיר, און איך וועל מאַכן דינע קינדער
אזוי ווי זאַמד פון ים, וואָס קאָן ניט געציילט ווערן ווייל עס איז
אזוי פיל."

און ער האָט דאָרטן גענעכטיקט יענע נאַכט. און ער האָט גענומען פון וואָס עס איז אים געקומען צו דער האַנט – אַ מתנה פאַר זײַן ברודער עֶשׂוֹן: צוויי הונדערט ציגן און צוואַנציק בעק, צוויי הונדערט שעפּסן און צוואַנציק ווידערס. דרייסיק קעמלען, מיט זייערע יונגע; פערציק קי און צען אָקסן, צוואַנציק אייזעלינס און צען יונגע אייזלען. און ער האָט איבערגעגעבן אין דער האַנט פון זײַנע קנעכט אין באַזונדערע סטאַדעס. און ער האָט אָנגעזאָגט זײַנע קנעכט:

„גייט מיר פאַרויס און אַ פרייען אָרט זאָלט איר לאָזן צווישן סטאַדע און סטאַדע.“ און ער האָט באַפוילן דעם ערשטן אַזוי צו זאָגן:

„אַז דײַך וועט באַגעגענען עֶשׂוֹ, מײַן ברודער, און וועט דײַך פּרעגן אַזוי צו זאָגן: וועמעס ביסטו? ווהיין גייסטו? און וועמעס זײַנען אָט די סטאַדעס? זאָלסטו זאָגן: דײַן קנעכט יעקבס, אַ מתנה איז דאָס געשיקט צו מײַן האַר, צו עֶשׂוֹן; און אָן איז ער אויך הינטער אונדו.“

און ער האָט באַפוילן אויך דעם צווייטן און דעם דריטן, און אַלע וואָס זײַנען געגאַנגען הינטער די סטאַדעס אַזוי צו זאָגן: „די דאָזיקע רייד זאָלט איר ריידן צו עֶשׂוֹן.“ ווייל יעקב האָט געזאָגט: לאַמיר אים איבערבּעטן מיט דער מתנה, וואָס גייט פאַרויס, און דערנאָך וועל איך זײַך טרעפן מיט אים, אַפּשר וועט ער מײַך גוט אויפנעמען.

איז די מתנה אַזעק פאַרויס, און ער האָט גענעכטיקט יענע נאַכט אין לאַגער. און ער איז אויפגעשטאַנען יענע נאַכט, און האָט גענומען זײַנע צוויי ווייבער און זײַנע צוויי דינסטן, און

זינע עלף קינדער, און ער איז אַריבערגעפאַרן דעם איבערפאַר פון יבוק. ער האָט זיי גענומען און האָט זיי אַריבערגעפירט איבערן טיך און האָט אַריבערגעפירט וואָס ער האָט געהאַט.

יעקב באַגענט עָשׂוֹן

און די זון איז אויפגעגאַנגען. און יעקב האָט אויפגעהויבן זינע אויגן און האָט אַ קוק געטאַן – ערשט עָשׂוֹ קומט אָן! און פיר הונדערט מאָן – מיט אים. האָט ער איינגעטיילט די קינדער צו לאַהן, און צו רַחלען, און צו די צוויי דינסטן. און ער האָט געשטעלט די דינסטן און זייערע קינדער צו ערשט, און לאַהן און אירע קינדער הינטער זיי, און רַחלען און יוספן די לעצטע. און ער איז אַוועק פאַרויס, און ער האָט זיך געבוקט צו דער ערד זיבן מאָל ביז ער האָט זיך גענענטערט צו זיין ברודער. איז עָשׂוֹ אים געלאָפן אַנטקעגן, און ער האָט אים אַרומ גענומען, און ער איז אים געפאַלן אויפן האַלדז און האָט אים געקושט, און זיי האָבן געוויינט. און ער האָט אויפגעהויבן זינע אויגן און האָט געזען די ווייבער און די קינדער, און ער האָט געזאָגט:

– ווער זינען די דאָזיקע ביי דיר?

האָט ער געזאָגט:

– די קינדער מיט וואָס גאָט האָט באַגליקט דיין קנעכט.

האָבן זיך גענענטערט די דינסטן, זיי און זייערע קינדער און האָבן זיך געבוקט; און אויך לאַה און אירע קינדער האָבן זיך גענענטערט און האָבן זיך געבוקט. און דערנאָך האָבן זיך גענענטערט יוסף און רַחל און האָבן זיך געבוקט.

האַט ער געזאָגט:

— „וואָס איז בײַ דיר די דאָזיקע גאַנצע מחנה וואָס איך האָב

באַגעגנט?”

האַט יעקב געזאָגט:

— „צו געפינען חן אין די אויגן פון מיין האַר.”

האַט עָשָׂו געזאָגט:

— „איך האָב גענוג, מיין ברודער. וואָס עס איז בײַ דיר,

זאָל בלייבן בײַ דיר!”

האַט יעקב געזאָגט:

— „גײן, איך בעט דײַך, אויב איך האָב געפונען חן אין דײַנע

אויגן, זאָלסטו אָננעמען די מתנה פון מיין האַנט, ווייל גאָט האָט

מיד באַגליקט, און ווייל בײַ מיר איז דאָ פון אַלץ.” און ער איז

צוגעשטאַנען צו אים, ביז ער האָט אָנגענומען.

האַט עָשָׂו געזאָגט:

— „לאָמיר ציען און גײן, און איך וועל גײן לעבן דיר.”

האַט ער צו אים געזאָגט:

— „מיין האַר זעט, אַז די קינדער זײַנען יונג, און די שאָף און

רינדער זײַנען בײַ מיר זײַגעדיקע און אַז מען וועט זיי צוטרײַבן

אין איין טאָג, וועלן אויסשטאַרבן אַלע שאָף. זאָל, איך בעט

דײַך, מיין האַר אַזוועקגײן פאַרויס פאַר זײַן קנעכט, און איך

וועל זײַך ציען פאַמעלעך נאָך די טריט פון די שאָף וואָס פאַר

מיר, און נאָך די טריט פון די קינדער, ביז וואָנען איך וועל

קומען צו מיין האַר קיין שְׁעִיר.

און עָשָׂו האָט זײַך אומגעקערט אין יענעם טאָג אויף זײַן

זעג קיין שְׁעִיר. און יעקב האָט אַזוועקגעצויגן קיין סוכות, און

ער האָט געבויט פאַר זיך אַ הויז, און פאַר זינע שאַף און רינדער האָט ער געמאַכט בייַדלעך. דעריבער האָט מען גע רופן דעם נאָמען פון דעם אָרט סוכות*.

און יעקב איז געקומען בשלום אין דער שטאָט שכם וואָס אין לאַנד פּוּען, און ער האָט געלאַגערט פאַר דער שטאָט. און ער האָט אָפּגעקויפט דאָס שטיק פעלד, וואָס ער האָט דאָרטן אויפגעשטעלט זיין געצעלט. און ער האָט דאָרטן געבויט אַ מוּבָח.

גאָט בייַט יעקבס נאָמען

און גאָט האָט געזאָגט צו יעקבן:

— „שטיי אויף, גיי אַרויף קיין בֵּית־אֵל און זיך דאָרטן און מאַך דאָרטן אַ מוּבָח צו גאָט, וואָס האָט זיך באַזוּיגן צו דיר בייַ דיין אַנטלויפן פון דיין ברודער עשוּן“.

האָט יעקב געזאָגט צו זיין הויגעזינד און צו אַלע וואָס מיט אים:

„רייניקט זיך, און בייַט איבער אייערע קליידער. און לאַמיר אויפשטיין און אַרויפגיין קיין בֵּית־אֵל, און איך וועל דאָרטן מאַכן אַ מוּבָח צו גאָט וואָס האָט מיר געענטפערט אין טאָג פון מיין נייט, און איז געווען מיט מיר אויף דעם וועג וואָס איך בין געגאנגען“.

און יעקב איז געקומען קיין בֵּית־אֵל — ער און דאָס גאַנצע פאָלק וואָס מיט אים. און ער האָט דאָרטן געבויט אַ מוּבָח.

---

* סוכות — בייַדלעך.

ווייל דאָרטן האָט זיך גאָט באַוווּן צו אים, ווען ער איז אַנט-
לאָפן פון זיין ברודער.

און גאָט האָט זיך ווידער באַוווּן צו יעקבן און האָט אים
געבענטשט. און גאָט האָט צו אים געזאָגט:

„דיין נאָמען איז יעקב. זאָל מער ניט גערופן ווערן דיין
נאָמען יעקב, נאָר ישְׂרָאֵל זאָל זיין דיין נאָמען!“ און ער האָט
גערופן זיין נאָמען ישְׂרָאֵל.

און גאָט האָט צו אים געזאָגט:

„איך בין גאָט. מער זיך, אַ פּאָלק זאָל ווערן פון דיר! דאָס
לאַנד וואָס איך האָב געגעבן אַבְרָהָמָען און יצְחָקֵן — דיר וועל
איך עס געבן, און דייןע קינדער נאָך דיר וועל איך געבן דאָס
לאַנד.“

און יעקב האָט אויפגעשטעלט אַ זייל אויף דעם אָרט, וווּ
גאָט האָט מיט אים גערעדט, אַ זייל פון שטיין, און ער האָט
אַרויפגעגאַסן אויף אים אייל.

רַחֵל שְׂטָאָרְבֵט

און זיי האָבן אַוועקגעצויגן פון בֵּית־אֵל. און ווען עס איז
נאָך געווען אַ שטיק וועג צו קומען קיין אַפְרָת, איז רַחֵל גע-
באַנגען צו קינד און זי האָט געהאַט אַ שווערע געבורט. און עס
איז געווען אין איר שווערער געבורט, האָט די הייבאַם צו איר
געזאָגט:

„זאָלסט ניט מורא האָבן, ווייל אויך דאָס קינד איז אַ זון.“

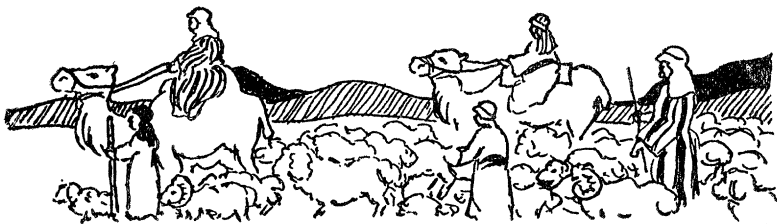
און עס איז געווען ווען איר נשמה איז אויסגעגאנגען, ווען זי האָט געהאַלטן ביים שטאַרבן, האָט זי גערופן זיין נאָמען בְּדֹ אֹנִי*, אָבער זיין פּאָטער האָט אים גערופן בְּנִימִן. און רחל איז געשטאַרבן און זי איז באַגראָבן געוואָרן אויפן וועג קיין אַפּרַת, דאָס איז בֵּית לָחֶם. און יַעֲקֹב האָט געשטעלט אַ מַצֵּבָה אויף איר קבר. דאָס איז די מַצֵּבָה פֿון רחלס קבר ביז אויף היינט.

און די זין פֿון יַעֲקֹב זיינען געווען צוועלף:
 ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר, זבולון,
 דן, נפתלי, גד, אשר,
 יוסף און בנימין.

יצחקס טויט

און יַעֲקֹב איז געקומען צו זיין פּאָטער יצחק קיין ממרא. דאָס איז חֶבְרוֹן, וואָס דאָרטן האָבן געוואוינט אַבְרָהָם און יצחק. און די טעג פֿון יצחקן זיינען געווען הונדערט און אַכצייק יאָר. און יצחק איז געשטאַרבן, אַלט און זאַט מיט יאָרן. און יֶשׁוּ און יַעֲקֹב זיינע זין האָבן אים באַגראָבן.

* דאָס הייסט – זון פֿון מיין טרויער.

ו. יוסף און זיינע ברידער

יוספס חלומות

צו זיבעצן יאָר איז יוסף געווען אַ פּאַסטעך מיט זיינע ברידער בײַ די שאָף. און יוסף האָט געבראַכט בייזע רייד אויף זיי צו זייער פּאַטער.

און ישׂראָל האָט ליב געהאַט יוספּן מער פון אַלע זיינע זין, ווייל ער איז בײַ אים געווען אַ בְּדוֹקוּנִים און ער האָט אים געמאַכט אַ געשטרײַפט העמדל. און אַז זיינע ברידער האָבן געזען אַז זיין פּאַטער האָט אים מער ליב פון אַלע זיינע ברידער, האָבן זיי אים פּײַנט געקראָגן, און ניט געקענט ריידן צו אים פרידלעך.

און יוספּן האָט זיך געחלומט אַ חלום. און ער האָט דער-צײַלט זיינע ברידער און ער האָט צו זיי געזאָגט:

„הערט אַקאַרשט דעם דאָזיקן חלום וואָס מיר האָט זיך געחלומט: מיר בינדן אַזוי גאַרבן אין פעלד – ערשט מײַן גאַרב האָט זיך אויפגעהויבן און איז געבליבן שטיין; און זע – אַמערע גאַרבן האָבן זיך אַרומגעשטעלט און האָבן זיך געבוקט צו מײַן גאַרב.“

האָבן זיינע ברידער צו אים געזאָגט:

„קיניגן ווילסטו קיניגן איבער אונדז? אָדער הערשן ווילסטו

הערשן איבער אונדז?“

און זיי האָבן אים נאָך מער פּײַנט געקראָגן פאַר זיינע

חלומות און פאַר זיינע רייד.

און אים האָט זיך ווידער געקלומט אָן אַנדער קלום. און
ער האָט דערציילט זיינע ברידער און האָט געזאָגט:
„אָט האָט זיך מיר ווידער געקלומט אַ קלום: זעט— די זון
און די לָבנה און די עלף שטערן בוקן זיך צו מיר!“
און ער האָט עס דערציילט זיין פּאָטער און זיינע ברידער,
און זיין פּאָטער האָט אָנגעשריען אויף אים און האָט צו אים
געזאָגט:

„וואָס איז דאָס פאַר אַ קלום וואָס דיר האָט זיך געקלומט?
זאָל איך און דיין מוטער און דייןע ברידער גאָר קומען זיך
בוקן פאַר דיר צו דער ערד?“
און די ברידער האָבן אים מקנא געווען. און זיין פּאָטער
האָט די זאַך געהאַלטן אין זיינען.

די ברידער פאַרקויפן יוספן

און זיינע ברידער זיינען געגאנגען פיטערן די שאָף פון
זייער פּאָטער אין שקם. האָט ישׂראֵל געזאָגט צו יוספן:
— „דיינע ברידער פיטערן דאָך אין שקם. קום, איך וועל
דיך שיקן צו זיי.“
האָט ער געזאָגט:
— „דאָ בין איך!“
האָט ער צו אים געזאָגט:
— „גיי אַקאַרשט, זע וואָס מאַכן דיינע ברידער און די שאָף,
און ברענג מיר אַן ענטפער.“

און ער האָט אים אַוועקגעשיקט פון דעם טאָל פון חברון,
און ער איז געקומען קיין שכם. האָט אים געטראָפן אַ מאַן,
און יוסף בלאַנדזשעט גאָר אום אין פעלד. און דער מאַן האָט
אים געפרעגט אַזוי צו זאָגן:

— „וואָס זוכסטו?“

האָט ער געזאָגט:

— „מיינע ברידער זוך איך. זאָג מיר, איך בעט דיך, וווּ

פיטערן זיי?“

האָט דער מאַן געזאָגט:

— „זיי האָבן אַוועקגעצויגן פון דאַנען, וויל איך האָב גע-

הערט ווי זיי זאָגן: „לאָמיר גיין קיין דוֹתָן!“

איז יוסף געגאַנגען נאָך זיינע ברידער, און ער האָט זיי גע-

פונען אין דוֹתָן. און ווי זיי האָבן אים דערזען פון ווייטן

(איידער נאָך ער האָט זיך גענענטערט צו זיי), האָבן זיי גע-

טראַכט ווי אים צו טייטן. און זיי האָבן געזאָגט איינער צום

אַנדערן:

„אַן קומט דער דאָזיקער בעל-חלומות! און איצט קומט און

לאָמיר אים דערהרגען, און אים אַרײַנוואַרפן אין איינער פון

די גריבער, און מיר וועלן זאָגן: אַ ביזע חַיָּה האָט אים אויפגע-

געסן! און מיר וועלן זען וואָס עס וועט ווערן פון זיינע חלומות!“

האָט ראובן דערהערט, און ער האָט אים געזוכט צו ראַ-

טעווען פון זייער האַנט, און האָט צו זיי געזאָגט:

„איר זאָלט ניט פאַרגיסן קיין בלוט! וואַרפט אים אַרײַן אין

יענער גרוב וואָס אין מדבָּר, אָבער אַ האַנט זאָלט איר ניט

אויסשטרעקן אויף אים!" (פּײַ אים צו ראַטעווען פון זײער האַנט און אים אומצוקערן צו זײן פּאַטער).

און עס איז געווען, ווי נאָר יוסף איז צוגעקומען צו זײנע ברידער, אַזוי האָבן זײ אויסגעטאַן יוספּן זײן העמדל, דאָס געשטרײפּטע העמדל וואָס אויף אים. און זײ האָבן גענומען און האָבן אים אַרײַנגעוואָרפּן אין דער גרוב. און די גרוב איז געווען לײדיק, קײן וואַסער איז אין איר ניט געווען.

און זײ האָבן זיך געזעצט עסן ברויט. און זײ האָבן אויפֿ- געהויבן זײערע אויגן, און האָבן אַ קוק געטאַן—ערשט אַ קאַראַוואַן ישמעאָלים קומט אָן, און זײערע קעמלען זײנען באַלאָדן מיט געווירץ און באַלזאַם וואָס זײ ברענגען אַראָפּ קײן מצרים.

האַט יהודה געזאָגט צו זײנע ברידער: „וואָס וועט אַרויס- קומען אַז מיר וועלן דערהרגען אונדזער ברודער, און מיר וועלן פאַרדעקן זײן בלוט? קומט און לאַמיר אים פאַרקויפּן צו די ישמעאָלים, און אונדזער האַנט זאָל ניט זײן אויף אים; ווייל אונדזער ברודער, אונדזער פלייש איז ער דאָך!"

און זײנע ברידער האָבן זיך צוגעהערט. און זײ האָבן אַרויסגעצויגן און אַרויפגעבראַכט יוספּן פון דער גרוב, און זײ האָבן פאַרקויפּט יוספּן צו די ישמעאָלים פאַר צוואַנציק זילבערשטיק.

און די ישמעאָלים האָבן אַוועקגעפירט יוספּן קײן מצרים. און ראובן האָט זיך אומגעקערט צו דער גרוב—און זע, יוסף איז ניטאָ אין גרוב! האָט ער צעריסן זײנע קליידער. און

ער האָט זיך אומגעקערט צו זיינע ברידער און האָט געזאָגט:
 „דער יינגל איז ניטאָ, און וווּ זאָל איך זיך אַהינטאַן?“
 און זיי האָבן גענומען יוספס העמדל, און האָבן געשאַכטן
 אַ ציגנבאַק, און האָבן איינגעטונקט דאָס העמדל אין דעם
 בלוט. און זיי האָבן אַוועקגעשיקט דאָס געשטרײַפטע העמדל
 און געלאָזט ברענגען צו זייער פּאָטער און געלאָזט זאָגן:
 „דאָס האָבן מיר געפונען. דערקען אַקאָרשט, צי דאָס איז
 דיין זונס העמדל אָדער ניט?“

האָט ער עס דערקענט און ער האָט געזאָגט:
 „מיין זונס העמדל! אַ בייזע תּיה האָט אים אויפגעגעסן!
 פאַרצוקן איז פאַרצוקט געוואָרן יוסף!“
 און יעקב האָט צעריסן זיינע קליידער און אָנגעטאַן זאָק
 אויף זיינע לענדן, און ער האָט געטרויערט אויף זיין זון אַ סך
 טעג. און אַלע זיינע זין און אַלע זיינע טעכטער זיינען אויפגע-
 שטאַנען אים צו טרייסטן, אָבער ער האָט זיך ניט געוואָלט
 טרייסטן.
 און זיין פּאָטער האָט אים באַזיינט.

מע ברענגט יוספן קיין מצרים

און מען האָט יוספן געבראַכט קיין מצרים. און פּוטיפּר,
 אַ הויפּדינער פון פּרעהן, דער אייבערלײַבוועכטער, אַ
 מצרישער מאַן, האָט אים אָפּגעקויפט פון דער האַנט פון די
 ישמעאליים.

און גאָט איז געווען מיט יוספן, און ער איז געווען אַ באַד
גליקטער מענטש. און ער איז געווען אין הויז פון זיין האַר דעם
מצרי. און זיין האַר האָט געווען, אַז גאָט איז מיט אים, און אַלץ
וואָס ער טוט באַגליקט גאָט אין זיין האַנט. האָט יוסף געפונען
חן אין זיינע אויגן, און ער האָט אים אויפגעזעצט איבער זיין
הויז, און אַלץ וואָס ער האָט געהאַט האָט ער איבערגעגעבן
אין זיין האַנט.

און עס איז געווען, פון זינט ער האָט אים אויפגעזעצט
איבער זיין הויז און איבער אַלץ וואָס ער האָט געהאַט, האָט
גאָט געבענטשט דעם מצרים הויז פון יוספס וועגן, און אַ ברכה
פון גאָט איז געווען אויף אַלץ וואָס ער האָט געהאַט אין הויז
און אין פעלד. און פּוּטִיפֶר האָט איבערגעלאָזן אַלץ וואָס ער
האָט געהאַט אין יוספס האַנט, און ער האָט ניט געוווּסט פון
קייַן זאַך, אַחוץ דעם ברויט וואָס ער האָט געגעסן. און יוסף
איז געווען שייַן אויפן געשטאַלט און שייַן אויפן פנים.

און עס איז געווען נאָך אַט די געשעענישן האָט די פרוי
פון זיין האַר אויסגעטראַכט אויף אים אַ שענדלעכע זאַך. און
עס איז געווען, ווי זיין האַר האָט געהערט די ווערטער פון זיין
ווייב, וואָס זי האָט צו אים גערעדט, אַזוי צו זאָגן:

„אָוועלכע זאַכן האָט געטאַן צו מיר דיין קנעכט!“ האָט זיין
צאָרן געברענט. און יוספס האַר האָט אים גענומען און האָט
אים אַרײַנגעזעצט אין געפענגעניש, אין דעם אָרט ווי דעם
מלכס געפאַנגענע זיינען איינגעשפּאַרט.

יוסף אין געפענגעניש

און יוסף איז דאָרטן געווען, אין געפענגעניש. און גאָט איז געווען מיט יוספן און אים געגעבן חן אין די אויגן פון דעם אויפֿֿ זעער פון געפענגעניש. און דער אויפֿֿזעער פון געפענגעניש האָט איבערגעגעבן אויף דער האַנט פון יוספן אַלע געפֿאַנגענע וואָס אין געפענגעניש. און דער אויפֿֿזעער פון געפענגעניש האָט גיט נאָכגעקוקט קיין שום זאָך אונטער זײַן האַנט, ווייל גאָט איז געווען מיט אים, און וואָס ער האָט געטאָן—האָט גאָט באַגליקט.

און עס איז געווען נאָך אָט די געשעענישן, האָבן דער געֿ טראַנקמיִסטער פון דעם מלך פון מצרים און דער בעקער זיך פֿאַרזינדיקט אַקעגן זייער האַר, דעם מלך פון מצרים. און פֿרעה האָט געצאָרנט אויף זײַנע צוויי הויפֿדינער, אויף דעם געטראַנקמיִסטער און אויף דעם אייבער־בעקער. און ער האָט זיי אַרײַנגעזעצט אין געפענגעניש, אין דעם אָרט וואָס יוסף איז דאָרטן געווען איינגעשפֿאַרט. און יוסף האָט זיי באַ דינט. און זיי זײַנען געווען אַ צײַט אין וואָך.

האָט זיך ביידן געחלומט אַ חלום אין איין נאַכט, דעם געֿ טראַנקמיִסטער און דעם בעקער פון דעם מלך פון מצרים, וואָס זײַנען געווען איינגעשפֿאַרט אין געפענגעניש. און יוסף איז געקומען צו זיי אין דער פֿרי, און האָט זיי אָנגעקוקט, ערשט, זיי זײַנען צעטראַגן. האָט ער געפרעגט די הויפֿדינער פון פֿרעהן וואָס מיט אים אין דער וואָך, אַזוי צו זאָגן:

— „פאַר וואָס זײַנען אײַערע פּנימער הײַנט פּאַראַומערט?“

האַבן זײַ צו אים געזאָגט:

— „אונדז האָט זיך געקלומט אַ קלום און עס איז נײַטאָ ווער

זאָל אים באַשײַדן.“

האַט יוסף צו זײַ געזאָגט:

— „אויסלייגן אַ קלום איז אַ גאַט־זאַך; דערצײלט מיר, איך

בעט אײַך.“

האַט דער געטראַנק־מײַסטער דערצײלט זײַן קלום צו

יוסף, און ער האָט צו אים געזאָגט:

„מיר קלומט זיך, ווי פאַר מיר איז אַ וײַנשטאַק, און אויפן

וײַנשטאַק— דרײַ צווייגן, און ווי נאָר ער האָט אָנגעהויבן

שפּראַצן, אַזוי איז אויפגעאַנגען זײַן בליאונג און זײַנע הענגלעך

האַבן געצײטיקט וײַנטרויבן. און פּרעהס בעכער איז געווען

אין מײַן האַנט. האָב איך גענומען די וײַנטרויבן און האָב זײַ

אויסגעקוועטשט אין פּרעהס בעכער און דערלאַנגט דעם

בעכער אין פּרעהס האַנט.“

האַט יוסף געזאָגט:

„דאָס איז דער באַשײַד דערפּון:

„די דרײַ צווייגן דאָס זײַנען דרײַ טעג. אין דרײַ טעג אַרום

וועט פּרעה דײַך אומקערן אויף דײַן שטאַנד, און דו וועסט

דערלאַנגען פּרעהס בעכער אין זײַן האַנט, נאָכן פּריערדיקן

שטײַגער, ווען דו ביסט געווען זײַן געטראַנק־מײַסטער.“

„אַבער דו זאָלסט מיך געדענקען, אַז דיר וועט גוט זײַן,

און דו זאָלסט טאָן, איך בעט דײַך, אַ קסד מיט מיר און מיך

דערמאָנען פאַר פֿרעהן און מיך אַרויסציען פון דעם דאָזיקן
הויז. ווייל איך בין געגבעט געוואָרן פון דעם לאַנד פון די
עברים. און דאָ האָב איך אויך קיין זאָך נישט געטאָן, וואָס מען
האָט מיך אַרײַנגעזעצט אין תּפּיסה״.

האָט דער אײבער־בעקער געזען אַז ער האָט צום גוטן
אויסגעלייגט און ער האָט געזאָגט צו יוספּן:

„מיר האָט זיך אויך געחלומט. אָט זײַנען דרײַ געפּלאַכ־
טענע קערב אויף מײַן קאָפּ. און אין דעם אײבערשטן קאַרב
איז פון אַלערלײ עסנוואַרג פאַר פֿרעהן, געבעקזאַכן, און די
פּויגלען עסן זיי פון דעם קאַרב איבער מײַן קאָפּ״.

האָט יוסף געענטפּערט און געזאָגט:

„דאָס איז דער באַשייד דערפּון:

„די דרײַ קערב דאָס זײַנען דרײַ טעג. אין דרײַ טעג אַרום
זעט פֿרעה אַראָפּגעמען דײַן קאָפּ פון דיר, און וועט דײך אויפֿ־
הענען אויף אַ בוים, און די פּויגלען וועלן עסן דײַן פּלייש פון
דיר״.

און עס איז געווען אויפן דריטן טאָג, אין פֿרעהס געבורט־
טאָג, האָט ער געמאַכט אַ מאַלצײט פאַר אַלע זײַנע קנעכט.
און ער האָט דעם געטראַנק־מײסטער אומגעקערט צו זײַן
שטאַנד; און ער האָט דערלאָנגט דעם בעכער אין פֿרעהס
האַנט. און דעם אײבער־בעקער האָט ער אויפּגעהאַנגען, אַזוי
ווי יוסף האָט זיי אויסגעלייגט.

אַבער דער געטראַנק־מײסטער האָט אין יוספּן פאַרגעסן.

פֿרעהס קלום

און עס איז געווען צום סוף פון צוויי יאָר צייט, האָט זיך פֿרעהן געקלומט, אַז ער שטייט ביים טײַך. און אָט גייען אַרויף פון טײַך זיבן קי, שײן אויפן אויסזען און פעט אויפן לײב. און זיי האָבן זיך געפּיטערט אין דעם טײַכגראָז. און אָט גייען אַרויף נאָך זיי פון טײַך זיבן אַנדערע קי, מיאוס אויפן אויסזען און מאַגער אויפן לײב. און זיי האָבן זיך געשטעלט לעבן יענע קי ביים ברעג טײַך. און די קי וואָס זײַנען מיאוס אויפן אויסזען און מאַגער אויפן לײב האָבן אויפגעגעסן די זיבן קי, די שײנע אויפן אויסזען און די פעטע. און פֿרעה האָט זיך אויפגעכאַפּט. און ער איז אײַנגעשלאָפּן. און אים האָט זיך געקלומט אַ צווייט מאָל. אָט גייען אויף זיבן זאַנגען אויף אײן שטענגל, גער זונטע און גוטע. און אָט שפּראַצן אַרויס נאָך זיי זיבן זאַנגען, דינע און פאַרברענטע פון מורח־זײַנט. און די דינע זאַנגען האָבן אײַנגעשלונגען די זיבן געזונטע און פולע זאַנגען. און . . . פֿרעה האָט זיך אויפגעכאַפּט, ערשט, עס איז אַ קלום!

און עס איז געווען אין דער פרי, איז זײַן געמיט געווען צער רודערט, און ער האָט געשיקט און גערופן אַלע חרטומים פון מצרים און אַלע אירע חכמים; און פֿרעה האָט זיי דערציילט זײַנע חלומות. אָבער קײנער האָט זיי ניט געקענט באַשײַדן פאַר פֿרעהן.

האָט דער געטראַנקמײסטער גערעדט צו פֿרעהן אזוי צו זאַגן:

„מײַנע זינד מוז איך הײַנט דערמאַנען. פֿרעה האָט גער

צאָרנט אויף זײַנע קנעכט, און האָט מיך אַרײַנגעזעצט אין דער וואַך, מיך און דעם אייבער־בעקער. האָט זיך אונדז געחלומט אַ חלום אין איין נאַכט, מיר און אים. און דאָרטן איז מיט אונדז געווען אַ יונג אַן עברי. האָבן מיר אים דערציילט, און ער האָט אונדז אויסגעלייגט אונדזערע חלומות. און עס איז געווען אַזוי ווי ער האָט אויסגעלייגט, אַזוי איז געשען: מיך האָט מען אומד געקערט אויף מיין שטאַנד און אים האָט מען אויפגעהאַנגען".

האָט פֿרעה געשיקט און גערופן יוספֿן. און מען האָט אים אויף גיך אַרויסגענומען פֿון דער תּפיסה. און ער האָט זיך אָפֿ געשאָרן און האָט איבערגעביטן זײַנע קליידער און איז געקומען צו פֿרעהן.

האָט פֿרעה געזאָגט צו יוספֿן:

— „מיר האָט זיך געחלומט אַ חלום, און עס איז נישטאָ ווער עס זאָל אים באַשיידן. און איך האָב געהערט זאָגן אויף דיר אַז דו פֿאַרשטייט אַ חלום".

האָט יוסף געענטפֿערט פֿרעהן אַזוי צו זאָגן:

— „ניט איך, גאָט וועט באַשיידן דעם פֿריד פֿון פֿרעהן!"

האָט פֿרעה געזאָגט צו יוספֿן:

„מיר חלומט זיך: אָט שטיי איך ביים ברעג טײַך. און אָט גייען אַרויף פֿון טײַך זיבן קי, פעט אויפֿן לײַב און שײן אויפֿן געשטאַלט. און זיי האָבן זיך געפיטערט אין גראָז. און אָט גייען אַרויף נאָך זיי זיבן אַנדערע קי, מאַגער און זייער מיאוס אויפֿן געשטאַלט און דאָר אויפֿן לײַב, וואָס אין גאַנצן לאַנד מצַרִים האָב איך נישט געווען זייער גלייכן אין מיאוסקײַט. און די דאָרע און מיאוסע קי האָבן אויפגעגעסן די ערשטע זיבן פעטע קי.

און זיי זיינען אַרײַן אין זײ, און עס איז נישט געווען קענטיק אַז
זײ זײַנען אין זײ אַרײַן, און זײער אויסזען איז געווען אַזוי מיאוס
ווי אין אָנהײב. און איך האָב זיך אויפגעכאַפּט.

„און איך האָב געזען אין מיין חלום: אַט גײען אויף זיבן
זאַנגען אויף אײן שטענגל, פּולע און גוטע. און אַט שפּראַצן
אַרויס נאָך זײ זיבן זאַנגען אײַנגעטריקנטע, דינע, פאַרברענטע
פון מזרח־זײַט. און די דינע זאַנגען האָבן אײַנגעשלונגען די
זיבן גוטע זאַנגען. האָב איך דערציילט די חרטומים, אָבער
קײנער קאָן מיר נישט זאָגן.“

האַט יוסף געזאָגט צו פּרעהן:

— „דער חלום פון פּרעהן איז אײַנער. וואָס גאָט וויל טאָן
האַט ער אָנגעזאָגט פּרעהן. די זיבן גוטע קי דאָס זײַנען זיבן
יאָר, און די זיבן גוטע זאַנגען דאָס זײַנען זיבן יאָר; אײן חלום
איז דאָס. און די זיבן דאַרע און מיאוסע קי, וואָס זײַנען אַרויפ־
געקומען נאָך זײ—דאָס זײַנען זיבן יאָר. און די זיבן לײדיקע
זאַנגען פאַרברענט פון מזרח־זײַט—דאָס זײַנען זיבן יאָר. וואָס
גאָט וויל טאָן האָט ער באַוווּזן פּרעהן. זע, עס קומען זיבן יאָר
פון גרויס זאַטקײט אין גאַנץ לאַנד מצרים. און נאָך זײ וועלן
אויפשטיין זיבן הונדערט יאָרן, און די גאַנצע זאַטקײט וועט זײַן
פאַרגעסן אין לאַנד מצרים; און דער הונדער וועט אומברענגען
דאָס לאַנד. און פון דער זאַטקײט וועט נישט זײַן צו מערקן אין
לאַנד צוליב דעם הונדער וואָס נאָך דעם. און וואָס דער חלום
האַט זיך איבערגעחזרט? ווײל די זאַך איז פעסט פון גאָט, און
גאָט אײלעט זיך דאָס צו טאָן.“

„און דאָס איז די זאך וואָס איך וועל זאָגן פֿרעהן: זאָל פֿרעה איצט זען אַ קלוגן מאַן, און אים שטעלן איבערן לאַנד מצרים. זאָל פֿרעה אָט וואָס טאָגן: זאָל ער אויפזעצן אויפֿ־זעערס איבערן לאַנד און זאָל מען אויפזאַמלען די גאַנצע שפּייז פון די גוטע יאָרן וואָס קומען, און זאָל מען אַנקלייבן תבואה אונטער דער האַנט פון פֿרעהן, פֿאַר שפּייז אין די שטעט, און היטן. און די שפּייז וועט זיין אַוועקגעלייגט פֿאַרן לאַנד אויף די זיבן הונדערט יאָרן וואָס וועלן זיין אין לאַנד מצרים און דאָס לאַנד וועט ניט פֿאַרשניטן ווערן פון הונדער“.

און די זאך איז געפעלן פֿרעהן און אַלע זיינע קנעכט. און פֿרעה האָט געזאָגט צו זיינע קנעכט:

„קענען מיר דען געפינען אַזאָ ווי דער דאָזיקער, אַ מאַן וואָס דער גיסט פון גאָט איז אין אים?“ און פֿרעה האָט געזאָגט צו יוספּן:

„נאָך דעם ווי גאָט האָט דיך געלאָזט וויסן דאָס אַלץ, איז ניטאָ אַזאָ קלוגער אַזוי ווי דו. דו וועסט זיין איבער מיין הויז, און נאָך דינע רייד זאָל געפירט ווערן מיין גאַנץ פֿאַלק; נאָר מיטן טראָגן וועל איך זיין גרעסער פון דיר“.

און פֿרעה האָט געזאָגט צו יוספּן:

„זע, איך האָב דיך אויפגעזעצט איבערן גאַנצן לאַנד מצרים“.

און פֿרעה האָט אַראָפּגענומען זיין זיגלרינג פון דער האַנט און האָט אים אָנגעטאָן אויף דער האַנט פון יוספּן און האָט אים אָנגעקליידט אין טייערע קליידער און אים אָנגעטאָן אַ

גילדערנע קייט אויפן האַלדו. און ער האָט אים אַרײַנגעזעצט
אין דעם רײטוואָגן פון דעם צווייטן צום מלך. און מען האָט
אויסגערופן פאַר אים: „זיך קניען!“

יוסף דערהייבונג

און פֿרעה האָט געזאָגט צו יוספן:
„איך בין פֿרעה, אָבער אַן דיר זאָל קינער ניט אויפהייבן
אַ האַנט אָדער אַ פּוס אין גאַנץ לאַנד מצרים!“
און פֿרעה האָט גערופן דעם נאָמען פון יוספן צפּנת־פֿענח
און ער האָט אים געגעבן פאַר אַ ווייב אָסנת, די טאָכטער פון
פּוטיפֿרע, דעם פּריסטער.
און יוסף איז געווען דרייסיק יאָר אַלט, ווען ער האָט זיך
געשטעלט פאַר פֿרעהן דעם מלך פון מצרים.
און יוסף איז אַרויסגעגאַנגען פון פאַר פֿרעהן, און איז
דורכגעגאַנגען דורכן גאַנצן לאַנד מצרים. און דאָס לאַנד האָט
געבראַכט אין די זיבן זאַטע יאָרן הויפּנסווייז. און ער האָט אויפֿ
געזאַמלט די גאַנצע שפּיז פון די זיבן יאָר וואָס זיינען געווען אין
לאַנד מצרים און האָט אַרײַנגעבראַכט די שפּיז אין די שטעט;
די שפּיז פון די פעלדער פון אַרום יעדער שטאָט האָט ער אין
איר אַרײַנגעבראַכט. און יוסף האָט אָנגעקליבן תּבואה אַזוי
זיי זאָמד פון ים, זייער אַ סך – ביז מען האָט אויפּגעהערט צו
ציילן, ווייל עס איז געווען אַן אַ צאָל!
און בײַ יוספן זיינען געבאָרן געוואָרן, איידער דאָס הונגער
יאָר איז געקומען, צוויי זין. און יוסף האָט גערופן דעם נאָמען

פון דעם בכור מנשה, און דעם נאָמען פון דעם צווייטן האָט
ער גערופן אַפּרִים.

און עס האָבן זיך געענדיקט די זיבן יאָר פון דער זאַטקייט
וואָס איז געווען אין לאַנד מצרים. און עס האָבן אָנגעהויבן
קומען די זיבן הונגעריאָרן, אַזוי ווי יוסף האָט פאַרויסגעזאָגט.
און עס איז געווען אַ הונגער אין אַלע לענדער, נאָר אין גאַנצן
לאַנד מצרים איז געווען ברויט.

און אַז דאָס גאַנצע לאַנד מצרים האָט אָנגעהויבן הונגערן
און דאָס פּאָלק האָט געשריען צו פּרעהן נאָך ברויט, האָט
פּרעה געזאָגט צו גאַנץ מצרים: „גייט צו יוספּן, וואָס ער וועט
איך זאָגן—זאָלט איר טאָן!“

און יוסף האָט געעפנט אַלע שפּייכלערס און האָט פאַר-
קויפט צו מצרים.

און דער הונגער איז געווען איבער דער גאַנצער ערד.
און פון דער גאַנצער ערד איז מען געקומען קיין מצרים צו
יוספּן קויפּן תבואה. ווייל דער הונגער איז געווען שטאַרק אויף
דער גאַנצער ערד.

יוספּס ברידער קומען קיין מצרים

און יעקב האָט געזען אַז עס איז דאָ תבואה אין מצרים און
יעקב האָט געזאָגט צו זיינע זין:
„אַט האָב איך געהערט אַז עס איז דאָ תבואה אין מצרים.
נידערט אַראָפּ אַהין און קויפט אונדז אײַן פון דאָרטן, כּדי מיר
זאָלן לעבן און ניט שטאַרבן.“

האָבן יוספס צען ברידער אַראָפּגענידערט קויפן תבואה פון מצרים. אָבער בנמינען, יוספס ברודער, האָט יעקב ניט מיטגעשיקט. ווייל ער האָט געזאָגט: טאַמער וועט אים טרעפן אַן אומגליק.

זיינען געקומען אויך די זין ישׂראלן איינקויפן צווישן די וואָס זיינען געקומען, ווייל דער הונגער איז געווען אין לאַנד כּוּען. און יוסף איז געווען דער הערשער איבערן לאַנד; ער איז געווען דער וואָס האָט פאַרקויפט צום גאַנצן פּאָלק פון לאַנד. זיינען געקומען יוספס ברידער און האָבן זיך צו אים גע- בוקט מיטן פנים צו דער ערד. און יוסף האָט דערזען זיינע ברידער, און האָט זיי דערקענט, אָבער זיי האָבן אים ניט דער- קענט. און ער האָט זיך געמאַכט פרעמד צו זיי און האָט גערעדט מיט זיי שטרענג, און האָט צו זיי געזאָגט:

— „פון וואָנען קומט איר?“

האָבן זיי געזאָגט:

— „פון לאַנד כּוּען, איינצוקויפן שפּייז.“

און יוסף האָט זיך דערמאַנט אין די חלומות, וואָס האָבן זיך אים געחלומט וועגן זיי. און ער האָט צו זיי געזאָגט:

— „אויסקוקערס זייט איר! צו זען די נאַקעטקייט פון לאַנד

זייט איר געקומען!“

האָבן זיי צו אים געזאָגט:

— „ניין, מיין האר, נאָר צו קויפן שפּייז זיינען געקומען דינע

קנעכט. מיר אַלע זיינען זין פון איין מאַן; ערלעכע מענטשן

זיינען מיר; דינע קנעכט זיינען קיין מאָל ניט געווען קיין אויס-

קוקערס.“

האַט ער צו זיי געוואָגט:

— „ניין, די נאַקעטקייט פון לאַנד זײַט איר געקומען וען!“

האַבן זיי געוואָגט:

— „צוועלף ברידער זײַנען מיר, דיײַנע קנעכט, זין פון איין

מאַן אין לאַנד פּוֹנען, און אַט איז דער יינגסטער היינט מיט

אונדזער פּאַטער, און איינער איז ניט געוואָרן.“

האַט יוסף צו זיי געוואָגט:

— „דאָס איז דאָך וואָס איך האָב צו אייך גערעדט, אַזוי צו

זאָגן: אויסקוקערס זײַט איר! און דערמיט וועט איר געפרוּווט

ווערן: אַזוי ווי פּרעה לעבט— אויב איר וועט פון דאַנען אַרויס

גיין, סײַדן אַײער יינגסטער ברודער וועט קומען אַהער! שיקט

פון אייך איינעם, ער זאָל ברענגען אַײער ברודער, און איר

זאָלט בלייבן פאַרשפּאַרט, כּדי אַײערע ווערטער זאָלן אויס

געפרוּווט ווערן, צי דער אַמת איז מיט אַײך; און אויב ניט— אַזוי

ווי פּרעה לעבט, זײַט איר אויסקוקערס!“

און ער האָט זיי גענומען אין וואַך אויף דריי טעג.

און יוסף האָט צו זיי געוואָגט אויפן דריטן טאָג:

„טוט אַט וואָס, און איר וועט בלייבן לעבן, ווײל איך האָב

מורא פאַר גאַט. אויב איר זײַט ערלעכע מענטשן, זאָל איין

ברודער אַײערער בלייבן פאַרשפּאַרט אין וואַכהויז, און איר

גיט און ברענגט תּבואה פאַר דעם הונגער אין אַײערע הייזער.

און אַײער יינגסטן ברודער זאָלט איר ברענגען צו מיר! וועלן

אַײערע ווערטער באַווײזן ווערן, און איר וועט ניט שטאַרבן.“

האַבן זיי אַזוי געטאַן.

און זיי האָבן געזאָגט איינער צום אנדערן:
— „באַמת, מיר זיינען שולדיק וועגן אונדזער ברודער, וואָס
מיר האָבן צוגעזען זיין צער, ווען ער האָט זיך געבעטן ביי
אונדז, און מיר האָבן ניט צוגעהערט. דעריבער איז אויף אונדז
געקומען די דאָזיקע צָרה.“

און ראובן האָט זיך אָפּגערופן צו זיי, אַזוי צו זאָגן:
— „האָב איך אייך ניט געזאָגט: פאַרזינדיקט זיך ניט אָן דעם
ייגל?! אָבער איר האָט ניט צוגעהערט. און אַט ווערט זיין
בלוט אויפגעמאַנט!“

און זיי האָבן ניט געוויסט אָן יוסף פאַרשטייט ווייל אַ
טאַלמעטשער איז געווען צווישן זיי. האָט ער זיך אָפּגעקערט
פון זיי און האָט געוויינט. און ער האָט זיך אומגעקערט צו זיי
און האָט צו זיי גערעדט. און ער האָט גענומען פון זיי שמעונען
און האָט אים פאַרשפאַרט פאַר זייערע אויגן.

און יוסף האָט באַפוילן, מע זאָל אָנפילן זייערע זעק מיט
תבואה און אומקערן זייער געלט איטלעכן אין זיין זאַק, און זיי
געבן שפייז אויפן וועג. און מען האָט מיט זיי אַזוי געטאַן. און
זיי האָבן אויפגעלאָדן זייער תבואה אויף די אייזלען און
זיינען אַוועקגעגאַנגען פון דאָרטן.

האָט איינער געעפנט זיין זאַק צו געבן זיין אייזל פוטער אין
האַרבעריק, און האָט דערזען זיין געלט. האָט ער געזאָגט צו
זיינע ברידער:

— „מען האָט מיר אומגעקערט דאָס געלט, און אַט איז עס
אויך אין מיין זאַק!“

איז זיי אַרויסגעפאלן דאָס האַרץ און זיי האָבן ציטערנדיק
געזאָגט איינער צום אנדערן:
„וואָס האָט אונדז דאָ גאָט געטאָן?“

יוספס ברידער קומען צוריק קיין פּנען

און זיי זיינען געקומען צו זייער פּאָטער יעקבן אין לאַנד
פּנען, און האָבן אים דערציילט אַלץ וואָס זיי האָט געטראָפּן,
אַזוי צו זאָגן:

„דער מאַן, דער האַר פון לאַנד, האָט מיט אונדז גערעדט
שטרענג. און ער האָט אונדז געמאַכט פאַר אויסקוקערס.
האָבן מיר צו אים געזאָגט: ערלעכע מענטשן זיינען מיר, מיר
זיינען קיין מאָל ניט געווען קיין אויסקוקערס. צוועלף ברידער
זיינען מיר, זין פון אונדזער פּאָטער. איינער איז ניט געוואָרן,
און דער יינגסטער איז היינט מיט אונדזער פּאָטער אין לאַנד
פּנען. האָט דער מאַן, דער האַר פון לאַנד, צו אונדז געזאָגט:
דערמיט וועל איך וויסן אָז איר זייט ערלעכע מענטשן— איין
ברודער איינערן לאָזט איבער ביי מיר און נעמט גענוג פאַר
דעם הונגער אין אייערע הייזער און גייט. און ברענגט אייער
יינגסטן ברודער צו מיר, און איך וועל וויסן אָז איר זייט ניט
קיין אויסקוקערס, נאָר איר זייט ערלעכע מענטשן. וועל איך
איך אָפּגעבן אייער ברודער און איר וועט מעגן פריי פאַר
קערן אין לאַנד.“

און עס איז געווען, ווי זיי לידיקן אויס זייערע זעק— ערשט,
איטלעכנס בינטל געלט איז אין זיין זאַק! און ווי זיי און זייער

פאָטער האָבן דערווען זייערע בינטלעך געלט, אַזוי האָבן זיי
מורא געקראָגן.

און זייער פאָטער יעקב האָט צו זיי געזאָגט:
„איר האָט מיך באַרויבט פון מײַנע קינדער! יוסף איז ניטאָ,
און שמעון איז ניטאָ, און בנִימִינען ווילט איר צונעמען! דאָס
אַלץ גייט דאָך אויס צו מיר!“

האָט ראובן געזאָגט צו זײַן פאָטער אַזוי צו זאָגן:
— „מײַנע בייִדע זײַן זאָלסטו טײַטן, אויב איך וועל דיר אים
ניט צוריקברענגען. גיב אים אויף מײַן האַנט, און איך וועל
אים אומקערן צו דיר.“

האָט יעקב געזאָגט:
— „מײַן זון וועט ניט אַראָפּנידערן מיט אײַך, ווײַל זײַן
ברודער איז טויט, און ער אַלײַן איז געבליבן, און אַז אים וועט
טרעפן אַן אומגליק אויף דעם וועג וואָס איר וועט גײַן דערויף,
וועט איר מאַכן, אַז מײַנע גראָע האָר וועלן נידערן מיט טרויער
אין קבר.“

און דער הונגער איז געווען שווער אין לאַנד. און עס איז
געווען, אַז זיי האָבן אויפגעגעסן די תבואה, וואָס זיי האָבן גע-
בראַכט פון מצרים, האָט זייער פאָטער צו זיי געזאָגט:
— „גייט חידער, קויפט אונדז אַ ביסל שפּײַז!“

האָט יהודה געזאָגט צו אים אַזוי צו זאָגן:
— „וואָרענען האָט אונדז געוואָרנט דער מאַן, אַזוי צו זאָגן:
איר זאָלט מײַן פנים ניט זען, אויב אײַער ברודער איז ניט מיט
אײַך. אויב דו שיקסט אונדזער ברודער מיט אונדז, וועלן מיר
אַראָפּנידערן, און וועלן דיר אײַנקויפן שפּײַז. אויב אַבער דו

שיקסט ניט, וועלן מיר ניט אַראָפּנידערן, ווייל דער מאַן האָט
אונדז אָנגעזאָגט: איר זאָלט מײַן פנים ניט זען, אויב אייער
ברודער איז ניט מיט אייך!"

האַט ישׂראַל געזאָגט:

— נאָך וואָס האָט איר מיר געטאָן די רעה, און געזאָגט דעם

מאַן, אַז איר האָט נאָך אַ ברודער?"

האַבן זיי געזאָגט:

— דער מאַן האָט זיך פּונאַנדערגעפרעגט וועגן אונדז און

וועגן אונדזער משפּחה, אַזוי צו זאָגן: לעבט נאָך אייער פּאָטער?

האַט איר נאָך אַ ברודער? האָבן מיר אים דערציילט. זאָלן

מיר גאָר וויסן, אַז ער וועט זאָגן: ברענגט אַראָפּ אייער

ברודער'ן?"

און יהודה האָט געזאָגט צו זײַן פּאָטער ישׂראַל:

— „שיק דעם יינגל מיט מיר, און מיר וועלן אויפשטיין און

וועלן גיין, כּדי מיר זאָלן לעבן און ניט שטאַרבן, אי מיר,

אי דו, אי אונדזערע קליינע קינדער. איך בין עַרָב פאַר אים.

פון מײַן האַנט זאָלסטו אים מאַנען! אויב איך וועל דיר אים ניט

ברענגען און אים אַזוועקשטעלן פאַר דיר, זאָל איך זײַן אַ פאַר-

זינדיקטער צו דיר אַלע טעג. ווייל אַז מיר וואָלטן זיך ניט

אויפּגעהאַלטן, וואָלטן מיר שוין איצט זיך געהאַט אומגעקערט

צום צווייטן מאָל."

האַט זייער פּאָטער ישׂראַל צו זיי געזאָגט:

„אויב שוין יאָ אַזוי, טוט אָט וואָס: נעמט פון די בעסטע

פּרוכטן פון לאַנד אין אייערע כּלים, און ברענגט אַראָפּ צו

דעם מאַן אַ מתנה, אַ ביסל באַלזאַם, און אַ ביסל האַניק, גע-

וירץ, ניס און מאַנדלען. און טאַפּל געלט נעמט מיט אין אייער האַנט; דאָס געלט וואָס איז אומגעקערט געוואָרן אין אייערע זעק, זאָלט איר אומקערן מיט אייער האַנט. אָפּשר איז דאָס געווען אַ פאַרוען. און נעמט אייער ברודער און שטייט אויף, גייט ווידער צו דעם מאַן. און גאָט זאָל געבן דער מאַן זאָל זיך דערבאַרעמען און זאָל אַוועקלאָון אייער אַנדער ברודער און בנְּמִינען; און איך, אויב איך מוז אָנווערן מײַנע קינדער – וועל איך אָנווערן."

די ברידער צום צווייטן מאָל אין מצרים

האַבן די מענער גענומען די מתנה און טאַפּל געלט האַבן זיי מיטגענומען אין זייער האַנט, און בנְּמִינען. און זיי זיינען אויפגעשטאַנען און האַבן גענידערט קיין מצרים און זיי האַבן זיך געשטעלט פאַר יוספּן.

און ווי יוסף האָט דערזען בנְּמִינען מיט זיי, אַזוי האָט ער געזאָגט צו דעם וואָס איז איבער זיין הויז: „ברענג אַרײַן די מענטשן אין הויז און שעכט אַ שעכטונג און גרייט צו, ווייל די מענטשן וועלן עסן מיט מיר מיטאַג."

האַט דער מענטש געטאָן אַזוי ווי יוסף האָט געהייסן; און דער מענטש האָט אַרײַנגעבראַכט די מענער אין יוספּס הויז.

און די מענער האַבן מורא געהאַט, ווייל מען האָט זיי אַרײַנגעבראַכט אין יוספּס הויז, און זיי האַבן געזאָגט:

„איבער דעם געלט וואָס מען האָט אומגעקערט אין אונדזערע זעק דאָס ערשטע מאָל, ווערן מיר אַרײַנגעבראַכט,

כְּדֵי זֶיך אַרויפצוואַרפן אויף אונדז און אָנפאַלן אויף אונדז און
אונדז נעמען פאַר קנעכט מיט אונדזערע אייזלעך".

האַבן זיי זיך גענענטערט צו דעם מענטש וואָס איבער
יוספס הויז און האָבן גערעדט צו אים אין איינגאַנג פון הויז און
זיי האָבן געזאָגט:

„איך בעט דיך, מיין האַר, מיר האָבן אַראָפּגענידערט דאָס
ערשטע מאָל צו קויפן שפּינז. און עס איז געווען, אַז מיר זיינען
געקומען צום האַרבּעריק, און האָבן געעפנט אונדזערע זעק,
ערשט—איטלעכנס געלט איז אין זיין זאַק. האָבן מיר עס
צוריקגעבראַכט אין אונדזער האַנט. און נאָך אַנדער געלט
האַבן מיר אַראָפּגעבראַכט אין אונדזער האַנט, צו קויפן שפּינז.
מיר ווייסן ניט ווער עס האָט אַרײַנגעלייגט אונדזער געלט אין
אונדזערע זעק".

האַט ער געזאָגט:

„פריד צו אייך! איר זאָלט ניט מורא האָבן! אייער גאָט
און דער גאָט פון אייער פּאָטער האָט אייך געשאַנקען אַן אויָר
אין אייערע זעק. אייער געלט איז מיר אַרײַנגעקומען". און
ער האָט אַרויסגעבראַכט צו זיי שמעונען.

און דער מענטש האָט אַרײַנגעבראַכט די מענער אין יוספס
הויז, און ער האָט געגעבן וואַסער און זיי האָבן געוואָשן זייערע
פיס. און ער האָט געגעבן פוטער פאַר זייערע אייזלעך. און
זיי האָבן צוגעגרייט די מתנה, איידער יוסף וועט קומען מיטאַד
צייט, ווייל זיי האָבן געהערט אַז דאָרטן וועלן זיי עסן ברויט.
און ווי יוסף איז געקומען אין הויז, אַזוי האָבן זיי אַרײַנגע-
בראַכט צו אים די מתנה וואָס אין זייער האַנט, און זיי האָבן

זיך געבוקט פאַר אים צו דער ערד. און ער האָט זיי געפרעגט
און ער האָט צו זיי געזאָגט:

— „איז פריד צו אייער אַלטן פּאָטער, וואָס איר האָט פון
אים דערציילט? לעבט ער נאָך?“
האָבן זיי געזאָגט:

— „פריד איז צו דיין קנעכט, אונדזער פּאָטער. ער לעבט
נאָך.“ און זיי האָבן זיך גענייגט און זיך געבוקט.

האָט ער אויפגעהויבן זיינע אויגן און האָט דערזען זיין
ברודער בנְיָמִינען, זיין מוטערס זון, און ער האָט געזאָגט:
„איז דאָס אייער ייִנגסטער ברודער, וואָס איר האָט מיר
פון אים דערציילט?“ און ער האָט געזאָגט: „זאָל גאָט זיין דער-
באַרעמדיק צו דיר, מיין זון.“

און יוסף האָט זיך געאיילט, ווייל זיין האַרץ האָט אים פאַר-
קלעמט אויף זיין ברודער, און יוסף האָט זיך געוואָלט פּונאַר
דערוויינען. איז ער אַרײַן אין קאַמער און האָט דאָרטן
געוויינט. און ער האָט אָפּגעוואַשן זיין פנים און איז אַרויסגע-
גאַנגען. און ער האָט זיך איינגעהאַלטן און האָט געזאָגט:
„לייגט ברויט!“

האָט מען געלייגט פאַר אים באַזונדער און פאַר זיי באַ-
זונדער, און פאַר די מצרים וואָס האָבן גענעסן בײַ אים
באַזונדער, ווייל די מצרים קענען ניט עסן ברויט מיט די
עברים, ווייל דאָס איז אַן אומווערדיקייט בײַ די מצרים.
און זיי זיינען אויסגעוועצט געוואָרן פאַר אים נאָך זייער
עלטער (דער בכּוֹר נאָך זיין בכּוֹר־השאַפט, און דער ייִגערער
נאָך זיין יונגקייט). און די מענער האָבן זיך געוונדערט. און

ער האָט זיי געלאָזט צוטראָגן חלקים פון פאַר אים, און בנְיָמִינִס
חלק איז געווען פינף מאָל אַזוי פיל ווי זייער איטלעכנס חלק.
און זיי האָבן געטרונקען און זינען געווען פריילעך מיט אים.
און ער האָט באַפוילן דעם וואָס איבער זיין הויז אַזוי צו
זאָגן:

„פיל אָן די זעק פון די מענטשן מיט שפּיטז חופּל זיי קאָנען
טראָגן, און לייג אַריין איטלעכנס געלט אין זיין זאַק. און מיין
בעכער, דעם זילבערנעם בעכער, זאָלסטו אַריינלייגן אין זאַק
פון דעם יינגסטן, צוזאַמען מיט דעם געלט פאַר זיין תּבוּאה.“
און יענער האָט געטאָן אַזוי ווי דאָס וואָרט וואָס יוסף האָט
געזעט.

ווי דער מאָרגן האָט אויפגעלייכט, אַזוי האָט מען די
מענער אַזעקגעשיקט, זיי און זייערע אייזלען. זיי זינען נאָר
וואָס אַרויס פון שטאָט, נאָך ניט געווען ווייט אַזעק—אַזוי האָט
יוסף געזאָגט צו דעם וואָס איבער זיין הויז:

„שטיי אויף, יאָג נאָך די מענטשן, און אַז דו וועסט זיי
אַניאָגן, זאָלסטו זאָגן צו זיי: פאַר וואָס האָט איר אָפּגעזאַלט אַ
רעה פאַר אַ טובה? דאָס איז דאָך דער בעכער וואָס מיין האַר
טרינקט פון אים, און צויבערן צויבערט ער מיט אים. איר
האָט זיך שלעכט באַגאַנגען מיט דעם וואָס איר האָט געטאָן!“
און ער האָט זיי אָנגעיאָגט און האָט צו זיי גערעדט די
דאָזיקע ווערטער.

האָבן זיי צו אים געזאָגט:

„פאַר וואָס רעדט מיין האַר אַזעלכע ווערטער? באַהיט
זאָלן ווערן דינע קנעכט פון טאָן אַזאַ זאַך! זע, דאָס געלט,

וואָס מיר האָבן געפונען אין אונדזערע זעק, האָבן מיר דיר
אומגעקערט פון לאַנד כּנען—היינט ווי וועלן מיר גנבען פון
דיין האַרס הויז זילבער אָדער גאָלד? דער פון דייע קנעכט
וואָס דער בעכער וועט ביי אים געפונען ווערן—זאָל שטאַרבן,
און אויך מיר וועלן זיין קנעכט צו דיין האַר!"

האַט ער געזאָגט:

„הגם עס האָט איצט געדאַרפט זיין אזוי ווי אייערע ווער
טער, זאָל נאָר דער וואָס וועט ביי אים געפונען ווערן דער
בעכער זיין אַ קנעכט צו מיר, און איר וועט זיין ריין!"

האַבן זיי אויף גיך אַראָפּגעלאָוט איטלעכער זיין זאַק אויף
דער ערד, און זיי האָבן געעפנט איטלעכער זיין זאַק. און ער
האַט געזוכט. מיטן עלטסטן האָט ער אָנגעהויבן און מיטן
יינגסטן האָט ער געענדיקט. און דער בעכער איז געפונען גע-
וואָרן אין בנימינס זאַק!

האַבן זיי צעריסן זייערע קליידער, און איטלעכער האָט
אויפגעלאָדן זיין אייזל, און זיי האָבן זיך אומגעקערט אין
שטאַט. און יהודה איז געקומען מיט זיינע ברידער אין יוספס
הויז; און ער איז נאָך דאַרטן געווען. און זיי זיינען געפאלן פאַר
אים צו דער ערד.

האַט יוסף צו זיי געזאָגט:

—„וואָס איז דאָס פאַר אַ טואונג וואָס איר האָט געטאָן? האָט
איר גיט געוויסט אז צויבערן טוט צויבערן אַזאַ מאַן ווי איך?"

האַט יהודה געזאָגט:

—„וואָס זאָלן מיר זאָגן צו מיין האַר? וואָס זאָלן מיר ריידן
און וואָס זאָלן מיר זיך פאַרענטפערן? גאָט האָט געפונען די

זינד פון דיניע קנעכט! אָט זיינען מיר קנעכט צו מיין האַר, אי
מיר, אי דער וואָס דער בעכער איז געפונען געוואָרן אין זיין
האַנט!

האַט ער געזאָגט:

— „חלילה, איך זאָל טאָן אַווינס! דער וואָס דער בעכער
איז געפונען געוואָרן אין זיין האַנט — ער זאָל זיין אַ קנעכט צו
מיר, און איר גייט אייך בשלום צו אייער פּאַטער.“

יוסף דערקענט זיך צו זיינע ברידער

האַט יהודה זיך גענענטערט צו אים, און האָט געזאָגט:
— „איך בעט דיך, מיין האַר, זאָל אַקאָרשט דיין קנעכט
ריידן אַ וואָרט אין די אויערן פון מיין האַר, און זאָל דיין צאָרן
ניט ברענען אויף דיין קנעכט, ווייל דו ביסט אַזוי ווי פּרעה.
„מיין האַר האָט געפרעגט זיינע קנעכט אַזוי צו זאָגן: האָט
איר אַ פּאַטער, אַ ברודער? און מיר האָבן געזאָגט צו מיין האַר:
מיר האָבן אַן אַלטן פּאַטער און אַ קליינעם בן־זקונים, וואָס
זיין ברודער איז טויט און ער אַליין איז געבליבן פון זיין
מוטער, און זיין פּאַטער האָט אים ליב. האָסטו געזאָגט צו
דיינע קנעכט: ברענגט אים אַראָפּ צו מיר, איך זאָל אויף אים
אַ קוק טאָן מיט מיינע אויגן. האָבן מיר געזאָגט צו מיין האַר:
דער יינגל קען ניט פּאַרלאָזן זיין פּאַטער, ווייל אַז ער וועט
פּאַרלאָזן זיין פּאַטער, וועט דער פּאַטער שטאַרבן. האָסטו
געזאָגט צו דייןע קנעכט: אויב אייער ייגסטער ברודער וועט
ניט אַראָפּנידערן מיט אייך, זאָלט איר מער מיין פנים ניט זען.

„און עס איז געווען, אז מיר זיינען אַרױפגעקומען צו דיין קנעכט, אונדזער פּאָטער, האָבן מיר אים דערציילט די ווער-טער פון אונדזער האָר. און אז אונדזער פּאָטער האָט געזאָגט: גייט ווידער קויפט אונדז אַ ביסל שפּייז, האָבן מיר געזאָגט: מיר קענען ניט אַראָפּנידערן, ווײל מיר קענען ניט זען דעם מאַנס פנים, סײַדן אונדזער ייִנגסטער ברודער איז מיט אונדז. האָט דיין קנעכט, אונדזער פּאָטער, צו אונדז געזאָגט: איר ווייסט אז צוויי האָט מיר מײן ווײב געפּאָרן און איינער איז אַוועקגעגאַנגען פון מיר, און איך האָב געזאָגט: פּאַרצוקן איז ער פּאַרצוקט געוואָרן, און איך האָב אים ניט געזען ביז איצט. און אז איר וועט צונעמען אויך דעם דאָזיקן פון מיר און עס וועט טרעפן מיט אים אַן אומגליק, וועט איר מאַכן, אז מײנע גראַע האָר וועלן נידערן מיט טרויער אין קבר.

„און איצט אז איך וועל קומען צו דיין קנעכט, מײן פּאָטער, און דער ייִנגל איז מיט אונדז ניטאָ, איז ווי ער וועט זען אז דער ייִנגל איז ניטאָ—אָזוי וועט ער שטאַרבן; און דיין קנעכט וועלן מאַכן, אז די גראַע האָר פון אונדזער פּאָטער וועלן נידערן מיט טרויער אין קבר.

„דיין קנעכט איז עָרב געווען פאַר דעם ייִנגל. און איצט, איך בעט דיר, זאָל דיין קנעכט בלייבן אָנשטאָט דעם ייִנגל אַ קנעכט צו מײן האָר, און דער ייִנגל זאָל אַרױפגיין מיט זײנע ברידער, ווײל ווי קען איך אַרױפגיין צו מײן פּאָטער, אז דער ייִנגל איז ניט מיט מיר? איך וועל חלילה צווען דאָס בײז וואָס וועט טרעפן מײן פּאָטער!“

און יוסף האָט זיך מער נישט געקענט איינהאַלטן און ער
האָט אויסגערופן:

„פירט אַרויס אַלע מענטשן פון מיר!“

און קיין מענטש איז נישט געשטאַנען לעבן אים, ווען יוסף
האָט זיך דערקענט צו זיינע ברידער. און ער האָט אַרויסגע-
לאָזט זיין קול אין געוויינ און יוסף האָט געזאָגט צו זיינע
ברידער:

„איך בין יוסף! לעבט נאָך מיין פאָטער?“

און זיינע ברידער האָבן אים נישט געקענט ענטפערן, ווייל
זיי האָבן זיך דערשראָקן פאַר אים.

האָט יוסף געזאָגט צו זיינע ברידער:

— „קומט צו נאָענט צו מיר, איך בעט אייך!“

זיינען זיי צוגעקומען נאָענט צו אים און ער האָט געזאָגט:

— „איך בין אייער ברודער יוסף, וואָס איר האָט מיך פאַר-

קויפט קיין מצרים. און איצט זאָלט איר זיך נישט קלעמען, און
זאָל אייך נישט פאַרדריסן אין אייערע אויגן, וואָס איר האָט מיך
פאַרקויפט אַהער, ווייל צו דערהאַלטן לעבנס האָט מיך גאָט
געשיקט פאַר אייך פאַרויס. ווייל עס איז שוין צוויי יאָר, און
דער הונגער איז אין לאַנד, און נאָך פינף יאָר וועלן נישט זיין קיין
אַקער און קיין שניט.

„און— נישט איר האָט מיך אַהער געשיקט, נאָר גאָט. און ער

האָט מיך געמאַכט פאַר אַ פאָטער צו פֿרעהן, און פאַר אַ האָר
אויף זיין גאַנצן הויז, און פאַר אַ הערשער איבערן גאַנצן לאַנד
מצרים.

„אײלע זיך און גײט אַרױף צו מײן פּאָטער און איר זאָלט

אײם זאָגן:

„אַזױ האָט געזאָגט דײן זון יוסף: גאָט האָט מיך געמאַכט פאַר אַ האַר אײבער גאַנץ מצרײם. נידער אַראָפּ צו מיר, זאָלסט זיך ניט אױפהאַלטן. און דו װעסט זיצן אין לאַנד גושן, און דו װעסט זײן נאָענט צו מיר, דו און דײנע קינדער, און דײנע קינדערס קינדער, און אַלץ װאָס דו האָסט. און איך װעל דיך דאָרטן אױסהאַלטן, כּדי דו זאָלסט ניט אומקומען, דו און דײן הױזגעזינד און אַלץ װאָס דו האָסט, װײל נאָך פּינף יאָר װעט זײן דער הונגער.

„און אָט זעען אײערע אױגן און די אױגן פון מײן ברודער בנײמין, אַז מײן מױל רעדט צו אײך. און איר זאָלט דערצײלן מײן פּאָטער מײן גאַנצן כּבוד אין מצרײם, און אַלץ װאָס איר האָט געזען, און איר זאָלט זיך אײלן און אַראָפּברענגען מײן פּאָטער אַהער!“

און ער איז געפּאַלן אױפן האַלדו פון זײן ברודער בנײמין און האָט געזײנט, און בנײמין האָט געזײנט אױף זײן האַלדו. און ער האָט געקושט אַלע זײנע ברידער און האָט געזײנט אױף זײ. און דערנאָך האָבן זײנע ברידער גערעדט מיט אײם.

און יוסף האָט זײ געגעבן װעגענער פאַר די קלײנע קינדער און פאַר די װײבער, און ער האָט זײ געגעבן שפּײז אױפן װעג. ער האָט געגעבן קלײדער פאַר אײלעכען, און בנײמען האָט ער געגעבן דרײַ הונדערט זילבערשטיק און פּינף מאָל אַזױ פּיל קלײדער. און צו זײן פּאָטער האָט ער געשיקט צען אײזלען.

באַלאָדן מיטן בעסטן פון מצרים, און צען איזעלינס, באַלאָדן
מיט תבואה און ברויט, און שפּיץ פאַר זיין פּאָטער אויפן וועג.
און ער האָט זיי אָנגעזאָגט:
„איר זאָלט זיך ניט קריגן אויפן וועג!“
און ער האָט אַזעקגעשיקט זיינע ברידער און זיי זיינען
אַזעקגעגאַנגען.

און זיי זיינען אַרױפּגעגאַנגען פון מצרים און זיינען געקומען
אין לאַנד פּונען צו זייער פּאָטער יעקבן. און זיי האָבן אים
דערציילט אַזוי צו זאָגן: „יוסף לעבט נאָך! און ער הערשט
איבערן גאַנצן לאַנד מצרים“. איז יעקבס האַרץ פאַרקילט
געוואָרן, ווייל ער האָט זיי ניט געגלויבט. האָבן זיי אים דער-
ציילט אַלע ווערטער פון יוספּן, וואָס ער האָט צו זיי גערעדט,
און ער האָט געזען די וועגענער וואָס יוסף האָט געשיקט אים
צו פירן. און דער גייסט פון זייער פּאָטער יעקבן האָט אָפּגע-
לעבט. און ישׂראַל האָט געזאָגט:

געטוג! מײן זון יוסף לעבט נאָך! איך וועל גיין און וועל אים
זען אײדער איך שטאַרב!“

יעקב קומט קיין מצרים

און ישׂראַל האָט אַזעקגעצויגן מיט אַלץ וואָס ער האָט
געהאַט און איז געקומען קיין באַר־שבע, און ער האָט געבראַכט
אַ קרבן צום גאָט פון זיין פּאָטער יצחקן. און גאָט האָט גע-
רעדט צו ישׂראַלן אין זעאוונגען פון דער נאַכט און האָט געזאָגט:
„יעקב, יעקב!“

האַט ער געזאָגט:

— „דאָ בין איך!“

האַט ער געזאָגט:

— „איך בין גאָט, דער גאָט פון דיין פאָטער; זאָלסט ניט מורא האָבן אַראָפּצונידערן קיין מצרים, חמיל פאַר אַ גרויס פאָלק וועל איך דיך דאַרטן מאַכן. איך וועל אַראָפּצונידערן מיט דיר קיין מצרים, און אויך אַרויפברענגען וועל איך דיך אַרויפברענגען.“

און יעקב איז אויפגעשטאַנען פון באַר־שֶׁבַע, און די קינדער פון ישׂראֵל האָבן געפירט זייער פאָטער יעקבן, און זייערע קליינע קינדער, און זייערע ווייבער אויף די וועגענער וואָס יוסף האָט געשיקט. און זיי האָבן גענומען זייער פי און זייער פאַרמעגן וואָס זיי האָבן אָנגעקליבן אין לאַנד פֿונען, און זיי זיינען געקומען קיין מצרים, יעקב און אַלע זיינע קינדער מיט אים.

אַלע נפשות פון יעקבן וואָס זיינען געקומען קיין מצרים, זיינען געווען זעקס און זעכציק. און יוספּס זין, וואָס זיינען געבאָרן אין מצרים זיינען צוויי. אַזוי זיינען אַלע נפשות פון יעקבס הויז אין מצרים געווען זיבעציק*.

און יהודהן האָט ער געשיקט פאַרויס פאַר זיך, צו יוספּן, צו ווייזן דעם וועג קיין גושן; און זיי זיינען אָנגעקומען אין לאַנד גושן.

און יוסף האָט איינגעשפאַנט זיין רייטוואָג און איז אַרויס

* זעקס און זעכציק און די צוויי זין פון יוספּן און יוסף אַליין, און יעקב — אַלע צוואַמען זיבעציק.

געפארן אנטקעגן זיין פאָטער ישׂראַל קיין גושן. און ווי ער האָט
זיך געוויזן פאַר אים, איז ער אים געפאַלן אויפן האַלדז און ער
האָט לאַנג געווינט.

און ישׂראַל האָט געזאָגט צו יוספּן:

„איצט מעג איך שוין שטאַרבן, נאָך דעם ווי איך האָב געזען
אַז דו לעבסט נאָך.“

יעקב פאַר פֿרעהן

און יוסף האָט געזאָגט צו זיינע ברידער און צו זיין
פאָטערס הויזגעזינד:

„איך וועל אַרויפגיין און וועל דערציילן פֿרעהן, און איך
וועל אים זאָגן: מײנע ברידער און מײן פאָטערס הויזגעזינד,
וואָס זיינען געווען אין לאַנד כּנען, זיינען געקומען צו מיר. און
די מענטשן זיינען פּאַסטעכער פון שאָף. און זייערע שאָף און
זייערע רינדער און אַלץ וואָס זיי האָבן—האָבן זיי מיטגע-
בראַכט. און עס וועט זיין אַז פֿרעה וועט אײך רופן און וועט
זאָגן: וואָס איז אײער טאָן? זאָלט איר זאָגן: פּאַסטעכער פון
שאָף זיינען דינע קנעכט פון אונדזער יוגנט אָן און ביז איצט,
אָזוי מיר, אָזוי אונדזערע עלטערן—פֿדי איר זאָלט זיצן אין
לאַנד גושן, ווייל יעטועדער פּאַסטעך פון שאָף איז אַן אומ-
ווערדיקייט בײַ די מצרים.“

און יוסף איז געקומען און האָט דערציילט פֿרעהן און האָט
געזאָגט:

„מײן פאָטער און מײנע ברידער, מיט זייערע שאָף און

מיט זייערע רינדער און אַלץ וואָס זיי האָבן, זיינען געקומען
פון לאַנד פּנען, און זיי זיינען אין לאַנד גושן".

און פון צווישן זיינע ברידער האָט ער גענומען פינף מאַן,
און האָט זיי געשטעלט פאַר פּרעהן.

האָט פּרעה געזאָגט צו יוספּס ברידער:

— „וואָס איז אייער טאַן?"

האָבן זיי געזאָגט צו פּרעהן:

— „פּאַסטעכער פון שאָף זיינען דינע קנעכט, אַזוי מיר,
אַזוי אונדזערע עלטערן. צו ווינען אין לאַנד זיינען מיר גע-
קומען, ווייל עס איז ניטאָ קיין פוטער פאַר די שאָף פון דינע
קנעכט, ווייל דער הוננער איז שווער אין לאַנד פּנען, און איצט
בעטן מיר דיך, לאָז דינע קנעכט זיצן אין לאַנד גושן".

האָט פּרעה געזאָגט צו יוספּן אַזוי צו זאָגן:

— „דיין פּאַטער און דינע ברידער זיינען געקומען צו דיר;
דאָס לאַנד מצרים ליגט פאַר דיר, אין בעסטן טייל פון לאַנד
באַזעץ דיין פּאַטער און דינע ברידער. זאָלן זיי זיצן אין לאַנד
גושן. און אויב דו וויסט אַז צווישן זיי זיינען דאָ טויגלעכע
מענטשן, זאָלסטו זיי מאַכן פאַר אייבערלייט איבער די שאָף
וואָס איך האָב".

און יוסף האָט געבראַכט זיין פּאַטער יעקבן, און ער האָט
אים געשטעלט פאַר פּרעהן און יעקב האָט געבענטשט פּרעהן.

און פּרעה האָט געזאָגט צו יעקבן:

— „וויפל זיינען די טעג פון די יאָרן פון דיין לעבן?"

האָט יעקב געזאָגט צו פּרעהן:

— „די טעג פון די יאָרן פון מיין וואַנדערן זיינען הונדערט

און דרײסיק יאָר. ווינציק און שלעכט זײנען די טעג פון די
יאָרן פון מײן לעבן, און זיי קומען נישט צו די טעג פון די יאָרן
פון מײנע עלטערנס לעבן, און די טעג פון זייער וואַנדערן.
און יעקב האָט געבענטשט פֿרעהן, און איז אַרויסגעגאָנגען
פון פֿרעהן.

און יוסף האָט באַזעצט זײן פאָטער און זײנע ברידער, און
ער האָט זיי געגעבן אײגנטום אין לאַנד מצרים, אין בעסטן טײל
פון לאַנד, אזוי ווי פֿרעה האָט געהײסן. און יוסף האָט אויסגע-
האַלטן זײן פאָטער און זײנע ברידער, און דאָס גאַנצע הויז פון
זײן פאָטער, מיט ברויט.

און ישׂראַל איז געזעסן אין לאַנד מצרים, אין לאַנד גושן;
און זיי האָבן זיך דאָרטן אײנגעפעסטיקט, און זיי האָבן זיך
זייער און זייער געמערט.

יעקבס טויט

און יעקב האָט געלעבט אין לאַנד מצרים זיבעצן יאָר.
און אז די טעג פון ישׂראַלן האָבן זיך גענענטערט צום
שטאַרבן, האָט ער גערופן זײן זון יוספן און האָט צו אים
געזאָגט:

— „איך בעט דיך, אויב איך האָב געפונען חן אין דיײנע
אױגן, זאָלסטו טאָן מיט מיר אַ חסד און אַ טרײשאַפט.
זאָלסט מיר, איך בעט דיך, נישט באַגראָבן אין מצרים! אז איך
וועל זיך לײגן צו מײנע עלטערן, זאָלסטו מיר אַוועקטראָגן
פון מצרים און מיר באַגראָבן אין זייער קבר . . . און איך, אז

איך בין געקומען פון פּרָן, איז מיר געשטאַרפן רחל אין לאַנד
פּנען אין מיטן וועג, ווען עס איז נאָך געווען אַ שטיק וועג צו
קומען קיין אַפּרָת. און איך האָב זי דאָרטן באַגראָבן, אויפן
וועג קיין אַפּרָת, דאָס איז בֵּית־לֶחֶם.

האַט יוסף געזאָגט: „איך וועל טאָן אזוי ווי דיין וואָרט“.

האַט יעקב געזאָגט: „שווער מיר!“

און יוסף האָט אים געשוואָרן.

און יעקב האָט גערופן זיינע זין און האָט געזאָגט: „זאַמלט
זיך צונויף, קלײַבט זיך אויף און הערט, קינדער פון יעקב, און
האַרכט צו אייער פּאָטער ישׂראֵל!“

און זייער פּאָטער האָט צו זיי גערעדט און זיי געבענטשט,
איטלעכן נאָך זיין ברכה נאָך האָט ער זיי געבענטשט.

און ער האָט זיי באַפוילן און זיי אָנגעזאָגט: „איך ווער איינ
געזאַמלט צו מיין פּאָלק. באַגראָבט מיך לעבן מיניע עלטערן,
אין דער הייל וואָס איז אין דעם פעלד פון מכפּלה, וואָס
אַברָהם האָט אָפּגעקויפט פון עפרון דעם חתי ווי אַן אייגנטום
פאַר קברים. דאָרטן האָט מען באַגראָבן אַברָהָם און זיין
ווייב שָׂרָה, דאָרטן האָט מען באַגראָבן יצחק און זיין ווייב
רבקה, און דאָרטן האָב איך באַגראָבן לאה.“

און יוסף האָט גענומען מיט זיך זיינע צוויי זין, מנשה און
אַפּרַימען. און ישׂראֵל האָט אויסגעשטרעקט זיין רעכטע האַנט
און אַרויפגעלייגט אויפן קאָפּ פון אַפּרַימען וואָס איז געווען
דער יינגערער, און זיין לינקע האַנט אויפן קאָפּ פון מנשה וואָס
איז געווען דער בכור. און יוסף האָט געזאָגט צו זיין פּאָטער:
„גיט אזוי, מיין פּאָטער, ווייל דער איז דער בכור; לייג אַרויף

די רעכטע האַנט אויף זײַן קאָפּ". אָבער זײַן פּאָטער האָט ניט געוואָלט און האָט געזאָגט: „איך ווײס, מײַן זון, איך ווײס!" ער וועט אויך זײַן גרויס, אָבער זײַן ייִנגערער ברודער וועט זײַן גרעסער פֿון אים!"

און ער האָט זײַ געבענטשט אין יענעם טאָג.
און אַז יעקב האָט געענדיקט די רײד צו זײַנע זין, האָט ער אַרײַנגענומען זײַנע פּיס אין בעט און איז פּאַרגאַנגען, און איז אײַנגעזאַמלט געוואָרן צו זײַן פּאָלק.

און די טעג פֿון יעקבן, די יאָרן פֿון זײַן לעבן, זײַנען געווען – הונדערט און זיבן און פּערציק יאָר.

און יוסף איז געפּאָלן אויף זײַן פּאָטערס פּנים און ער האָט געוויינט איבער אים און האָט אים געקושט. און יוסף האָט באַ פּוילן זײַנע קנעכט די רופּאים אײַנצובאַלזאַמירן זײַן פּאָטער.
און די רופּאים האָבן אײַנגעבאַלזאַמירט ישׂראָלן.

און אַז די טעג פֿון באַוויינען זײַנען אַריבער, האָט יוסף גערעדט צו פּרעהן אַזוי צו זאָגן: „מײַן פּאָטער האָט מיך באַ שוואַרן – זע, איך שטאַרב. אין דעם קבר וואָס איך האָב גע־גראָבן אין לאַנד פֿונען, דאָרטן וואָלסטו מיך באַגראָבן. טאָ לאַז מיך איצט אַרויפּגיין, איך בעט דײַך, און באַגראָבן מײַן פּאָטער און זײַך אומקערן!"

האָט פּרעה געזאָגט: „גײ אַרויף און באַגראָב דײַן פּאָטער, אַזוי ווי ער האָט דײַך באַשוואַרן".

איז יוסף אַרויפּגעגאַנגען צו באַגראָבן זײַן פּאָטער, און מיט אים זײַנען אַרויפּגעגאַנגען אַלע קנעכט פֿון פּרעהן, די עלטסטע פֿון זײַן הויז, און אַלע עלטסטע פֿון לאַנד מצרים. און דאָס

גאַנצע הויזגעזינד פון יוספן, און זיינע ברידער, און זיין פאָטערס הויזגעזינד; בלויו זייערע קליינע קינדער און די שאָף און רינדער האָבן זיי איבערגעלאָזן אין לאַנד גושן.
און זיינע זין האָבן געטאָן אזוי ווי ער האָט זיי באַפוילן. זיינע זין האָבן אים אַוועקגעטראָגן אין לאַנד פֿונען און אים באַגראָבן אין דער הייל פון דעם פעלד פון מַכפֿלה, וואָס אַבֿרהם האָט אָפגעקויפט פון עפרון דעם חתי ווי אַן אייגנטום פֿאַר קבָרים.

יוספס צוואַה

און יוסף האָט זיך אומגעקערט קיין מצרים, נאָך דעם ווי ער האָט באַגראָבן זיין פאָטער, ער און זיינע ברידער און אַלע וואָס זיינען אַרויפגעגאַנגען מיט אים צו באַגראָבן זיין פאָטער.
און ווי יוספס ברידער האָבן געזען אַז זייער פאָטער איז טויט, אזוי האָבן זיי געזאָגט: „אַפּשר וועט יוסף טראָגן קעגן אונדז אַ שנאה און וועט אונדז אומקערן אַל דאָס שלעכטס וואָס מיר האָבן אים געטאָן.“ און זיי האָבן געשיקט זאָגן יוספן: „דיין פאָטער האָט באַפוילן פֿאַר זיין טויט אזוי צו זאָגן:—
„אזוי זאָלט איר זאָגן צו יוספן: פֿאַרגיב, איך בעט דיך, דעם פֿאַרברעכן פון דייןע ברידער און זייער חטא וואָס זיי האָבן דיר שלעכטס געטאָן.“
און זיינע ברידער זיינען אויך געגאַנגען און זיינען אַגידער־געפאלן פֿאַר אים און האָבן געזאָגט: „זע, מיר זיינען דייןע קנעכט!“

האַט יוסף צו זיי געזאָגט: „איר זאָלט ניט מורא האָבן. איר האָט געמיינט אַ רעה פאַר מיר אָבער גאָט האָט געמיינט אַ טובה, כּדי צו מאַכן אַזוי ווי עס איז אַרויסגעקומען איצט, צו דערהאַלטן ביים לעבן אַ פּאָלק. און איר זאָלט איצט ניט מורא האָבן—איך וועל אויסהאַלטן אייך און אייערע געזינדן.“ און ער האָט זיי געטרייסט און גערעדט צום האַרצן. און יוסף איז געבליבן אין מצרים, ער און זיין פּאָטערס הויגעזינד. און יוסף האָט געלעבט הונדערט און צען יאָר. און יוסף האָט געזען אוראייניקלעך.

און יוסף האָט געזאָגט צו זיינע ברידער:

„איך שטאַרב, אָבער דערמאָנען וועט זיך גאָט דערמאָנען אָן אייך, און ער וועט אייך אַרויסברענגען פון דעם היגן לאַנד צו דעם לאַנד וואָס ער האָט צוגעשוואָרן אַבְרָהָמען, יצחקן און יעקבן. איז ווען דערמאָנען וועט זיך גאָט דערמאָנען אָן אייך, זאָלט איר אַרויפברענגען מיינע ביינער פון דאַנעך.“

און יוסף איז געשטאַרבן צו הונדערט און צען יאָר. און מען האָט אים איינגעבאַלאַמירט, און מען האָט אים אַרײַנגע־לייגט אין אַן אָרון אין מצרים.

ז. די קינדער פון ישראל ווערן קנעכט אין מצרים

עס איז אויפגעשטאנען א נייער פרעה

איז געשטארבן יוסף און אלע זיינע ברידער און יענער גאנצער דור. און די קינדער פון ישראל האבן זיך געמערט, און זיי זיינען געווארן זייער, זייער שטארק, און דאס גאנצע לאנד איז פול געווארן מיט זיי.

איז אויפגעשטאנען א נייער מלך איבער מצרים, וואס האט ניט געקענט יוספן. און דער מלך האט געוואנט צו זיין פאלק:

„זעט, דאס פאלק פון די קינדער פון ישראל איז מערער און שטארקער פון אונדו. קומט לאמיר זיך קליגן איבער אים! אַניט וועט ער זיך מערן, און עס וועט זיין אז עס וועט זיך טרעפן א מלחמה, וועט ער צושטיין צו אונדזערע פינד און ער וועט מלחמה האלטן קעגן אונדו, און וועט ארויסגיין פון לאנד.“

האבן זיי געמאכט איבער דעם פאלק צינוהארן, כדי אים צו פיניקן מיט זייער לאסטארבעט, און דאס פאלק האט גע- בויט שפייכלער-שטעט פאר פרעהן, פתום און רעמסס. אבער וואס מער זיי האבן אים געפיניקט, אלץ מער האט עס זיך געמערט, און אזוי האט עס זיך צעשפרייט. און זיי זיינען גע- ווען אין שרעק פאר די קינדער פון ישראל. און די מצרים

האָבן געמאַכט אַרבעטן די קינדער פון ישׂראַל און זיי האָבן
פאַרביטערט זייער לעבן מיט שווערער אַרבעט בייַ ליים און
בייַ ציגל און בייַ אַלערליי אַרבעט אין פעלד.

אַ באַפעל צו טייטן אַלע ייִדישע ייִנגלעך

און דער מלך פון מצרים האָט גערעדט צו די ייִדישע
הייבאַמען:

„אַז איר העלפט די ייִדישע ווייבער געבערן, זאָלט איר
זען: אויב דאָס איז אַ זון—זאָלט איר אים טייטן, און אויב דאָס
איז אַ טאָכטער—זאָל זי בלייבן לעבן.“

אַבער די הייבאַמען האָבן מורא געהאַט פאַר גאָט, און זיי
האָבן ניט געטאָן אזוי ווי דער מלך פון מצרים האָט זיי אָנגע-
זאָגט, און זיי האָבן געלאָזט לעבן די ייִנגלעך.
האָט דער מלך פון מצרים גערופן די הייבאַמען, און האָט
צו זיי געזאָגט:

—פאַר וואָס האָט איר געטאָן די דאָזיקע זאַך און געלאָזט
לעבן די ייִנגלעך?”

האָבן די הייבאַמען געזאָגט צו פֿרעהן:

—„ניט אזוי ווי די מצרישע ווייבער זינגען די ייִדישע:
איידער די הייבאַם קומט צו זיי, האָבן זיי שוין געבאַרן!“
און פֿרעה האָט באַפוילן זיין גאַנץ פּאָלק אזוי צו זאָגן:
—„יעטוועדער זון וואָס וועט געבאַרן ווערן בייַ די קינדער
פון ישׂראַל—זאָלט איר אים אין טיך אַרייַנוואַרפן און יעט-
וועדער טאָכטער זאָלט איר לאָזן לעבן!“

משה ווערט געבאָרן

און אַ מאַן פון דעם הויז פון לוי איז געגאַנגען און האָט געד
נומען אַ טאָכטער פון לוי, און די פרוי האָט געבאָרן אַ זון. און
זי האָט געזען אַז ער איז שיין, און זי האָט אים באַהאַלטן דריי
חַדשים און זי האָט אים מער נישט געקענט באַהאַלטן.
האָט זי פאַר אים גענומען אַ קעסטל פון יאַמש און האָט
עס אויסגעקלעפט מיט ליים און מיט פעך; און זי האָט אַרײַנד
געלייגט דערין דאָס קינד, און האָט עס אַוועקגעשטעלט אין
די ריטלעך ביים ברעג טײַך. און זיין שוועסטער האָט זיך געד
שטעלט פון דער ווייטן, צו וויסן וואָס מיט אים וועט געשען.
און די טאָכטער פון פֿרעהן האָט אַראָפּגענידערט, זיך צו
באָדן אין טײַך, האָט זי דערזען דאָס קעסטל צווישן די
ריטלעך און זי האָט געשיקט איר דינסט און האָט עס געלאָזט
נעמען. און זי האָט עס געעפנט און האָט דערזען דאָס קינד—
אַ יינגל וואָס וויינט! האָט זי זיך דערבאַרעמט אויף אים, און
האָט געזאָגט:

„אַט דער איז פון די קינדער פון די עברים.“

האָט זיין שוועסטער געזאָגט צו פֿרעהס טאָכטער:

— „זאָל איך גיין און דיר רופן אַ פרוי פון די יידישע

ווייבער, אַז זי זאָל זיין פאַר דיר דאָס קינד?“

האָט פֿרעהס טאָכטער צו איר געזאָגט:

— „גי!“

איז די מיידל געגאַנגען און האָט גערופן די מוטער פון דעם

קינד. און פֿרעהס טאָכטער האָט צו איר געזאָגט:

„נעם צו אָט דאָס דאָזיקע קינד און זייג עס פאַר מיר, און
איך וועל דיר געבן דיין לויין“.

האָט די פרוי גענומען דאָס קינד און האָט עס געזייגט.
און אַז דאָס קינד איז גרעסער געוואָרן, האָט זי אים גע-
בראַכט צו פֿרעהס טאַכטער, און ער איז געוואָרן אַזוי ווי איר
זון. און זי האָט גערופן זיין נאָמען משה און האָט געזאָגט:
„ווייל פון וואַסער האָב איך אים אַרויסגעצויגן“*.

משה זעט די לידן פון זיינע ברידער

און עס איז געווען אין יענע טעג, אַז משה איז אויסגע-
וואַקסן, איז ער אַרויסגעגאַנגען צו זיינע ברידער, און האָט זיך
צוגעקוקט צו זייער לאַסטאַרבעט.

און ער האָט געזען ווי אַ מאַן אַ מצרי שלאָגט אַ יידן. האָט
ער זיך אומגעקוקט אַהער און אַהין, און אַז ער האָט געזען אַז
קיינ מענטש איז ניטאָ, האָט ער דערשלאָגן דעם מצרי און האָט
אים באַהאַלטן אין זאַמד.

און ער איז אַרויסגעגאַנגען אויפן צווייטן טאָג—ערשט
צוויי יידן שלאָגן זיך! האָט ער געזאָגט צום אומגערעכטן:

— „פאַר וואָס שלאָגסטו דיין חבר?“

האָט יענער געזאָגט:

— „ווער האָט דיך געמאַכט פאַר אַ האַר און אַ ריכטער

איבער אונדז? צי מיינסטו מיך צו דערקרוגען ווי דו האָסט גע-

הרגעט דעם מצרי?“

* משה — ציען; משיתהו — אים אַרויסגעצויגן.

הָאָט משה מורא געקראָגן און ער האָט געזאָגט:
„באַמת, מע ווייס וועגן דער זאַך!“
און פֿרעה האָט געהערט פון דער דאָזיקער זאַך און ער
הָאָט געוואָלט דערהרגען משהן. און משה איז אַנטלאָפֿן פון
פֿאַר פֿרעהן.

משה באַזעצט זיך אין מדין

און ער איז געקומען אין לאַנד מדין. און ער איז געזעסן
בײַ אַ ברונעם.

און דער פֿריסטער פון מדין האָט געהאַט זיבן טעכטער.
זײַנען זיי געקומען און האָבן אָנגעשעפט און אָנגעפֿילט די
קאַרעטעס, כּדי אָנצוטרינקען די שאַף פון זייער פֿאַטער.
אַבער די פֿאַסטעכער זײַנען געקומען און האָבן זיי אַוועקגע-
טריבן. איז משה אויפגעשטאַנען און האָט זיי געהאַלפֿן און האָט
אָנגעטרונקען זייערע שאַף. און אַז זיי זײַנען געקומען צו זייער
פֿאַטער, האָט ער געזאָגט:

— „פֿאַר וואָס זײַט איר הײַנט געקומען אַזוי גיך?“

האַבן זיי געזאָגט:

— „אַ מאַן אַ מצרי האָט אונדז געהאַלפֿן פון דער האַנט פון
די פֿאַסטעכער, און אָנשעפֿן האָט ער אויך אָנגעשעפט פֿאַר
אונדז און האָט אָנגעטרונקען די שאַף.“

הָאָט ער געזאָגט צו זײַנע טעכטער:

— „און וווּ איז ער? פֿאַר וואָס האָט איר דעם מאַן איבער-

געלאָזט? רופֿט אים און זאָל ער עסן ברויט!“

און משה האָט איינגעוויליקט צו בלייבן בײַ דעם מאָן. און
ער האָט געגעבן משהן זײַן טאָכטער צפּוֹרֶהֵן. און זי האָט גע-
באָרן אַ זון און ער האָט גערופֿן זײַן נאָמען גֶרְשׁוֹם*— ווייל ער
האָט געזאָגט: „איך בין אַ פּרעמדער איז אַ פּרעמדן לאַנד“.

אַ דאָרן וואָס ברענט און ווערט ניט פאַרברענט

און משה האָט געפּיטערט די שאַף פון זײַן שווער יתרוֹן,
דעם פּריסטער פון מדִיָן.

און ער האָט געפּירט די שאַף צום מדִבֶּר צו, און ער איז גע-
קומען צום באָרג פון גאָט, צו חוֹרֵב.

האָט זיך באַוווּן צו אים אַ מלאַך פון גאָט אין אַ פּלאַט
פּײַער פון מיטן פון אַ דאָרן, און משה האָט געזען— אָט ברענט
דער דאָרן אין פּײַער, און דער דאָרן ווערט ניט פאַרברענט.
האָט משה געזאָגט:

„לאָמִיך אַקאָרשט צוגײן נענטער און זען די דאָזיקע גרויסע
זעאונג, פאַר וואָס דער דאָרן ווערט ניט פאַרברענט“.

און ווי גאָט האָט געזען אַז משה איז צוגעקומען נענטער צו
זען, אַזוי האָט ער גערופֿן צו אים פון מיטן דאָרן און האָט
געזאָגט:

— „משה! משה!“

האָט ער געענטפּערט:

— „דאָ בין איך!“

---

* גרשום— פון צוויי ווערטער: גר— אַ פּרעמדער, שם— דאָרטן.

האַט ער געזאָגט:

– „וואָלסט זיך נישט דערנענטערן אָהער! טו אויס דיינע שיך פון די פיס, ווייל דער אָרט וווּ דו שטייסט אויף אים – דאָס איז הייליקע ערד! איך בין דער גאָט פון דיין פאָטער און דער גאָט פון אַבְרָהָמֶען, דער גאָט פון יצחק און דער גאָט פון יעקב.“

און משה האָט פאַרבאָרגן זיין פנים, ווייל ער האָט מורא געהאַט צו קוקן.

גאָט שיקט משהן צו פֿרעהן

און גאָט האָט געזאָגט:

„זען האָב איך געזען די פֿיין פון מיין פאָלק וואָס איך מצרים און איך ווייס זיינע ווייטאַגן. דאָס געשריי פון די קינדער פון ישׂראַל איז געקומען צו מיר; איך האָב אויך געזען די דריקונג וואָס די מצרים דריקן זיי. דעריבער שטיי אויף אַצינד און איך וועל דיך שיקן צו פֿרעהן און צי אַרויס מיין פאָלק, די קינדער פון ישׂראַל, פון מצרים.“

האַט משה געזאָגט צו גאָט:

– „ווער בין איך, אָו איך זאָל גיין צו פֿרעהן און אָו איך זאָל אַרויסציען די קינדער פון ישׂראַל פון מצרים?“

האַט גאָט געזאָגט:

– „אַבער איך וועל זיין מיט דיר!“

האַט משה געזאָגט צו גאָט:

– „אַט קום איך צו די קינדער פון ישׂראַל, און איך וועל זאָגן צו זיי: דער גאָט פון אייערע עלטערן האָט מיך געשיקט

צו אייך, און זיי וועלן זאָגן צו מיר: וואָס איז זיין נאָמען? וואָס
זאָל איך זאָגן צו זיי?"

האַט גאָט געזאָגט צו משהן:

— „אַזוי זאָלסטו זאָגן צו די קינדער פון ישׂראַל: יהוה, דער
גאָט פון אייערע עלטערן, דער גאָט פון אַבְרָהָמָען, דער גאָט
פון יצחקן, און דער גאָט פון יעקבן האָט מיך געשיקט צו אייך.
גיי און זאָלסט צונויפזאַמלען די עלטסטע פון ישׂראַל און זאָגן
צו זיי: יהוה, דער גאָט פון אייערע עלטערן, דער גאָט פון
אַבְרָהָם, יצחק און יעקב, האָט זיך באַוווּיזן צו מיר, אַזוי צו זאָגן:
דערמאָנען האָב איך זיך דערמאָנט אָן אייך און געזען דאָס
שלעכטס וואָס ווערט אייך געטאָן אין מצרים. איך וועל אייך
אַרויסנעמען פון דער פּײַן פון מצרים און אייך אַרויפברענגען
אין לאַנד כְּנָעַן, אין אַ לאַנד וואָס פליסט מיט מילך און האָניק.".

האַט געענטפערט משה און האָט געזאָגט:

— „אַבער זיי וועלן דאָך מיר ניט גלויבן, און וועלן ניט צו
הערן צו מיין קול, ווייל זיי וועלן זאָגן: גאָט האָט זיך ניט באַ-
וווּיזן צו דיר!"

האַט גאָט צו אים געזאָגט:

— „וואָס איז דאָס אין דיין האַנט?"

האַט ער געזאָגט:

— „אַ שטעקן.".

האַט גאָט געזאָגט:

— „טו אים אַ וואַרף אויף דער ערד!"

האַט ער אים אַ וואַרף געטאָן אויף דער ערד און ער איז
געוואָרן אַ שלאַנג. און משה איז אַנטלאָפן פאַר איר.

הָאָט גאָט געזאָגט צו משה:

— „שטרעק אויס דיין האַנט און נעם זי אָן פאַרן עק!“
הָאָט ער אויסגעשטרעקט זיין האַנט און הָאָט זי אָנגענומען,
און זי איז געוואָרן אַ שטעקן אין זיין האַנט.
און גאָט הָאָט ווידער צו אים געזאָגט:
— „לייג אַרײַן דיין האַנט אין בוועם!“
הָאָט ער אַרײַנגעלייגט די האַנט אין בוועם. און ווי ער הָאָט
זי אַרויסגענומען — ערשט, זיין האַנט איז קרעציק, ווייס ווי שניי!
הָאָט גאָט געזאָגט:

— „לייג ווידער אַרײַן דיין האַנט אין בוועם!“
הָאָט ער ווידער אַרײַנגעלייגט די האַנט אין בוועם. און
ווי ער הָאָט זי אַרויסגענומען פון זיין בוועם — זע, זי איז ווידער
געוואָרן אַזוי ווי זיין ליב.
און גאָט הָאָט געזאָגט:

— „און עס וועט זײַן, אַז זיי וועלן דיר ניט גלויבן און וועלן
זיך ניט צוהערן צו דעם קול פון ערשטן צייכן, וועלן זיי גלויבן
דעם קול פון לעצטן צייכן. און עס וועט זײַן, אַז זיי וועלן די
דאָזיקע ביידע צייכנס אויך ניט גלויבן, זאָלסטו נעמען פון די
וואַסערן פון טײַך און אויסגיסן אויף דער יבֿשה, און דאָס
וואַסער וואָס דו וועסט נעמען פון טײַך — וועט ווערן בלוט אויף
דער יבֿשה.“

הָאָט משה געזאָגט צו גאָט:

— „איך בעט דיר, גאָט, איך בין ניט קיין מענטש צום ריידן,
סײַ פון נעכטן און פון אייערנעכטן, ווייל איך בין שווער אויפן
מויל און שווער אויף דער צונג.“

האַט גאַט געזאָגט צו אים:

—״ווער האָט געמאַכט דעם מענטשן אַ מויל? אָדער ווער
מאַכט שטום אָדער טויב, אָדער זעעדיק אָדער בלינד, אויב
ניט איך, גאַט? דעריבער גיי איצט, און איך וועל זיין מיט דיין
מויל און וועל דיך לערנען וואָס דו זאָלסט ריידן!״

האַט משה געזאָגט:

—״איך בעט דיך, גאַט, שיק—דורך וועמען דו וועסט
שיקן!״

איז גאַט אין פֿעס געוואָרן אויף משהן און ער האָט געזאָגט:
—״איז ניט פאַראַן אַהרן דיין ברודער? איך ווייס אַז ער
קאָן יאָ ריידן. און זע—ער גייט דיר נאָך אַרויס אַנטקעגן. און
ווי ער וועט דיך דערזען, אַזוי וועט ער זיך האַרציק דער-
פרייען. און דו וועסט ריידן צו אים און דו וועסט אַריינלייגן
די ווערטער אין זיין מויל—ער וועט ריידן פאַר דיר צום
פּאָלק! עס וועט זיין אַזוי: ער וועט דיר זיין ווי אַ מויל. און דו
זאָלסט נעמען אין דיין האַנט דעם דאָזיקן שטעקן, וואָס מיט אים
וועסטו מאַכן די ווונדער־צייכנס״.

משה קערט זיך אום קיין מצרים

איז משה געגאַנגען און האָט זיך אומגעקערט צו זיין שווער
יתרו, און האָט צו אים געזאָגט:

—״לאַז מיר גיין, איך בעט דיך, און זיך אומקערן צו מיין
ברידער וואָס אין מצרים, און לאַז מיר זען צי זיי לעבן נאָך״.

האָט יתרו געזאָגט צו משהן:

– „גיי בשלום!“

האָט משה גענומען זיין ווייב און זיינע זין און האָט זיי אַרויפגעזעצט אויף אַן אייזל, און האָט זיך אומגעקערט אין לאַנד מצרים. און משה האָט גענומען דעם שטעקן פון גאָט אין האַנט.

און גאָט האָט געזאָגט צו אַהרנען:

„גיי אַנטקעגן משהן צום מדבָר!“

איז ער געגאַנגען און האָט אים באַגעגנט און ער האָט אים געקושט.

און משה האָט דערציילט אַהרנען אַלע ווערטער פון גאָט, מיט וואָס ער האָט אים געשיקט, און אַלע צייכנס וואָס ער האָט אים באַפוילן.

משה און אַהרן קומען פאַר פֿרעהן

און משה און אַהרן זיינען געגאַנגען און האָבן צונויפגע־זאַמלט אַלע עלטסטע פון די קינדער פון ישְׂרָאֵל. און אַהרן האָט גערעדט אַלע ווערטער וואָס גאָט האָט גערעדט צו משהן, און ער האָט געוויזן די צייכנס פאַר די אויגן פון פֿאַלק. און דאָס פֿאַלק האָט געגלויבט. און דערנאָך זיינען משה און אַהרן געקומען און האָבן געזאָגט צו פֿרעהן:

– „אזוי האָט געזאָגט יהוה דער גאָט פון ישְׂרָאֵל: לאַז אַוועק

מיין פֿאַלק, זיי זאָלן אין מדבָר האַלטן אַ יום־טוב פאַר מיר!“

האַט פֿרעה געזאָגט:

—ווער איז יהוה אָו איך זאָל זיך צוהערן צו זיין קול און
אָועקלאָזן ישׂראָל? ניט איך קען יהוה און ניט איך וועל אָועק
לאָזן ישׂראָל!"

האַבן זיי געזאָגט:

—דער גאָט פון די עברים האָט זיך באַזיין פאַר אונדז.
מיר בעטן דיך, לאָז אונדז גיין אַ וועג פון דריי טעג אין מדבָּר,
און מיר וועלן ברענגען קרבנות צו יהוה אונדזער גאָט, כּדי ער
זאָל אונדז ניט פּלאָגן מיט אַ מגֵפָה אָדער מיט שווערד."

האַט דער מלך פון מצרים צו זיי געזאָגט:

—משה און אהרן, צו וואָס רייסט איר אָפּ דאָס פּאָלק פון
זיין אַרבעט? גייט צו אייער לאַסטאַרבעט!" און פֿרעה האָט גע-
זאָגט: דאָס פּאָלק איז גרויס אין צאָל, און איר ווילט זיי
אַלעמען שטערן פון זייער צוואַנגאַרבעט!

די קנעכטשאַפט ווערט ערגער

און פֿרעה האָט באַפוילן אין יענעם טאָג די צווינגערס* אין
דעם פּאָלק און זיינע אויפועערס אַזוי צו זאָגן:

„איר זאָלט מער ניט געבן דעם פּאָלק שטרוי אויף צו מאַכן
די ציגל, אַזוי ווי נעכטן און אייערנעכטן. זיי אַליין זאָלן גיין
און זיך אָנקלייבן שטרוי! און די צאָל ציגל וואָס זיי האָבן גע-

* די צווינגערס זיינען געווען מצרים. די אויפועערס זיינען געווען
יידן. די צווינגערס האָבן געהאַט די דעָה איבער די אויפועערס, די
אויפועערס איבערן פּאָלק.

מאכט נעכטן און אייערנעכטן, זאָלט איר אַרויפלייגן אויף זיין איר זאָלט פון אָט דער צאָל ניט פאַרקלענערן! ווייל פויל זיינען זיין, דעריבער שרייען זיין, אַזוי צו זאָגן: מיר ווילן גיין ברענגען קרָבנות צו אונדזער גאָט! זאָל די אַרבעט שווערער זיין אויף אָט די לייט, אַז זיין זאָלן זיין פאַרטאָן מיט איר, און זיך ניט פאַרנעמען מיט פוסטע רייד!"

זיינען אַרויסגעגאַנגען די צווינגערס פון דעם פאָלק און זיינע אויפזעערס און האָבן געזאָגט צום פאָלק אַזוי צו זאָגן:
„אַזוי האָט געזאָגט פֿרעה: איך גיב אייך ניט קיין שטרוי!
גיט איר, קריגט זיך אַליין שטרוי פון וואַנען איר קענט גע-
פינען ווייל פון אייער אַרבעט ווערט גאַרניט פאַרקלענערט!"
האָט זיך דאָס פאָלק צעשפרייט איבערן גאַנצן לאַנד
מצרים צו קלייבן שטרוי.

און די צווינגערס האָבן געטריבן אַזוי צו זאָגן:
„ענדיקט אייער טאָרטעגלעכע אַרבעט אַזוי ווי דעמאָלט
ווען עס איז געווען שטרוי". און די אויפזעערס פון די קינדער
פון ישׂראַל, וואָס די צווינגערס פון פֿרעהן האָבן אויפגעזעצט
איבער זיין, האָבן געקראָגן געשלאָגן אַזוי צו זאָגן:
„פאַר וואָס האָט איר ניט געענדיקט אייער צאָל ציגל אַזוי
ווי פריער – ניט נעכטן, ניט היינט?"

זיינען געקומען די אויפזעערס פון די קינדער פון ישׂראַל,
און האָבן געשריען צו פֿרעהן אַזוי צו זאָגן:
– „פאַר וואָס טוסטו אַזוי צו דינע קנעכט? קיין שטרוי
ווערט ניט געגעבן דינע קנעכט און מען הייסט אונדז: מאַכט
ציגל! און זע, דינע קנעכט קריגן געשלאָגן."

האַט ער געזאָגט:

— „פּויל זײט איר, פּויל! דעריבער זאָגט איר: מיר וועלן
גיין ברענגען קרָבנות צו יהוה'. און איצט גייט אַרבעט, ווייל
קיין שטרוי וועט מען אייך ניט געבן, און די צאָל ציגל מוזט
איר צושטעלן!“

און זיי האָבן געטראָפן משהן און אַהרנען, שטייענדיק
אַקעגן זיי, בײַ זייער אַרויסגיין פון פֿרעהן. און זיי האָבן צו זיי
געזאָגט:

„זאָל גאָט אַראָפּקוקן אויף אייך און משפטן אייך דערפֿאַר,
וואָס איר האָט אונדז פֿאַרמיאוסט אין די אויגן פון פֿרעהן, און
אין די אויגן פון זיינע קנעכט, צו געבן אַ שווערד אין זייער
האַנט אונדז צו הרגען!“

גאָט דערמאָנט זיין בונד מיט ישׂראָל

האַט משה געזאָגט צו גאָט:

— „גאָט, פֿאַר וואָס טוסטו שלעכטס דעם דאָזיקן פֿאָלק? צו
וואָס גאָר האָסטו מיך געשיקט? אָו זינט איך בין געקומען צו
פֿרעהן צו ריידן אין דיין נאָמען, באַגייט ער זיך נאָך ערגער
מיט דעם דאָזיקן פֿאָלק, און ראַטעווען האָסטו ניט געראַטעוועט
דיין פֿאָלק!“

און גאָט האָט גערעדט צו משהן און האָט צו אים געזאָגט:
— „איך בין יהוה! און איך האָב זיך באַוויזן צו אַבְרָהָמען,
צו יצחקן און צו יעקבן. און איך האָב אויפגעשטעלט מיין בונד
מיט זיי, זיי צו געבן דאָס לאַנד כְּנָען, דאָס לאַנד וווּ זיי האָבן

געוויינט. און איך האָב אויך געהערט דאָס קרעכצן פון די קינדער פון ישׂראַל, וואָס די מצרים פאַרקנעכטן זיי. און איך האָב זיך דערמאָנט אָן מיין בונד.

„דעריבער זאָג צו די קינדער פון ישׂראַל: איך בין יהוה, און איך וועל אייך אַרויסציען פון אונטער די לאַסטן פון מצרים, און איך וועל אייך ראַטעווען פון אייער קנעכטשאַפט, און איך וועל אייך אויסלייזן מיט אַן אויסגעשטרעקטן אַרעם און מיט גרויסע ווונדער. און איך וועל אייך נעמען פאַר מיין פּאָלק, און איך וועל זיין אייער גאָט. און איר וועט וויסן אַז איך בין יהוה אייער גאָט, וואָס האָט אייך אַרויסגעצויגן פון אונטער די לאַסטן פון מצרים. און איך וועל אייך ברענגען אין דעם לאַנד וואָס איך האָב געשוואָרן עס צו געבן צו אַבְרָהָמען, צו יצחקן און צו יעקבן, און איך וועל עס אייך געבן אויף צו ירשען!“

האָט משה אַזוי גערעדט צו די קינדער פון ישׂראַל. אַבער זיי האָבן זיך ניט צוגעהערט צו משהן איבער געדריקטן געמיט און איבער שווערער אַרבעט.

די ווונדער־צייכנס

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אַזוי צו זאָגן:
— „גיי, רייד צו פֿרעהן, דעם מֶלֶךְ פון מצרים, ער זאָל אַוועקלאָזן די קינדער פון ישׂראַל פון זיין לאַנד.“
האָט משה גערעדט פאַר גאָט אַזוי צו זאָגן:
— „זע, די קינדער פון ישׂראַל האָבן זיך ניט צוגעהערט צו מיר, היינט ווי וועט פֿרעה זיך צוהערן צו מיר?“

האָט גאָט געוואָגט צו משהן:

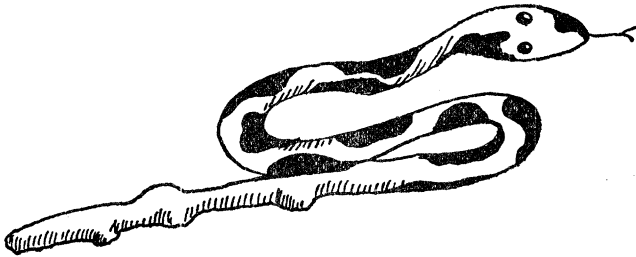
„זע, איך האָב דיר געמאַכט אַזוי ווי אַ גאָט צו פֿרעהן און אַהרן דיין ברודער וועט זיין דיין נביא. דו וועסט ריידן אַלץ וואָס איך וועל דיר באַפעלן. און אַהרן דיין ברודער וועט ריידן צו פֿרעהן, ער זאָל אַרויסלאָזן די קינדער פֿון ישׂראַל פֿון זיין לאַנד.“

און גאָט האָט געוואָגט צו משהן אַזוי צו זאָגן:

„אַז פֿרעה וועט ריידן צו אייך, גיט פֿון אייך אַ ווונדער־צייכן, זאָלסטו משה זאָגן צו אַהרנען: נעם דיין שטעקן און טו אַ וואַרף פֿאַר פֿרעהן—וועט ער ווערן אַ שלאַנג.“

זינען משה און אַהרן געקומען צו פֿרעהן, און זיי האָבן אַזוי געטאָן, ווי גאָט האָט באַפוילן. און אַהרן האָט אַ וואַרף געטאָן זיין שטעקן פֿאַר פֿרעהן און פֿאַר זינע קנעכט—און ער איז געוואָרן אַ שלאַנג.

האָט אויך פֿרעה גערופן די חכמים און די מכשפים, און אויך זיי האָבן געטאָן דאָס גלייכן מיט זייערע פֿאַרבאָרגענע קונצן. אויך זיי האָבן אַ וואַרף געטאָן איטלעכער זיין שטעקן, און זיי זינען געוואָרן שלאַנגען. אָבער אַהרנס שטעקן האָט אינגעשלונגען זייערע שטעקנס. און פֿרעהס האַרץ איז גע־בליבן פעסט, און ער האָט זיך נישט צוגעהערט צו זיי.

ח. די צען מכות

די ערשטע מכה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

„פרעהס האַרץ איז האַרט, ער וויל נישט אַרויסלאָזן דאָס פּאָלק. גיי צו פּרעהן אין דער פּרי, זע, ער גייט אַרויס צום וואַסער, און דו וועסט זיך שטעלן אַנטקעגן אים, ביים ברעג טײַך. און דעם שטעקן וואָס איז פּאַרקערט געוואָרן אין אַ שלאַנג, זאָלסטו נעמען אין דיין האַנט. און זאָלסטו זאָגן:

„יהוה, דער גאָט פון די עברים, האָט מיך געשיקט צו דיר, אַזוי צו זאָגן: לאָז אַוועק מיין פּאָלק, זיי זאָלן מיר דינען אין מדבָר; און זע – דו האָסט זיך נישט צוגעהערט ביז אַהער! האָט גאָט געזאָגט אַזוי: דערמיט וועסטו וויסן, אַז איך בין יהוה; זע, איך שלאָג מיט דעם שטעקן וואָס איז מיין האַנט אויפן וואַסער וואָס איז טײַך – און עס וועט פּאַרקערט ווערן אין בלוט. און די פּיש וואָס איז טײַך וועלן אויסשטאַרבן, און דער טײַך וועט פּאַרשטונקען ווערן, און די מצרים וועלן זיך מיאוסן צו טרינקען וואַסער פון טײַך.“

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

„זאָג צו אַהרֹנען: נעם דעם שטעקן און שטרעק אויס דיין האַנט אויף די וואַסערן פון מצרים, אויף די שטראַמען, אויף די טײַכן, און אויף אַלע שטייעדיקע וואַסערן, און אויף אַלע אַנזאַמלונגען פון וואַסער – און זיי זאָלן ווערן בלוט. און עס

וְאֵל זַיִן בְּלוֹט אִין גַּאנְצֵן לֶאָנְד מִצְרִים-- סײַ אִין הִילְצֶערֶנע
כְּלִים, סײַ אִין שְׂטִינֶערֶנע!

הָאָבֶן מִשֶּׁה און אַהֲרֵן אַזוֹי גֶעטאַן אַזוֹי ווי גאַט הָאָט בַּאָ
פּוֹילן. און ער הָאָט אויפֿגעוויבן זײַן שְׂטֶעקֶן און גֶעשְׁלָאָגֶן דָּאָס
וואַסער וואָס אִין טײַךְ, פֿאַר די אויגן פֿון פֿרעהן, און פֿאַר די
אויגן פֿון זײַנע קנעכט; און דָּאָס גאַנצע וואַסער וואָס אִין טײַךְ
איז פֿאַרקערט געוואָרן אִין בְּלוֹט. און די פִּיש וואָס אִין טײַךְ
זײַנען אויסגעשטאַרבן, און דער טײַךְ איז פֿאַרשטונקען געוואָרן,
און די מִצְרִים הָאָבֶן נִיט גֶעקֶענט טרינקען קײַן וואַסער פֿון
טײַךְ.

הָאָבֶן די חֲרֻטוּמִים פֿון מִצְרַיִם גֶעטאַן דָּאָס גלײַכן מִיט
זײַערע פֿאַרבאַרגענע קונצן. און פֿרעהס האַרץ איז געבליבן
פֿעסט, און ער הָאָט זיך נִיט צוגעהערט צו זײַ.

און פֿרעה הָאָט זיך אומגעקערט און איז אַרײַנגעגאַנגען אִין
זײַן הויז און הָאָט אויך דָּאָס נִיט גענומען צום האַרצן.
און אַלע מִצְרַיִם הָאָבֶן געגראָבן אַרום טײַךְ נאָך וואַסער
צום טרינקען, ווייל זײַ הָאָבֶן נִיט גֶעקֶענט טרינקען פֿון די
וואַסערן פֿון טײַךְ.

די צווייטע מכה

און עס זײַנען פֿאַרבײַ זיבן טעג, נאָך דעם ווי גאַט הָאָט
געשְׁלָאָגֶן דעם טײַךְ. און גאַט הָאָט געוואָגט צו משהן:
„קום צו פֿרעהן און וואָג צו אים: אַזוֹי הָאָט גאַט געוואָגט:
לֶאָז אַוועק מײַן פֿאַלק, זײַ וואָלן מיר דינען. און אַז דו וועסט

זיי ניט אַוועקלאָזן – אָט פּלאַג איך דיין גאַנץ לאַנד מיט פרעש.
און דער טייך וועט ווערן פול מיט פרעש, און זיי וועלן אַרויפֿ-
גיין און וועלן קומען אין דיין הויז, און אין דיין שלאָפּקאַמער,
און אויף דיין בעט, און אין הויז פון דייןע קנעכט, און אין דייןע
אויונס, און אין דייןע מולטערס פון טייג. אי אויף דיר, אי
אויף דיין פּאָלק, אי אויף אַלע דייןע קנעכט וועלן אַרויפגיין
די פרעש!"

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

„זאָג צו אַהרֶנען: שטרעק אויס דיין האַנט מיט דיין שטעקן
אויף די שטראָמען, אויף די טייכן, און אויף די שטייעדיקע
וואַסערן, און ברענג אַרויף פרעש אויפן לאַנד מצרים!"
און אַהרן האָט אויסגעשטרעקט זיין האַנט אויף די וואַסערן
פון מצרים, און די פרעש זיינען אַרויפגעגאַנגען און האָבן באַ-
דעקט דאָס לאַנד מצרים.

האַבן די חרטומים געטאָן דאָס גלייכן מיט זייערע פּאַר-
באָרגענע קונצן און זיי האָבן אַרויפגעבראַכט פרעש אויפן
לאַנד מצרים.

און פּרעה האָט גערופן משהן און אַהרֶנען און האָט גע-

זאָגט:

„בעט צו יהוה, ער זאָל אַוועקנעמען די פרעש פון מיר און
פון מיין פּאָלק, און איך וועל אַוועקלאָזן דאָס פּאָלק, זיי זאָלן
ברענגען קרבנות צו יהוה.".

האָט משה געזאָגט צו פּרעהן:

„אויף ווען זאָל איך בעטן פאַר דיר, און פאַר דייןע קנעכט
און פאַר דיין פּאָלק, אָו די פרעש זאָלן אויסגעראַטן ווערן

פון דיר און פון דיניע הייזער, אז נאָר אין טײַך זאָלן זיי
בלײַבן?

האַט ער געענטפערט: „אויף מאַרן“.

האַט ער געזאָגט:

„עס וועט זײַן ווי דו זאָגסט, כּדִּי דו זאָלסט וויסן, אז עס איז

ניטאַ קײַן אַנדער גאַט ווי יהוה אונדזער גאַט!“

זײַנען משה און אַהרן אַרויסגעגאַנגען פון פּרעהן און משה

האַט געשריען צו גאַט פון וועגן די פּרעש וואָס ער האָט גע-

בראַכט אויף פּרעהן. און גאַט האָט געטאָן אזוי ווי משה האָט

געזאָגט. און די פּרעש זײַנען אויסגעשטאַרבן פון די הייזער,

פון די הויפּן, און פון די פעלדער. און מען האָט זיי צונויפגע-

שאַרט הויפּנס אויף הויפּנס. און דאָס לאַנד איז פאַרשטונקען

געוואָרן.

און ווי פּרעה האָט דערזען, אז עס איז געוואָרן לײַכטער,

אזוי האָט ער האַרט געמאַכט זײַן האַרץ און האָט זיך ניט צו-

געהערט צו זיי.

די דריטע מכה

און גאַט האָט געזאָגט צו משהן:

— „זאָג צו אַהרנען: שטרעק אויס דיין שטעקן, און שלאָג

דעם שטויב פון דער ערד, און עס זאָלן ווערן אומגעציפער*—

אין גאַנץ מצרים.“

* אומגעציפער— אַ סך פאַרשיידענע קליינע, שעדלעכע אינוועקטן,

אָן אַ צאָל באַבעלעך, מוקן.

און אָהרן האָט אויסגעשטרעקט זײַן האַנט מיט זײַן שטעקן
און ער האָט געשלאָגן דעם שטויב פֿון דער ערד, און עס זײַנען
געוואָרן אומגעציפער אויף מענטשן און אויף בהמות. דער
גאַנצער שטויב פֿון דער ערד איז געוואָרן אומגעציפער אין
גאַנצן לאַנד מצרים.

און די חרטומים האָבן דאָס גלייכן געטאָן מיט זייערע
פאַרבאָרגענע קונצן אַרויסצוברענגען אומגעציפער, אָבער זיי
האָבן ניט געקענט. און די חרטומים האָבן געוואָלט צו פֿרעהן:
— „דאָס איז אַ צײַכן פֿון גאָט!“
אָבער פֿרעהס האַרץ איז געבליבן האַרט, און ער האָט
זיך ניט צוגעהערט צו זיי.

די פערטע מכה

און גאָט האָט געוואָלט צו משהן:
— „שטיי אויף פרי און שטעל זיך פאַר פֿרעהן. זע, ער גייט
אַרויס צום וואַסער, זאָלסטו זאָגן צו אים: אַזוי האָט גאָט
געוואָלט:

„אויב דו לאָזסט ניט אַוועק מיין פּאָלק זיי זאָלן מיר
דינען— שיק איך אַן אויף דיר און אויף דינע קנעכט, און אויף
דיין פּאָלק, און אין דינע היזער אַ געמיש פֿון גיפטיקע פליגן.
און די היזער פֿון מצרים וועלן אָנגעפילט ווערן מיט דעם גע-
מיש פֿון גיפטיקע פליגן, און אויך די ערד וואָס זיי זײַנען אויף
איר. און איך וועל אָפטיילן אין יענעם טאָג דאָס לאַנד גושן,
וואָס מיין פּאָלק האַלט זיך דאַרטן אויף, אַז די גיפטיקע פליגן

וואָלן דאָרטן גיט זײַן, כּדאי דו וואָלסט וויסן, אַז איך יהוה הערש
אין דעם לאַנד. איך וועל אָפּטיילן צווישן מיין פּאָלק און
צווישן דיין פּאָלק. מאָרגן וועט געשען דער דאָזיקער ווונדער-
צײַכן!"

און גאָט האָט אַזוי געטאָן. און עס איז געקומען אַ געדיכט
געמיש פון גיפטיקע פּליגן אין הויז פון פּרעהן און אין הויז פון
זײַנע קנעכט, און אין גאַנצן לאַנד מצרים. דאָס לאַנד איז פּאַר-
וויסט געוואָרן איבערן געמיש פון גיפטיקע פּליגן.

האָט פּרעה גערופן משהן און אַהרנען און האָט געזאָגט:
„גייט ברענגט קרבנות צו אייער גאָט דאָ אין לאַנד.“
האָט משה געזאָגט:

— „עס אין גיט רעכט אַזוי צו טאָן, ווייל אונדזערע קרבנות
צו יהוה אונדזער גאָט זײַנען אומווערדיק אין די אויגן פון די
מצרים. זע, אויב מיר וועלן פאַר זיי אין די אויגן שעכטן וואָס
עס איז אומווערדיק פאַר זיי, צי וועלן די מצרים אונדז גיט
פאַרשטיינען? אַ וועג פון דריי טעג וועלן מיר גיין אין מדבָּר,
און מיר וועלן דאָרטן שעכטן צו יהוה אונדזער גאָט, אַזוי ווי
ער וועט אונדז הייסן.“
האָט פּרעה געזאָגט:

— „איך וועל אייך אַוועקלאָזן, איר וואָלט ברענגען קרבנות
צו יהוה אייער גאָט אין מדבָּר, נאָר זייער ווייט וואָלט איר גיט
גיין. בעט פאַר מיר!“
האָט משה געזאָגט:

— „זע, איך גיי אַרויס פון דיר, איך וועל בעטן צו יהוה, אַז
דאָס געמיש פון גיפטיקע פּליגן וואָל זיך מאָרגן אָפּטאָן פון

פֿרעהן, פון זײַנע קנעכט און פון זײַן פּאָלק, זאָל פֿרעה ווידער
ניט אָפּנאַרן!

און משה איז אַרויסגעגאַנגען פון פֿרעהן און האָט געבעטן
צו גאָט. און גאָט האָט געטאָן אַזוי ווי דאָס וואָרט פון משהן,
און האָט אַוועקגענומען דאָס געמיש פון גיפטיקע פּליגן פון
פֿרעהן, פון זײַנע קנעכט און פון זײַן פּאָלק; קיין אײַנציקע פּליג
איז ניט געבליבן.

אַבער פֿרעה האָט אויך דאָס מאָל האָרט געמאַכט זײַן
האַרץ און האָט ניט אַוועקגעלאָזט דאָס פּאָלק.

די פינפטע מכה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

„קום צו פֿרעהן און רײד צו אים: אַזוי האָט געזאָגט יהוה,

דער גאָט פון די עברים:

„לאָז אַוועק מײַן פּאָלק, זיי זאָלן מיר דינען. ווײַל אויב

דו ווילסט ניט אַוועקלאָזן, און האַלטסט זיי נאָך ווײַטער—זע,

די האַנט פון גאָט וועט זײַן אויף די פּערד, אויף די אײַזלען,

אויף די קעמלען, אויף די רינדער און אויף די שאַף—אַ זײַער

שווערע מײַגפּה. און גאָט וועט אָפּטײלן צווישן ישׂראַל און

צווישן מצרים, און פון אַלץ וואָס געהערט צו די קינדער פון

ישׂראַל וועט ניט שטאַרבן. מאַרגן וועט גאָט טאָן די דאָזיקע

זאך אין לאַנד!“

און גאָט האָט געטאָן די דאָזיקע זאך אויף מאַרגן, און דאָס

גאַנצע פּי פון מצרים איז אויסגעשטאַרבן, אַבער פון דעם פּי פון

די קינדער פון ישראל איז קיין איין איינציקס ניט געשטאָרבן.
און פֿרעה האָט געשיקט זען – פון דעם פי פון ישראל איז קיין
איין איינציקס ניט געשטאָרבן!
אַבער פֿרעהס האַרץ איז געבליבן האַרט און ער האָט ניט
אַוועקגעלאָזן דאָס פּאָלק.

די זעקסטע מפה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן און צו אַהרֹנען:
„נעמט אייך פּולע הויפּנס אַש פון אַ קאַלכאוויון, און משה
זאָל עס אַ וואָרף טאָן אַקעגן הימל, פאַר די אויגן פון פֿרעהן.
און עס וועט צעשטויבט ווערן איבערן גאַנצן לאַנד מצרים, און
עס וועט ווערן אַן אויסשלאָג אויף מענטשן און אויף בהמות.“
און די חרטומים האָבן ניט געקענט שטיין פאַר משהן
איבער דעם אויסשלאָג, ווייל זיי זיינען געווען אויך אויף די
חרטומים אַזוי ווי אויף גאַנץ מצרים.
אַבער גאָט האָט האַרט געמאַכט פֿרעהס האַרץ און ער
האָט זיך ניט צוגעהערט צו זיי.

די זיבעטע מפה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
„שטיי אויף פרי און שטעל זיך פאַר פֿרעהן, און זאָג צו
אים: אַזוי האָט געזאָגט יהוה דער גאָט פון די עברים:
„לאָז אַוועק מיין פּאָלק, זיי זאָלן מיר דינען. איך וואָלט
איצט אויסגעשטרעקט מיין האַנט, און וואָלט געשלאָגן דיך און

דיין פֿאַלק מיט אַ מגֵפּה, אָו דו וואָלסט פֿאַרטיליקט געוואָרן פֿון דער ערד. און נאָר דעריבער האָב איך דיך געלאָזט באַ- שטיין, פֿדי דיר צו ווייזן מיין פֿוח און פֿדי מען זאָל דערצייילן מיין נאָמען איבער דער גאַנצער ערד. צי נאָך אַלץ שטעלסטו זיך אַקעגן מיין פֿאַלק, זיי ניט אַוועקצולאָזן?

„זע, מאָרגן אין דער צייט מאַך איך פֿאַלן זייער אַ שווערן האָגל, וואָס אַזאַ ווי ער איז נאָך ניט געווען אין מצרים פֿון דעם טאָג ווען דאָס לאַנד איז געשטעלט געוואָרן און ביז היינט. און איצט שיק צונויפֿטרייבן דיין פי, און אַלץ וואָס דו האָסט אין פעלד; יעטוועדער מענטש און בהמה וואָס וועט זיך געפינען אין פעלד און וועט ניט ווערן אַריינגענומען אין הייז וועט אויף זיי פֿאַלן דער האָגל און זיי וועלן שטאַרבן“.

דער וואָס האָט מורא געהאַט פֿאַר גאָטס וואָרט, האָט אַריינגענומען זיינע קנעכט און זיין פי אין די הייזער, און ווער עס האָט ניט געלייגט קיין אַכט אויף גאָטס וואָרט, האָט איבערגעלאָזן זיינע קנעכט און זיין פי אין פעלד. און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

„שטרעק אויס דיין האַנט אַקעגן הימל, און זאָל פֿאַלן אַ האָגל אין גאַנצן לאַנד מצרים, אויף מענטשן און אויף בהמות, און אויף אַלע קרייטעכער פֿון פעלד—איבערן גאַנצן לאַנד מצרים“.

האָט משה אויסגעשטרעקט זיין שטעקן אַקעגן הימל. און גאָט האָט געגעבן דונערן און האָגל, און אַ פֿייער איז אַראָפּגע- גאַנגען אויף דער ערד. און גאָט האָט געמאַכט פֿאַלן אַ האָגל אויפֿן לאַנד מצרים. און עס איז געווען אַ האָגל מיט אַ

פלאַקערדיקן פֿייער אין מיטן האָגל. זייער אַ שווערער האָגל,
וואָס אַזאַ ווי ער איז ניט געווען אין גאַנצן לאַנד מצרים, פון זינט
עס איז געוואָרן אַ פּאָלק.

און דער האָגל האָט איינגעשלאָגן אין גאַנצן לאַנד מצרים
אַלץ וואָס אויפן פעלד, פון אַ מענטשן ביז אַ בהמה. אויך
יעטוועדער בוים פון פעלד האָט ער צעבראַכן. נאָר אין לאַנד
גושן, וואָס דאָרטן זיינען געווען די קינדער פון ישׂראַל, איז קיין
האָגל ניט געווען.

האָט פֿרעה געשיקט און גערופן משה און אַהרֹנען און ער
האָט צו זיי געזאָגט:

— „איך האָב געזינדיקט דאָס מאָל. יהוה איז גערעכט, און
איך און מיין פּאָלק זיינען אומגערעכט. בעט צו יהוה, און זאָלן
אויפהערן די דונערן און דער האָגל. איך וועל אייך אַוועק
לאָזן און איר וועט מער דאָ ניט בלייבן“.

האָט משה צו אים געזאָגט:

— „ווי איך גיי אַרויס פון שטאָט, וועל איך אויסשפּרייטן
מיינע הענט צו יהוה; וועלן די דונערן אויפהערן און דער האָגל
וועט מער ניט זיין, כּדי דו זאָלסט וויסן אַז צו יהוה געהערט
די ערד“.

און משה איז אַרויסגעגאַנגען פון פֿרעהן אויסן שטאָט און
האָט אויסגעשפּרייט זיינע הענט צו גאָט. און די דונערן און
דער האָגל האָבן אויפגעהערט, און דער רעגן האָט מער ניט
געגאָסן אויף דער ערד.

און ווי פֿרעה האָט געזען, אַז דער רעגן און דער האָגל און
די דונערן האָבן אויפגעהערט, אַזוי האָט ער ווייטער געזיב

דיקט, און האָט האַרט געמאַכט זײַן האַרץ, ער און זײַנע
קנעכט. און פֿרעהס האַרץ איז געבליבן האַרט, און ער האָט
ניט אַוועקגעלאָזן די קינדער פֿון ישׂראַל.

די אַכטע מַכּה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

„קום צו פֿרעהן, ווייל איך האָב האַרט געמאַכט זײַן האַרץ
און דאָס האַרץ פֿון זײַנע קנעכט, כּדִּי איך זאָל טאָן אָט די
וונדער מײַנע צווישן אים. און כּדִּי דו זאָלסט דערצײלן אין
די אויערן פֿון דײַן זון און פֿון דײַן זונס זון, וואָס איך האָב אויפֿ
געטאָן אין מצרים, און פֿון מײַנע וונדער וואָס איך האָב גע
טאָן צווישן זיי— און איר זאָלט וויסן אַז איך בין יהוה“.

זײַנען משה און אהרן געקומען צו פֿרעהן און זיי האָבן צו
אים געזאָגט:

„אַזוי האָט געזאָגט יהוה, דער גאָט פֿון די עברים: ביז
וואַנען וועסטו זיך ניט וועלן בייגן פֿאַר מיר? לאַז אַוועק מײַן
פֿאַלק, זיי זאָלן מיר דינען. ווייל אויב דו ווילסט ניט אַוועק
לאָזן מײַן פֿאַלק— אָט ברענג איך מאַרגן אַ היישעריק אין דײַן
לאַנד! און ער וועט פֿאַרדעקן דעם אַנבליק פֿון דער ערד, און
מען וועט ניט קענען אַרויסזען די ערד, און ער וועט אויפֿעסן
דאָס וואָס איז אייך געבליבן נאָך דעם האַגל. און דער היישע
ריק וועט אַנפֿילן דײַנע הייזער, און די הייזער פֿון אַלע דײַנע
קנעכט, און די הייזער פֿון גאַנץ מצרים; אַ היישעריק— וואָס

דינע עלטערן און דינע עלטערנס עלטערן האָבן מיט געזען
פון דעם טאָג וואָס זיי זיינען געווען אויף דער ערד ביזן
היינטיקן טאָג."

און משה האָט זיך אומגעקערט, און איז אַרויסגעגאַנגען
פון פּרעהן.

האָבן פּרעהס קנעכט צו אים געזאָגט:
—לאָז אַוועק די לייט, און זאָלן זיי דינען יהוה זייער גאָט.
צו זייסטו נאָך מיט אַז מצרים גייט אונטער?"

האָט מען אומגעקערט משהן און אַהרנען צו פּרעהן, און
ער האָט צו זיי געזאָגט:

—גייט, דינט יהוה אייער גאָט! אָבער ווער זיינען די
גייערס?"

האָט משה געזאָגט:

—מיט אונדזערע יונגע און מיט אונדזערע אַלטע וועלן
מיר גיין; מיט אונדזערע זין און מיט אונדזערע טעכטער, מיט
אונדזערע שאָף און מיט אונדזערע רינדער וועלן מיר גיין; ווייל
ביי אונדז איז אַ יום־טוב פאַר יהוה."

האָט ער צו זיי געזאָגט:

—גייט אַזוי! גייט אַקאַרשט איר, מענער, און דינט יהוה,
ווייל איר פאַרלאַנגט עס דאָך!"

און מען האָט זיי אַרויסגעיאָגט פון פאַר פּרעהן.

האָט גאָט געזאָגט צו משהן:

שטרעק אויס דיין האַנט אויפן לאַנד מצרים ווען דעם
היישעריק, און ער וועט אַרויפגיין אויפן לאַנד מצרים, און וועט

אויפעסן יעטוועדער גרעזל פון דער ערד, אַלץ וואָס דער האַגל האָט איבערגעלאָזן".

און משה האָט אויסגעשטרעקט זײַן שטעקן אויפן לאַנד מצרים, און גאָט האָט געטריבן אַ מזרח־זײַט אויפן לאַנד יענעם גאַנצן טאָג און די גאַנצע נאַכט. און ווי עס איז געוואָרן פרי־מאַרגן, אזוי האָט דער מזרח־זײַט אָנגעטראָגן דעם היישעריק. און דער היישעריק איז אַרויף איבערן גאַנצן לאַנד מצרים און האָט זיך זייער שווער אַראָפּגעלאָזט אין גאַנצן לאַנד. ניט פאַר אים איז געווען אַזאַ היישעריק ווי ער, און ניט נאָך אים וועט זײַן אַזאַ. און ער האָט פאַרדעקט דעם אָנבליק פון דער גאַנצער ערד, און די ערד איז פינצטער געוואָרן; און ער האָט אויפגעגעסן יעטוועדער גרעזל פון דער ערד, און יעטוועדער פרוכט פון בוים, וואָס דער האַגל האָט איבערגעלאָזן. און עס איז ניט געבליבן קײַן גרינס פון אַ בוים אָדער פון אַ גרעזל פון פעלד אין גאַנצן לאַנד מצרים.

האָט פֿרעה גערופן אויף גיך משהן און אַהרנען און האָט געוואָגט:

„איך האָב געזינדיקט צו יהוה אײער גאָט און צו אײך. און איצט פאַרגיב, איך בעט דיך, מײַן זינד, בלויז דאָס מאָל, און בעט צו יהוה אײער גאָט, ער זאָל אַוועקנעמען פון מיר נאָר דעם דאָזיקן טױט“.

איז ער אַרויסגעגאַנגען פון פֿרעהן, און האָט געבעטן צו גאָט.

און גאָט האָט געשיקט זייער אַ שטאַרקן מעך־בוזינט, וואָס האָט אַוועקגעטראָגן דעם היישעריק אויף האָט אים אַרײַנער

שטופט אין ים־סוף. קיין איין איינציקער היישעריק איז ניט
געבליבן אין גאַנצן לאַנד מצרים.
אַבער גאָט האָט האַרט געמאַכט פֿרעהס האַרץ און ער
האָט ניט אַוועקגעלאָזן די קינדער פֿון ישׂראַל.

די נינטע מכה

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
„שטרעק אויס דיין האַנט אַקעגן הימל, און זאָל ווערן אַ
פינצטערניש איבערן לאַנד מצרים, אַז מע זאָל קענען אַנטאַפֿן
די פינצטערניש!“

האָט משה אויסגעשטרעקט זיין האַנט אַקעגן הימל, און עס
איז געווען אַ שטאַק־פינצטערניש איבערן לאַנד מצרים דריי
טעג. די מצרים האָבן איינער דעם אַנדערן ניט געזען, און זיי
האָבן זיך קיינער ניט אויפֿגעהויבן פֿון זייער אָרט דריי טעג.
אַבער בײַ אַלע קינדער פֿון ישׂראַל איז געווען ליכטיק אין
זייערע ווינערטער.

האָט פֿרעה גערופן משהן און האָט געזאָגט:
— „גייט, דינט יהוה! נאָר אייערע שאַף און אייערע רינדער
זאָלן זיך אָפֿשטעלן; אייערע געזינדן זאָלן אויך גיין מיט אייך!“
האָט משה געזאָגט:

— „אונדזער פי מוז מיטגיין מיט אונדז; ווייל דערפֿון וועלן
מיר נעמען אויף צו דינען יהוה אונדזער גאָט. און מיר ווייסן
ניט, מיט וואָס מיר וועלן דאַרפֿן דינען יהוה, ביז מיר וועלן
קומען אַהין.“

אַבער גאָט האָט האַרט געמאַכט פֿרעהס האַרץ און ער
האָט זיי ניט געוואָלט אַוועקלאָזן.

און פֿרעה האָט צו אים געזאָגט:

— „גיי אַוועק פֿון מיר! היט זיך, זאָלסט מער מיין פנים ניט
זען, ווייל אין דעם טאָג וואָס דו זעסט מיין פנים, וועסטו
שטאַרבן!“

האָט משה געזאָגט:

— „האָסט ריכטיק גערעדט! איך וועל מער ווידער דיין
פנים ניט זען!“

און משה האָט געזאָגט:

— „אַזוי האָט גאָט געזאָגט— אַרום האַלבע נאַכט וועל איך
אַרויסגיין אין מצרים; און עס וועט שטאַרבן יעטוועדער בָּכּוּר
אין לאַנד מצרים: פֿון דעם בָּכּוּר פֿון פֿרעהן וואָס דאַרף זיצן
אויף זיין טראָן ביז דעם בָּכּוּר פֿון דער דינסט וואָס הינטער די
מילשטיינער; און אויך יעטוועדער בָּכּוּר פֿון אַ בהמה.

„און עס וועט ווערן אַ גרויס געשריי אין גאַנצן לאַנד מצרים,
וואָס אַזאַ איז ניט געווען און אַזאַ וועט מער ניט זיין.

„אַבער אַקעגן אַלע קינדער פֿון ישׂראֵל וועט אַ הונט ניט
אַ ריר טאָן זיין צונג, ניט קעגן אַ מענטשן, ניט קעגן אַ בהמה;
כִּדִּי איר וואָלט וויסן, אַז יהוה טיילט אָפּ צווישן מצרים און
צווישן ישׂראֵל.

„און אָט די אַלע קנעכט דינע וועלן אַראָפּנידערן צו מיר,
און וועלן זיך בוקן צו מיר, אַזוי צו זאָגן: גיי אַרויס דו מיט דיין
גאַנצן פֿאַלק וואָס הינטער דיר!“— און נאָך דעם וועל איך
אַרויסגיין.“

און משה איז אַרויסגעגאַנגען פון פֿרעהן אין גרימצאָרן.
אַבער גאָט האָט האַרט געמאַכט פֿרעהס האַרץ און ער
האָט ניט אַוועקגעלאָזן די קינדער פון ישׂראַל פון זײַן לאַנד.

דער קרבן־פֿסח

און משה האָט גערופן אַלע עלטסטע פון ישׂראַל, און האָט
צו זײ געזאָגט:

„זאָל יעטוועדער משפּחה נעמען אַ שאָף און שעכטן דעם
קרבן־פֿסח. און איר זאָלט נעמען אַ בינטל אַזוב־גראַז און
אינטונקען אין דעם בלוט וואָס אין בעקן, און איר זאָלט צו
רירן איבער דער טיר און בײַ בײַדע זײַטן פון טיר מיטן בלוט
וואָס אין בעקן. און קײנער פון אײַך זאָל ניט אַרויסגיין פון
דעם אײַנגאַנג פון זײַן הויז ביז אין דער פרי.

„און אַז גאָט וועט דורכגיין צו שלאָגן מצרים, וועט ער זען
דאָס בלוט איבערן טיר און בײַ די בײַדע זײַטן פון טיר, און
גאָט וועט איבערהיפן איבערן אײַנגאַנג, און וועט ניט דערלאָזן
דער אומברענגער זאָל אַרײַנקומען אין אײַער הויז.

„און איר זאָלט אָפהיטן די דאָזיקע זאָך ווי אַ געזעץ פאַר
דיר און פאַר דײַנע קינדער אויף אײַביק. און עס וועט זײַן אַז
איר וועט קומען אין דעם לאַנד וואָס גאָט וועט אײַך געבן, אַזוי
ווי ער האָט צוגעזאָגט, זאָלט איר דאָס אויך אָפהיטן.

„און עס וועט זײַן אַז אײַערע קינדער וועלן אײַך פּרעגן:
וואָס איז דאָס בײַ אײַך אַזאַ מין דינען גאָט? זאָלט איר זאָגן:

א, קרבן־פסח איז דאָס צו גאָט, ווייל ער האָט איבערגעהיפּט
איבער די הייזער פון די קינדער פון ישׂראל אין מצרים, ווען
ער האָט געשלאָגן מצרים, און אונדזערע הייזער האָט ער גע-
ראַטעוועט".

האָט דאָס פּאָלק זיך גענייגט און זיך געבוקט. און די
קינדער פון ישׂראל זיינען געגאַנגען אין האַבן געטאָן; אַזוי ווי
גאָט האָט באַפוילן משהן, און אַהרנען, אַזוי האַבן זיי געטאָן.

די צענטע מכה

און עס איז געווען האַלבע נאַכט, אַזוי האָט גאָט געשלאָגן
יעטוועדער בָּכּוּר אין לאַנד מצרים, פון דעם בָּכּוּר פון פּרעהן
וואָס האָט געוואַלט זיצן אויף זיין טראָן, ביז דעם בָּכּוּר פון גע-
פּאַנגענעם וואָס איז אין תּפּיסה; און יעטוועדער בָּכּוּר פון אַ
בַּהּמָה.

און פּרעה איז אויפגעשטאַנען ביי דער נאַכט, ער און אַלע
זיינע קנעכט און גאַנץ מצרים. און עס איז געוואָרן אַ גרויס
געשרי אין מצרים, ווייל עס איז ניט געווען אַ הויז וואָס דאָרטן
זאָל ניט זיין אַ טויטער. און ער האָט גערופן משהן און אַהרנען
ביי דער נאַכט און האָט געוואָגט:

„שטייט אויף, גייט אַרויס פון צווישן מיין פּאָלק, אי איר,
אי די קינדער פון ישׂראל, און גייט דינט יהוה, אַזוי ווי איר האָט
געוואָגט! נעמט אי אַייערע שאַף, אי אַייערע רינדער, אַזוי ווי
איר האָט געוואָגט – און גייט! און בענטשט מיך אויך!"

* איבערגעהיפּט – פסח, אין העברעאיש.

ט. די קינדער פון ישׂראל גייען אַרויס פון מצרים (יציאת מצרים)

מצות

און די מצרים זיינען צוגעשטאַנען צו דעם פּאַלק, זיי אַרויסצושיקן וואָס גיכער פון לאַנד, ווייל זיי האָבן געזאָגט:
„מיר וועלן אַלע אויסשטאַרבן!“

און דאָס פּאַלק האָט גענומען זייער טייג איידער עס איז געזייערט געוואָרן; זייערע מולטערס מיט טייג זיינען געווען איינגעבונדן אין די טיכער אויף זייערע אַקסלען.

און די קינדער פון ישׂראל זיינען אַרויס פון רַעמסס און געגאַנגען קיין סוכות, אַרום זעקס הונדערט טויזנט פּוסגייער, מענער, אַחוץ קינדער, און אויך אַ סך געמישט פּאַלק איז אַרויסגעגאַנגען מיט זיי; און שאָף און רינדער זייער אַ גרויסע סטאַדע.

און די קינדער פון ישׂראל האָבן געבאַקן פון דעם טייג וואָס זיי האָבן אַרויסגעטראָגן פון מצרים קונס מצה, ווייל עס האָט ניט געקאַנט זויער ווערן, ווייל זיי זיינען אַרויסגעטריבן געוואָרן פון מצרים, און אפילו קיין שפּיז האָבן זיי זיך ניט צו געגרייט.

(און די קינדער פון ישׂראל זיינען געזעסן אין מצרים פיר הונדערט און דרייסיק יאָר. און עס איז געווען צום סוף פון פיר הונדערט און דרייסיק יאָר, גענוי אין דעם דאָזיקן טאָג, זיינען אַלע מחנות פון גאָט אַרויסגעגאַנגען פון לאַנד מצרים.)

דערפאר איז אָט די זעלביקע נאַכט אַ וואַכנאַכט* צו גאָט ביי
אַלע קינדער פון ישׂראַל אויף זייערע דורדורות).

און משה האָט געזאָגט צום פּאָלק:

„געדענקט דעם דאָזיקן טאָג וואָס איר זייט אַרויסגעגאַנגען
פון מצרים, פון דעם הויז פון קנעכטשאַפט! איז אַז גאָט וועט
דיך ברענגען אין לאַנד וואָס ער האָט געשוואָרן דינע עלטערן
דיר צו געבן, אַ לאַנד וואָס פליסט מיט מילך און האַניק—
זאָלסטו זיבן טעג עסן מצות. מצות זאָל מען עסן אין די זיבן
טעג, און מע זאָל ניט זען ביי דיר קיין חֶמֶץ**, און מע זאָל ניט
זען ביי דיר קיין זייערטייג—אין דיין גאַנצן לאַנד. און זאָלסט
דערציילן דיין ווין אין יענעם טאָג אזוי צו זאָגן: דאָס איז פון
וועגן דעם וואָס גאָט האָט מיר געטאָן ביים אַרויסגיין פון
מצרים. זאָלסט אָפהיטן דאָס דאָזיקע געזעץ אין זיין געשטעל-
טער צייט, פון יאָר צו יאָר.“

די קינדער פון ישׂראַל גייען צום ים-סוף

און עס איז געווען, אַז פּרעה האָט אַוועקגעלאָזן דאָס
פּאָלק, האָט זיי גאָט ניט געפירט אויף דעם וועג פון דעם לאַנד
פון די פּלשתים, הַנֶּם ער איז געווען נאָענט. ווייל גאָט האָט
געזאָגט:

„דאָס פּאָלק וועט נאָך חרטה האָבן, אַז זיי וועלן דערזען
מלחמה, און זיי וועלן זיך אומקערן קיין מצרים.“ און גאָט האָט

* וואַכנאַכט—אַ נאַכט וואָס מען דאַרף אָפהיטן.

** חֶמֶץ—ברויט געמאַכט פון געזייערטן טייג.

געפירט דאָס פּאָלק אַרום, אויפן וועג פון מדבָּר ביים ים־סוף.
און די קינדער פון ישׂראֵל זיינען באַזאָפּנטע אַרויסגעגאַנגען פון
לאַנד מצרים.

און משה האָט מיטגענומען מיט זיך די ביינער פון יוספּן;
זייל באַשווערן האָט ער באַשוואַרן די קינדער פון ישׂראֵל אזוי
צו זאָגן:

„דערמאַנען וועט זיך גאָט דערמאַנען אָן אייך; זאָלט איר
ארויפברענגען מיינע ביינער פון דאַנען מיט אייך“.

און זיי האָבן געצויגן פון סוכות, און האָבן גערוט ביים
ראַנד פון מדבָּר. און גאָט איז געגאַנגען זיי פאַרויס, ביי טאָג—
אין אַ זייל פון וואַלקן זיי צו פירן אויפן וועג, און ביי נאַכט— אין
אַ זייל פּייער זיי צו ליכטן: כּדי צו קענען גיין ביי טאָג און ביי
נאַכט.

פּרעה יאָגט נאָך די קינדער פון ישׂראֵל

האָט מען אָנגעזאָגט דעם מלך פון מצרים, אַז דאָס פּאָלק
איז אַנטלאָפּן. און דאָס האַרץ פון פּרעהן און פון זיינע קנעכט
איז פאַרקערט געוואָרן אַקעגן דעם פּאָלק און זיי האָבן געזאָגט:
„וואָס האָבן מיר דאָ געטאָן?! וואָס האָבן מיר אַוועקגעלאָזן
ישׂראֵל פון דינען אונדז!“

האָט פּרעה איינגעשפּאַנט זיין רייטוואָגן און האָט גענומען
מיט זיך זיין פּאָלק. און ער האָט מיטגענומען זעקס הונדערט
געקליבענע רייטוועגן און עלטסטע איבער זיי אַלע. און גאָט
האָט האַרט געמאַכט דאָס האַרץ פון פּרעה דעם מלך פון
מצרים און ער האָט נאָכגעיאָגט די קינדער פון ישׂראֵל.

און די מצרים האָבן זיי נאַכגעיאָגט. אַלע פּערד, די רייט-
וועגן פון פּרעהן, און זיינע רייטער, און זיין חיל.
און זיי האָבן זיי אָנגעיאָגט, ווען זיי האָבן גערוט ביים ים.
און ווי פּרעה האָט זיך דערנענטערט, אַזוי האָבן די קינדער
פון ישׂראָל אויפגעוויבן זייערע אויגן—אָט ציען זיך
הינטער זיי די מצרים! און זיי האָבן זייער מורא געהאַט! און
די קינדער פון ישׂראָל האָבן געשריען צו גאָט און זיי האָבן גע-
זאָגט צו משהן:

„צי ווייל קיין קברים זיינען ניטאָ אין מצרים, האָסטו אונדז
אַרויסגענומען צו שטאַרבן אין מדבָר? וואָס האָסטו דאָ געטאַן
צו אונדז, אונדז אַרויסצוציען פון מצרים? איז דאָס ניט דאָס
וואָרט וואָס מיר האָבן גערעדט צו דיר אין מצרים אַזוי צו זאָגן:
„לאַז אונדז אָפּ און לאָמיר דינען מצרים?“ ווייל עס איז בעסער
פאַר אונדז צו דינען מצרים איידער מיר זאָלן שטאַרבן אין
מדבָר!“

האָט משה געזאָגט צום פּאָלק:

—„איר זאָלט ניט מורא האָבן! שטייט און זעט די ישועה פון
גאָט וואָס ער ברענגט איך היינט! ווי איר זעט היינט די
מצרים—אַזוי וועט איר זיי אויף אייביק מער ווידער ניט אָנזען.“

משה שפּאַלט דעם ים

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
„וואָס שרייסטו צו מיר? רעד צו די קינדער פון ישׂראָל,
זיי זאָלן ציען. און דו הייב אויף דיין שטעקן, און שטרעק אויס

דיין האנט אויפן ים—און שפאלט אים! און די קינדער פון
ישראל וועלן אריין אין מיטן ים אויף טריקעניש“.

און משה האָט אויסגעשטרעקט זיין האַנט אויפן ים. און
גאָט האָט געטריבן דעם ים מיט אַ שטאַרקן מזרח־ווינט אַ גאַנצע
נאַכט און געמאַכט דעם ים פאַר אַ טריקעניש, און די וואַסערן
האַבן זיך צעשפּאַלטן.

און די קינדער פון ישראל זיינען אַריינגעגאַנגען אין מיטן
ים אויף טריקעניש. און די וואַסערן זיינען זיי געווען אַ מויער
פון זייער רעכטער זייט און פון זייער לינקער זייט.

און די מצרים האָבן נאַכגעיאָגט, און אַלע פּערד פון
פּרעהן, זיינע רייטוועגן, און זיינע רייטערס, זיינען אַריין נאָך
זיי אין מיטן ים.

און עס איז געווען אין דער פּרימאָרגן־וואַך, האָט גאָט
אַראָפּגעקוקט אויף דער מחנה פון מצרים מיט אַ וויל פון
פּייער און וואַלקן, און ער האָט פאַרטומלט די מחנה פון
מצרים. און ער האָט אָפּגעטאַן די רעדער פון זייערע רייט
וועגן, און זיי געמאַכט פאַרן מיט שוועריקייט. און די מצרים
האַבן געוואָגט:

„לאָמיר אַנטלויפן פון ישראל, וויל יהוה האַלט מלחמה
פאַר זיי מיט מצרים!“

און גאָט האָט געוואָגט צו משהן:

„שטרעק אויס דיין האַנט אויפן ים, און זאָלן די וואַסערן
זיך אומקערן אויף די מצרים, און אויף זייערע רייטוועגן און
אויף זייערע רייטערס!“

האַט משה אויסגעשטרעקט זיין האַנט אויפן ים. און דער
ים האַט זיך אומגעקערט אַקעגן פּרימאַרגן צו זיין שטאַרקייט
און די מצרים זיינען אים אָנגעלאָפּן אַנטקעגן און גאָט האַט
אַרײַנגעטרייטלט די מצרים אין מיטן ים. און די וואַסערן האָבן
זיך אומגעקערט און האָבן צוגעדעקט די רײטוועג און
רײטערס—דעם גאַנצן חיל פון פּרעהן, וואָס איז אַרײַן נאָך
זיי אין ים. ניט געבליבן פון זיי קיין איין איינציקער!

און די קינדער פון ישׂראל זיינען געגאַנגען אין מיטן ים אויף
טריקעניש, און די וואַסערן זיינען זיי געווען אַ מויער פון זייער
רעכטער זײט און פון זייער לינקער זײט.

און גאָט האַט אין יענעם טאָג געהאַלפּן ישׂראל פון דער
האַנט פון מצרים, און ישׂראל האַט געזען די גרויסע שטאַרקייט
וואָס גאָט האַט געטאָן אַקעגן מצרים. און דאָס פּאַלק האַט
מורא געהאַט פאַר גאָט, און זיי האָבן געגלויבט אין גאָט און אין
זיין קנעכט משהן.

דאָס ליד פון ים־סוף

דענסטמאַל האַט משה און די קינדער פון ישׂראל געזונגען
דאָס דאָזיקע געזאַנג צו גאָט:

איך וועל זינגען צו יהוה,
ווייל ער איז הויך דערהייכט,
דאָס פּערד מיט זיינע רײטער
האַט ער געשלידערט אין ים!

מיין שטאַרקייט און געזאַנג – איז גאַט,
און ער איז פאַר מיר אַ ישועה.
דאָס איז מיין גאַט,
און איך וועל אים באַשיינען!
דער גאַט פון מיין פאַטער –
און איך וועל אים דערהייבן!
יהוה איז אַ קריגסמאַן,
יהוה איז זיין נאַמען,
פּרעהס רייטוועגן און זיין חיל
האָט ער געוואָרפן אין ים,
און זיינע געקליבענע עלטסטע
זיינען אין ים־סוף דערטרונקען.
די תּהוֹמען דעקן זיי צו,
ווי אַ שטיין אין די טיפענישן גענידערט.

דער פּיינד האָט געזאַגט:
איך וועל יאָגן! איך וועל כאַפּן!
איך וועל טיילן רויב!
מיין באַגער וועט ווערן זאַט מיט זיי,
איך וועל ציען מיין שווערד,
אויסראַטן וועט זיי מיין האַנט!
האַסטו מיט דיין אַטעם אַ בלאַז געטאַן,
האַט דער ים זיי צוגעדעקט.
זיי זיינען געזונקען ווי בליי
אין די מעכטיקע וואַסערן!

ווער איז ווי דו, יהוה,
צווישן די מעכטיקע?
ווער איז ווי דו,
פראַכטיק אין הייליקייט,
פאַרכטיק אין לויבונגען,
טוער פון ווונדער!

מַרְיָם געזאַנג

און מַרְיָם די גביאה, אַהרנס שוועסטער, האָט געזומען די
פּוּיק אין איר האַנט, און אַלע ווייבער זינגען אַרויסגעזאַנגען
נאָך איר מיט פּוּיקן און מיט טענץ. און מַרְיָם האָט געזומען
פאַר זי:

זינגט צו גאָט,
ווייל ער איז הויך דערהייכט;
דאָס פערד מיט זיין רייטער
האָט ער געשליידערט אין ים!

י. די קינדער פון ישראל ציען צום באַרג סיני

דאָס פּאָלק האָט ניט וואָס צו טרינקען

און משה האָט געפירט ישראל פון ים־סוף און זיי זיינען אַרויסגעגאַנגען צום מדבָּר שור. און זיי זיינען געגאַנגען דרײַ טעג אין מדבָּר און האָבן ניט געפונען קיין וואַסער. און זיי זיינען געקומען קיין מֶרֶה. אָבער זיי האָבן ניט געקענט טרינקען דאָס וואַסער פון מֶרֶה, ווייל עס איז געווען ביטער. דעריבער האָט מען טאַקע גערופן דעם נאַמען פון דעם אָרט מֶרֶה*.

און דאָס פּאָלק האָט געמורמלט אַקעגן משהן אַזוי צו זאָגן:
„וואָס זאָלן מיר טרינקען?“

האָט ער געשריען צו גאָט, און גאָט האָט אים אָנגעוויזן אַ בוים, און ער האָט אים אַרײַנגעוואָרפן אין וואַסער – און דאָס וואַסער איז געוואָרן זיס.

דאָרטן האָט משה זיי געגעבן געזעצן און דאָרטן האָט ער זיי געפרוּחט און ער האָט געזאָגט: „אויב הערן וועסטו זיך צוהערן צו דעם קול פון גאָט און וועסט טאָן וואָס עס איז ריכטיק אין זיינע אויגן און וועסט האַרכן זיינע געבאָטן און היטן אַלע זיינע געזעצן – וועל איך דיך פאַרהיטן פון אַל די קראַנקייטן וואָס איך האָב אָנגעשיקט אויף מצרים.“

* מֶרֶה – ביטער.

און זיי זײנען געקומען קיין אַילים. און דאָרטן זײנען גער
ווען צוועלף קוואַלן וואַסער און זיבעציק טײטלביימער; און
זיי האָבן דאָרטן גערוט ביים וואַסער.

דאָס פאָלק האָט ניט וואָס צו עסן.

און זיי האָבן אוועקגעצויגן פון אַילים. און די קינדער פון
ישׂראַל זײנען אָנגעקומען אין מדבָּר סין, וואָס איז צווישן אַילים
און צווישן סיני, אין פופצנטן טאָג פון צווייטן חודש נאָך זייער
אַרויסגיין פון לאַנד מצרים.

און די גאַנצע עדה פון די קינדער פון ישׂראַל האָט גער
מורמלט אַקעגן משהן און אַקעגן אַהרנען אין מדבָּר. און די
קינדער פון ישׂראַל האָבן צו זיי געזאָגט:

„הלוואַי וואָלטן מיר געשטאַרבן דורך דער האַנט פון גאָט
אין לאַנד מצרים, ווען מיר האָבן געגעסן ברויט צו זאַט. אָבער
איר האָט אונדז אַרויסגעבראַכט אָט אין דעם מדבָּר צו טײטן
אונדז אַלעמען דורך הונגער!“

האָט גאָט געזאָגט צו משהן:

„זע, איך וועל מאַכן פאַר אייך, עס זאָל רעגענען ברויט
פון הימל — און דאָס פאָלק וועט אַרויסגיין און קלייבן איטלעכן
טאָג די באַדערפעניש פון טאָג.“

און משה און אַהרן האָבן געזאָגט צו אַלע קינדער פון
ישׂראַל:

„אין דער פרי וועט איר זען די פראַכט פון גאָט, ווייל ער
האָט געהערט אייערע מורמלערייען אַקעגן גאָט. און וואָס

זיינען מיר – און איר מורמלט אַקעגן אונדז? ניט אַקעגן אונדז
זיינען אייערע מורמלער־ײַען, נאָר אַקעגן גאָט!

און אין דער פרי איז געווען אַ שיכט טוי אַרום דעם גאַנצן
לאַגער. און אַז די שיכט טוי האָט זיך אויפגעהויבן – ערשט, אויף
דער אייבערפלאַך פון מדבָּר איז עפעס דינס, שופיקס, דין
אַזוי ווי פראָסט אויף דער ערד.

און ווי די קינדער פון ישׂראַל האָבן דאָס געזען, אַזוי האָבן
זיי געזאָגט איינער צום אנדערן: „וואָס איז דאָס?“ ווייל זיי האָבן
ניט געוויסט וואָס דאָס איז. האָט משה צו זיי געזאָגט:

„דאָס איז דאָס ברויט וואָס גאָט האָט אײַך געגעבן צום עסן.
זאָל איטלעכער קלייבן דערפון וויפל ער דאַרף צום עסן;
איר זאָלט נעמען אַן עומֶר אויף אַ קאַפּ, נאָך דער זאַל פון די
נפשות וואָס אין אייער געצעלט!“

די קינדער פון ישׂראַל עסן דעם מן פון הימל

און די קינדער פון ישׂראַל האָבן אַזוי געטאַן און זיי האָבן
געקליבן – ווער, אַ סך און ווער, ווייניק. אָבער ווען זיי האָבן
געמאַסטן מיט אַן עומֶר, האָט דער וואָס האָט געקליבן אַ סך
ניט געהאַט איבעריק, און דעם וואָס האָט ווייניק געקליבן האָט
ניט אויסגעפעלט! איטלעכער האָט אויפגעקליבן וויפל ער
דאַרף צום עסן.

און משה האָט צו זיי געזאָגט: „קיינער זאָל דערפון ניט
איבערלאָזן ביז אין דער פרי!“

* מן הוא – וואָס איז דאָס?

אַבער זיי האָבן ניט צוגעהערט צו משהן און אַנדערע האָבן
איבערגעלאָזט דערפון ביז אין דער פּרי. און עס איז געוואָרן
ווערעמדיק, און משה האָט געצאָרנט אויף זיי.

און עס איז געווען אויפן זעקסטן טאָג האָבן זיי אָנגעקליבן
צוויי מאָל אַזוי פיל ברויט, צוויי עומָרס פאַר איטלעכן. און
אַלע עלטסטע זיינען געקומען און האָבן דערציילט משהן.

האָט ער צו זיי געזאָגט: „דאָס איז עס טאַקע וואָס גאָט
האָט גערעדט: אַ רוטאָג, אַ הייליקער שַׁבַּת איז מאַרגן צו גאָט!
וואָס איר ווילט באַקן— באַקט, און וואָס איר ווילט קאָכן—
קאָכט. און אַלץ וואָס בלייבט איבער, לייגט אַ סך אַוועק צו
האַלטן ביז אין דער פּרי.“

האָבן זיי עס אַוועקגעלייגט ביז אין דער פּרי, אַזוי ווי משה
האָט באַפוילן, און קיין ווערעם זיינען אין דעם ניט געווען!
און משה האָט געזאָגט: „עסט עס היינט, ווייל היינט איז שַׁבַּת
צו גאָט, היינט וועט איר עס ניט געפינען אויפן פעלד. זעקס
טעג זאָלט איר עס קלייבן, אַבער אויפן זיבעטן טאָג איז שַׁבַּת,
דענסטמאָל וועט עס ניט זיין!“

און עס איז געווען אויפן זיבעטן טאָג זיינען אַנדערע אַרויס
געגאנגען קלייבן, אַבער זיי האָבן ניט געפונען. האָט גאָט גער-
זאָגט צו משהן: „ביז וואָנען וועט איר ניט וועלן היטן מיניע גער-
באַטן? זעט, אַז גאָט האָט אייך געגעבן דעם שַׁבַּת, גיט ער אייך
דערפאַר אין דעם זעקסטן טאָג ברויט אויף צוויי טעג. זאָל
איטלעכער זיצן אין דער היים, קיינער זאָל ניט אַרויסגיין פון
זיין אָרט אין דעם זיבעטן טאָג.“

און דאָס פאַלק האָט גערוט דעם זיבעטן טאָג.

און דאָס הויז פון ישׂראָל האָט גערופן דעם נאָמען דערפון
מן. און עס איז געווען ווייס און אַזוי ווי דער זאָמען פון
קאַריאַנדער. און דער טעם דערפון איז געווען אַזוי ווי אַ
פלעצל אויף האַניק.

און משה האָט געזאָגט: „דאָס איז די זאך וואָס גאָט האָט
באַפוילן—אַן עומר פון דעם זאָל ווערן אויפגעהיט פאַר דור-
דורות, כּדי זיי זאָלן זען דאָס ברויט, וואָס איך האָב אייך גע-
געבן צו עסן ווען איך האָב אייך אַרויסגעפירט פון לאַנד
מצרים“.

און משה האָט געזאָגט צו אַהרֹנען: „נעם אַ קרוג און לייג
אַהין אַריין אַ פולן עומר מן און שטעל עס אַוועק פאַר גאָט,
דאָס זאָל אויפגעהיט ווערן פאַר אייערע דור-דורות“.
אַזוי ווי גאָט האָט באַפוילן משהן, אַזוי האָט עס אַהרן
אַוועקגעשטעלט.

און די קינדער פון ישׂראָל האָבן געגעסן דעם מן פּערציק
יאָר, ביז זיי זיינען געקומען צום באַווינטן לאַנד. זיי האָבן
געגעסן דעם מן ביז זיי זיינען געקומען צום ברעג פון לאַנד כּנען.

עמלק באַפאלט די קינדער פון ישׂראָל

און עמלק איז געקומען און האָט מלחמה געהאַלטן מיט
ישׂראָל אין רפידים. האָט משה געזאָגט צו יהוֹשֻׁעַן:
„קלײב זיך אויס מענער און גיי אַרויס, האַלט מלחמה מיט
עמלק. מאַרגן וועל איך זיך שטעלן אויפן שפיץ באַרג, מיט
דעם שטעקן פון גאָט אין מיין האַנט“.

הָאָט יְהוֹשֻׁעַ גַּעטאַן אַזוי ווי משה הָאָט אים אָנגעזאָגט. און משה און אַהרן און חור זיינען אַרױפגעאַנגען אױפן שפּײַץ באַרג. און עס איז געווען— ווי משה הָאָט אױפגעװױבן זײַן האַנט, אַזוי הָאָט גױבר געווען ישׂראַל, און ווי ער הָאָט אַראָפּגעלאָזט זײַן האַנט— אַזוי הָאָט גױבר געווען עַמְלֶק.

און משהס הענט זיינען געוואָרן שווער. הָאָבן אַהרן און חור גענומען אַ שטיין און אַוועקגעלייגט אונטער אים, און ער הָאָט זיך דערויף געזעצט. און אַהרן און חור הָאָבן אונטער געלענט זיינע הענט אײנער פון דער זײַט און אײנער פון דער אַנדער זײַט; און זיינע הענט זיינען געבליבן פעסט ביז זוך אונטערגאַנג.

און יְהוֹשֻׁעַ הָאָט שוואַך געמאַכט עַמְלֶק און זײַן פּאָלק מיטן שאַרף פון שווערד.

און גאַט הָאָט געזאָגט צו משהן:

„פאַרשרײַב דאָס אױף צו געדענקען אין אַ בוך— אַז אױס מעקן וועל איך אױסמעקן דעם זכר פון עַמְלֶק פון אונטערן הימל!“

יתרו קומט צו משהן

און יתרו, משהס שווער, הָאָט געהערט אַלץ וואָס גאַט הָאָט געטאַן צו משהן און צו זײַן פּאָלק ישׂראַל— איז יתרו, משהס שווער, געקומען מיט זײַנע זין און זײַן ווייב צו משהן אין דעם מדבָּר, וואָס ער הָאָט דאַרטן גערוט. און ער הָאָט געלאָזט וויסן משהן: „איך, דיין שווער יתרו, קום צו דיר.“

און משה איז אַרויסגעגאַנגען אַנטקעגן זײַן שווער און ער
האַט זיך געבוקט און האָט אים געקושט און זײ זײַנען אַרײַנגע-
גאַנגען אין געצעלט.

און משה האָט דערציילט זײַן שווער אַלץ וואָס גאַט האָט
געטאָן צו פֿרעהן און צו מצרים פון וועגן ישׂראַל, אַלע מאַ-
טערנישן וואָס זײ האָט געטראָפֿן אויפֿן וועג און ווי גאַט האָט
זײ געראַטעוועט.

האַט זיך יתרו געפֿרייט איבער אַל דעם גוטן וואָס גאַט
האַט געטאָן צו ישׂראַל, וואָס ער האָט זײ געראַטעוועט פֿון דער
האַנט פֿון מצרים. און יתרו האָט געזאָגט: „געלויבט איז יהוה
וואָס האָט אײַך געראַטעוועט פֿון דער האַנט פֿון מצרים און
פֿון דער האַנט פֿון פֿרעהן“.

און יתרו, משהס שווער, האָט געבראַכט אַ קרבֿן צו גאַט.
און אַהרן און אַלע עלטסטע פֿון ישׂראַל זײַנען געקומען עסן
ברויט מיט משהס שווער.

און עס איז געווען אויף מאָרגן, האָט זיך משה געזעצט
משפטן דאָס פֿאַלק, און דאָס פֿאַלק איז געשטאַנען פֿאַר משהן
פֿונעם פֿרימאָרגן ביזן אָונט. האָט משהס שווער צוגעזען אַלץ
וואָס ער טוט מיט דעם פֿאַלק און ער האָט געזאָגט:

— פֿאַר וואָס טוסטו אַזוי? פֿאַר וואָס זיצסטו אַליין און דאָס
גאַנצע פֿאַלק שטייט פֿאַר דיר פֿון פֿרימאָרגן ביז אָונט?

האַט משה געזאָגט צו זײַן שווער:

— „ווייל איך משפט צווישן איינעם און צווייטן, און איך גיב

צו וויסן די געזעצן פֿון גאַט און זײַנע געבאָטן“.

תרו גיט אן עצה ווי צו משפטן דאָס פּאָלק

האַט משהס שווער צו אים געזאָגט:

„נישט גוט איז די זאַך וואָס דו טוסט! מיד וועסטו מיד ווערן,
אי דו אי אַט דאָס פּאָלק וואָס מיט דיר, ווייל די זאַך איז צו
שווער פאַר דיר. דו קענסט עס נישט טאָן אַליין. איצט הער
זיך צו צו מיין קול. איך וועל דיר אן עצה געבן—און גאַט
וועט זיין מיט דיר!

„דו זאָלסט געפינען פון גאַנצן פּאָלק מענטשן וואָס טויגן
און האָבן מורא פאַר גאַט, מענטשן פון אַמת, וואָס האָבן פּיינט
גייעיקייט. זאָלסט זיי מאַכן פאַר די עלטסטע פון טויזנט,
עלטסטע פון הונדערט, עלטסטע פון פופציק און עלטסטע
פון צען. און זיי זאָלן משפטן דאָס פּאָלק צו יעטוועדער צייט.
„און עס וועט זיין, יעטוועדער גרויסע זאָך וועלן זיי ברענגען
צו דיר און יעטוועדער קליינע זאָך וועלן זיי אַליין משפטן. און זיי
וועלן דיר פאַרגרינגערן. אויב דו וועסט אַזוי טאָן, וועסטו קענען
באַשטיין, און אויך דאָס גאַנצע פּאָלק וועט גיין אַהיים אין שְׁלוֹם.“
האַט משה זיך צוגעהערט צו דעם קול פון זיין שווער און
ער האָט געטאָן אַלץ וואָס ער האָט געזאָגט. און משה האָט
אויסגעקליבן פון גאַנץ ישׂראֵל מענטשן און געמאַכט זיי פאַר
עלטסטע פון טויזנט, עלטסטע פון הונדערט, עלטסטע פון
פופציק און עלטסטע פון צען. און זיי האָבן געמשפט דאָס
פּאָלק צו יעטוועדער צייט. אַ שווערע זאָך האָבן זיי געבראַכט
צו משה און יעטוועדער קליינע זאָך האָבן זיי אַליין געמשפט.
און משה האָט אַרויסבאַגלייט זיין שווער און ער איז זיך
אוועקגעגאַנגען אין זיין לאַנד.

יא. די קינדער פון ישׂראל ביים באַרג סיני

מתחַתורה

און זיי האָבן געצויגן פון רפידים און זיינען געקומען אין מדבָּר סיני. אין דריטן חודש נאָך דעם ווי די קינדער פון ישׂראל זיינען אַרויסגעגאַנגען פון לאַנד מצרים, זיינען זיי אָנגעקומען אין מדבָּר סיני; און ישׂראל האָט דאָרטן גערוט אַקעגן באַרג.

און משה איז אַרויפגעגאַנגען צו גאָט, און גאָט האָט גערופן צו אים פון באַרג אַזוי צו זאָגן:

„דאָס זאָלסטו זאָגן צום הויז פון יעקב און דערציילן די קינדער פון ישׂראל—איר האָט געזען וואָס איך האָב געטאָן מיט מצרים, און ווי איך האָב אייך געטראָגן אויף אַדלער־פליגלען, און האָב אייך געבראַכט צו מיר. און איצט, אויב הערן וועט איר זיך צוהערן צו מיין קויל און איר וועט היטן מיין בונד, וועט איר מיר זיין מיין טייער אייגנס פון צווישן אַלע פעלקער, ווייל צו מיר געהערט די גאַנצע ערד. און איר וועט מיר זיין אַ קיניגטום פון כּהנים און אַ הייליק פּאָלק. דאָס זיינען די ווערטער וואָס דו זאָלסט ריידן צו די קינדער פון ישׂראל.“

און משה איז געקומען און האָט צונויפגערוּפן די עלטסטע פון פּאָלק און האָט זיי איבערגעגעבן די ווערטער וואָס גאָט

הָאָט אים באַפּוילן. הָאָט געענטפּערט דאָס גאַנצע פּאָלק אין
איינעם און הָאָט געזאָגט:

„אַלץ וואָס גאָט הָאָט גערעדט—וועלן מיר טאָן?”

און גאָט הָאָט געזאָגט צו משהן: „זע, איך קום צו דיר אין
אַ געדיכטן וואָלקן, כּדי דאָס פּאָלק זאָל הערן ווי איך רייד
מיט דיר, און אויך אין דיר זאָלן זיי גלויבן אויף אייביק.”

און גאָט הָאָט געזאָגט צו משהן: „גיי צום פּאָלק און זאָלסט
זיי הייליקן היינט און מאָרגן, און זיי זאָלן וואַשן זייערע
קליידער. און זיי זאָלן זיין צוגעגרייט צום דריטן טאָג.”

הָאָט משה אַראָפּגענידערט פון באָרג צום פּאָלק און הָאָט
געהייליקט דאָס פּאָלק, און זיי האָבן געוואַשן זייערע קליידער.
און ער הָאָט געזאָגט צום פּאָלק:

„זייט צוגעגרייט צום דריטן טאָג!”

און עס איז געווען אויפן דריטן טאָג ווי עס איז געוואָרן
פרימאָרגן, אזוי זיינען געוואָרן דונערן און בליצן, און אַ שווער
רער וואָלקן אויפן באָרג, און דער קול פון שופּר איז געווען
זייער שטאַרק, און דאָס גאַנצע פּאָלק וואָס אין לאַגער הָאָט
געציטערט.

און משה הָאָט אַרויסגעפירט דאָס פּאָלק פון לאַגער, און
זיי האָבן זיך געשטעלט אונטערן באָרג. און דער באָרג סיני
איז געווען אין גאַנצן אין רויך. און זיין רויך איז אויפגעגאַנגען
ווי דער רויך פון אַ קאַלכאויחן, און דער גאַנצער באָרג הָאָט
זייער געציטערט. און דער קול פון שופּר איז געוואָרן אַלץ
שטאַרקער און שטאַרקער.

די צען געבאָט

און גאָט האָט גערעדט אַזוי צו זאָגן:

א. איך בין יהוה דיין גאָט, וואָס האָט דיך אַרויסגעצויגן פון לאַנד מצרים, פון דעם הויז פון קנעכטשאַפט.

ב. זאָלסט ניט האָבן קיין אנדערע געטער פאַר מיין פנים.

ג. זאָלסט ניט אַרויפברענגען דעם נאָמען פון יהוה דיין

גאָט צום פאַלשן.

ד. געדענק דעם טאָג שַׁבַּת אים צו האַלטן הייליק. זעקס

טעג זאָלסטו אַרבעטן, און טאָן אַלע דיניע מלאַכות, אָבער

דער זיבעטער טאָג איז שַׁבַּת. זאָלסט ניט טאָן קיין מלאַכה, דו,

דיין זון, און דיין טאָכטער, דיין קנעכט, און דיין דינסט, און

דיין בהמה, און דיין פרעמדער וואָס אין דיניע טויערן.

ה. האַלט אין פֿבוד דיין פּאָטער און דיין מוטער.

ו. זאָלסט ניט מאַרדן.

ז. זאָלסט ניט זיין צעלאָון.

ח. זאָלסט ניט גנבען.

ט. זאָלסט ניט זאָגן פאַלשע עדות.

י. זאָלסט ניט גלוסטן דיין חברים הויז, אָדער זיין אָקס,

אָדער זיין אייזל, אָדער וואָס נאָר עס איז דיין חברים.

און דאָס גאַנצע פּאָלק האָט געזען די דונערן און די

פלאַמען און דעם קול פון שופר, און דעם רויכיקן באַרג. און

זיי נאָר דאָס פּאָלק האָט עס געזען, האָבן זיי געציטערט, און

זיי זינען געשטאַנען פון דער ווייטן.

און זיי האָבן געזאָגט צו משהן:
 „רייד דו צו אונדז און מיר וועלן הערן— און זאָל ניט ריידן
 צו אונדז גאָט, מיר וועלן חלילה שטאַרבן!“
 האָט משה געזאָגט צום פּאָלק: „איר זאָלט ניט מורא
 האָבן!“
 און דאָס פּאָלק איז געשטאַנען פון דער ווייטן, און משה
 האָט זיך דערנענטערט צום וואַלקן וואָס דאָרטן איז געווען
 גאָט.

די קינדער פון ישׂראַל קריגן געזעצן

האָט משה דערציילט דעם פּאָלק אַלע ווערטער פון גאָט
 און אַלע געזעצן. און דאָס גאַנצע פּאָלק האָט געענטפערט
 מיט איין קוֹל און געזאָגט:
 —אַלע ווערטער וואָס גאָט האָט גערעדט וועלן מיר
 טאָן“.

און משה האָט פאַרשריבן אַלע ווערטער פון גאָט. און ער
 איז אויפגעשטאַנען פרי און האָט געבויט אַ מזבֿח אונטערן באַרג
 און צוועלף זיילן פון שטיין אַקעגן די צוועלף שבֿטים פון
 ישׂראַל. און ער האָט גענומען דאָס בוך פון בונד און געלייענט
 אין די אויערן פון פּאָלק. און זיי האָבן געזאָגט:
 —אַלץ וואָס גאָט האָט גערעדט וועלן מיר טאָן און
 געהאַרכן“.

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
 „דאָס זיינען די געזעצן וואָס דו זאָלסט זיי געבן“:

געזעצן וועגן גערעכטן משפט

ריכטער און אויפזעער זאלסטו דיר מאַכן אין אַלע דינע שטעט, וואָס גאָט דיין האַר גיט דיר, און זיי זאלן משפטן דאָס פּאַלק מיט אַ גערעכטן משפט. זאלסטו נישט פאַרדרייען אַ משפט. זאלסטו נישט נעמען שוחד, ווייל שוחד מאַכט בלינד די אויגן פון קלוגע און מאַכט קרום די ווערטער פון גערעכטע. נאָך גערעכטיקייט, נאָך גערעכטיקייט זאלסטו זיך יאָגן, כּדי דו זאלסט לעבן און זאלסט ירשען דאָס לאַנד וואָס גאָט דיין האַר גיט דיר.

זאלסטו נישט פאַרדרייען דעם משפט פון אַ פרעמדן, פון אַ יתום. און זאלסטו נישט נעמען אין משפון דעם בָּגד פון אַן אַלמנה. און זאלסטו געדענקען אַז אַ קנעכט ביסטו געווען אין מצרים און גאָט דיין האַר האָט דיך אויסגעלייזט פון דאָרטן. דעריבער באַפעל איך דיר צו טאָן די דאָזיקע זאָך. זאלסטו נישט אַרויסלאָזן קיין פּאַלשן קלאַנג. זאלסטו נישט מאַכן איין האַנט מיט דעם רשע צו זיין אַן עדות אויף אומרעכט.

זאלסטו נישט נאָכגיין נאָך דער מערהייט צו טאָן בייז. און אין אַ קריג זאלסטו נישט עדות זאָגן כּדי זיך צו ניגן נאָך דער מערהייט צו פאַרדרייען.

זאלסטו נישט פאַרדרייען דאָס רעכט פון אַרעמאָן אין זיין קריג. זאלסטו נישט טאָן קיין צוולה אין אַ משפט. זאלסטו נישט שיינען דעם פנים פון אַן אַרעמאָן און נישט שאַנעווען דעם פנים פון אַ גרויסן מאַן. מיט גערעכטקייט זאלסטו משפטן דיין

חבר. זאָלסט ניט אַרומגיין מיט רכילות צווישן דיין פּאַלק.
זאָלסט ניט שטיין רואיק ביים בלוט פון דיין חבר.
פון אַ פּאַלשן פּסק זאָלסטו זיך דערווייטערן. און אַן אומד
שולדיקן און אַ גערעכטן זאָלסטו ניט הרגען, ווייל איך וועל
ניט לאָזן בלייבן גערעכט דעם שולדיקן.

געזעצן וועגן ערלעכקייט און וועגן באַצאָלן פאַר אַ שאַדן

איר זאָלט ניט גנבען. איר זאָלט ניט פאַרלייקענען און
איר זאָלט ניט זאָגן קיין ליגן איינער דעם אַנדערן.
זאָלסט ניט האָבן צווייערליי וואַגשטיינער, גרעסערע און
קלענערע. זאָלסט ניט האָבן צווייערליי מאָסן, גרעסערע און
קלענערע. אַ פּויל און ריכטיק געוויכט זאָל זיין ביי דיר. אַ
פּוילע און אַ ריכטיקע מאָס זאָל זיין ביי דיר, פּדי דיניע טעג
זאָלן זיך לענגערן אויף דער ערד וואָס גאָט דיין האַר גיט דיר.
ווייל אַן אומווערדיקייט ביי גאָט איז איטלעכער וואָס טוט
דאָס—איטלעכער וואָס טוט אַן עוולה.

אַז אַ מאַן וועט עפענען אַ גרוב אָדער אַ מאַן וועט גראָבן
אַ גרוב און וועט זי ניט צודעקן, און אַהין וועט אַרײַנפאַלן אַן
אַקס אָדער אַן אייזל—זאָל דער באַלעבאַס פון גרוב באַצאָלן.
געלט זאָל ער אומקערן צו זייער באַלעבאַס און די טויטע
בהמה זאָל געהערן צו אים.

אַז אַ מאַנס אַקס וועט שעדיקן דעם אַקס פון זיין חבר און
ער וועט אַוועקפאַלן, זאָלן זיי פאַרקויפן דעם לעבעדיקן אַקס
און זיך צעטיילן מיטן געלט; און אויך מיטן טויטן זאָלן זיי זיך

צעטיילן. אויב אָבער עס איז באַווסט אַז ער איז אַ שטויסיקער אָקס פון לאַנג אָן, און זײַן באַלעבאָס האָט אים נישט געהיט—זאָל ער באַצאָלן אַן אָקס פאַר אַן אָקס, און דער טויטער זאָל געהערן צו אים.

אַז אַ מאַן וועט אַרויסלאָזן זײַן בהמה און זי וועט אָפּעסן אַן אַנדערנס פעלד, זאָל ער באַצאָלן מיט דעם בעסטן פון זײַן פעלד און מיט דעם בעסטן פון זײַן ווינגאַרטן.

אַז אַ מאַן וועט גיבען אַן אָקס אָדער אַ שעפּס און וועט אים שעכטן אָדער ער וועט אים פאַרקויפן—זאָל ער באַצאָלן פינף רינדער פאַרן אָקס און פיר שאָף פאַרן שעפּס. אויב די גיבה ווערט געפונען אין זײַן האַנט אַ לעבעדיקע, סײַ אַן אָקס, סײַ אַן אייזל, סײַ אַ שעפּס—זאָל ער באַצאָלן טאַפל. באַצאָלן מוז ער באַצאָלן; אויב ער האָט נישט—זאָל ער פאַרקויפט ווערן פאַר זײַן גיבה.

געזעצן צו שיצן די שוואַכע

אַן אַלמנה און אַ יתום זאָלט איר נישט פּייניקן. אויב פּייניקן וועסטו אים פּייניקן, איז ווי נאָר ער וועט שרײַען צו מיר, וועל איך זיכער זיך צוהערן צו זײַן געשרײַ.

אַז בײַ דיר וועט זיך אויפהאַלטן אַ פרעמדער אין איינער לאַנד, זאָלסטו אים נישט קריוודען. אַזוי ווי אַן אינגעבאַרענער פון אייך זאָל זײַן דער פרעמדער וואָס האַלט זיך אויף בײַ אייך; און זאָלסטו אים ליב האַבן אַזוי ווי זיך אַליין, וועל פרעמדע זײַט איר געווען אין לאַנד מצרים.

זאָלסט ניט דריקן קיין אָרעמאַן און נויטבאַדערפטיקן
לוינאַרבעטער פון דינע ברידער, אָדער פון דעם פרעמדן
וואָס אין דיין לאַנד, אין דינע טויערן. אין דעם אייגענעם טאָג
זאָלסטו אָפגעבן זיין לוי, און די זון זאָל ניט אונטער-
גיין דערויף, ווייל ער איז אַן אָרעמאַן, און ער קוקט אויס
דערויף.

זאָלסט ניט דריקן דיין חבר און ניט באַנולען. זאָלסט ניט
לאָזן איבערנעכטיקן דעם לוי פון אַ געדונגענעם ביי דיר ביי
אין דער פרי.

געזעצן וועגן לייען און וועגן משכנות

זאָלסט ניט לייען דיין ברודער אויף צינון, צינון פון געלט,
צינון פון עסנוואַרג, צינון פון יעטוועדער זאָך.
אַז דו וועסט לייען געלט, דעם אָרעמאַן ביי דיר, זאָלסטו
ניט צושטיין צו אים ווי אַ מאַנער; איר זאָלט ניט אַרויפלייגן
אויף אים קיין צינון.

אַז דו וועסט אַנטלייען דיין חבר וואָסער עס איז הלונאָה,
זאָלסטו ניט אַריינגיין צו אים אין הויז צו נעמען זיין משכון. אין
דרויסן זאָלסטו שטיין, און דער מאַן וואָס דו אַנטלייסט אים
זאָל דיר אַרויסטראַגן דעם משכון אין דרויסן.

אַז דו וועסט נעמען אין משכון דיין חברס קלייד, זאָלסטו
עס אים אומקערן איידער די זון גייט אונטער. ווייל דאָס איז
זיין איינציקער צודעק, דאָס איז זיין קלייד פאַר זיין ליב; אין
וואָס וועט ער שלאָפן? אומקערן זאָלסטו אים אומקערן דעם

משכון איידער די זון גייט אונטער, כּדי ער זאָל זיך לייגן אין זיין צודעק און זיך בענטשן, און פון דיר וועט עס זיין אַ געדענקענדיקייט פאַר גאָט דיין האַר.
מע זאָל ניט נעמען אין משכון אַ האַנטמיל אָדער אַן אייבערשטן מילשטיין, ווייל אַ נפּש נעמט מען אין משכון.

געזעצן וועגן קנעכט

אַז דיין ברודער אַ ייד, אָדער אַ יידישע פרוי, וועט זיך פאַרקויפן צו דיר, זאָל ער דיר דינען זעקס יאָר, און אויפן זיבעטן יאָר זאָלסטו אים אַרויסלאָזן פון דיר. און אַז דו לאָזט אים אַרויס פריי פון דיר, זאָלסטו אים ניט אַרויסלאָזן מיט ליידיקן. באַשענקען זאָלסטו אים באַשענקען פון דינע שאַף, און פון דיין שנייער, און פון דיין קעלטער. מיט וואָס גאָט דיין האַר האָט זיך געבענטשט, דערפון זאָלסטו אים געבן. און זאָלסט געדענקען אַז אַ קנעכט ביסטו געווען אין לאַנד מצרים.

און עס וועט זיין אַז ער וועט זאָגן צו דיר: איך וויל ניט אַוועקגיין פון דיר, ווייל איך האָב ליב זיך און דיין הויגעזינד. ווייל אים איז גוט ביי דיר, זאָלסטו נעמען אַן אַל, און דורכ-שטעכן אים אַן אויער, און ער זאָל דיר זיין אַן אייביקער קנעכט; און אויך צו דיין דינסט זאָלסטו טאָן אַזוי.

און אַז דיין ברודער וועט אַרעם ווערן ביי דיר און וועט זיך פאַרקויפן צו דיר, זאָלסטו ניט אַרבעטן מיט אים אַזוי ווי

מע אַרבעט מיט אַ קנעכט, ווייל מײַנע קנעכט זײַנען זײַ, וואָס
איך האָב זײ אַרויסגעצויגן פון לאַנד מצרים. זאָלסט ניט
הערשן איבער אים מיט האַרטיקײַט און זאָלסט מורא האָבן
פאַר דײַן גאָט.

זאָלסט ניט איבערגעבן אַ קנעכט צו זײַן האַר, ווען ער
ראַטעוועט זיך צו דיר פון זײַן האַר. בײַ דיר זאָל ער זיצן, אין
דײַן מיט, אין דעם אָרט וואָס ער וועט אויסדערוויילן, אין
אײַנעם פון דײַנע טויערן, וווּ אים איז בעסער. זאָלסט אים
ניט קרויודען.

און אַז אַ מאַן וועט שלאָגן דאָס אויג פון זײַן קנעכט, אָדער
דאָס אויג פון זײַן דינסט, און וועט עס איבערפירן, זאָל ער
אים אַרויסלאָזן פריי פאַר זײַן אויג. און אַז ער וועט אויסהאַקן
אַ צאַן פון זײַן קנעכט אָדער אַ צאַן פון זײַן דינסט, זאָל ער אים
אַרויסלאָזן פריי פאַר זײַן צאַן.

און אַז אַ מאַן וועט שלאָגן זײַן קנעכט אָדער זײַן דינסט
מיט אַ שטעקן, און ער וועט שטאַרבן אונטער זײַן האַנט—זאָל
ער באַשטראַפֿט ווערן.

געזעצן וועגן טויטשטראַף

דער וואָס שלאָגט אַ מענטשן און ער שטאַרבט—זאָל גע-
טייט ווערן.

דער וואָס גנבעט אַ מענטשן און פאַרקויפט אים, אָדער
ער ווערט געפונען אין זײַן האַנט—זאָל געטייט ווערן.

איין עדות קען ניט עדות זאָגן אויף אַ מענטשן, ער זאָל
שטאַרבן.

און איר זאָלט ניט אָנעמען קיין אויסלייזגעלט פאַר דעם
נפש פון דעם מערדער וואָס איז פאַרשולדיקט צום טויט.

געזעץ זעגן שטעט פון אַנטרינונג (ערי מקלט)

איר זאָלט אייך באַשטימען שטעט וואָס זאָלן אייך זיין
שטעט פון אַנטרינונג. און אַהין זאָל אַנטלויפן דער טויט-
שלעגער וואָס דערשלאָגט אַ מענטשן דורך אַ פאַרזען. און די
שטעט זאָלן אייך זיין פאַר אַנטרינונג פון דעם בלוטמאַנער.

זעקס שטעט פון אַנטרינונג זאָלן ביי אייך זיין: דריי שטעט
פון איין זייט ירדן און דריי שטעט פון דער אַנדער זייט ירדן.
אין לאַנד כּנען.

און דאָס איז דער פּאַל פון דעם טויטשלעגער וואָס קען
אַהין אַנטלויפן און בלייבן לעבן:

דער וואָס וועט דערשלאָגן זיין חבר אָן אַ כּיוון, און ער
איז אים ניט געזען קיין שונא פון נעכטן און אייערנעכטן. אָט
אַז איינער וועט קומען מיט זיין חבר אין וואַלד האַקן ביימער
און זיין פריינד וועט זיך פאַרמעסטן מיט דער האַק אַפּצוהאַקן
דעם בים, און דער אייזן וועט אַפּשפּרינגען פון הענטל און
וועט טרעפן זיין חבר און ער וועט שטאַרבן. אָדער ער האָט
אים אומגעריכט, אָן פּיינטשאַפט, אַ שטויס געטאַן, אָדער ער
האָט געשליידערט אויף אים עפעס אַ זאַך אָן אַ כּיוון; אָדער

מיט עפעס אַ שטיין וואָס מע קען דערפון שטאַרבן, האָט ער געוואָרפן אויף אים אומגעזען— און ער איז געשטאַרבן, און ער איז אים ניט געזען אַ שונא און ניט אויסן געזען זיין בייז— זאל ער אַנטלויפן אין איינער פון די דאָזיקע שטעט און בלייבן לעבן.

עס זאל ניט פאַרגאַסן ווערן אומשולדיק בלוט אין דיין לאַנד!

געזעץ וועגן אַ געהרגעטן וואָס ווערט געפונען אין פעלד

ווען אַ געהרגעטער וועט געפונען ווערן ליגנדיק אין פעלד, און עס איז ניט באַוויסט ווער עס האָט אים דערשלאָגן, זאָלן אַרויסגיין דייע עלטסטע און דייע ריכטער, און זיי זאלן אָפּ מעסטן ביי די שטעט וואָס אַרום דעם געהרגעטן. און עס זאל זיין: פון דער שטאָט וואָס איז די נאָענטסטע צום געהרגעטן, זאָלן די עלטערע נעמען אַ יונגע קו, וואָס מיט איר איז נאָך ניט גע־אַרבעט געוואָרן, וואָס האָט נאָך ניט געצויגן קיין יאָך. און די עלטסטע פון יענער שטאָט זאָלן אַראָפּנידערן די קו צו אַ טאָל וואָס ווערט ניט באַאַרבעט און ניט באַזייט; און זיי זאלן אָפּ האַקן דער יונגער קו דאָס געניק דאָרטן אין טאָל. און אַלע עלטסטע פון יענער שטאָט, די נאָענטסטע צום געהרגעטן, זאָלן וואַשן זייערע הענט איבער דער יונגער קו וואָס מען האָט איר אָפּגעהאַקט דאָס געניק אין טאָל, און זיי זאָלן אויסרופן און זאָגן: „אונדזערע הענט האָבן ניט פאַרגאַסן דאָס דאָזיקע בלוט, און אונדזערע אויגן האָבן ניט געזען. פאַרגיב דיין פאַלק

ישׂראל, וואָס דו, גאָט, האָסט אויסגעלייזט, און לאָז ניט אומ-
שולדיק פאַרגאַסן בלוט צווישן דיין פּאָלק ישׂראל; און זיי זאָל
פאַרנעבן ווערן דאָס בלוט".

געזעצן וועגן מלחמה

אַז דו וועסט אַרויסגיין אויף מלחמה אַקעגן דיין פּינד,
זאָלן די אויפּוועער ריידן צום פּאָלק אזוי צו זאָגן:
איז עמעצער דאָ, וואָס האָט געבויט אַ גיין אויף און האָט
עס ניט באַנימט? זאָל ער גיין און זיך אומקערן אַהיים! טאַמער
שטאַרבט ער אין מלחמה און אַן אַנדער מאַן וועט עס באַנייען".
אַדער איז עמעצער דאָ, וואָס האָט געפּלאַנצט אַ ווייב
גאַרטן און האָט אים ניט אָנגעהויבן? זאָל ער גיין און זיך אומ-
קערן אַהיים! טאַמער שטאַרבט ער אין מלחמה און אַן אַנדער
מאַן וועט עס אָנהייבן!"

אַדער איז עמעצער דאָ, וואָס האָט פאַרקנסט אַ ווייב און
האַט זי ניט גענומען? זאָל ער גיין און זיך אומקערן אַהיים!
טאַמער שטאַרבט ער אין מלחמה און אַן אַנדערער וועט זי
נעמען".

און די אויפּוועער זאָלן ווייטער ריידן צום פּאָלק און זאָגן:
איז עמעצער דאָ וואָס איז שרעקעדיק און ווייכהאַרציג?
זאָל ער גיין און זיך אומקערן אַהיים! כּדי דאָס האַרץ פון זיינע
ברידער זאָל ניט צעגיין אזוי ווי זיין האַרץ!"
און עס וועט זיין ווי די אויפּוועער ענדיקן ריידן צום פּאָלק,
זאָלן זיי אויפּוועצן חיל-פירער איבערן פּאָלק.

און אז דו וועסט זיך דערנענטערן צו אַ שטאָט, צו האַלטן
מלחמה אויף איר, זאָלסטו איר צורופן שלום. און עס וועט
זיין, אויב זי וועט דיר ענטפערן שלום און וועט דיר עפּענען—
זאָל דאָס גאַנצע פּאָלק וואָס געפינט זיך אין איר דיר דינען.
אויב אָבער זי וועט ניט איינגיין אויף שלום מיט דיר, און וועט
פירן מלחמה קעגן איר, זאָלסטו זי באַלאַגערן.

אז דו וועסט באַלאַגערן אַ שטאָט אַ סך טעג, פֿדי זי איינצו
נעמען, זאָלסטו ניט צעשטערען אירע ביימער דורך אויפהייבן
דערויף אַ האַק. עסן פון זיי מעגסטו, אָבער זיי אָפהאַקן
טאָרסטו ניט; ווייל איז דען דער בוים פון פעלד אַ מענטש,
וואָס דו קומסט אים באַלאַגערן? בלויז אַ בוים וואָס דו ווייסט
אז ער איז ניט קיין בוים צו עסן—אים מעגסטו צעשטערן און
אָפהאַקן און בויען באַלאַגער־ווערק אַרום דער שטאָט וואָס
האַלט מיט דיר מלחמה.

געזעצן וועגן מלך

אז דו וועסט קומען אין דעם לאַנד, וואָס גאָט דיין האַר
ניט דיר און וועסט עס ירשען און וועסט זיך באַזעצן דערינען
און דו וועסט זאָגן: „איך וויל מאַכן אַ מלך איבער מיר אזוי ווי
אַלע פעלקער אַרום מיר“—

מאָכן זאָלסטו מאַכן אַ מלך איבער זיך דעם, וואָס גאָט
דיין האַר וועט אים אויסדערוויילן.

פון צווישן דינע ברידער זאָלסטו מאַכן איבער זיך אַ
מלך; טאָרסט ניט אויפזעצן איבער זיך אַ פרעמדן מאַן וואָס
איז ניט דינער אַ ברודער.

אַבער ער זאָל זיך ניט מערן פּערד, און ניט אומקערן
דאָס פּאַלק אין מצרים כּדי צו מערן פּערד—וואָס גאָט האָט
איין אָנגעזאָגט: „איר זאָלט זיך מער ניט אומקערן אויף דעם
דאָזיקן וועג!“

אויך וילבער און גאָלד זאָל ער זיך ניט מערן אַ סך.
און עס וועט זיין, אַז ער זעצט זיך אויף דעם טראָן פון זיין
מלוכה, זאָל ער זיך אויפּשרייבן אַן איבערחזרונג פון דער
תורה אויף אַ בוך. און דאָס זאָל זיין ביי אים און ער זאָל
לייענען דערין אַלע טעג פון זיין לעבן, כּדי ער זאָל לערנען
מורא צו האָבן פאַר גאָט זיין האַר צו היטן אַלע ווערטער פון
דער תורה און די דאָזיקע געזעצן, זיי צו טאָן; אַז זיין האַרץ זאָל
זיך ניט דערהייבן איבער זיינע ברידער און ער זאָל זיך ניט
אָפקערן פון די געבאָטן רעכטס אָדער לינקס.

געזעצן וועגן שמיטה

זעקס יאָר זאָלסטו פּאַרזייען דיין פעלד, און זעקס יאָר
זאָלסטו אַרומשניידן דיין ווינגאַרטן און איינזאַמלען דעם אייבי
טראָג דערפון. אַבער אויפן זיבעטן יאָר זאָל זיין אַ שבת פון
רו פאַרן לאַנד.

דאָס זיבעטע יאָר זאָלסטו עס פאַרלאָזן און עס איבער-
לאָזן פריי, כּדי די אַרעמע פון דיין פּאַלק זאָלן עסן. און וואָס
עס בלייבט פון זיי, זאָל עסן די חיה פון פעלד. דאָס גלייכן
זאָלסטו טאָן מיט דיין ווינגאַרטן, מיט דיין איילבערט-ווינגאַרטן.
און דאָס איז דער דין פון שמיטה: יעטוועדער וואָס לייט
זאָל אָפּלאָזן וואָס ער האָט געליען זיין חבר. ער זאָל ניט

מאָנען פון זײַן חבר און זײַן ברודער, ווען מע האָט אויסגערוּפֿן
שמיטה צו גאָט.

אז בײַ דיר וועט זײַן אַן אָרעמאַן, זאָלסטו נישט האַרט מאַכן
דײַן האַרץ און נישט צודריקן דײַן האַנט פאַר דײַן ברודער דעם
אָרעמאַן. נאָר עפענען זאָלסטו אים עפענען דײַן האַנט און
אַנטלײען זאָלסטו אים אַנטלײען גענוג פאַר זײַן באַדערפעניש.
הײַט זײַך עס זאָל נישט זײַן אין דײַן האַרצן אַ בײזער געדאַנק אַזוי
צו זאַגן: „דאָס זיבעטע יאָר, דאָס יאָר פון שמיטה, דערנעבן
טערט זײַך.“ און דײַן אויג וועט זײַן שלעכט צו דײַן ברודער
דעם אָרעמאַן און וועסט אים נישט געבן, און ער וועט רופן
איבער דיר צו גאָט און אויף דיר וועט זײַן אַ זינד –

געבן זאָלסטו אים געבן, און דײַן האַרץ זאָל נישט פאַרדריסן
ווען דו גיסט אים, ווייל איבער דער דאָזיקער זאַך וועט דײַך
גאָט דײַן האַר בענטשן אין אַלץ וואָס דו טוסט און אין אַלץ צו
וואָס דײַן האַנט נעמט זײַך.

געזעצן וועגן יובל

און זאָלסט אַפצײלן זיבן שבתים יאָרן, זיבן מאָל זיבן
יאָר; און די טעג פון די זיבן שבתים יאָרן וועלן דיר זײַן
ניין און פערציק יאָר. דענסטמאָל זאָלסטו אַרויסלאָזן אַ
שאַלונג פון שופר. אין זיבעטן חודש אין צענטן טאָג פון
חודש, אום יום־כּפור, זאָלט איר אַרויסלאָזן אַ שאַלונג פון שופר
אין אײער גאַנצן לאַנד. און איר זאָלט הייליקן דאָס פופציק
סטע יאָר. יובל זאָל עס זײַן.

און איר זאָלט זיך אומקערן איטלעכער צו זיין אייגנטום,
און איטלעכער צו זיין משפּחה זאָלט איר זיך אומקערן. יובל
זאָל דאָס פּופציקסטע יאָר אייך זיין.

איר זאָלט ניט זייען, און ניט שניידן זיינע נאָכוויקסן, און
ניט אַראָפּנעמען פון זיינע באַשניטענע וויינישטאַקן, ווייל יובל
איז דאָס. הייליק זאָל עס זיין. אין דעם דאָזיקן יאָר פון יובל
זאָלט איר זיך אומקערן איטלעכער צו זיין אייגנטום.

און אַז איר וועט פאַרקויפּן צו אַ חבר, אָדער קויפּן פון
דער האַנט פון אַ חבר, זאָלט איר ניט נאָרן איינער דעם
אַנדערן. נאָך דער צאָל יאָרן נאָך דעם יובל זאָלסטו קויפּן
פון דיין חבר; נאָך דער צאָל פון תּבואה־יאָרן זאָל ער דיר
פאַרקויפּן. אויב די יאָרן וועלן זיין אַ סך, זאָלסטו גרעסער
מאַכן דעם פּרייז, און אויב די יאָרן וועלן זיין ווייניק, זאָלסטו
פאַרקלענערן דעם פּרייז—ווייל די צאָל גערעטענישן פאַר
קויפּט ער דיר. און איר זאָלט ניט נאָרן איינער דעם אַנדערן!

נאָך געזעצן וועגן פעלד און וויינגאַרטן

אַז דו קומסט אין דיין חברס וויינגאַרטן מעגסטו עסן ווייניג
טרויבן צו זאָט וויפּל דו ווילסט, אָבער אין דיין פּלי זאָלסטו
ניט אַרײַנגיין.

אַז דו קומסט אין דיין חברס תּבואה, מעגסטו אָפּרייסן
זאַנען מיט דיין האַנט, אָבער אַ שניידמעסער טאַרסטו ניט
אויפהייבן אויף דיין חברס תּבואה.

און אַז איר שניידט דעם שניט פון אייער לאַנד, זאָלסטו
ניט דערענדיקן שניידן דעם עק פון דיין פעלד, און דעם נאָכ

קליב פון דיין שניט זאלסטו ניט נאכקלייבן. און דיין חייב
גארטן זאלסטו ניט ארומקלייבן ריין; און דאָס אַראָפּגעפּאַלענע
פון דיין חיינגארטן זאלסטו ניט אויפקלייבן; פאַרן אַרעמאַן
און פאַרן פרעמדן זאלסטו זיי איבערלאָזן.

און אַז דו וועסט שניידן דיין שניט אין פעלד און וועסט
פאַרגעסן אַ גארב אין פעלד, זאלסטו זיך ניט אומקערן זי צו
נעמען. פאַרן פרעמדן, פאַרן יתום און פאַר דער אַלמנה זאל
עס זיין.

צום סוף פון אלע דריי יאָר זאלסטו אַרויסטראָגן אַ גאַנצן
צענטל פון דיין תבואה און אַזעקלייגן אין דינע טויערן. און
עס זאל קומען דער לוי, ווייל ער האָט ניט קיין חלק און קיין
נחלה ביי דיר, און דער פרעמדער, און דער יתום און די
אַלמנה וואָס אין דינע טויערן—און זיי זאלן עסן און זאָט
זיין.

דינים וועגן יום־טובים

שְׁבֵת

ועקס טעג זאלסטו אַרבעטן און אויפן זיבעטן טאָג זאלסטו
רוען. אַפילו אין אַקערצייט און אין שניטצייט זאלסטו רוען.
איר זאלט אָפּהיטן מיינע שְׁבֵתים, ווייל אַ צייכן איז דאָס
צווישן מיר און צווישן אייך אויף דורך־דורות, כּדי איר זאלט
וויסן אַז איך, גאָט, הייליק אייך!
די קינדער פון ישׂראֵל זאלן היטן שְׁבֵת, צו האַלטן שְׁבֵת
אויף דורך־דורות אַן אייביקער בונד. צווישן מיר און צווישן די

קינדער פון ישׂראל איז דאָס אַ צײַכן אויף אײַביק, און זעקס טעג האָט גאָט געמאַכט דעם הימל און די ערד, און אויפן זיבעטן טאָג האָט ער אויפגעהערט און גערוט.

געדענק דעם טאָג שַׁבַּת אים צו האַלטן הייליק. זעקס טעג זאָלסטו אַרבעטן און טאָן אַלע דינע מלאַכות, אָבער דער זיבעטער טאָג איז שַׁבַּת. זאָלסט ניט טאָן קײַן מלאַכה, דו, דיין זון, און דיין טאָכטער, דיין קנעכט, און דיין דינסט, און דיין בַּנְמָה, און דיין פּרעמדער וואָס אין דינע טויערן.

פ ס ח

אין ערשטן חודש*, אין פּערצנטן טאָג פון חודש, אַקעגן אָונט, איז דער קרבן־פּסח צו גאָט. און אויפן פּופצנטן טאָג פון דעם דאָזיקן חודש, איז דער יום־טוב פון מצות צו גאָט. זיבן טעג זאָלט איר עסן מצות. אין ערשטן טאָג זאָל אַ הייליקע צונויפרופּונג זײַן בײַ אײַך; קײַן אַרבעט זאָלט איר ניט טאָן. אויפן זיבעטן טאָג איז אַ הייליקע צונויפרופּונג; קײַן אַרבעט זאָלט איר ניט טאָן.

זיבן טעג זאָלסטו עסן ברויט פון נויט, ווייל אין איילעניש ביסטו אַרויסגעגאַנגען פון לאַנד מצרים; זאָלסטו געדענקען דעם טאָג פון דיין אַרויסגיין פון לאַנד מצרים אַלע טעג פון דיין לעבן, און עס זאָל ניט געזען ווערן בײַ דיר קײַן זויערטייג אין דיין גאַנצן לאַנד זיבן טעג.

* ווען מען רעכנט דאָס יאָר פון פּרילינג, פון חודש ניסן, דעם ערשטן פּרילינג־חודש.

שבועות

זיבן וואָכן זאָלסטו דיר ציילן; פון ווען מען לאָזט אַראָפּ אַ שניידמעסער אויף דער תבואה זאָלסטו אָנהייבן ציילן זיבן וואָכן. און זאָלסט מאַכן דעם יום־טוב שבועות צו גאָט דיין האָר.

און זאָלסט זיך פרייען פאַר גאָט דיין האָר, דו און דיין וון און דיין טאָכטער, און דיין קנעכט און דיין דינסט, און דער פרעמדער, און דער יתום, און די אַלמנה וואָס צווישן דיר – אין דעם אָרט וואָס גאָט דיין האָר וועט אויסדערוויילן צו מאַכן רוען זיין נאָמען דאָרטן. און זאָלסט געדענקען אַז אַ קנעכט ביסטו געווען אין מצרים, און זאָלסט אָפהיטן און טאָן די דאָזיקע געבאָטן.

סוכות

דעם יום־טוב סוכות זאָלסטו דיר מאַכן זיבן טעג, ווען דו זאָמלסט איין אין דיין שנייער און אין דיין קעלטער. און זאָלסט זיך פרייען אין דיין יום־טוב, דו און דיין וון און דיין טאָכטער, און דיין קנעכט און דיין דינסט, און דער פרעמדער, און דער יתום און די אַלמנה, וואָס אין דינע טויערן. זיבן טעג זאָלסטו האַלטן יום־טוב צו גאָט דיין האָר אין דעם אָרט וואָס גאָט וועט אויסדערוויילן; ווייל גאָט דיין האָר וועט דיך בענטשן אין יעטוועדער טואונג פון דיין האַנט און דו וועסט זיין לויטער פריילעך.

און איר זאָלט אייך נעמען אין ערשטן טאָג פרוכט פון אַ שיינעם בוים, טייטלבלעטער, און צווייגן פון אַ געדיכטן בוים,

און ווערבעס פון טיך, און איר זאָלט זיך פרייען פאַר גאָט
אייער האַר זיבן טעג.

אין סוכות זאָלט איר זיצן זיבן טעג. אַלע אינגעבאַרענע
פון ישׂראַל זאָלן זיצן אין סוכות, כּדי אייערע דור-דורות זאָלן
וויסן, אַז אין ביידלעך האָב איך געמאַכט זיצן די קינדער פון
ישׂראַל, ווען איך האָב זיי אַרויסגעצויגן פון לאַנד מצרים.

דריי מאָל אין יאָר זאָל מען עולה-רגל זיין

דריי מאָל אין יאָר זאָלן אַלע דינע מאַנספאַרשוניגען זיך
ווייזן פאַר גאָט דיין האַר, אין דעם אָרט וואָס ער וועט אויס-
דערוויילן; אין דעם יום-טוב פון מצות, און אין דעם יום-טוב
פון שבועות און אין דעם יום-טוב פון סוכות. און מען זאָל זיך
ניט ווייזן פאַר גאָט מיט ליידיקן. איטלעכער נאָך דער גאָב
פון זיין האַנט, נאָך דער מזל-ברכה פון גאָט.

ראש-השנה און יום-כפור

אין זיבעטן חודש, אין ערשטן טאָג פון חודש, זאָל זיין ביי
איך אַ רוטאָג, אַ דערמאָנונג דורך שאַלן פון שופר, אַ הייליקע
צונויפרופונג. קיין אַרבעט זאָלט איר ניט טאָן.
דער צענטער טאָג פון דעם דאָזיקן חודש איז דער טאָג
פון פאַרגעבונג. אַ הייליקע צונויפרופונג זאָל זיין ביי איך, און
איר זאָלט פּייניקן אייער נשמה. קיין אַרבעט זאָלט איר ניט
טאָן אין דעם דאָזיקן טאָג, ווייל אַ טאָג פון פאַרגעבונג איז דאָס,

מכּפּר צו זיין אויף אייך פאַר גאַט איינער האָר. קיין אַרבעט
זאָלט איר ניט טאָן! אַן אייביק געזעץ אויף דורדורות אין אַלע
אַייערע חוינערטער, אַ שַבַּת פון רו איז עס פאַר אייך!

געזעצן קעגן געצנדדינערס

זאָלסט דיר ניט מאַכן אַ געשוניץ, אַ שום געשטאַלט, פון
וואָס אין הימל אויבן אָדער וואָס אויף דער ערד אונטן אָדער
וואָס אין וואַסער אונטער דער ערד. זאָלסט זיך ניט בוקן צו
זיי און זאָלסט זיי ניט דינען.

איר זאָלט אייך ניט מאַכן אָפּגעטער, און אַ געשוניצטן געץ
און אַ זימלשטיין זאָלט איר אייך ניט אויפשטעלן, און אַ שטייב
בילד זאָלט איר ניט שטעלן אין איינער לאַנד, זיך צו בוקן פאַר
אים.

איר זאָלט אייך ניט קערן צו די געצן. און געגאַסענע גע-
טער זאָלט איר אייך ניט מאַכן. איר זאָלט ניט צויבערן און
ניט וואַרזאָגן.

איר זאָלט אייך ניט קערן צו גייסטער, און ביי רוחות זאָלט
איר ניט פרעגן, איר זאָלט זיך ניט פאַראומרייניקן מיט זיי.

און אַ שניט נאָך אַ טויטן זאָלט איר ניט מאַכן אויף איינער
ליב. און אַן אויסגעשטאַכן געשריפט זאָלט איר אויף זיך ניט
מאַכן. זימל אַ הייליק פּאַלק ביסטו ביי גאַט דיין האָר, און
דיך האָט גאַט אויסדערויילט אים צו זיין פאַר אַן אייגן פּאַלק,
פון אַלע פעלקער וואָס אויפן פנים פון דער ערד.

אַז דו קומסט אין דעם לאַנד וואָס גאַט דיין האָר גיט דיר,

זאָלסטו זיך נישט אָפּלערנען צו טאָן אזוי ווי די אומווערדיקייטן
פון יענע פעלקער. עס זאָל זיך נישט געפינען ביי דיר איינער
וואָס מאַכט דורכגיין זיין וון אָדער זיין טאַכטער דורכן פייער,
אַ וואַרוואַגער, אַ צייכזוער אָדער אַ טרעפער, אָדער אַ
מבַשָׁף, אָדער איינער וואָס פרעגט ביי אַ גייסט אָדער אַ רוח,
אָדער אַ פאַרשער ביי טויטע. ווייל אַן אומווערדיקייט ביי
גאָט איז יעטוועדער וואָס טוט דאָס. גאַנץ זאָלסטו זיין מיט
גאָט דיין האַר!

געבאַטן ווי אזוי זיך אויפצופירן

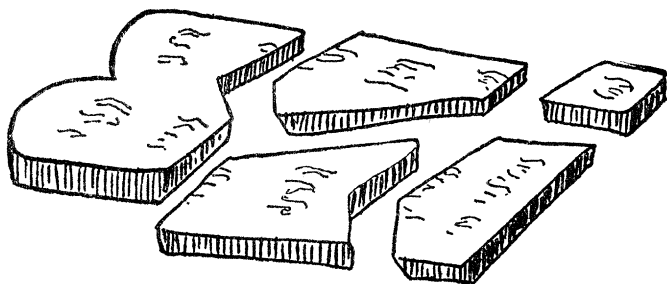
הייליקע מענטשן זאָלט איר זיין! הייליק זאָלט איר זיין,
ווייל איך, יהוה איינער גאָט, בין הייליק.
איר זאָלט איטלעכער האָבן אַפּשׂי פאַר זיין מוטער און
זיין פאָטער.
פאַר אַן אַלטן זאָלסטו אויפשטיין און זאָלסט שאַנענען
דעם פנים פון אַ זָקן.
זאָלסט נישט שילטן קיין טויבן און פאַר אַ בלינדן זאָלסטו
נישט לייגן קיין שטרויכלונג.
זאָלסט נישט פיינט האָבן דיין ברודער אין דיין האַרצן,
אויסריידן זאָלסטו אים אויסריידן, כּדי זאָלסט נישט טראַגן
איבער אים אַ זינד.
זאָלסט זיך נישט נאָקם זיין און נישט האַלטן קיין שָנאה.
זאָלסט ליב האָבן דיין חבר ווי זיך אַליין.

* פאַרברענען צום געז מוֹלך.

ווען דו וועסט זען אַז דיין שוואַס איזל ליגט אונטער זיין
משא, זאָלסטו אים אַווי ניט איבערלאָזן. העלפן זאָלסטו
העלפן אין איינעם מיט אים.

ווען דו וועסט טרעפן דיין שוואַס אָקס, אָדער זיין אייזל,
ווי זיי בלאַנדזשען, אומקערן זאָלסטו אים אומקערן צוריק צו
אים.

זאָלסט ניט פאַרבינדן אַן אָקס דאָס מויל ווען ער דרעשט.
זאָלסט ניט קאַכן אַ ציגעלע אין מילך פון זיין מוטער.
אַז פאַר דיר וועט זיך טרעפן אין וועג אַ נעסט פון אַ פויגל
אויף ערגעץ אַ בוים, אָדער אויף דער ערד, מיט פייגעלעך
אָדער אייער, און די מוטער זיצט אויף די פייגעלעך אָדער
אייער—זאָלסטו ניט נעמען די מוטער אין איינעם מיט די
קינדער. אַוועקלאָזן זאָלסטו אַוועקלאָזן די מוטער, און די
קינדער זאָלסטו נעמען צו דיר.

יב. די קינדער פון ישׂראל וואַנדערן אין מדבָּר

משה אויפן באַרג סיני

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

— „קום אַרויף אויפן באַרג און זיי דאָרטן, און איך וועל
דיר געבן די שטיינערנע לוחות מיט דער תּוֹרָה און מיט דעם
געבאָט, וואָס איך האָב אויפגעשריבן זיי צו לערנען“.

איז אויפגעשטאַנען משה און זיין באַדינער יהוֹשֻׁעַ. און
משה איז אַרויפגעגאַנגען אויפן באַרג פון גאָט. און צו די
עלטסטע האָט ער געזאָגט:

„וואָרט דאָ אויף אונדז, ביז וואַנען מיר וועלן זיך אומ
קערן צו אייך. און אָט זיינען אַהרן און חור מיט אייך. ווער
עס האָט אַ משפּט — זאָל קומען צו זיי“.

און משה איז אַרויפגעגאַנגען אויפן באַרג און דער וואַלקן
האָט צוגעדעקט דעם באַרג. און משה איז אַריינגעגאַנגען אין
מיטן וואַלקן.

און משה איז געווען אויפן באַרג פּערציק טעג און פּערציק
נעכט.

און גאָט האָט געגעבן משהן, ווען ער האָט געענדיקט ריידן
מיט אים אויפן באַרג סיני, די צוויי לוחות פון געזעץ, שטיינערנע
לוחות.

דאָס גאַלדענע קאַלב

און ווי דאָס פּאָלק האָט געזען אַז משה זאַמט זיך אַראָפּ
צוּנדערן פון באַרג, אַזוי האָט דאָס פּאָלק זיך אַיינגעזאַמלט
אַרום אַהרֶנען און זיי האָבן געזאָגט:

— „שטיי אויף, מאַך אונדז אַ גאָט וואָס זאָל גיין פאַר אונדז;
ווייל דער דאָזיקער מאַן משה, וואָס האָט אונדז אַרויפגע-
בראַכט פון לאַנד מצרים— ווייסן מיר ניט וואָס מיט אים איז
געוואָרן“.

האָט אַהרן צו זיי געזאָגט:

— „נעמט אַראָפּ די גילדערנע אוירינגען וואָס אין די אויערן
פון אַיערע ווייבער, אַיערע זיין און אַיערע טעכטער און
ברענגט צו מיר“.

האָט דאָס גאַנצע פּאָלק אַראָפּגענומען פון זיך די
גילדערנע אוירינגען וואָס אין זייערע אויערן און געבראַכט צו
אַהרֶנען. און ער האָט צוגענומען פון זייער האַנט, און האָט עס
אויסגעפורעמט אין אַ פורעם, און האָט דערפון געמאַכט אַ
גענאָסן קאַלב; און זיי האָבן געזאָגט:

„דאָס איז דיין גאָט, ישׂראֵל, וואָס האָט דיך אַרויפגע-
בראַכט פון לאַנד מצרים!“

און ווי אַהרן האָט דאָס געזען, אַזוי האָט ער געבויט פאַר
אים אַ מזבֿח און אַהרן האָט אויסגערופן און געזאָגט:

„אַ יום־טוב צו יהוה איז מאַרגן!“

און זיי זיינען פרי אויפגעשטאנען אויף מאָרגן און האָבן
געבראַכט קרבנות. און דאָס פּאָלק האָט זיך געזעצט עסן און
טרינקען, און זיי זיינען אויפגעשטאנען זיך לוסטיק צו מאַכן.
האָט גאָט גערעדט צו משהן:

„גיי נידער אַראָפּ, ווייל פאַרדאַרבן געוואָרן איז דיין פּאָלק
וואָס דו האָסט אַרויפגעבראַכט פון לאַנד מצרים; זיי האָבן
זיך אָפּגעקערט פון דעם וועג וואָס איך האָב זיי באַפוילן!“
און משה האָט זיך אומגעקערט און האָט אַראָפּגענידערט
פון באָרג, מיט די צוויי לוחות פון געזעץ אין זיין האַנט, לוחות
באַשריבן פון זייערע ביידע זייטן.

און יהושע האָט געהערט דעם קול פון דעם פּאָלק אין זיין
שאַלן און ער האָט געזאָגט צו משהן:

— „אַ קול פון מלחמה איז אין לאַגער!“

האָט ער געזאָגט:

— „עס איז נישט אַ קול פון געשריי פון גבורה, און נישט אַ קול

פון געשריי פון שוואַכקייט. אַ קול פון זינגען הער איך!“

און עס איז געווען, ווי ער האָט זיך געזענטערט צום
לאַגער, און האָט געזען דאָס קאַלב און די טעניץ, אַזוי האָט
געברענט דער צאָרן פון משהן און ער האָט אַ וואָרף געטאָן
פון זיינע הענט די לוחות און האָט זיי צעבראַכן אונטערן
באַרג.

און ער האָט גענומען דאָס קאַלב, וואָס זיי האָבן געמאַכט,
און האָט פאַרברענט אין פּייער און צעמאַלן ביז וואַנען עס
איז געוואָרן דין, און האָט צעשאַטן אויפן וואַסער און געגעבן
טרינקען די קינדער פון ישׂראַל.

און משה האָט געזאָגט צו אַהרנען:
— „וואָס האָט דיר דאָס דאָזיקע פּאָלק געטאָן, וואָס דו
האַסט געבראַכט אויף אים אַזאַ גרויסע זינד?“
האַט אַהרן געזאָגט:

— „זאָל נישט ברענען דער צאָרן פון מיין האַר! דו קענסט
דאָס פּאָלק, אַז עס איז שלעכט. האָבן זיי צו מיר געזאָגט:
מאָך אונדז אַ גאָט וואָס זאָל גיין פאַר אונדז, ווייל דער
דאָזיקער מאַן משה, וואָס האָט אונדז אַרױפגעבראַכט פון לאַנד
מצרים, ווייסן מיר נישט וואָס מיט אים איז געוואָרן! האָב איך
צו זיי געזאָגט: ווער עס האָט גאָלד, נעמט אַראָפּ פון זיך! און
זיי האָבן מיר געגעבן, און איך האָב עס אַרױפגעוואָרפן אין
פּײער, און עס איז אַרױסגעקומען דאָס דאָזיקע קאַלב.“
און עס איז געווען אויף מאָרגן האָט משה געזאָגט צום
פּאָלק:

„איר האָט געזינדיקט אַ גרויסע זינד! און אַצינד וועל איך
אַרױפגיין צו גאָט, אָפּשר וועל איך מכַּפֵּר זיין אויף אייער זינד.“
האַט משה געבעטן פאַר גאָט זיין האַר.
און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:

— „איך האָב געזען דאָס דאָזיקע פּאָלק— עס איז אַ האַרט
נעקיק פּאָלק! אַצינד לאָז מיך, און מיין צאָרן וועט ברענען
אויף זיי, און איך וועל זיי אומברענגען און דײַך וועל איך
מאַכן פאַר אַ גרויס פּאָלק!“
האַט משה געזאָגט:

— „דאָס דאָזיקע פּאָלק האָט געזינדיקט אַ גרויסע זינד און
זיי האָבן זיך געמאַכט אַ גאָט פון גאָלד. איז אַצינד, איך בעט

דיך, אויב דו וועסט ניט פאָרגעבן זייערע זינד – מעק מיך אויס,
 איך בעט דיך, פון דיין בוך וואָס דו האָסט געשריבן!
 האָט גאָט געזאָגט צו משהן:
 – ווער עס האָט געזינדיקט צו מיר, אים וועל איך אויס-
 מעקן פון מיין בוך! און אַצינד גיי, פיר דאָס דאָזיקע פּאָלק
 אַהין וווּ איך האָב דיר געזאָגט. זע, מיין מלאַך וועט גיין דיר
 פאַרויס; אָבער אין דעם טאָג וואָס איך רעכנ זיך – וועל איך
 זיך רעכענען מיט זיי פאַר זייער זינד!
 האָט דאָס פּאָלק געהערט דעם שלעכטן אָנאָג און זיי
 האָבן געטרויערט און האָבן קיינער ניט אָנגעטאָן זיין צירונג
 אויף זיך.

די צווייטע לוחות

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
 „האַק דיר אויס צוויי שטיינערנע לוחות אַזוי ווי די ערשטע,
 און איך וועל אויפשרייבן אויף די לוחות די ווערטער וואָס
 זינען געווען אויף די ערשטע לוחות, וואָס דו האָסט צעבראַכן.
 און זיי גרייט אין דער פרי, און גיי אַרויף אין דער פרי אויפן
 באָרג סיני און שטעל זיך פאַר מיר דאָרטן אויפן שפיץ באָרג.
 און קיין מענטש זאָל ניט אַרויפגיין מיט דיר, און קיין מענטש
 זאָל אויך ניט געזען ווערן אויפן גאַנצן באָרג; אַפילו די שאָף
 און די רינדער זאָלן זיך ניט פייטערן אַקעגן יענעם באָרג.“
 און משה איז אויפגעשטאַנען פרי, און איז אַרויפגעגאַנגען
 אויפן באָרג סיני, אַזוי ווי גאָט האָט אים באַפוילן. און ער האָט

אויסגעהאקט צוויי שטיינערנע לוחות אזוי ווי די ערשטע, און ער האָט גענומען אין זײַן האַנט די צוויי שטיינערנע לוחות. און גאָט האָט אַראָפּגענידערט אין דעם וואַלקן. און משה האָט זיך געניגט אויף גיך צו דער ערד און זיך געבוקט.

משהס פנים שטראַלט

און עס איז געווען אז משה האָט אַראָפּגענידערט פון באַרג סיני און די צוויי לוחות פון געזעץ זײַנען געווען אין משהס האַנט – האָט משה ניט געוויסט אז די הויט פון זײַן פנים האָט געשטראַלט פון זײַן רײדן מיט גאָט.

און אַהרן און אַלע קינדער פון ישׂראַל האָבן געזען משהן – ערשט, די הויט פון זײַן פנים שטראַלט! און זיי האָבן מורא געהאַט זיך צו דערנענטערן צו אים. האָט משה אָנגעטאָן אויף זײַן פנים אַ צודעק. און אז משה איז געקומען פאַר גאָט צו רײדן מיט אים, פלעגט ער אַראָפּנעמען דעם צודעק. און אז ער פלעגט אַרויסגיין און רײדן צו די קינדער פון ישׂראַל פלעגט משה זיידער אָנטאָן דעם צודעק אויף זײַן פנים.

דער אַהל־מועד

און משה פלעגט נעמען דאָס געצעלט און פלעגט עס זיך אויפשטעלן ווייט פון לאַגער, און פלעגט עס רופן אַהל־מועד*.

און עס איז געווען, איטלעכער וואָס האָט געזוכט צו לערנען

* אַהל־מועד – געצעלט פון צונויפקום.

גאָטס תּוֹרָה, פּלעגט אַרױסגיין צום אױה־ל־מוֹעֵד וואָס אױסערן
לאָגער.

און עס איז געווען, ווי משה איז אַרױסגעגאַנגען צום געד
צעלט אַזױ פּלעגט זיך דאָס גאַנצע פּאָלק אױפשטעלן, און
שטיין אױטלעכער אין אױנגאַנג פון זײַן געצעלט.

דער משכן

און משה האָט געזאָגט צו די קינדער פון ישׂראֵל אַזױ צו
זאָגן:

— „אױטלעכער וואָס זײַן האַרץ איז וויליק זאָל ברענגען:
גאָלד און זילבער, און קופּער, און בלאַע וואָל, און פּורפל,
און לײנען, און ציגנאהאַר, און רױט־געפּאַרבטע פעלן פון
ווידערס, און האַלץ, און אײל פאַר דער לײכטונג, און
שמעקעדיקע געווירצן. און אַלע קלוג־האַרציקע צווישן אײך
זאָלן קומען און מאַכן אַלץ וואָס גאָט האָט באַפוילן:

דעם משכן, זײַן געצעלט, און זײַן צוּדעק, און זײַנע ברע־
טער, זײַנע ריגלען, זײַנע זײלן און זײַנע שוועלן; דעם אַרון און
זײַנע שטאַנגען און דעם פּרוֹכֶת; דעם טיש און זײַנע שטאַנגען,
און אַלע זײַנע כּלים; און די מנורה פאַר לײכטונג, און אירע
כּלים, און אירע רערלעך, און דאָס אײל פאַר לײכטונג; דעם
מוֹזֶבֶח; דעם האַנטפּאַס, די געשטריקטע קלײדער אויף צו
דינען אין הייליקטום.”

און עס זײַנען געקומען מענער מיט ווייבער, אױטלעכער
וואָס זײַן האַרץ איז געווען וויליק— האָבן זיי געבראַכט: נאָר

רינגען און אוירינגען, און פינגערלעך, און האַלדזבענדער, אַלערליי גילדערנע זאַכן. און איטלעכער איינער האָט געדבראַכט וואָס ביי אים האָט זיך געפונען: בלאַע וואָל און פּורפל, און לינגען, און צינגהאַר, און רויטגעפאַרבטע פעלן פון ווידערס, און זילבער, און קופער. די קינדער פון ישׂראַל האָבן געבראַכט גדבות צו גאָט, איטלעכער מאַן און פרוי וואָס זייער האַרץ האָט זיי באַוויליקט צו ברענגען פאַר דער גאַנצער אַרבעט.

און משה האָט גערופן בצלאַלן און איטלעכן קלוג האַרציקן מאַן, וואָס גאָט האָט אַרײַנגעגעבן חכמה אין זיין האַרצן, און זיי האָבן גענומען פון משהן וואָס די קינדער פון ישׂראַל האָבן געבראַכט פאַר דער מלאַכה, כּדי צו מאַכן די אַרבעט פון הייליקטום.

און זיי האָבן געזאָגט צו משהן אזוי צו זאָגן: „דאָס פּאַלק ברענגט מער ווי עס איז גייטיק צו דער אַרבעט, פאַר דער מלאַכה, וואָס גאָט האָט באַפוילן זי צו מאַכן“.

האָט משה באַפוילן און ער האָט אַרויסגעלאָזט אַן אויסרוף אין לאַגער און דאָס פּאַלק איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן פון ברענגען.

און אַלע קלוגהאַרציקע צווישן די וואָס האָבן געטאָן די אַרבעט האָבן געמאַכט דעם משכן און צען פּאַרהאַנגען. און בצלאַל האָט געמאַכט דעם אָרון, און ער האָט געמאַכט דעם טיש; און ער האָט געמאַכט די מנורה פון ריינעם גאָלד; און ער האָט געמאַכט דעם מזבֿח, און ער האָט געמאַכט דאָס הייליקע אייל פון זאַלבונג, און ער האָט געמאַכט דעם האַנטפּאַס פון

קופער. אזוי איז פארענדיקט געוואָרן די גאַנצע אַרבעט פון משכן.

און די פראַכט פון גאָט האָט אָנגעפילט דעם משכן.

צוויי זילבערנע טרומייטן

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אזוי צו זאָגן:
מאָך דיר צוויי זילבערנע טרומייטן; געהאַמערט זאָלסטו זיי מאַכן, און זיי זאָלן דיר זײַן פאַר צונויפֿרופן די עדה און פאַר מאַכן ציען די לאַגערן. און אַז מען וועט בלאָזן אין זיי, זאָל זיך צונויפֿקלייבן צו דיר די גאַנצע עדה צום אַרײַנגאַנג פון אוהל־מועד. און אויב מען וועט בלאָזן אין איינעם, זאָלן זיך צונויפֿקומען צו דיר די פירשטן, די הויפּטלייט פון די טויונטער פון ישׂראָל. און אַז איר וועט בלאָזן אַ שאַלרוף זאָלן ציען די לאַגערן וואָס לאַגערן צו מזרח. און אַז איר וועט בלאָזן אַ צווייטן שאַלרוף זאָלן ציען די לאַגערן וואָס לאַגערן צו דרום; אַ שאַלרוף זאָל מען בלאָזן פאַר זייערע ציאונגען.

און אַהרנס זין, די כּהנים, זאָלן בלאָזן אין די טרומייטן.
און אַז איר וועט גיין אויף מלחמה אַקעגן דעם שונא וואָס דריקט אייך – זאָלט איר שאַלן אין די טרומייטן – און איר וועט דערמאָנט ווערן פאַר גאָט אייער האַר און איר וועט געהאַלפן ווערן פון אייערע פּינד.

און אין אייער טאָג פון פרייד, אין אייערע יום־טובים, און אין אייערע ראש־חודשן – זאָלט איר בלאָזן אין די טרומייטן.

דאָס פּאָלק באַקלאַגט זיך אויף משה

און עס איז געווען אין צווייטן יאָר, אין צווייטן חודש, אין צוואַנציקסטן טאָג פון חודש, האָבן די קינדער פון ישׂראַל גער צויגן אויף זייערע ציאונגען פון מדבָר סיני און גערוט אין מדבָר פּאַרן.

און דאָס פּאָלק האָט זיך באַקלאַגט אויף שלעכטס אין די אויערן פון גאָט. און די צווייפגעלאַפענע וואָס צווישן זיי האָבן געגלוסט אַ גלוסטונג. און אויך די קינדער פון ישׂראַל האָבן געוויינט און זיי האָבן געוואָגט:

„ווען מען זאָל אונדז געבן עסן פלייש! מיר געדענקען די פיש וואָס מיר פלעגן עסן אין מצרים אומזיסט, און די קירבעס און דאָס גרינס, און די ציבעלעס און די קנאָבל. און אַצינד איז אונדזער נשמה פאַרטריקנט – ניטאָ קיין זאָך! בלויז אויפן מן זיינען אונדזערע אויגן!“

און משה האָט געהערט ווי דאָס פּאָלק וויינט משפּחות זויז, איטלעכער פאַר דעם אַרײַנגאַנג פון זיין געצעלט, און עס איז געווען שלעכט אין די אויגן פון משה. און משה האָט געוואָגט צו גאָט:

– פאַר וואָס טוסטו שלעכטס דיין קנעכט? און פאַר וואָס האָב איך געפונען אומחן אין דייןע אויגן און דו האָסט אַרויפֿ געלייגט אויף מיר די לאַסט פון אָט דעם גאַנצן פּאָלק? פתּ וואַנען האָב איך פלייש, צו געבן אָט דעם גאַנצן פּאָלק, וואָס זיי וויינען אויף מיר, אַזוי צו זאָגן: גיב אונדז פלייש, מיר זאָלן

עסן! איך אַליין קען ניט טראָגן דאָס דאָויקע גאַנצע פּאָלק, וויל עס איז צו שווער פאַר מיר. און אויב דו טוסט מיר אַזוי, דערהרגע מיך, איך בעט דיר, אויב איך האָב געפונען חן אין דינע אויגן, און לאַמיר ניט זען מיין אומגליק!"

זיבעציק עלטסטע

האַט גאָט געזאָגט צו משהן:

— „וואָמל מיר איין זיבעציק מאָן פון די עלטסטע פון ישׂראַל, די וואָס דו וויסט אַז זיי זיינען די עלטסטע פון פּאָלק, און וואָלסט זיי נעמען צום אוהל־מועד, און זיי וואָלן זיך דאָרטן שטעלן מיט דיר. און איך וועל אַראָפּנידערן, און וועל דאָרטן ריידן מיט דיר, און וועל נעמען פון דעם גייסט וואָס אויף דיר און געבן אויף זיי, און זיי וועלן מיטטראָגן מיט דיר די לאַסט פון פּאָלק, און דו וועסט ניט דאַרפן טראָגן די לאַסט איינער אַליין. און צום פּאָלק וואָלסטו זאָגן:

„מאָרגן וועט איר עסן פלייש! וויל איר האָט געוויינט אין די אויערן פון גאָט, אַזוי צו זאָגן: ווען מען זאָל אונדז געבן עסן פלייש! וויל אונדז איז געווען וויל אין מצרים— דעריבער וועט אייך גאָט געבן פלייש און איר וועט עסן. ניט איין טאָג וועט איר עסן און ניט צוויי טעג, און ניט פינף טעג, און ניט צען טעג, און ניט צוואַנציק טעג; ביז אַ חודש צייט, ביז וואַנען עס וועט אייך קערן פון דער נאָז, און עס וועט אייך זמן צום עקל!"

האַט משה געזאָגט:

— „זעקס הונדערט טויזנט פוסגייער איז דאָס פּאָלק וואָס איך
בין צווישן אים, און דו זאָגסט: איך וועל זיי געבן פלייש, און
זיי וועלן עסן אַ חודש צײַט. ווען שאָף און רינדער זאָלן גער-
שאַכטן ווערן פאַר זיי — וועט זיי דען קלעקן? אַז אַלע פּיטן פון
ים זאָלן איינגעזאַמלט ווערן פאַר זיי — וועט זיי דען קלעקן?“
האַט גאָט געזאָגט צו משהן:

— „איז די האַנט פון גאָט קורץ? אַצינד וועסטו זען צי מײן
וואָרט וועט געשען אָדער ניט!“

איז משה אַרויסגעגאַנגען, און האָט גערעדט צום פּאָלק די
ווערטער פון גאָט. און ער האָט איינגעזאַמלט זיבעציק מאָן
פון די עלטסטע פון פּאָלק, און זיי געשטעלט רונד אַרום
געצעלט.

און גאָט האָט אַראָפּגענידערט אין דעם וואָלקן און האָט
גערעדט צו משהן, און האָט גענומען פון דעם גײַסט וואָס אויף
אים און געגעבן אויף די זיבעציק מאָן, אויף די עלטסטע. און
עס איז געווען, ווי דער גײַסט האָט אויף זיי גערוט, אַזוי האָבן
זיי נביאות געזאָגט, אָבער ניט לענגער.

אָלד און מײַד זאָגן נביאות אין לאַגער

און צוויי מענער זײַנען איבערגעבליבן אין לאַגער, איינער
האַט געהייסן אָלד און דער צווייטער, מײַד. האָט אויף זיי
גערוט דער גײַסט (און זיי זײַנען געווען צווישן די פאַרשריבענע,

אַבער זיי זינען ניט אַרויסגעגאַנגען צום געצעלט און זיי האָבן
נביאות געזאָגט אין לאַגער. איז געלאָפֿן אַ יונג און האָט דער
צײַלט משהן, און האָט געזאָגט:

„אַלדד און מיִדד זאָגן נביאות אין לאַגער!“

האָט זיך אָנגערופן יהושע דער זון פֿון נון, משהס באַדינער
פֿון זײַן יוגנט אָן, און האָט געזאָגט:

— „מײַן האַר משה, האַלט זיי צוריק!“

האָט משה צו אים געזאָגט:

— „נעמסט זיך אָן פֿאַר מיר? הלוואַי זאָל דאָס גאַנצע פּאָלק

פֿון גאָט זײַן נביאים!“

און דער מאַן משה איז געווען זייער אַ גרויסער עָפֿ, מער

פֿון אַלע מענטשן וואָס אויף דער ערד.

די וואַכטלפּוּיגלען

און אַ ווינט האָט געבראַכט צו פּליען וואַכטלפּוּיגלען פֿון
ים, און האָט זיי צעוואָרפֿן לעבן לאַגער אויף אַ מהלך פֿון אַ
טאָג וועג פֿון איין זײַט, און אַ טאָג וועג פֿון דער אנדער זײַט, רונד
אַרום לאַגער, און אַרום צוויי איילן איבערן פּלאַך פֿון דער
ערד.

און דאָס פּאָלק איז אויפגעשטאַנען יענעם גאַנצן טאָג, און
די גאַנצע נאַכט, און דעם גאַנצן מאָרגנדיקן טאָג, און זיי האָבן
אויפגעקליבן די וואַכטלפּוּיגלען. דער וואָס האָט צום וויר
ציקסטן געקליבן האָט אויפגעקליבן צען הויפּנס!
און זיי האָבן גערוט אין מדבֿר פּאַרן.

די מרגלים

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אזוי צו זאָגן:
„שיק דיר מענטשן, זיי זאָלן אויסקוקן דאָס לאַנד פֿונען,
וואָס איך גיב צו די קינדער פֿון ישׂראַל. צו איין מאָן פֿון אַ
שִׁבֵּט זאָלט איר שיקן“.

און משה האָט זיי געשיקט פֿון מדבֿר פּאַרן נאָך דעם באַ-
פעל פֿון גאָט. זיי אַלע זיינען געווען הויפטלייט פֿון די קינדער
פֿון ישׂראַל.

און משה האָט זיי געשיקט אויסקוקן דאָס לאַנד פֿונען, און
האָט צו זיי געזאָגט:

„גייט אַרויף אַהין קיין דְרוֹם, און גייט אַרויף אין באַרג
לאַנד. און איר זאָלט אָנקוקן דאָס לאַנד, און דאָס פּאָלק וואָס
זיצט דערויף, צי ער איז שטאַרק אָדער שוואַך, צי ער איז ווײַ-
ציק אָדער אַ סך; און ווי איז דאָס לאַנד וואָס ער זיצט דערינען,
צי עס איז גוט אָדער שלעכט; און ווי זיינען די שטעט וואָס ער
זיצט אין זיי, אין לאַגערן אָדער אין פעסטונגען; און ווי איז די
ערד, איז זי פעט אָדער מאַגער, זיינען דאָ אויף איר ביימער
אָדער ניט. און איר זאָלט אײַך שטאַרקן, און ברענגען פֿון דער
פרוכט פֿון לאַנד“.

און די צײַט פֿון יאָר איז געווען—די טעג פֿון די ערשטע
זײַנטרויבן.

זיינען זיי אַרויסגעאַנגען און האָבן אויסגעקוקט דאָס לאַנד
פֿון מדבֿר צין ביז רחוב. און זיי זיינען אַרויפגעאַנגען קיין
דְרוֹם, און זיי זיינען געקומען ביז חֶבְרוֹן. און זיי זיינען געקומען

ביתן טאַל אַשכּוֹל און האָבן אָפּגעשניטן פון דאָרטן אַ צווייג מיט
איין הענגל ווינטרויבן און האָבן עס געטראָגן אויף אַ שטאַנג
זאַלבעצווייט! אויך פון די מילגרוימען און פון די פייגן האָבן
זיי גענומען.

און זיי האָבן זיך אומגעקערט פון אויסקוקן דאָס לאַנד
צום סוף פון פּערציק טעג. און זיי זיינען געגאַנגען און געקומען
צו משהן און צו אַהרנען, און צו די קינדער פון ישׂראַל, אין
מדבַר פּאַרן, קיין קדש; און זיי האָבן געבראַכט אַן ענטפּער
צו זיי, און זיי האָבן זיי געוויזן די פּרוכט פון לאַנד.

און זיי האָבן אים דערציילט און געזאָגט.

„מיר זיינען געקומען אין דעם לאַנד ווהיין דו האָסט אונדז
געשיקט, און עס פליסט מיט מילך און האָניק! און דאָס איז
איר פּרוכט. אָבער שטאַרק איז דאָס פּאַלק וואָס זיצט אין
לאַנד, און די שטעט זיינען באַפעסטיקטע, גרויס ביז גאַר, און
אויך די קינדער פון עַנְק*, האָבן מיר דאָרטן געזען. עַמְלֵק זיצט
אין דרום־לאַנד, און דער חתּי און דער יבּוּסי און דער אַמּוּרי
זיצן אין באַרג־לאַנד, און דער כּנעני זיצט ביים ים און ביים
ברעג ירדן“.

האָט כָּל־ב** איינגעשטילט דאָס פּאַלק און ער האָט געזאָגט:

„אַרויפגיין וועלן מיר אַרויפגיין און מיר וועלן עס ירשען!

חייל בייקומען וועלן מיר עס בייקומען!“

* עַנְק-אַ ריו.

** כָּל־ב- דער אויסקוקער פון שְׁבֵט יהודה.

אַבער די מענטשן וואָס זײַנען אַרױפֿגעגאַנגען מיט אים
האַבן געזאָגט:

„מיר קענען ניט אַרױפֿגיין קעגן דעם פּאָלק, ווייל ער איז
שטאַרקער פֿון אונדז!“

און די אויסקוקערס האָבן אַרױסגעלאָזט אַ שלעכטן
קלאַנג אויף דעם לאַנד וואָס זײַ האָבן אויסגעקוקט אזוי צו זאָגן:
„דאָס לאַנד וואָס מיר זײַנען דורכגעגאַנגען דורך דעם,
פֿדי עס אויסצוקוקן— דאָס איז אַ לאַנד וואָס עסט אויף אירע
אײַנוווינער, און דאָס גאַנצע פּאָלק, וואָס מיר האָבן געזען
דערײַנען, זײַנען מענטשן פֿון גרויסן וויקס. און דאָרטן האָבן
מיר געזען די קינדער פֿון עַנֶק, און מיר זײַנען געווען ווי היי-
שעריקן אין אונדזערע אויגן, און אזוי זײַנען מיר געווען אין
זײַערע אויגן!“

האַט די גאַנצע עדה אויפֿגעהויבן און אַרױסגעלאָזט איר
קול, און דאָס פּאָלק האָט געוויינט אין יענער נאַכט.

און אַלע קינדער פֿון ישׂראַל האָבן געמורמלט אויף משהן
און אויף אַהרֶנען, און די גאַנצע עדה האָט צו זײַ געזאָגט:

„הלוואַי וואָלטן מיר געשטאַרבן אין לאַנד מצרים, אָדער
הלוואַי וואָלטן מיר געשטאַרבן אין דעם מדֶבֶר! און נאָך
וואָס ברענגט אונדז גאָט אין דעם דאָזיקן לאַנד, צו פּאַלן דורכן
שווערד, אונדזערע ווייבער און אונדזערע קליינע קינדער זאָלן
ווערן צו רױב? איז ניט בעסער פּאַר אונדז זיך אומצוקערן קיין
מצרים?“

און זיי האָבן געזאָגט איינער צום אַנדערן:
„לאָמיר מאַכן איבער אונדז אַ פירער און זיך אומקערן
קיין מצרים!“

זיינען משה און אהרן געפאלן אויף זייער פנים פאַר דער
גאַנצער עדה פון די קינדער פון ישׂראַל.

און יהושע דער זון פון נון און פֿלב דער זון פון יפונה, פון
די וואָס האָבן אויסגעקוקט דאָס לאַנד, האָבן צעריסן זייערע
קליידער, און האָבן געזאָגט צו דער גאַנצער עדה פון די קינדער
פון ישׂראַל, אזוי צו זאָגן:

„דאָס לאַנד וואָס מיר זיינען דורכגעגאַנגען דורך דעם, פֿדי
עס אויסצוקוקן— דאָס לאַנד איז זייער גוט! עס איז אַ לאַנד
וואָס פליסט מיט מילך און האָניק. אויב גאָט וויל, וועט ער
אונדז ברענגען אין דעם לאַנד, און וועט עס אונדז געבן. איר
זאָלט ניט ווידערשפעניקן קעגן גאָט, און ניט מורא האָבן פאַר
דעם פאָלק פון לאַנד! גאָט איז מיט אונדז, איר זאָלט ניט מורא
האָבן פאַר זיי!“

האָט די גאַנצע עדה געזאָגט מען זאָל זיי פאַרוואַרפן מיט
שטיינער! אָבער די פראַכט פון גאָט האָט זיך באַוווּנדערט אין אוהל־
מועד צו אַלע קינדער פון ישׂראַל. און גאָט האָט געזאָגט צו
משהן:

— „ביזו וואַגען וועט אָט דאָס פאָלק מיך דערצאָרענען, און
ביזו וואַגען וועלן זיי ניט גלויבן אין מיר, ביז אַל די וונדער־
צייכנס וואָס איך האָב געמאַכט צווישן אים? איך וועל אים
אויסראַטן און וועל דיך מאַכן פאַר אַ פאָלק גרעסער און מעכ־
טיקער פון אים!“

האַט משה געזאָגט צו גאָט:

— „אַז די מצרים וועלן הערן אַז דו וועסט טייטן אָט דאָס פּאָלק אַזוי ווי איין מאַן— וועלן זיי זאָגן אַזוי צו זאָגן: ווייל יהוה קען נישט ברענגען דאָס פּאָלק אין דעם לאַנד וואָס ער האָט זיי צוגעשוואָרן, האָט ער זיי אויסגעשאַכטן אין מדבָּר. זאָל אַצינד גרויס זײַן, איך בעט דײַך, דער כּוּח פּון גאָט לױט ווי דו האָסט גערעדט אַזוי צו זאָגן: גאָט איז אײַנגעהאַלטן אין צאָרן און רײַך אין חסד, ער פּאַרטראָגט זינד און פּאַרברעכן. פּאַרגיב, איך בעט דײַך, די זינד פּון דעם פּאָלק, נאָך דער גרויסקײט פּון דײַן חסד, אַזוי ווי דו האָסט פּאַרגעבן אָט דעם פּאָלק פּון מצרים און בײַ אַהער!“

האַט גאָט געזאָגט:

— „איך האָב פּאַרגעבן אַזוי ווי דו האָסט געזאָגט. אָבער אַזוי ווי איך לעב, און אַזוי ווי מיט דער פּראַכט פּון גאָט איז פּול די גאַנצע ערד— אַז די אַלע מענטשן, יאָ אַלע די וואָס האָבן מײַך דערצאָרנט, וועלן נישט זען דאָס לאַנד, וואָס איך האָב צוגעשוואָרן זײַערע עלטערן! זאָג צו זײַ: אַזוי ווי איך לעב, זאָגט גאָט, ווי איר האָט גערעדט אין מײַנע אױערן, אַזוי וועל איך טאָן צו אײַך! אין דעם מדבָּר וועלן פּאַלן אײַערע טױטע קערפּערס, אַלע— פּון צוואַנציק יאָר אַלט און העכער, ווייל איר האָט געמורמלט קעגן מיר. איר וועט נישט קומען אין דעם לאַנד וואָס איך האָב געשוואָרן אײַך צו באַזעצן דאָרטן, אַחוץ פּלֶב דער זון פּון יפּונהן און יהוֹשֻׁעַ דער זון פּון נון. און אײַערע קלײַנע קינדער וואָס איר האָט געזאָגט, זיי וועלן ווערן רױב— זיי וועלן איך ברענגען אַהין, און זיי וועלן זיך באַזעצן

אין דעם לאַנד וואָס איר האָט פאַראַכט. אָבער איר – אייערע טייטע קערפערס וועלן פאלן אין דעם מדבר! און אייערע קינדער וועלן אומוואַנדערן אין מדבר פערציק יאָר און וועלן ליידן פאַר אייערע זינד, ביז אייערע טייטע קערפערס וועלן אומקומען אין מדבר. נאָך דער צאָל פון די טעג וואָס איר האָט אויסגעקוקט דאָס לאַנד – פערציק טעג – פאַר אַ טאָג, אַ יאָר, פאַר אַ טאָג, אַ יאָר – וועט איר טראָגן אייערע זינד. פערציק יאָר!

און די מענטשן וואָס משה האָט געשיקט אויסקוקן דאָס לאַנד און וואָס האָבן אַרויסגעלאָזט דעם שלעכטן קלאַנג אויפן לאַנד זינען געשטאַרבן אין אַ מגפה, נאָר יהושע און כָּל־ב זינען געבליבן לעבן פון יענע מענטשן, וואָס זינען געוואָנען אויס קוקן דאָס לאַנד.

קרח

און קרח דער זון פון יצחק, און דִּתָּן און אַבירם, האָבן גענומען און זיך געשטעלט פאַר משהן מיט צוויי הונדערט און פופציק מאַן, פירשטן פון דער עדה, מענטשן מיט אַ נאָמען. און זיי האָבן זיך איינגעזאַמלט אַקעגן משהן און אַקעגן אַהרֹנען און האָבן צו זיי געוואָגט:

„געט פאַר אייך! די גאַנצע עדה זינען הייליק, און גאָט איז צווישן זיי! און פאַר וואָס נעמט איר זיך איבער אַקעגן דער עדה פון גאָט?“

און משה האָט געשיקט רופן דָתן און אַבירם, אָבער זיי האָבן געזאָגט:

„מיר וועלן ניט אַרויפקומען! ווינציק וואָס דו האָסט אונדז אַרויפגעבראַכט פון אַ לאַנד וואָס פליסט מיט מילך און האַגיק אונדז צו טייטן אין מדבָר – איז הערשן ווילסטו נאָך הערשן איבער אונדז? יאָ, האָסט אונדז ניט געבראַכט אין אַ לאַנד וואָס פליסט מיט מילך און האַגיק, האָסט אונדז ניט געגעבן אַ נחלה פון פעלד און ווינגאַרטן! ווילסטו די מענטשן די אויגן פאַר-שטעכן? מיר וועלן ניט אַרויפקומען!“

האָט עס משהן זייער געערגערט און ער האָט געזאָגט צו גאָט:

„קיינ איין איינציקן אייזל האָב איך ניט גענומען פון זיי! און שלעכטס האָב איך ניט געטאָן קיינ איין איינציקן פון זיי!“ און קָרח האָט איינגעזאַמלט קעגן משהן און קעגן אַהרֹנען די גאַנצע צֵדה צום אַרײַנגאַנג פון אוהל־מוֹעֵד.

און גאָט האָט גערעדט צו משהן און אַהרֹנען אַזוי צו זאָגן: „טיילט זיך אָפּ פון דער דאָזיקער צֵדה, און איך וועל זיי אומברענגען אין אַ רגע!“

זינען משה און אַהרֹן געפאַלן אויפן פנים און האָבן געזאָגט: „גאָט, דו האָר פון אַלע באַשעפענישן! זאָל איין מענטש זינדיקן און אויף דער גאַנצער צֵדה זאָלסטו צאַרענען?“ האָט גאָט גערעדט צו משהן אַזוי צו זאָגן:

„רייד צו דער צֵדה: „ציט אָפּ פון אַרום דער ווייטג פון קָרח, דָתנען און אַבירמען.““

איז משה אויפגעשטאנען און איז געגאנגען צו ד'תנען און
אבירמען, און נאך אים זיינען געגאנגען די עלטסטע פון ישראל,
און ער האָט גערעדט צו דער עדה אזוי צו זאָגן:

טרעט אָפּ, איך בעט אייך, פון די געצעלטן פון אָט די
שלעכטע מענטשן, און איר זאָלט זיך ניט אָנרירן אָן אַלץ וואָס
איז זייערס, פֿךי איר זאָלט ניט אומגעבראַכט ווערן דורך אַלע
זייערע זינד!"

האָבן זיי אָפגעצויגן פון דער ווינונג פון קָרחן, ד'תנען און
אבירמען.

האָט משה געזאָגט:

דורך דעם וועט איר וויסן, אַז גאָט האָט מיך געשיקט צו
טאָן די אַלע טואונגען, אַז דאָס איז ניט פון מיין האַרצן! אויב
אזוי ווי אַלע מענטשן שטאַרבן, וועלן די דאָזיקע שטאַרבן, און
דער גורל פון אַלע מענטשן וועט זיי באַשערט זיין – האָט מיך
גאָט ניט געשיקט. אויב אָבער די ערד וועט אויפמאַכן איר
מויל און וועט איינשלינגען זיי און אַלץ וואָס איז זייערס, און
זיי וועלן אַראָפּנידערן לעבעדיקערהייט אין אונטערערד –
וועט איר וויסן, אַז די דאָזיקע מענטשן האָבן דערצאָרנט גאָט".
און עס איז געווען, ווי ער האָט געענדיקט ריידן די אַלע
ווערטער, אזוי האָט זיך אויפגעשפּאַלטן די ערד וואָס אונטער
זיי. און די ערד האָט געעפנט איר מויל און האָט איינגעשלונגען
זיי, און זייערע הייזער און אַלע מענטשן וואָס האָבן געהערט
צו קָרחן, און דעם גאַנצן פאַרמעגן. און זיי און אַלץ וואָס איז
זייערס האָבן אַראָפּענידערט לעבעדיקערהייט אין אונטער-
ערד, און די ערד האָט זיי צוגעדעקט.

און גאנץ ישראל וואָס רונד אַרום זײַנען אַנטלאָפֿן, ווייל
זײ האָבן געזאָגט: „די ערד וועט אונדז נאָך אויך אײַנשלינגען!“

אהרנס שטעקן בליט

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אַזוי צו זאָגן:
„רייד צו די קינדער פֿון ישראל און נעם פֿון זײ צו אַ
שטעקן פֿון איטלעכן שֶׁבֶט, פֿון אַלע זײַנע פֿירשטן—צוועלף
שטעקנס. איטלעכנס נאָמען זאָלסטו אויפֿשרײַבן אויף זײַן
שטעקן. און אַהרנס נאָמען זאָלסטו אויפֿשרײַבן אויפֿן שטעקן
פֿון לֵוִי. און זאָלסט די שטעקנס אַוועקלייגן אין אַוהל־מועד.
און עס וועט זײַן—דער מאַן וואָס איך וועל אים אויסקלייבן,
וועט זײַן שטעקן אויפֿשפּראַצן. און איך וועל אײַנשטילן די
מורמלערײַען פֿון די קינדער פֿון ישראל וואָס זײ מורמלען
קעגן אײַך.“

האָט משה גערעדט צו די קינדער פֿון ישראל. און אַלע
זײַערע פֿירשטן האָבן אים געגעבן צו אַ שטעקן—צוועלף
שטעקנס. און דער שטעקן פֿון אַהרנען איז געווען צווישן
זײַערע שטעקנס.

און משה האָט אַוועקגעלייגט די שטעקנס אין דעם גע-
צעלט פֿון געזעץ. און עס איז געווען אויף מאָרגן, אַז משה איז
געקומען אין דעם געצעלט פֿון געזעץ—ערשט, דער שטעקן פֿון
אַהרנען, פֿאַר לֵוִי'ס הויז, האָט אויפֿגעשפּראַצט, און אַרויסגע-
לאָזט שפּראַצונג, און געבליט, און געצײטיקט מאַנדלען!

האַט משה אַרויסגעטראָגן אַלע שטעקנס צו אַלע קינדער פון ישׂראַל, און די פירשטן האָבן איבערגעקוקט און גענומען איטלעכער זיין שטעקן.

און גאַט האָט געזאָגט צו משה: „קער אום אַהרנס שטעקן פאַרן געזעץ, ווי אַ צייכן צו די ווידערשפעניקע קינדער, פֿדי זיי זאָלן מאַכן אַן ענד צו זייערע מורמלערייען אַרום מיר – און זיי זאָלן ניט שטאַרבן!“ האָט משה דאָס געטאָן. אַזוי ווי גאַט האָט אים באַפּוילן – אַזוי האָט ער געטאָן.

משה שלאָגט וואַסער פון שטיין

און דאָס פּאָלק איז געזעסן אין קדש. און מרִים איז דאָרטן געשטאַרבן און איז דאָרטן באַגראָבן געוואָרן. און די עדה האָט ניט געהאַט קיין וואַסער און זיי האָבן זיך איינגעזאַמלט אַקעגן משה און אַקעגן אַהרֹנען. און דאָס פּאָלק האָט זיך געקריגט מיט משה און זיי האָבן געזאָגט אַזוי צו זאָגן:

„צו וואָס האָט איר געבראַכט די עדה פון גאַט אין דעם מדבָּר, אַז מיר און אונדזער פי זאָלן דאָ אויסשטאַרבן? און צו וואָס האָט איר אונדז אַרויפגעבראַכט פון מצרים, אונדז צו ברענגען אין אַט דעם שלעכטן אָרט, וואָס איז ניט קיין אָרט פון זאַמען, אָדער פּייגן, אָדער וויינטשאַקן, אָדער מילגרוימען, און ווי וואַסער צום טרינקען איז ניטאָ?“ זייען משה און אַהרן אוועקגעגאַנגען פון דער עדה צום

אַרײַנגאַנג פון אוהל-מועד, און זיי זײַנען געפאַלן אויפן פנים,
און די פראַכט פון גאָט האָט זיך באַוווּן צו זיי.

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אַזוי צו זאָגן:

„נעם דעם שטעקן און זאַמל איין די עדה, דו און אַהרן
דיין ברודער, און איר זאָלט ריידן צום שטיין פאַר זייערע
אויגן, אַז ער זאָל אַרויסגעבן פון זיך וואַסער. און דו וועסט
אַרויסציען וואַסער פון שטיין און וועסט אָנטרינקען די עדה.“
האָט משה גענומען דעם שטעקן פון פאַר גאָט, אַזוי ווי ער
האָט אים באַפוילן.

און משה און אַהרן האָבן איינגעזאַמלט די עדה פאַר דעם
שטיין, און משה האָט צו זיי געזאָגט:

„הערט אַקאָרשט איר ווידערשפעניקע, זאָלן מיר אָט פון
דעם שטיין אויך אַרויסציען וואַסער?“

און משה האָט אויפגעהויבן זיין האַנט און האָט געשלאָגן
דעם שטיין מיט זיין שטעקן צוויי מאָל—און עס איז אַרויס אַ
סך וואַסער! און די עדה און זייער פי האָבן געטרונקען.

האָט גאָט געזאָגט צו משהן און אַהרנען:

„ווייל איר האָט ניט געגלויבט אין מיר, מיך צו הייליקן
פאַר די אויגן פון די קינדער פון ישׂראַל, דעריבער וועט איר
ניט אַרייַנברענגען די עדה אין דעם לאַנד וואָס איך האָב זיי
געגעבן!“

דאָס איז דאָס וואַסער פון מריבָה*, וווּ די קינדער פון

---

* מריבָה—קריג, שטרייט.

ישראל האבן געקריגט קעגן גאָט און ער איז געהייליקט גע-
וואָרן צווישן זיי.

אהרנס טויט

און זיי האָבן אַוועקגעצויגן פון קדש, און די קינדער פון
ישראל זיינען אָנגעקומען צום באַרג הור. און גאָט האָט גע-
זאָגט צו משה און צו אַהרֶנען אויפן באַרג הור, ביים גרענעץ
פון לאַנד אַדום אזוי צו זאָגן:

„זאָל אַהרן אַינגעזאַמלט ווערן צו זיין פּאָלק! ווייל ער
וועט ניט קומען אין דעם לאַנד וואָס איך האָב געגעבן צו די
קינדער פון ישראל, דערפאַר וואָס איר האָט ווידערשפּעניקט
קעגן מינע רייד ביים וואַסער פון מריבָה. נעם אַהרֶנען און
זיין זון אַלְעָזָר, און ברענג זיי אַרויף אויפן באַרג הור. און טו
אויס אַהרֶנען זיינע קליידער, און טו זיי אַן זיין זון אַלְעָזָר; און
אַהרן זאָל שטאַרבן דאָרטן.“

האָט משה געטאָן אזוי ווי גאָט האָט באַפוילן. און זיי זיינען
אַרויפגעגאַנגען אויפן באַרג הור פאַר די אויגן פון דער גאַנצער
עדה. און משה האָט אויסגעטאָן אַהרֶנען זיינע קליידער און
האָט זיי אָנגעטאָן זיין זון אַלְעָזָר. און אַהרן איז דאָרטן גע-
שטאַרבן אויפן שפיץ באַרג.

און משה און אַלְעָזָר האָבן אַראָפּגענידערט פון באַרג. און
די גאַנצע עדה האָט געזען אַז אַהרן איז פאַרגאַנגען. און
דאָס גאַנצע הויז פון ישראל האָט באַזיינט אַהרֶנען דרייסיק
טעג.

אָדום לאָזט ניט דורכגיין ישׂראָל

און משה האָט געשיקט שלוחים צו דעם מלך פון אָדום:
אזוי זאָגט דיין ברודער ישׂראָל:

— „דו ווייסט די אַלע מאַטערנישן וואָס אונדז האָט גע-
טראָפן: ווי אונדזערע עלטערן האָבן גענידערט קיין מצרים
און מיר זיינען געזעסן אין מצרים אַ סך טעג, און די מצרים
האָבן שלעכטס געטאָן אונדז און אונדזערע עלטערן. און מיר
האָבן געשריען צו גאָט, און ער האָט געהערט אונדזער קול,
און ער האָט אונדז אַרויסגעצויגן פון מצרים— און אָט זיינען
מיר אין קדש, ביי דיין גרענעץ.

„לאָז אונדז דורכגיין דורך דיין לאַנד! מיר וועלן ניט דורכ-
גיין דורך אַ פעלד אָדער דורך אַ ווינגאַרטן. און מיר וועלן
ניט טרינקען קיין וואַסער פון אַ ברונעם. אויף דעם קיינט
וועג וועלן מיר גיין. מיר וועלן זיך ניט אָפּנייגן רעכטס אָדער
לינקס, ביז וואַנען מיר וועלן דורכגיין דיין לאַנד.“

האָט אָדום צו אים געזאָגט:

— „זאָלסט ניט דורכגיין דורך מיר, ווייל מיטן שווערד וועל
איך אַרויסגיין אַקעגן דיר!“

האָבן די קינדער פון ישׂראָל צו אים געזאָגט:

— „אויפן וועג וועלן מיר גיין, און אַז מיר וועלן טרינקען
דיין וואַסער, וועלן מיר געבן געצאָלט דערפאַר. עס איז דאָך
גאַרנישט! לאָז מיר בלוין דורכגיין!“

האָט ער געזאָגט:

— „דו קענסט ניט דורכגיין!“

און אַדום איז אַרויסגעגאַנגען אַקעגן אים מיט אַ סך פּאַלק
און מיט אַ שטאַרקער האַנט. און ישׂראַל האָט זיך אָפּגענייגט
פון אים.

די מלחמות מיט סיחוןען און עוגן

און די קינדער פון ישׂראַל האָבן אַזעקגעצויגן און גערוט
אין דעם טאַל וואָס אין פעלד פון מואָב.
און ישׂראַל האָט געשיקט שלוחים צו סיחון דעם מלך פון
אַמורי, אַזוי צו זאָגן:

„לאַז מיר דורכגיין דיין לאַנד! מיר וועלן ניט אָפּנייגן אין אַ
פעלד אָדער אַ וויינגאַרטן. מיר וועלן ניט טרינקען קיין
וואַסער פון אַ ברונעם. אויף דעם קייניגט וועג וועלן מיר גיין,
ביז וואַנען מיר וועלן דורכגיין דיין לאַנד!“

אַבער סיחון האָט ניט געלאָזט ישׂראַל דורכגיין דורך זיין
לאַנד. און סיחון האָט איינגעזאַמלט זיין גאַנץ פּאַלק און איז
אַרויסגעגאַנגען אַקעגן ישׂראַל צום מדבָּר, און ער איז געקומען
און האָט מלחמה געהאַלטן מיט ישׂראַל.
און ישׂראַל האָט אים געשלאָגן מיטן שאַרף פון שווערד,
און איינגענומען זיין לאַנד.

און זיי האָבן זיך אומגעקערט און זיינען אַרויפגעגאַנגען
אויפן וועג פון בָּשָׁן; איז אַרויסגעגאַנגען עוג דער מלך פון בָּשָׁן
אַקעגן זיי, ער מיט זיין גאַנץ פּאַלק, אויף מלחמה.
האָט גאַט געזאָגט צו משהן:

„זאָלסט ניט מורא האָבן פאַר אים, ווייל אין דיין האַנט

האָב איך געגעבן אים מיט זיין גאַנצן פּאָלק און זיין לאַנד, און
וועסט טאָן צו אים, אַזוי ווי דו האָסט געטאָן צו סיחון דעם מלך
פון אַמורי".

און זיי האָבן געשלאָגן אים מיט זינע זין, און זיין גאַנץ
פּאָלק, און זיי האָבן געירשעט זיין לאַנד.

און עוג דער מלך פון בָּשָׁן איז געבליבן פון דעם רעשט
פון די ריזן. זיין בעט, אָן אַיזערן בעט, איז געווען ניין איילן
די לענג און פיר איילן די ברייט.

און די קינדער פון ישׂראֵל האָבן אַוועקגעצויגן און האָבן
גערוט אין די פלוינען פון מואָב, אויף יענער זייט ירדן, בײַ
יריחו.

בְּלֶק רופט בלעמען צו שילטן ישׂראֵל

און בְּלֶק דער זון פון צפּורן האָט געווען אַלץ וואָס ישׂראֵל
האָט געטאָן צום אַמורי. און מואָב האָט זיך זייער דערשראָקן
פאַר דעם פּאָלק, ווייל זיי זיינען געווען אַ סך, און מואָב איז
געווען אין שרעק פאַר די קינדער פון ישׂראֵל. האָט מואָב
געזאָגט:

„איצט וועט דאָס געזעמל אָפעסן אַלץ וואָס אַרום אונדז,
אַזוי ווי אַן אַקס עסט אָפּ דאָס גראָז פון פעלד“.

און בְּלֶק, דער זון פון צפּורן, איז געווען דער מלך פון
מואָב אין יענער צײַט. האָט ער געשיקט שלוחים צו בלעם
דעם זון פון בעֹרוֹן, אים צו רופן אַזוי צו זאָגן:

„אַט איז אַ פּאָלק אַרויסגעגאַנגען פון מצרים; זע – ער האָט

פאַרדעקט דעם אָנבליק פון דער ערד און ער ויצט מיר אָנט
קעגן. און אַצינד קום, איך בעט דיך, שילט מיר אָט דאָס
פּאָלק, ווייל ער איז שטאַרקער פון מיר. אָפּשר וועל איך
אויספירן, מיר זאָלן אים שלאָגן, און איך וועל אים פאַרטרייבן
פון לאַנד! ווייל איך ווייס, אַז וועמען דו בענטשסט—דער
איז געבענטשט, און וועמען דו שילטסט—דער איז פאַר-
שאַלטן."

זיינען די עלטסטע פון מוזאָב געגאַנגען און זיי זיינען גע-
קומען צו בלעמען, און האָבן גערעדט צו אים די ווערטער
פון בָּלְקָן.

האַט ער צו זיי געזאָגט:

—„נעכטיקט דאָ די נאַכט, און איך וועל אייך געבן אַן

ענטפער!"

און די האַרן פון מוזאָב זיינען געבליבן ביי בלעמען.

האַט גאָט געזאָגט צו בלעמען:

—„ווער זיינען די מענטשן ביי דיר?"

האַט בלעם געזאָגט:

—„בָּלְקָן, דער מלך פון מוזאָב, האָט געשיקט צו מיר; אָט

איז דאָס פּאָלק וואָס איז אַרויסגעגאַנגען פון מצרים, און ער

האַט פאַרדעקט דעם אָנבליק פון דער ערד. אַצינד קום,

שילט מיר אים. אָפּשר וועל איך קענען מלחמה האַלטן קעגן

אים און איך וועל אים פאַרטרייבן."

האַט גאָט געזאָגט צו בלעמען:

—„זאָלסט ניט גיין מיט זיי, זאָלסט ניט שילטן דאָס פּאָלק,

ווייל דאָס פּאָלק איז געבענטשט."

איז בלעם אויפגעשטאנען אין דער פרי און האָט געזאָגט
צו די האַרן פון בָּלְקוֹן:

„גייט אין אייער לאַנד, ווייל גאָט וויל מיך ניט לאָזן גיין
מיט אייך.“

זיינען אויפגעשטאנען די האַרן פון מואָב און זיינען אַוועק
געגאַנגען צו בָּלְקוֹן, און האָבן געזאָגט:

„בלעם האָט ניט געוואָלט גיין מיט אונדז.“

האָט בָּלְק ווידער אַ מאָל געשיקט האַרן, מער און אָנגע-
זענערע פון יענע. און זיי זיינען געקומען צו בלעמען און
האָבן צו אים געזאָגט:

— „אַווי האָט געזאָגט בָּלְק: וואָלסט זיך ניט אָפהאַלטן, איך
בעט דיך, פון קומען צו מיר. ווייל זייער גרויס קבֿוד וועל
איך דיר אָנטאָן און אַלץ וואָס דו וועסט זאָגן צו מיר— וועל
איך טאָן, נאָר קום שילט מיר אָט דאָס פּאַלקו!“

האָט געענטפערט בלעם און געזאָגט צו די קנעכט פון בָּלְקוֹן:
— „ווען בָּלְק זאָל מיר געבן זיין הויז פול מיט זילבער און
גאָלד, קען איך ניט איבערטערעטן דעם באַפעל פון גאָט מײַן
האַר. און אַצינד, איך בעט אייך, בלייבט איר אויך די נאַכט
דאָ און איך וועל געוואָר ווערן וואָס גאָט וועט ווידער ריידן
מיט מיר.“

און גאָט איז געקומען צו בלעמען בײַ נאַכט און האָט צו
אים געזאָגט:

„אויב דיך צו רופן זיינען די מענטשן געקומען— שטיי אויף,
גיי מיט זיי, אָבער נאָר די זאַך וואָס איך וועל ריידן צו דיר,
דאָס וואָלסטו טאָן!“

בלעמס אייזעלין

איז בלעם אויפגעשטאנען אין דער פרי און האָט אָנגע-
זאָטלט זיין אייזעלין און איז געגאנגען מיט די האָרן פון מואָב.
און דער צאָרן פון גאָט האָט געברענט וואָס ער גייט, און
אַ מלאַך פון גאָט האָט זיך אים געשטעלט פאַר אַ שטער אין וועג.
האָט די אייזעלין דערזען אַז דער מלאַך פון גאָט שטייט
אויפן וועג מיט זיין שווערד אַרויסגעצויגן אין האַנט. האָט די
אייזעלין זיך אָפגענייגט פון וועג און איז געגאנגען אויפן פעלד.
און בלעם האָט געשלאָגן די אייזעלין כּדי זי צו פאַר-
קירעווען אויפן וועג. האָט דער מלאַך פון גאָט זיך געשטעלט
אויף אַ שטעג פון די וויינגערטענער, און עס איז געווען אַ צאָם
פון דער זייט און אַ צאָם פון דער אַנדער זייט. און די אייזעלין
האָט געזען דעם מלאַך פון גאָט, און האָט זיך צוגעדריקט צו
דער וואַנט און צוגעדריקט בלעמס פוט צו דער וואַנט. און
ער האָט זי ווידער געשלאָגן.

איז דער מלאַך פון גאָט ווידער אַוועק פאַרויס און האָט
זיך געשטעלט אין אַן ענגן אָרט, וווּ עס איז ניט געווען קיין וועג
זיך אָפצונייגן רעכטס אָדער לינקס. און די אייזעלין האָט גע-
זען דעם מלאַך פון גאָט און האָט זיך אַגידערגעלייגט אונטער
בלעמען. און דער צאָרן פון בלעמען האָט געברענט, און ער
האָט געשלאָגן די אייזעלין מיטן שטעקן.
האָט גאָט געעפנט דאָס מויל פון דער אייזעלין און זי האָט
געזאָגט צו בלעמען:

— „וואָס האָב איך דיר געטאָן, אַז דו האָסט מיך שוין דריי
מאַל געשלאָגן?“

האַט בלעם געזאָגט צו דער אייזעלין:
— „ווייל דו האָסט געשפּאַט פּון מיר; ווען איך האָב
אַ שווערד אין דער האַנט, וואָלט איך דיך אַצינד דער-
הרגעט“.

האַט די אייזעלין געזאָגט צו בלעמען:
— „בין איך ניט דיין אייזעלין, וואָס דו האָסט געריטן אויף
מיר דיין גאַנץ לעבן ביון היינטיקן טאָג? בין איך געוויינטלעך
געוויינט געווען דיר אַזוי צו טאָן?“

האַט ער געזאָגט:
— „ניין“.

און גאָט האָט געעפנט די אויגן פּון בלעמען און ער האָט
דערזען אַז אַ מלאַך פּון גאָט שטייט אין וועג מיט זיין שווערד
אַרויסגעצויגן אין האַנט. האָט ער זיך גענייגט און זיך געבוקט
איפּן פנים.

און דער מלאַך פּון גאָט האָט צו אים געזאָגט:
— „פאַר וואָס האָסטו געשלאָגן דיין אייזעלין שוין דרייַ מאָל?
זע, איך בין אַרויסגעגאַנגען ווי אַ שטער, און די אייזעלין האָט
מיך געזען און האָט זיך אָפּגענייגט פּון מיר דרייַ מאָל. ווען זי
וואָלט זיך ניט אָפּגענייגט פּון מיר, וואָלט איך אַצינד דיך זיכער
דערהרגעט, און זי וואָלט איך געלאָזט לעבן“.

האַט בלעם געזאָגט צו דעם מלאַך פּון גאָט:
— „איך האָב געזינדיקט, ווייל איך האָב ניט געוויסט, אַז
דו שטייסט מיר אַנטקעגן אויפּן וועג. און אַצינד אויב עס איז
שלעכט אין דינע אויגן— וועל איך זיך אומקערן“.

האַט דער מלאך פון גאָט געזאָגט צו בלעָמען:
— „גיי מיט די מענטשן, אָבער נאָר דאָס וואָרט וואָס איך
וועל ריידן צו דיר — דאָס זאָלסטו ריידן.“
איז בלעָם געגאָנגען מיט די האַרן פון בָּלקן.

בלעָם בענטשט די קינדער פון ישְׂרָאֵל

און בָּלק האָט געהערט אַז בלעָם קומט, און ער איז אים
אַרויסגעגאָנגען אַנטקעגן. און בָּלק האָט געזאָגט צו בלעָמען:
— „צו דען האָב איך נישט געשיקט נאָך דיר, דיך צו רופֿן?
פאַר וואָס ביסטו נישט געקומען צו מיר? בין איך אין דער אַמתן
נישט אין שטאַנד דיר כָּבוד אָנצוטאָן?“
האַט בלעָם געזאָגט צו בָּלקן:
— „זע, איך בין געקומען צו דיר; אַצינד, צו קען איך גאָר
עפעס ריידן? נאָר דאָס וואָס גאָט וועט אַרײַנטאָן אין מיין
מויל — דאָס וועל איך ריידן.“

און בלעָם איז געגאָנגען מיט בָּלקן.
און עס איז געווען אין דער פּרי, האָט בָּלק געזעען
בלעָמען און האָט אים אַרויפגעפירט קיין בְּמֹת־בַּעַל. און ער
האַט פון דאָרטן געזען אַ טייל פון דעם פּאַלק. האָט בלעָם
געזאָגט צו בָּלקן:
— „בוי מיר דאָ זיבן מוֹבֹחֹת און גרייט מיר דאָ צו זיבן אָקסן
און זיבן ווידערס.“
האַט בָּלק געטאָן אזוי ווי בלעָם האָט גערעדט, און בָּלק

און בלעם האָבן אויפגעבראַכט אַן אָקס און אַ חידער אויף
איטלעכן מוזבח.

און בלעם האָט געזאָגט צו בָּלָקן:

— „איך וועל גיין, און וואָס פאַר אַ זאַך גאָט וועט מיר
ווייזן— וועל איך דיר דערציילן“. און ער איז אַרויפגעגאַנגען
אויף אַ הויכן אָרט.

און גאָט האָט אַרײַנגעלייגט אַ וואָרט אין בלעםס מויל און
האָט געזאָגט:

— „קער זיך אום צו בָּלָקן און אַזוי זאָלסטו ריידן“.

האָט ער זיך אומגעקערט צו אים, און אָט שטייט ער בײַ
זײַן קרבן, ער און אַלע האַרן פון מואָב. האָט בלעם אָנגעזען
הויבן זײַן שפרוך און האָט געזאָגט:

„פון אַרם טוט מיך פירן בָּלָק,

פון די מזרח־בערג— דער מלך פון מואָב.

קום, שילט מיר יעקבן,

און קום פלוך ישְׂרָאֵל!.

ווי זאָל איך שילטן

וועמען גאָט שילט ניט?

ווי זאָל איך פלוכן,

וועמען יהוה פלוכט ניט?

ווייל פון שפיץ פון די פעלזן זע איך אים,

און פון די הייכן קוק איך אים אָן.

זע, אַ פאַלק וואָס רוט באַזונדער

און רעכנט זיך ניט צווישן די אומות!

ווער האָט געציילט דעם שטויב פון יעקב
און באַרעכנט די קינדער פון ישׂראָל?
זאָל איך שטאַרבן מיטן טויט פון גערעכטע
און זאָל מיין סוף זיין ווי זינער!"

האָט בָּלֶק געזאָגט צו בלעמען:
—״וואָס האָסטו מיר געטאַן? צו שילטן מינע שונאים האָב
איך דיך גענומען, און בענטשן גאַר האָסטו געבענטשט!"
האָט ער געענטפערט און געזאָגט:
—״דאָס וואָס גאָט גיט אַרײַן אין מיין מויל— דאָס מוז איך
היטן צו ריידן."״

האָט בָּלֶק געזאָגט צו אים:
—״קום מיט מיר, איך בעט דיך, אין אַן אַנדער אָרט, וואָס
דו וועסט אים זען פון דאָרטן. און שילט מיר אים פון
דאָרטן!"״

און בָּלֶק האָט גענומען בלעמען צו דעם פעלד צופים
אויפן שפיץ פֿסגה, און ער האָט געבויט זיבן מוּבָחוֹת און גע-
בראַכט אַן אָקס און אַ ווידער אויף איטלעכן מוּבָח.
און גאָט האָט אַרײַנגעלייגט אַ וואָרט אין זיין מויל און האָט
געזאָגט:

״קער זיך אום צו בָּלֶק און אזוי זאָלסטו ריידן."״
האָט ער זיך אומגעקערט צו אים. און אָט שטייט ער בײַ
זיין קרבן און די האַרן פון מוּאָב זינען מיט אים; און בָּלֶק האָט
צו אים געזאָגט: ״וואָס האָט גאָט גערעדט?"״

האָט בלעם אָנגעהויבן זיין שפרוך און האָט געזאָגט:
—״שטיי אויף, בָּלֶק, און הער,

פֿאַרנעם מײנע רײד, זון פון צפֿור!
 נײַט קײן מענטש איז גאָט – ער זאָל ליגן זאָגן,
 נײַט קײן מענטשנקינד – ער זאָל חרטה האָבן.
 אַז ער זאָגט – וועט ער דען נײַט טאָן?
 און אַז ער רעדט – וועט ער עס נײַט אויספירן?
 „בענטש!“ האָב איך געהערט.
 און בענטשט ער – קען איך עס נײַט אָפהאַלטן.
 מע זעט נײַט קײן אומרעכט אין יעקב,
 מע מערקט נײַט קײן עוולה אין ישׂראָל!
 יהוה זײַן גאָט איז מײַט אים!“

האַט בָּלֶק געזאָגט צו בלעמען:
 – „נײַט שילטן זאָלסטו אים שילטן און נײַט בענטשן זאָלסטו
 אים בענטשן!“
 האַט בלעם געענטפערט און האַט געזאָגט צו בָּלֶק:
 – „האַב איך נײַט גערעדט צו דיר אַזוי צו זאָגן: „אַלץ וואָס
 גאָט וועט רײַדן, דאָס וועל איך טאָן?“
 האַט בָּלֶק געזאָגט צו בלעמען:
 – „קום, איך בעט דײַך, איך וועל דײַך נעמען אויף אַן
 אַנדער אָרט: אָפּשר וועסטו מיר אים שילטן פון דאָרטן.“
 און בָּלֶק האַט גענומען בלעמען צום שפּײַץ פּעור וואָס
 קוקט אַראָפּ אויף דער וויסטעניש.
 האַט בלעם געזאָגט צו בָּלֶק:
 – „בױ מיר דאָ זײַבן מוֹבָחוֹת, און גרײט מיר דאָ צו זײַבן
 אַקסן און זײַבן חידערים.“ און בָּלֶק האַט געטאָן אַזוי ווי בלעם

האַט געזאָגט און ער האָט געבראַכט אַן אַקס און אַ ווידער אויף
איטלעכן מזבח.

און בלעם האָט געזען אַז עס איז וויל געפעלן אין די
אויגן פון גאָט צו בענטשן ישׂראַל. און ער איז ניט געגאַנגען אַזוי
ווי פריער, נאָר ער האָט געקערט זיין פנים צום מדבָּר. און
בלעם האָט אויפגעהויבן זיינע אויגן און האָט געזען ווי ישׂראַל
רוט, לויט זיינע שבָּטים, און דער גייסט פון גאָט איז געקומען
אויף אים. און ער האָט אָנגעהויבן זיין שפרוך און האָט
געזאָגט:

„אַזוי רעדט בלעם דער זון פון בעזר,
אַזוי רעדט דער מאַן מיטן אָפענעם אויג;
אַזוי רעדט דער וואָס הערט גאָטס ווערטער,
וואָס די זעאונג פון גאָט טוט ער זען:
ווי שוין זיינען די זיינע געצעלטן, יעקב;
דיינע ווינערטער, ישׂראַל!
ווי טייטלביימער זיינען זיי אויסגעשטרעקט,
ווי גערטענער ביים טייך,
ווי אַלאָען וואָס גאָט האָט געפלאַנצט,
ווי צעדערן ביים וואַסער.
ער קניט, ער לייגט זיך ווי אַ לייב
און ווי אַ לייבינטע – ווער קען אים אויפרייצן?
געבענטשט – די וואָס בענטשן דיך!
פאַרשאַלטן די וואָס שילטן דיך!“

האַט דער צאָרן פון בָּלָקן געברענט אויף בלעמען און

ער האָט אַ פּאַטש געטאַן מיט זײַנע הענט און האָט געזאָגט צו
בלעמען:

— „צו שילטן מײַנע שװנאים האָב איך דיך גערופן, אָבער
בענטשן האָסטו גאָר זײ געבענטשט שוין דרײַ מאָל! און אַצינד
אַנטלויף דיר אין דײַן היים! איך האָב געקלערט, גרויס קבֿוד
וועל איך דיר אָנטאָן, אָבער גאָט האָט דיך פּאַרמידן פֿון
קבֿוד.“

האַט בלעם געזאָגט צו בֿלקן:

— „האַב איך ניט גערעדט נאָך צו דײַנע שלוחים, וואָס דו
האַסט געשיקט צו מיר, אַזוי צו זאָגן: ווען בֿלק זאָל מיר געבן
זײַן הויז פֿול מיט זילבער און גאָלד, קען איך ניט איבער-
טרעטן דעם באַפעל פֿון גאָט, צו טאַן גוטס אָדער שלעכטס פֿון
מײַן אייגענעם האַרצן. וואָס גאָט וועט רײַדן— דאָס וועל איך
רײַדן!“

און בלעם איז אויפגעשטאַנען און איז אַוועקגעגאַנגען און
האַט זיך אומגעקערט צו זײַן היים. און אויך בֿלק איז געגאַנגען
אויף זײַן וועג.

משה נעמט אויף די צאָל פֿון די קינדער פֿון ישׂראָל

האַט גאָט געזאָגט צו משהן:

„נעם אויף די צאָל פֿון די קינדער פֿון ישׂראָל, פֿון צוואַנציק
יאָר אַלט און העכער, נאָך זײַערע שְׁבֻטִים נאָך, צײל אין
ישׂראָל אײַטלעכן וואָס גײט אַרויס אין חײל.“
און די געצײלטע פֿון די קינדער פֿון ישׂראָל זײַנען געווען

זעקס הונדערט טויזנט און טויזנט זיבן הונדערט און דרייסיק.
און צווישן די דאָזיקע איז ניט געווען קיינער פון די וואָס זיינען
געצײלט געוואָרן פון משהן און אהרן דעם פֿהן, ווען זיי האָבן
געצײלט די קינדער פון ישׂראַל אין מדבָּר סיני. ווייל גאָט האָט
וועגן זיי געוואָגט: „שטאַרבן אין מדבָּר וועלן זיי!“ און קיינער פון
זיי איז ניט געבליבן אַחוץ פֿלֶב דער זון פון יפונה און יהושֶׁע
דער זון פון נון.

און גאָט האָט גערעדט צו משהן אַזוי צו זאָגן:

„צו די דאָזיקע זאָל איינגעטיילט ווערן דאָס לאַנד פֿאַר אַ
נחלה, נאָך דער צאָל נאָך. אָבער דורך גורל זאָל צעטיילט
ווערן דאָס לאַנד, נאָך די שְׁבֵטִים נאָך זאָלן זיי עס ירשען.“

און גאָט האָט באַפוילן:

„אַ נחלה פון די קינדער פון ישׂראַל זאָל ניט איבערגיין
פון שְׁבֵט צו שְׁבֵט, נאָר די קינדער פון ישׂראַל זאָלן זיין באַ-
העפט איטלעכער אָן דער נחלה פון דעם שְׁבֵט פון זיינע
פֿאַטערס.“

צוויי און אַ האַלב שְׁבֵטִים קריגן זייער טייל

אויף דער מזרחזײט פון ירדן

און די קינדער פון ראובן און די קינדער פון גַד האָבן גע-
האַט פֿיל פֿי, זייער אַ סך. און זיי האָבן געזען דאָס לאַנד
יענער און דאָס לאַנד גלֶעד, אַז דער אָרט איז אַן אָרט פֿאַר
פֿי. זיינען די קינדער פון גַד און די קינדער פון ראובן

געקומען און זיי האָבן געזאָגט צו משהן, און צו אַלעזר דעם
פֿהן און צו די פֿירשטן פֿון דער עדה אַזוי צו זאָגן:

— „דאָס לאַנד וואָס גאָט האָט צוגענומען פֿאַר דער עדה
פֿון ישׂראַל, איז אַ לאַנד פֿאַר פי, און דײַנע קנעכט האָבן
פי. אויב מיר האָבן געפֿונען חן אין דײַנע אויגן, זאָל מען
אַט דאָס לאַנד געבן דײַנע קנעכט צום אייגנטום. זאָלסט
אונדו נישט אַריבערפֿירן דעם ירדן!“

האָט משה געזאָגט צו די קינדער פֿון גֹד און צו די קינדער
פֿון ראובן:

— „אײַערע ברידער זאָלן גיין אין מלחמה און איר זאָלט
זיצן דאָ?“

האָבן זיי געזאָגט:

— „פֿאַרצאַמוגען פֿאַר אונדזערע פי וועלן מיר דאָ בויען,
און שטעט פֿאַר אונדזערע קלײַנע קינדער. אָבער מיר אַליין
וועלן זיין גרייט צו גיין באַוואַפֿנט פֿאַרויס פֿאַר די קינדער
פֿון ישׂראַל, ביז וואַנען מיר וועלן האָבן זיי געבראַכט אויף
זײַער אָרט. מיר וועלן זיך נישט אומקערן אין אונדזערע
הײַזער, ביז איטלעכער פֿון די קינדער פֿון ישׂראַל וועט נישט
ירשען זיין ירושה.“

האָט משה צו זיי געזאָגט:

— „אויב איר וועט אַזוי טאָן, און אַלע באַוואַפֿנטע פֿון אייך
וועלן אַריבערגיין דעם ירדן, ביז דאָס לאַנד וועט ווערן אייך
גענומען— וועט אַט דאָס לאַנד אייך זיין אַן אייגנטום! אויב
אָבער איר וועט אַזוי נישט טאָן, האָט איר געזינדיקט פֿאַר גאָט,
און זײַט וויסן אַז אײַער שטראַף וועט אייך טרעפֿן. בײַט אַ סך

שטעט פאַר אייערע קליינע קינדער און פאַרצאַמוגען פאַר
אייערע שאַף, אָבער וואָס עס איז אַרויס פֿון אייער מויל – זאָלט
איר טאָן!

און משה האָט זיי, די קינדער פֿון גַד און די קינדער פֿון
ראובן און אַ האַלבן שְׁבֵט פֿון מִנְשֵׁה, געגעבן דאָס קיניגטום פֿון
סיחון דעם מלך פֿון אַמורי און דאָס קיניגטום פֿון עוג דעם מלך
פֿון בְּשָׁן.

יג. משהס לעצטע רייד און משהס טויט

משה זאגט אָן מע זאָל היטן די געזעצן

דאָס זיינען די ווערטער וואָס משה האָט גערעדט צו גאָנץ ישׂראָל אויף יענער זייט ירדן, אין לאַנד מואָב. עס איז געווען אין פּערציקסטן טאָג, אין עלפטן חודש, אין ערשטן טאָג פון חודש האָט משה גערעדט צו די קינדער פון ישׂראָל אַלץ וואָס גאָט האָט אים באַפוילן פאַר זיי—נאָך דעם אַז ער האָט געשלאָגן סיחון דעם מלך פון אַמורי און עוג דעם מלך פון כּנען.

„אַצינד, ישׂראָל, הער צו די געזעצן וואָס איך לערן דיר צו טאָן, כּדי איר זאָלט לעבן און קומען און ירשען דאָס לאַנד וואָס גאָט, דער האַר פון אייערע עלטערן, גיט איך. איר זאָלט גיט צולייגן און איר זאָלט גיט אַראָפּנעמען דערפון! זע, איך האָב איך געלערנט געזעצן, אַזוי ווי גאָט האָט מיר באַפוילן—זאָלט איר זיי היטן און טאָן, ווייל דאָס איז אייער קלוגשאַפט און אייער פאַרשטענדיקייט אין די אויגן פון די פעלקער, וואָס אַז זיי וועלן הערן אָט די געזעצן, וועלן זיי זאָגן: באַמת, אַ קלוגע און אַ פאַרשטענדיקע אומה איז אָט דאָס גרויסע פּאַלק’.

„ווייל וואָסער גרויס פּאַלק איז פאַראַן וואָס האָט אַזעלכע

גערעכטע געזעצן אַזוי ווי די תּורה?

„נאָר דו זאָלסט ניט פאַרגעסן די זאכן וואָס דיניע אויגן
האָבן געזען און זיי זאָלן זיך ניט אָפּטאָן פון דיין האַרצן אַלע
טעג פון דיין לעבן, און גיב זיי איבער דיניע קינדער און
קינדס־קינדער.“

הער, ישׂראַל! (שמע ישׂראַל!)

„הער, ישׂראַל! יהוה איז אונדזער גאָט, גאָט איז איינער!
„און דו זאָלסט ליב האָבן דיין גאָט מיטן גאַנצן האַרצן און
מיט דער גאַנצער נשְׁמָה און מיטן גאַנצן כּוֹח.
„און די ווערטער וואָס איך באַפעל דיר היינט זאָלן זיין אין
דיין האַרצן, און זאָלסט זיי איינלערנען דיניע קינדער, און דו
זאָלסט ריידן פון זיי ווען דו זיצסט אין שטוב, און ווען דו גייסט
אין וועג, און ווען דו לייגסט זיך, און ווען דו שטייט אויף. און
דו זאָלסט זיי אָנבינדן פאַר אַ צייכן אויף דיין האַנט און זיי זאָלן
זיין אַ שטערנבאַנד צווישן דיניע אויגן. און דו זאָלסט זיי אויפֿ־
שרייבן אויף די ביישטידלעך פון דיין הויז און אויף דיניע
טויערן.

„און אַצינד, ישׂראַל, וואָס פאַרלאַנגט גאָט דיין האַר פון
דיר? נאָר בלויז מורא צו האָבן פאַר גאָט, צו גיין אין אַלע זיינע
וועגן און אים ליב צו האָבן, און צו דינען גאָט מיטן גאַנצן
האַרצן און מיט דער גאַנצער נשְׁמָה; צו היטן די געבאָטן פון
גאָט און זיינע געזעצן, וואָס איך באַפעל דיר היינט פון דיין
טובה וועגן.

„זע, צו גאָט געהערן די הימלען און די ערד און אַלץ וואָס
 אויף איר. נאָר דייע עלטערן האָט ער ליב געהאַט און ער
 האָט אויסדערוויילט זייערע קינדער, נאָר זיי—איין!—פון
 אַלע פעלקער! אייער גאָט שוינט ניט קיין פנים, נעמט ניט קיין
 שוחד; ער טוט גערעכטיקייט מיט דעם יתום און מיט דער
 אַלמנה און האָט ליב דעם פרעמדן און גיט אים ברויט און אַ
 קלייד. און איר זאָלט ליב האָבן דעם פרעמדן, ווייל פרעמדע
 זייט איר געווען אין לאַנד מצרים.“

אַז דיין זון וועט דיך פרעגן . . .

„אַז דיין זון וועט דיך שפעטער פרעגן אַזוי צו זאָגן: וואָס
 זיינען דאָס פאַר אַ אַנוואַגן און געזעצן וואָס גאָט האָט איין באַ-
 פוילן?—זאָלסטו זאָגן צו דיין זון:
 „קנעכט זיינען מיר געווען ביי פֿרעהן אין מצרים, און גאָט
 האָט אונדז אַרויסגעצויגן פון מצרים מיט אַ שטאַרקער האַנט.
 און גאָט האָט געטאָן גרויסע און בייזע ווונדער אין מצרים,
 אויף פֿרעהן און אויף זיין גאַנצן הויז, פאַר אונדזערע אויגן.
 און אונדז האָט ער אַרויסגעצויגן פון דאָרטן כּדי אונדז צו
 ברענגען, אונדז צו געבן דאָס לאַנד וואָס ער האָט צוגעשוואָרן
 אונדזערע עלטערן. און גאָט האָט אונדז באַפוילן צו היטן די
 אַלע געזעצן, מורא צו האָבן פאַר גאָט, כּדי אונדז זאָל גוט זיין
 אַלע טעג, כּדי אונדז צו לאָזן לעבן אַזוי ווי היינטיקן טאָג. און
 מיר וועלן נאָר זיין גערעכט צו גאָט אונדזער האַר, אויב מיר
 וועלן היטן אַלע זיינע געבאָטן.“

דער בונד מיט די קינדער פון ישׂראל

דאָס זײַנען די ווערטער פון דעם בונד וואָס גאָט האָט באַ-
פוילן משהן צו שליסן מיט די קינדער פון ישׂראל אין לאַנד
מואַב, חוץ דעם בונד וואָס ער האָט געשלאָסן מיט זיי אין
חוֹרֵב*. און משה האָט צונויפגערוּפן גאַנץ ישׂראל און האָט צו
זיי געזאָגט:

„איר האָט געזען אַלץ וואָס גאָט האָט געטאָן פאַר אײַערע
אױגן, די גרויסע צײַכנס און ווונדער, ביז אױף הײַנטיקן טאָג.
איך האָב אײַך געפירט פּערצײק יאָר דורכן מִדְבָּר. אײַערע
קלײדער זײַנען ניט אָפּגעטראָגן געוואָרן אױף אײַך; דײַן שוך
איז ניט אָפּגעטראָגן געוואָרן אױף דײַן פּוס. ברויט האָט איר
ניט געגעסן און ווײַן האָט איר ניט געטרונקען.

„און אַז איר זײַט געקומען צו אָט דעם אָרט, זײַנען אַרויס-
געגאַנגען סיחון און עוג אַקעגן אונדז אױף מלחמה, און מיר
האָבן זיי געשלאָגן; און מיר האָבן צוגענומען זײַער לאַנד און
עס געגעבן פאַר אַ נחלה צו ראובן, און צו נָד און צו דעם
האַלבן שְׁבֵט מְנַשֶׁה. היט די ווערטער פון בונד, פֿדי איר
זאָלט באַגליקן אין אַלץ וואָס איר וועט טאָן!

„איר שטייט הײַנט אַלע פאַר גאָט אײַער האַר, אײַערע
עלטסטע, אײַערע שְׁבָטִים, אַלע מענער פון ישׂראל, אײַערע
קלײנע קינדער, אײַערע ווײַבער און דער פרעמדער וואָס
איז אין דײַן לאַגער—

* בײַם באַרג סיני.

„דו טרעטסט אַרײַן מיט אַ שבועה אין דעם בונד פון יהוה
דיין גאָט, וואָס יהוה דיין גאָט שליסט מיט דיר היינט, כּדי דיך
אויפצושטעלן היינט פאַר אַ פּאָלק צו אים, און ער זאָל מיר
זײַן דיין גאָט, אַזוי ווי ער האָט דיר צוגעזאָגט און אַזוי ווי ער
האָט געשוואָרן צו דיײַנע עלטערן, צו אַבְרָהָמען, צו יצחקן און
צו יעקבן.

„דאָס געבאָט וואָס איך גיב דיר היינט – איז נישט באַהאַלטן
פון דיר. עס איז נישט צו ווייט. נישט אויפן הימל איז דאָס, אַז דו
זאָלסט זאָגן: ווער וועט אונדז אַרויפגיין אויפן הימל און עס
נעמען פאַר אונדז און עס אונדז לאָזן הערן, כּדי מיר זאָלן עס
טאָן? און נישט אויף יענער זײַט ים איז דאָס, אַז דו זאָלסט זאָגן:
ווער וועט אונדז אַריבערגיין אויף יענער זײַט ים און עס נעמען
פאַר אונדז און עס אונדז לאָזן הערן, כּדי מיר זאָלן עס טאָן?
נאָר זײַער נאָענט איז דאָס צו דיר – אין דיין מויל, אין דיין
האַרצן!

„זע, איך גיב היינט פאַר דיר: לעבן און גוטס, טויט און
שלעכטס. איך באַפעל דיר היינט ליב צו האָבן גאָט, צו גיין
אין זײַנע וועגן, כּדי דו זאָלסט לעבן און גאָט זאָל דיך בענטשן
אין דעם לאַנד וואָס דו קומסט אַהין. אָבער אַז דיין האַרץ
וועט זיך אָפקערן און דו וועסט אַראָפּגעפירט ווערן – איז
אונטערגיין וועט איר אונטערגיין!

„איך מאַך היינט יְדוּת אַקעגן אײַך הימל און ערד! לעבן
און טויט לײַג איך פאַר אײַך, אַ בְּרָכָה און אַ קָלָלָה – זאָלט

איר אויסקלייבן דאָס לעבן, דו און דינע קינדער: ליב צו
האַבן גאָט, זיך צוצוהערן צו זיינע רייד—דאָס איז דיין
לעבן!"

משה פאַרענדיקט די תורה

און משה האָט אויפגעשריבן די תורה און האָט זי געגעבן
צו די פּהנים, די קינדער פון לוי, און צו אַלע עלטסטע פון
ישׂראל. און משה האָט באַפוילן אַזוי צו זאָגן:

„צום סוף פון אַלע זיבן יאָר, אין דער צייט פון דעם יאָר
פון שמיטה, און דעם יום־טוב סוכות, ווען גאַנץ ישׂראל וועט
קומען זיך ווייזן פאַר גאָט אין דעם אָרט וואָס ער וועט אויס־
קלייבן—זאָלט איר לייענען די תורה פאַר גאַנץ ישׂראל.
זאַמלט אײַן דאָס פאַלק, די מענער און די ווייבער און די
קליינע קינדער און דעם פרעמדן וואָס אין דינע טויערן, פּדי
זיי זאָלן הערן און פּדי זיי זאָלן לערנען און היטן אַלע ווער־
טער פון דער תורה!"

גאָט זאָגט אָן משהן וועגן זײַן טויט

און גאָט האָט געזאָגט צו משהן:
„זע, דינע טעג נענטערן זיך צום שטאַרבן.
„דו זאָלסט אַרויפגיין אויף דעם באַרג נבו, וואָס איז אין
לאַנד מואַב, וואָס איז אַקעגן יריחו, און קוק אָן דאָס לאַנד

כּוּנֶען וואָס איך גיב צו די קינדער פון ישׂראַל פאַר אַן אייגנטום. דו וועסט שטאַרבן אויף דעם באַרג, וואָס דו וועסט אַרויפגיין אויף אים, און וועסט ווערן איינגעזאַמלט צו דיין פּאָלק, אַזוי ווי דיין ברודער אַהרן איז געשטאַרבן אויפן באַרג הוֹר און איז איינגעזאַמלט געוואָרן צו זיין פּאָלק. עס איז אַזוי ווייל איר זייט מיר געווען ניט טריי ביים וואַסער מריבָה, אין מדבֿר צין, ווייל איר האָט מיך ניט געהייליקט צווישן די קינדער פון ישׂראַל. נאָר פון דער ווייטן וועסטו זען דאָס לאַנד, אָבער קומען אַהין וועסטו ניט, אין דעם לאַנד וואָס איך גיב צו די קינדער פון ישׂראַל".

האַט משה גערעדט צו גאָט אַזוי צו זאָגן:

— „זאָל גאָט, דער האַר פון אַלע באַשעפענישן, אויפזעצן אַ מאַן איבערן פּאָלק, וואָס זאָל אַרויסגיין זיי פאַרויס, און וואָס זאָל זיי אַרויספירן און וואָס זאָל זיי אַרײַנברענגען, כּדי די עדה פון גאָט זאָל ניט זיין אַזוי ווי שאַף וואָס האָבן ניט קיין פּאַסטעך".

האַט גאָט געזאָגט צו משהן:

— „נעם דיר יהושֶׁע דעם זון פון נון, אַ מאַן וואָס אין אים איז דאָ גייסט, און זאָלסט אָנלענען דיין האַנט אויף אים. און זאָלסט אים שטעלן פאַר דער גאַנצער עדה, און זאָלסט אים אָנוואַגן פאַר זייערע אויגן, און זאָלסט אַרויפּטאָן דיין גלאַנץ אויף אים, כּדי די קינדער פון ישׂראַל זאָלן אים געהאַרכן".

משה געזעגנט זיך מיט גאנץ ישראל

און משה איז געגאנגען און האָט גערעדט אָט די ווערטער
צו גאנץ ישראל. און ער האָט זיי געזאָגט:

„אַ מאַן פון הונדערט און צוואַנציק יאָר בין איך הייַנט.
איך קאָן נישט מער אַרויסגיין און אַרײַנגיין. און גאָט האָט צו
מיר געזאָגט: וועסט נישט אַריבערגיין דעם יַרדן!

„און איך האָב געבעטן צו גאָט אַזוי צו זאָגן: גאָט דו האָר,
דו האָסט אָנגעהויבן ווייזן דײַן קנעכט דײַן גרויסקײַט און דײַן
שטאַרקע האַנט. לאַמיר אַריבערגיין, איך בעט דײַך, און
לאַמיר זען דאָס גוטע לאַנד וואָס אויף יענער זײַט יַרדן, די
שײַנע בערג און דעם לבָנון. אָבער גאָט האָט געצאָרנט אויף
מיר, און האָט זיך נישט צוגעהערט צו מיר. און גאָט האָט גע-
זאָגט: גענוג פאַר דיר! זאָלסט מער נישט רײדן צו מיר וועגן
דער דאָזיקער זאַך! גיי אַרויף צום שפּײַץ פּסגָה און הייב אויף
דײַנע אויגן צו מערב, און צו צפון, און צו דרום, און צו מזרח,
און קוק אָן מיט דײַנע אויגן, ווייל דו וועסט נישט אַריבערגיין
דעם יַרדן. און זאָג אָן יהוֹשֻׁעַ און שטאַרק אים און פעסטִיק
אים, ווייל ער וועט אַריבערגיין פאַרויס פאַר אָט דעם פּאַלק,
און ער וועט זיי מאַכן יַרשען דאָס לאַנד וואָס דו וועסט זען.“

און משה האָט גערופן יהוֹשֻׁעַ און ער האָט צו אים געזאָגט
פאַר די אויגן פון גאנץ ישראל:

„זיי שטאַרק און פעסט, ווייל דו וועסט קומען מיט אָט
דעם פּאַלק אין דעם לאַנד, וואָס גאָט האָט געשוואָרן זייערע

עלטערן זיי צו געבן און דו וועסט זיי מאכן ירשען דאָס לאַנד.
און גאָט – ער וועט זיין מיט דיר, ער וועט דיר ניט פאַרלאָזן.
זאָלסט ניט מזרא האָבן, זאָלסט זיך ניט שרעקן!"

משהס געזאַנג (האַזינ)

און משה האָט גערעדט אין די אויערן פון דער גאַנצער
אימאַמלונג פון ישׂראַל די ווערטער פון אָט דעם געזאַנג ביזן
סוף:

„פאַרנעמט איר הימלען – און איך וועל ריידן,
און זאָל הערן די ערד די רייד פון מיין מויל.
זאָל טריפן ווי רעגן מיין לערנען,
זאָל רינען ווי טוי מיין וואָרט,
זיי אַ גוסרעגן אויף גראָז,
זיי אַ שפּריירעגן אויף קרייטעכץ,
זייל גאָטס נאָמען וועל איך רופן.
זיט גרויסקייט צו אונדזער גאָט!

דער פעלו! זיין ווערק איז גאַנץ!
אַלע זיינע וועגן זיינען גערעכט!
גאָט פון טריישאַפט, אָן אומרעכט,
גערעכט און יושרדיק איז ער!
קומט פון אים פאַרדאַרבונג? ניין!
זיינע קינדער – אין זיי איז דער פעלער!

איז ער ניט דיין פאָטער וואָס האָט דיך געשאַפן?
ער – וואָס האָט דיך געמאַכט און געפורעמט?
געדענק די טעג פון פאַרצייטן,
באַטראַכט די יאָרן פון דורך נאָך דורך.
פרעג דיין פאָטער, ער זאָל דיר דערציילן,
דיינע זקנים – זיי זאָלן דיר זאָגן.
זען דער אייבערשטער האָט באַטיילט די פעלקער,
זען ער האָט צעשיידט די קינדער פון מענטשן –
האָט ער געשטעלט די גרענעצן פון פעלקער.
דער חלק פון גאָט איז זיין פאָלק,
יעקב איז דער טייל פון זיין גחלה.

ער האָט אים געפונען אין מדבר־לאַנד,
אין חיסטן קלאַגן פון דער ווילדערניש,
אים אַרומגערינגלט, אים אויפגעפאַסט,
אים אָפּגעהיט ווי זיין אויגאַפל.
ווי אַן אַדלער וועקט זיין נעסט,
פלאַטערט איבער זיינע יונגע;
שפּרייט זיינע פעדערן און נעמט זיי,
טראַגט זיי אויף זיין פליגל –

האָט גאָט אַליין אים געפירט!
ער האָט אים געזעצט אויף די הייכן פון דער ערד,
האָט ער געגעסן די פרוכטן פון פעלד,
האָט ער געזויגן האַניק פון פעלו

און אייל פון דעם קיזלשטיין,
און שמאַנט פון רינדער און מילך פון שאָף,
מיט פעטס פון לעמער, מיט פעטס פון ווייץ,
און פון טרויבנבלוט טרינקסטו שוימיקן וויין.

איז ישורון פעט געוואָרן און האָט געבריקעט—
ביסט פעט, ביסט דיק, ביסט גראָב געוואָרן!
און ער האָט פאַרלאָזט גאָט וואָס האָט אים באַשאַפֿן
און פאַראַכט דעם פעלו פון זײַן הילף.
האָט גאָט געוואָגט: „איך באַהאַלט מײַן פנים פון זיי,
איך וועל זען וואָס וועט זײַן זייער סוף,
ווייל אַ פאַרקערטער דור זײַנען זיי,
קינדער— אַן טרישאַפט אין זיי.

זיי האָבן מיך דערצאָרנט מיט אַן אומגאַט,
וועל איך זיי דערצאָרענען מיט אַן אומפאַלק,
דעם צאָן פון חיות וועל איך שיקן אויף זיי
מיט גיפט פון די וואָס קריכן אין שטויב.
אין דרויסן וועט מאַכן קינדערלאָז די שווערד,
און אין די קאַמערן וועט זײַן די אַימה,
אי דעם בַּחור, אי די מיידל,
דעם וויגעדיקן מיטן גריזגראַען מאַן.
באַר גאָט וועט זיך אָננעמען פאַר זײַן פאַלק
און אויף זײַנע קנעכט וועט ער זיך דערבאַרעמען.
און איר זעט אַצינד, אַז איך, איך בין דאָס

און ניטאָ קיין שום גאָט אויסער מיר.
איך טייט און איך מאַך לעבעדיק,
איך פאַרווונד און איך הייל
און ניטאָ ווער עס זאָל ראַטעווען פון מיין האַנט!"

באַזינגט, איר אומות, זיין פּאָלק,
זייל פאַרן בלוט פון זיינע קנעכט וועט ער זיך רעכענען,
נקמה וועט ער נעמען פון זיינע פיינד
און פאַרגיטיקן זיין לאַנד און זיין פּאָלק!"

משהס ברכה

און דאָס איז די ברכה וואָס משה דער געטלעכער מאַן
האָט געבענטשט די קינדער פון ישׂראַל פאַר זיין טויט. און
ער האָט געזאָגט:

גאָט איז פון סיני געקומען,
אויפגעשינט פון שעיר אויף זיי
אַרויסגעשטראַלט פון באַרג פּאַרן,
זיי ליגן ביי דינע פיס,
זיי נעמען אויף דינע רייד:
אַ תורה האָט אונדז משה באַפוילן,
אַ ירושה פאַר דער איינזאַמלונג פון יעקב . . .

לעבן זאָל ראובן און ניט שטאַרבן,
און זיינע מענטשן זאָלן זיין אָן אַ צאָל!

און דאָס איז פאַר י הו ד ה:
 הער זיך צו, גאָט, צום קול פון יהודה
 און צו זיין פאָלק זאָלסטו אים ברענגען.
 זיינע הענט זאָלן פאַר אים שטרײַטן
 און אַ הילף פון זיינע פינד זאָלסטו זיין!
 און אויף לוי האָט ער געזאָגט:
 זיי לערנען דינע געזעצן יעקבן
 און דיין תורה ישׂראָלן.
 בענטש, גאָט, זיין פאַרמעג
 און דאָס ווערק פון זיינע הענט באַוויליק!
 אויף בנימין האָט ער געזאָגט:
 דער באַליבטער פון גאָט זאָל רוען בי אים אין זיכער־
 קײט,
 ער באַשירעמט אים אַ גאַנצן טאָג!
 און אויף יוסף האָט ער געזאָגט:
 געבענטשט פון גאָט זאָל זיין זיין לאַנד
 מיטן טײַערסטן פון הימל – מיט טוי,
 און מיט טײַערסטע פרוכטן פון זון,
 און מיטן טײַערסטן פון דער ערד און איר פולקײט.
 און אויף זבולון האָט ער געזאָגט:
 פריי זיך, זבולון, בי דיין אַרויסגיין
 און, ישׂשכר, אין דינע געצעלטן.
 ווײל די שפּע פון ימען וועלן זיי זייגן
 און די פאַרבאַרגענע אוצרות פון זאַמד.

און אויף גַד האָט ער געזאָגט:
 געלויבט איז דער וואָס ברייטערט אויס גַד!
 אַזוי ווי אַ לייבינטע רוט ער.
 ער איז געקומען פאַרויס פאַרן פּאָלק,
 ער האָט געטאָן די גערעכטיקייט פון גאָט.
 און אויף דָן האָט ער געזאָגט:
 דָן איז אַ יונער לייב,
 ער שפּרינגט פון בָּשֶׁן אַרויס.
 און אויף נַפְתָּ לִי האָט ער געזאָגט:
 נַפְתָּ לִי, זאָט מיט דער בָּרְכָה פון גאָט,
 דעם ים און דעם דָרום זאָלסטו ירשען!
 און אויף אָשֶׁר האָט ער געזאָגט:
 געבענטשטער פון אַלע זין זאָל זיין אָשֶׁר
 און זאָל ער באַדן אין אייל זיינע פּיס.
 אייזן און קופּער – דיינע ריגלען
 און ווי דיינע טעג – אַזוי דיין שטאַרקייט.

ישְׂרָאֵל וועט רוען אין זיכערקייט,
 אָפּגעזונדערט – דער קוואַל פון יַעקב.
 אין אַ לאַנד פון תּבוּאה און וויין
 און זיינע הימלען טריפן טוי.
 וויל דיר, ישְׂרָאֵל, ווער איז דיין גלויבן?
 אַ פּאָלק געהאַלפן פון גאָט!

משהס טויט

און משה איז אַרױפגעגאַנגען פון די פלױנען פון מױאָב צום באַרג נבו, אױפן שפּײַץ פֿסגָה װאָס אַקעגן ירױחו. און גאָט האָט אים געװױן דאָס גאַנצע לאַנד פון גלעָד ביז דן. און גאָט האָט צו אים געזאָגט:

„דאָס איז דאָס לאַנד װאָס איך האָב געשװאָרן צו אַבְרָהָמען, צו יצחקן און צו יעקבן, אַזױ צו זאָגן: צו דיַנע קינדער װעל איך עס געבן. איך האָב דיך געלאָזט זען מיט דיַנע אױגן, אָבער אַהײן אַרױבערקומען װעסטו נײַט.“

און משה דער קנעכט פון גאָט איז דאָרטן געשטאַרבן, לױט דעם מױל פון גאָט. און מען האָט אים באַגראָבן אין טאַל, אין לאַנד מױאָב. און קײן מענטש װײס נײַט זײַן קבר ביז אױפן הײַנטיקן טאַג.

און משה איז געװען הונדערט און צװאַנציק יאָר אַלט, װען ער איז געשטאַרבן. זײַן אױג איז נײַט געװען טונקל און זײַן פֿרײשקײט איז נײַט אַװעק.

און די קינדער פון ישׂראַל האָבן באַװײנט משהן, אין די פלױנען פון מױאָב, דרײַסיק טעג.

און יְהוֹשֻׁעַ דער זון פון נון איז געװען פול מיט חכמה, װײל משה האָט אָנגעלענט אױף אים זײַנע הענט; און די קינדער פון ישׂראַל האָבן זיך צוגעהערט צו אים און האָבן געטאַן אַזױ װי גאָט האָט באַפֿוילן משהן.

און עס איז ניט אויפגעשטאנען אין ישראל נאך אזא נביא ווי
משה, וואָס גאָט האָט זיך דערקענט צו אים פנים אַל פנים; אין
אַלע צייכנס און אַלע ווונדער וואָס גאָט האָט אים געשיקט
טאָן אין לאַנד מצרים צו פֿרעהן, און צו אַלע זיינע קנעכט, און
צו זיין גאַנצן לאַנד; און אין אַל דער שטאַרקער האַנט, און אין
אַל דער גרויסער פֿאַרכטיקייט, וואָס משה האָט באַזיין פֿאַר
די אויגן פֿון גאַנץ ישראל.

נאכוואָרט

מיט דעם „חומש פֿאַר קינדער“ איז דער צוזאַמענשטעלער ניט אויסן געווען קיין נייע איבערזעצונג פֿון דער תּוֹרָה. ער האָט נאָר אויסגעשטעלט די פינף חומשים אויף אַזאַ אופן, אַז דער טעקסט זאָל זיך לייענען אָן איבעררייסן, און פֿאַר די קינדער זאָל זיך באַקומען אַ גאַנצע זאַך, און ניט קיין באַזונדערע טיילן, אַז אין מיטן זאָלן ניט זיין קיין שום דברים שלא מן הענין.

דער צוזאַמענשטעלער האַלט זיך געטריי צו יהואשעס איבערזעצונג. דאָ און דאָרט האָט די רעדאַקציע געביטן אָן אויסדרוק אָדער אַ פֿראַזע. דער שינוי איז געמאַכט געוואָרן ניט ווייל יהואשעס איבערזעצונג איז ניט גענוג פינקטלעך אָדער ניט וויסנשאַפטלעך, נאָר פֿאַרקערט: אַפֿט האָט מען פֿאַרביטן יהואשעס פֿרעציון טעקסט אויף אַ מער פֿאַלקסטימלעכן און ווייניקער פינקטלעכן אויסדרוק.

אַ סך שינוים וואָס דער צונויפֿשטעלער אָדער די רעדאַקציע האָבן געמאַכט, זיינען גענומען געוואָרן פֿון יהואשעס כתבֿיד. בען און חוה דוואַרקין, וואָס האָבן געהאַלפֿן אין דער רעדאַקציע פֿון דעם „חומש פֿאַר קינדער“, האָבן אונדז צוגעשטעלט יהואשעס ערשטן כתבֿיד. אַט די ערשטע איבערזעצונג איז מי יודע מער פֿאַלקסטימלעך פֿון דער איבערזעצונג וואָס יהואשעס שפּעטער פֿאַרפּולקאַמט. מיר האָבן זיך אַפֿט באַזוכט מיט דער ערשטער איבערזעצונג, ווייל מיר האָבן דאָרטן געפֿונען אַ פשוטערן און אַ מער צוטריטלעכן נוסח פֿאַר קינדער.

מיר האָבן קיין זאַך ניט צוגעגעבן, בלויז דאָ און דאָרט אַ פֿאַרבינד־וואָרט, אָבער אויסלאָזן איז אונדז אויסגעקומען גאָר אַ סך. ערשטנס, האָבן מיר זיך געדאַרפט רעכענען מיט דער פּעאיקייט פֿון אונדזערע קינדער צו באַנעמען די ענינים. צווייטנס, האָבן מיר זיך גערעכנט מיט דער עלטער פֿון די קינדער. דריטנס, האָבן מיר געשטרעבט, אַז עס זאָל זיין איין גאַנצע, ניט איבערגעריסענע דערציילונג, און האָבן דעריבער נישט געגעבן קיין ווערסיעס. אין די פֿאַלן וווּ עס געפֿינען זיך עטלעכע ווערסיעס, האָבן מיר אויסגעקליבן יענע, וואָס האָט מער גע־שטימט מיט די צוויי אויבן דערמאָנטע פֿרינציפֿן.

מיטן שאַפֿן דעם קיצור חומש פֿאַר קינדער, זיינען מיר איינגעלעך געגאַנגען אין די וועגן פֿון דער טראַדיציע. אין תּוֹך, האָט מען דעם גאַנצן

חומש קיין מאָל ניט געלערנט אין די חדרים מיט גאָר יונגע קינדער. און ווען דער מלמד פלעגט לערנען נאָר די ערשטע פרשה פון דער סדרה פון דער וואָך, איז פאַר אַזאַ מין קירצונג זיכער ניט געווען קיין פעדאָגאָגישער מאָטיוו, כאָטש דאָס איז געווען צוליב די צילן וואָס דער חדר האָט פאַר זיך געהאַט, אַ פאַרשטענדלעכער מנהג.

אונדזער „חומש פאַר קינדער“ איז דער ערשטער אויף יידיש. עס פאַרדריסט אונדז וואָס דער חומש פאַר קינדער איז נישט אַרויס מיט אַ פופצן יאָר צוריק. עס איז געווען יהוּאשעס חלום, אַז זיין גאַנצע תנ"ך איבערזעצונג זאָל אַרויסגעגעבן ווערן, פאַרקירצט, אין באַזונדערע טיילן, ספעציעל צוגעפאַסט פאַר קינדער.

די פעדאָגאָגישע קאָמיסיע ביים שלום עליכם פּאָלקס-אינסטיטוט האָט דערפילט די נייטיקייט צו לערנען חומש אין אונדזערע פּאָלקס שולן, און האָט גענומען די איניציאַטיוו אין דער אַרבעט, און די יהוּאש פאַרלאַג געוועלשאַפט האָט דערמעגלעכט, אַז די אַרבעט זאָל דורכגעפירט ווערן.

מיר ווילן באַדאַנקען חבר חיים שויס פאַר זיינע ווערטפולע עצות און אַנווייזונגען; די לערער ש. גוטמאַן פון די אַרבעטער רינג שולן און מ. קורמאַן פון די שלום עליכם שולן פאַר זייער הילף ביים רעדאַגירן דאָס בוך, פאַר די טעג און וואַכן וואָס זיי האָבן אָפּגעגעבן אַט דער אַרבעט. מיר באַדאַנקען די פריינד בען און חוה דוואַרקין פאַר זייער רעדאַקציאָנעלער הילף. מיר ווילן ספעציעל באַדאַנקען דעם שלום עליכם פּאָלקס-אינסטיטוט פאַר זיין איניציאַטיוו אַרויסצוגעבן אויף יידיש אַ חומש פאַר קינדער. מיר ווילן אויך אויסדריקן אונדזער דאַנק די חברים פון דער טעקסט-קאָמיסיע פאַר זייערע אַנווייזונגען, עצות און מיטהילף ביי דער אַרבעט: א. בראַמבערג, י. גויכבערג, י. וואָל, י. ליפשיץ, ליפע לעהרער, ה. נאַוואַק און י. קאַמינסקי.

מיר האָבן זיך באַמיט צו טאָן די אַרבעט אַזוי ווי עס פאַרדינט אַזאַ אונטערנעמונג—צום ערשטן מאָל צוצוטראַגן אונדזערע קינדער דעם חומש אין אַזאַ פאַרעם, אַז זיי זאָלן אים קענען אויפנעמען. די אַלע, וואָס ווילן זיך ניט באַנוגענען מיט אַ פאַרקירצטן חומש, איז, אדרבה: די תורה ליגט אָפּן פאַר אַלעמען. מיר אָבער זיינען געקומען אויסצופילן אַ בלויו, געבן אַ קיצור וואָס זאָל האָבן אין זיך דאָס אייביק ווערטפולע, וואָס זאָל איבערגעבן די אַטמאָספער פון חומש, וואָס זאָל געבן אַ סאָר שטעלונג וועגן דעם אייגנאַרטיקן נוסח פון חומש און וואָס זאָל צו דער גלייכער צייט זיין צוטריטלעך פאַר אונדזערע קינדער.

שלמה סיימאָן

גלֶאָסאַר

אומרעכט - דאָס וואָס עס איז קען רעכט, קען געוועזן; און עוולה (וע: עוולה).

אונטערלענען - אונטערשפּאַרן, אָג האַלטן, שטאַרקן.

איבערטרעטן (אַ באַפעל) - טאָן קען אַ באַפעל.

איבערפּלאַך - Surface.

אייגנטום - דאָס וואָס מע פאַרמאָגט, property.

איינזעלין - A she-donkey.

איילבערט - Olive.

אימה - שרעק.

אלאָען - Aloes.

אַנבליק - Look, view.

אַנזאַטלען - אַרויסטאַן אַ זאַטל, to saddle.

אַנטוויינען - איפהערן וויינ אַ קינד.

אַנטרינונג - פון ווערב אַנטרינען, ד'ה אַנטלויפן; דאָס אַנטלויפן, דאָס ראַטעווען זיך.

אַנלענען - אָנשפּאַרן.

אַפּקערן - אָפּווענדן זיך; אַוועק-דרייען זיך; אַוועקגיין אין אַן אַנדער ריכטונג.

אַקאַרשט - פריער פון אַלץ; די ערשטע זאַך.

אַראָפּנידערן - גיין באַרג אַראָפּ, גיין נידעריקער.

אַרן - הייליקע שאַפע, וווּ מען האָט געהאַלטן די לוחות (וע: לוחות). holy ark.

אַרעמבענדער - בראַסלעטן.

א

אָהלי־מועד - דאָס געצעלט וווּ מע פלעגט זיך צוויסקומען.

אַוועקציען - גיין ווייטער.

אויגאַפּל - Apple of the eye.

אויסלייזגעלט - געלט זיך אויסצוקויפן פון אַ שטראַף.

אויספורעמען - צוגעבן אַ פאַרעם.

אויספעכן - באַדעקן מיט פעך (וע: פעך).

אויסקוקער - דער וואָס קוקט אויס, באַקוקט דעם שונאס לאַנד.

אויסראַטן - אומברענגען, פאַרטיליקן.

אויסשלאַגן - Eruption on the skin.

אויסשפּרייט (פון הימל) - דאָס וואָס איז אויסגעשפּרייט, Spreading; firmament.

אויפּווערן - אויפּפאַסער, אויפּקוקער.

אומברענגער (מלאך־המַת) - דער וואָס ברענגט אום, וואָס טייט.

אומגאָט - געץ, אָפּגאָט, idol.

אומגעזייערט - דאָס וואָס האָט ניט באַווין זויער צו ווערן; מזה.

אומגעזען - ניט באַמערקטערהייט.

אומגעריכט - פּלוצלונג, ווען מע וואַרט ניט, ווען מע ריכט זיך ניט.

אומווערדיקייט - דאָס וואָס עס איז אונטערן קבּוד, דאָס וואָס עס פאַסט ניט; דאָס פון וואָס עס עקלט.

אומחן - קעעזאָן צו חן; disfavor.

אומקערן - צוריקברענגען, צוריק אָפּ-געבן.

גורל - Lot

גייסטער - רוחות, Ghosts, spirits.
גייציקייט - קארגקייט; ושעדנעקייט,
דאָס וועלן פאַרמאָגן.

גלוסטונג - פון ווערב גלוסטן.

גלוסטן - שטאַרק וועלן.

געבערן - האָבן אַ קינד.

געווירץ - Spices.

געוועלטיקן - הערשן.

געזינד - משפּחה, פּאַמיליע.

געזעמל - אַ גרופּע וואָס האָט זיך
צונויפּגעזאַמלט; אַ צונויפּזאַמלונג פון
מענטשן.

געיעג - Hunting.

געניק - Neck.

געפליגלטע - Winged.

געפענגעניש - דאָרטן וווּ מע האַלט
געפאַנגענע; טורמע; תּמסיה.

געץ - Idol.

געצדניער - Idol-worshipper.

געריכט - Course of a meal.

געשטאַלט - פאַרעם, פיגור.

געשניץ - אַלץ וואָס מע שניצט אויס;
שניצן - To carve.

גרימצאָרן - שטאַרקער צאָרן, ברע-
נעדיקער צאָרן, wrath; צאָרן -
שטאַרקער פּעס.

ד

דאָרן - Thorn (bush).

דור - Generation.

דין - רעליגיעזער געזעץ.

דָּעָה (האַבן אַ...) - האָבן די מאַכט;
קענען זאָגן דאָס באַשטימענדיקע
וואָרט.

דערבאַרעמען זיך - רחמנת האָבן
To have pity on.

דערינען - אין דעם.

ב

באָהעפט - פאַרבינדונג, צונויפּבינדונג.

באַוויליקן - צושטימען, דערלויבן,
to grant, to consent.

באַלאַגער-ווערק - Bulwarks used in
the siege of a city.

באַלאַדן - אַנלאַדן, אַרויפלייגן אַ
משא (אַ לאַסט).

באַלזאַם - Balsam.

באַשאַף - אַלץ וואָס איז באַשאַפּן
געוואָרן.

באַשווערן - ביגדן דורכן שווערן,
אַרויפלייגן אַ שוועה.

בַּהַמּוּת - אַלע פּירסיקע וואָס דינען
דעם מענטשן.

בונד - Bond.

ביידלעך - Booths.

בייקומען - To overcome.

ביישטידל - Door-post.

בכור - דער ערשטלינג; דער זון וואָס
איז דאָס ערשטע קינד.

בכורה - דאָס רעכט פון דעם בכור;
אַמאָליקע צייטן האָט דער בכור גע-
האַט באַזונדערע רעכט.

בלוטמאַנער - דער קרוב וואָס נעמט
נקמה פאַרן פאַרגאַסענעם בלוט פון
זיינעם אַ נאַנטן.

בָּדוּקוּנִים - דער ייגל וואָס ווערט
עמעזן געבאָרן אויף דער עלטער.

בעקן - Basin.

בקשה - דאָס בעטן; דער פאַרלאַנג.

ג

גאַטספאַרכטיקייט - שרעק פאַר
גאַט, פּרומקייט.

גאַרב - Sheaf.

גבורה - שטאַרקייט, העלדישקייט.

גַּבַּר זַיִן - באַזיגן, בייקומען.

ויליק — אינשטימיק, צופרידן, גרייט.
וויסטעניש (מדבר) — Waste-land,
.desert
ווערבע — Willough tree.

ז

זאמען — Seeds.
זאמען זיך — סארהאלטן זיך, קומען
שפעט.
זייאונג — דאס וואָס מע זייט ווייען —
(to sow).
זייל — Pillar.
זיכר — סימן, איבערבלייב, אַ צייכן
וואָס זאָל דערמאָנען.

ח

חיל — אַרמי.
חֶסֶד — גאָד, גוטסקייט, Benevolence,
favor.
חַרְטָה — Regret.
חַרְטוּמִים — די געלערנטע לייט, די
חכמים פון מצרים; די פישוף-
מאכערס פון מצרים (פישוף —
sorcery).

ט

טורטלטיוב — Turtle-dove.
טורעם — Tower.
טייטלבוים — Date-palm.
טרומייט — Trumpet.
טרעפער — דער וואָס טרעפט אַ באַ-
האַלטענע זאָך, טרעפט די צוקונפט.

י

יאַמש — Bulrushes.
יובל — דאָס פופציקסטע יאָר ווען די
ערד האָט געדאַרפט צוריק אַרי-
בערגיין צו די פריערדיקע באַזי-
צערס; פּופציק יאָר.

דערצאָרענען — אַריינברענגען אין
צאָרן, אין גרויס פֿעס.
דרעשן — To thresh.
האַגל — Hail.

ה

האַנטפּאַס — וווּ מע האַלט וואָסער צו
וואשן זיך די הענט, ספעציעל וואַ-
סער צו וואשן זיך די הענט פאַר אַ
רעליגיעזער צערעמאָניע.
האַרבּעריק — אַן אָרט וווּ מע געפינט
אַן אָפּרו, אַ דאָך איבערן קאָפּ און
שרין; inn.
האַרטנעקיק — Stiff-necked, stubborn.
האַרינטע — ווייבלעכע פאַרעם פון
וואָרט האַר (הער, הערשער).
האַרכן — זיך גוט צוהערן.
הַגָּם — כאַטש, גיט געקוקט אויף דעם
וואָס ...
הויגועינד — משפּחה, פאַמיליע.
הויך — אַטעם, Breath.
הויערן — To hover.
הייבאַם — Midwife.
היישעריק — Locust.

וו

וואַכטל־פּויגלען — Qualls.
וואָרזאָגן — דורך געהיימע מיטלען
זאָגן וואָס עס וועט געשען.
ווייל געפעלן — געפעלן, שטאַרק גע-
פעלן.
ווידמענען — To swarm.
וידער — Ram.
וידערשפעניקן — טאָן פאַרקערט,
גיט פּאָלגן די געבאַטן, זיין קריגעריש.
וויינטאַק — דער קוסט (ביימל) אויף
וועלכן עס וואַקסן די וויינטרויבן
(grapes).

יסורים - ווייטאָגן, לייַדן.

יעטוועדער - יעדער איינער, איט-לעכער.

כ

כהן, כהנים - דער וואָס שטאַמט אָפּ פון אַהרנען, פירט דורך די רעלי-גיעזע צערעמאָניעס און האָט ספע-ציעלע רעכט, a priest.

כיוון - מיין, אויסגערעכנטער מיין, intention.

כרובים - מלאכים, Cherubim.

ל

לאָגל - אַ סלאַש פון פעל.

לאָסט - מאָא, burden, load.

לאַסטאַרבעט - געצווונגענע אַרבעט, שווערע אַרבעט, שקלאַמן-אַרבעט.

לוחות - די הייליקע טאָולען אויף וועלכע עס ווײַנען געווען אויסגע-קריצט גאָטס געבאָטן.

לוינאַר בעטער - Hired-man.

ליינען - Linen, of linen.

לינדזן - Lentils.

מ

מאַטערניש - שווערע באַמיאנו, שווע-רע אַרבעט, ווייטאָג.

מאַנער - דער וואָס מאָנט; דער וואָס פאַרלאָנט וויער שטרענג, דער וואָס שטייט צו, מע זאָל אים באַצאָלן דעם חוב.

מנפה - עפידעמיע.

מולטער - Kneading-trough.

מורמלען - רייזן אין דער שטיל, אָדער רייזן אין דער שטיל קעגן עמעצן און דערבייַ אויסדריקן אומ-צופרידנקייט.

מזבח - Altar.

מזל-ברכה - גרויס מזל, שפע ווע: שפע.

מילגרוים - Pomegranate.

מין, מינים - Kind, species.

מכפר זיין - פאַרגעבן.

מכשף, מכשפים - Sorcerer(s).

מלאך, מלאכים - Angel.

מערן - מאַרמערן, מאַכן עס זאָל זיין אַ סך.

מרגלים - אויסקוקערס; די מענטשן וואָס משה האָט געשיקט באַקוקן דאָס לאַנד כנען.

משכון, משכנות - אַ זאך וואָס מע גיט ווי אַ גאַראַנטיע אָו מע וועט באַ-צאָלן דעם חוב.

משכן - דער צייטווייליקער טעמפל, (געמאַכט פון פאַרהאַנגען) וואָס ייִדן האָבן געהאַט בניִי וויערע וואַנדערונ-גען אין מדבר.

נ

נביאות - די רייז פון אַ נביא.

נדָר - הייליקער צוואַג, vow.

ניטבאָדערפטיק - Needy.

נחלה - אַן אייגנטום; אַ שטיק ערד וואָס מע פאַרמאַנט; אַ באַזיץ.

נחמה - טרייסט.

ניגן זיך - בייגן זיך, ווין געשטימט צו טאָן עפעס.

נמאס - איבערדריסיק, disgusting.

נעוֹנֵד - אַן אַ היים; דאָס שטענדיקע אַרומוואַנדערן.

ס

סטאַדע - Herd, flock.

ע

עברי - ייִד, דערפון דאָס וואָרט
Hebrew.

עדה - קהילה; צוטיפואמלונג; com-
congregation; munity.

עולה - אַ שלעכטע טואונג; דאָס טאָן
עמעצן שלעכטס אָן אַ מאָראַלישן
גרונט.

עולה־רגל זײַן - קומען קיין ירושלים
צו אַ יום־טוב; דריי מאָל אַ יאָר,
פֿסח, שבועות און סוכות האָט מען
געדאַרפט זײַן קיין ירושלים.

עָנוּ - אַ באַשיידענער.

עָרַב זײַן - גאַראַנטירן.

פ

פֿאַסטעך - Shepherd.

פּיסנהאַלץ - Pitch-wood.

פּלוינען - Plains.

פּנים אָל פּנים - פנים צו פנים.

פּעך - Pitch, tar.

פּראַכט - שיינקייט, גלאַנץ.

פּרֹכֶת - סאַרהאַנג; דער סאַרהאַנג אין
משכן ווען משכן.

פּריסטער - Priest.

פ

פֿאַראַכטן - קעגנאַץ צו אַכטן; to
despise.

פֿאַרבאַרגן - באַהאַלטן.

פֿאַרדאַרבונג - (פון ווערב פֿאַר-
דאַרבן, to spoil) דאָס וואָס עס
ווערט אָדער מע מאַכט קאַליע.

פֿאַרזען - אַ טעות, mistake, דאָס וואָס
מע באַמערקט ניט.

פֿאַרטיליקן - אומברענגען, אויס-
ראַטן, סאַרניכטן.

פֿאַרכטיקייַט - דאָס געפיל פון מורא
האַבן, ספעציעל פון מורא האָבן
פֿאַר גאָט.

פֿאַרמײַדן - אויסמײַדן, to avoid.

פֿאַרצאַמונג - זאַם, fence.

פֿאַרצוקן - צערייסן אויף שטיקער
און איינשלינגען וועגן אַ ביזער חֵיה.

פֿאַרקירעווען - אָפּקערן אָן אַ זײַט;
אָפּקערן אין אַ פֿאַלשער ריכטונג.

פֿאַרקנָסן - שליסן תנאים, אָפּמאַכן אָן
די מיידל דאַרף חתונה האָבן מיט אַ
באַשטימטן מאַן.

פֿאַרשטענדיקייַט - די פעאיקייַט צו
פֿאַרשטיין, שְׂכַל, אינטעליגענץ.

פּוטער - שפּײַן פֿאַר בהמות ווע;
בהמות).

פּונאַנדערשיידן - פּונאַנדערטיילן,
צעטיילן.

פּוסגײַער - דער וואָס גייט צו פּוס.

פּורעם - Image, form.

פּורעמען - שאַפן אין אַ געוויסן פּו-
רעם.

פּי - קי, אַקסן, זיגן, שאַף, קעמלען -
אַלץ אין איינעם, אָדער אַ טייל פון
אַט די באַשעפענישן וואָס זײַנען נוציק
פֿאַרן מענטשן.

פּײַל - Arrow.

פּײַלנבײַטל - אַ בײַטל וווּ מע האַלט
פּײַלן.

פּלאַקערדיק - ברענט מיט אַ גרויסן
פּלאַם.

פּלוכן - שילטן.

פּעלן - Rock.

פּרוכפּערן זיך - זיך סאַרמערן, האָבן
אַ סך קינדער און קינדס קינדער.

קאַרעטע - trough, דאָס פון וואָס מע טרינקט אָן די בהמות.

קבר - Grave.

קוואַלנדיק - וואָס פליסט פון א קוואַל; וואָס פליסט ווי פון א קוואַל (spring).

קיזלשטיין - זייער האַרטער שטיין, גראַניט.

קירבעס - Pumpkin.

קלוגהאַרציק - פאַרשטענדיק, קלוג.

קלעקן - גענוג זיין.

קעלטער - דאָרטן וווּ מע פרעסט וויין, וווּ מע דריקט די וויינטרויבן (grapes).

קרבן - Victim; sacrifice.

קרייזדען - טאָן עמעצן אָן צוולה ווע; צוולה).

קרייטעכער - דאָ: גראָן.

קרייטעכץ - דאָ: גראָן.

ר

ראַשחודש - דער ערשטער טאָג פון אַ חודש.

רוחות - גייסטער, ghosts, spirits.

ריטלעך - דינע צווייגעלעך, rods.

רייטוואָגן - Chariot.

רינדער - אָקסן און קי אין איינעם.

רכילות - Gossip.

רעה - שלעכטס.

רערלעך - דינע רערן, רער - pipe, tube.

ש

שאַלונג - דאָס אַרויסברענגען אַ

קלאַנג, אַ רוף וואָס הערט זיך גוט,

וואָס הילכט שטאַרק אָפּ.

שאַלרוף - אַ רוף וואָס לאָזט זיך גוט

הערן, וואָס הילכט אָפּ.

פרימאַרגן וואָך - די וואָך פון פרי מאַרגן; (די נאַכט איז געווען אייגע-טילט אין דריי וואַכן); די דריטע גרופע וועכטערס; די צייט ווען עס היט די דריטע גרופע וועכטערס.

צ

צאָרן - גרויסער פֿעס.

צאָרענען - זיין זייער שטאַרק אין פֿעס.

צוואַנגראַרבעט - געצוואַנגענע אַרבעט, אַרבעט וואָס מע לייגט אַרויף אויף געפאַנגענע, אויף קנעכט, אויף גיט קיין פרייע מענטשן.

צווינגער - דער וואָס צווינגט אַרויף, וואָס באַדריקט; צווינגען - to compel, to force upon.

צויבערן - זיך פאַרנעמען מיט פישוף (פישוף - sorcery).

צוקאַפנס (אַ) - דאָס וואָס עס ליגט אונטערן קאַפ ווען מע שלאָפּט.

ציגנבאַק - He-goat.

צייכנזעער - דער וואָס זאָגט פאַרויס די צוקונפט נאָך געוויסע צייכנס.

צינו - געצוואַנגענע אַרבעט אָדער געלט וואָס מע מוז געבן דער מלוכה אָדער דעם הערשער.

צינוהאַרן - די האַרן וואָס גיבן אַכטונג אַז מע זאָל אַריינברענגען די צינון, טאָן די געצוואַנגענע אַרבעט.

צער - האַרצווייטאַג, פאַרדראָס, שווערע זאַרג; רחמנות.

ק

קאַלכאויוון - אַ גרויסער אויוון וווּ

מע ברענט קאַלך (lime); זייער אַ

גרויסער און זייער אַ הייסער אויוון.

קאַריאַנדער - Coriander; type of herb.

שמיטה - דאָס זיבעטע יאָר ווען מע טאָר ניט באַארבעטן די ערד; זיבן יאָר.

שעדיקן - שאָדן ברענגען; מאַכן אַ ווינד.

שפייכלער-שטעט - שטעט ווי מע קלייבט צונויף און מען היט אויף די גערעטעניש; store-cities.

שפראַצן - אַרויסוואַקסן, to sprout.

שפריירען - אַ דינער רעגן.

שפע - דאָס האָבן אַ סך שפייז; זאַט-קייט; נוסע פֿרנסה; abundance.

שקל - אַ מטבע ביי יידן אַמאָל; shekel; ancient coin.

שָׂרָץ, שָׂרָצִים - Reptile, reptiles.

ש

שכַר - באַלוינונג.

ת

תּבֹה - נחם קאַסטן, אין וועלכן ער האָט זיך געראַטעוועט פון מבול (flood).

תבואה - Grain.

תְּהוֹם - אָפּגורוט, abyss.

תּוֹרָה - די לערע; דאָס געבאָט; אַלע געזעצן אין איינעם; די געטלעכע לערע; די פּינף הוּמָשִׁים.

שׁוּעֵבֶל - Sulphur.

שׁוֹחֵד - Bribery.

שׁוֹנֵעֵן - אָפּהיטן, שאַנעווען, וען עס זאָל ניט אָפּגענוצט ווערן.

שׁוֹפֵיק - באַדעקט מיט שופּן, אַווי ווי שופּן (scales).

שׁוֹפֵר - אַ האָרן פון אַ ווידער, אַמאָל-קע צייטן גענוצט כּדי אַנצוואַגן אַו עס קומט דער שׁוּנאַ, כּדי צונויפצורופּן דאָס פּאַלק, כּדי מיטצוטיילן וועגן אַן אומגעוויינלעכער זאָך. ראש-השנה בלאָזט מען שׁוֹפֵר; ram's horn.

שׁוֹטְאֲנוּעַן - Bars, poles.

שׁוֹטְאֵק-פּינצטער - זייער פּינצטער; pitch dark.

שׁטרויכלונג - דאָס אָן וואָס מע קען זיך פּאַרטשעפען; אַ שׁטער, אַ שׁטער אין וועג.

שׁטרייטן - זיך קריגן.

שׁוֹיַעַר - Barn.

שׁיכט - Layer.

שׁוֹלֵךְ - Shield.

שׁוֹלֵאף - שׁוואַך, קראַנק.

שׁלוחים - געשיקטע, מערצאָל פון שְׁלִיחַ.

שׁליידערן - וואַרפּן מיט כּוח; וואַרפּן; to fling.

שׁמאַנט - Cream.

אינהאלט־פּאַרצײַכעניש

- א. די באַשאַפונג פון דער וועלט 12-1
- 4. די פלאַנצונג פון גן־עֶדֶן.
  - 5. די באַשאַפונג פון דער פרוי.
  - 6. די שלאַנג.
  - 7. די שטראַף פאַר דער ערשטער זינד.
  - 9. אָדָם און חַוָּה ווערן אַרויסגעטריבן פון גן־עֶדֶן.
  - 10. קַיִן און הָבֶל.
  - 11. די דורות נאָך אָדָמען.
- ב. דער מבול 19-13
- 17. דער רעגנ־בויגן.
  - 19. דער טורעם פון בָּבֶל.
- ג. די געשיכטע פון אַבְרָהָמען 43-20
- 20. פון שָׁמען בײַ אַבְרָהָמען.
  - 21. אַבְרָם קומט קײַן כְּנָען.
  - 22. אַבְרָם שײַדט זיך אָפּ פון לוֹטֵן.
  - 23. אַבְרָם האַלט מַלְחָמָה מיט פִּיר מַלְכִים.
  - 25. גאַטס בונד מיט אַבְרָמען.
  - 27. ישְׁמַעֲאֵל ווערט געבאַרן.
  - 27. די נייע נעמען: אַבְרָהָם און שָׂרָה.
  - 28. דרײַ מענער קומען צו אַבְרָהָמען.
  - 30. אַבְרָהָם בעט פאַר סדום.
  - 32. די צעשטערונג פון סדום.
  - 36. יצְחָק ווערט געבאַרן.
  - 37. שָׂרָה טרײַבט אַרויס הָגָרִן.
  - 38. די עֶקְדָה.
  - 41. שָׂרָה שטאַרבט.

64—44

ד. די געשיכטע פון יצחקן

- 44 . . . . . אבֿרָהָם שיקט אַליֿצֿוֹרן קיין אַרם־נְהַרִים.
- 46 . . . . . אַליֿצֿוֹר באַגענגט רבקהן.
- 47 . . . . . רבקה פאַרלאָזט איר היים
- 52 . . . . . רבקה ווערט יצחקס חַיִּב.
- 52 . . . . . אבֿרָהָם שטאַרבט
- 53 . . . . . יִשָּׁו און יַעקב ווערן געבאַרן
- 54 . . . . . יִשָּׁו פאַרקויפט זיין בכורה
- 55 . . . . . יצחק אין לאַנד פון די פלשתים
- 57 . . . . . יַעקב קריגט אַרויס זיין פאַטערס בֿרַכָּה.

85—65

ה. די געשיכטע פון יַעקבן

- 65 . . . . . יַעקבס חֵלוּם
- 67 . . . . . יַעקב באַגענגט רַחלען
- 69 . . . . . לָבָן נאַרט אָפּ יַעקבן
- 70 . . . . . יַעקבס קינדער
- 72 . . . . . יַעקב חיל זיך אומקערן אַהיִים
- 73 . . . . . יַעקב אַנטלויפט פון לָבָנען
- 75 . . . . . לָבָן יאַגט נאָך יַעקבן
- 78 . . . . . יַעקב שיקט שלוחים צו עִשָּׂו
- 81 . . . . . יַעקב באַגענגט עִשָּׂו
- 83 . . . . . גאָט בײַט יַעקבס נאָמען
- 84 . . . . . רַחל שטאַרבט
- 85 . . . . . יצחקס טױט

124—86

ו. יוסף און זײַנע ברידער

- 86 . . . . . יוספס חלומות
- 87 . . . . . די ברידער פאַרקויפן יוספן
- 90 . . . . . מע ברענגט יוספן קיין מצרים
- 92 . . . . . יוסף אין געפּענגעניש
- 95 . . . . . פּרעהס חֵלוּם
- 99 . . . . . יוספס דערהײבונג
- 100 . . . . . יוספס ברידער קומען קיין מצרים

104	..... יוספס ברידער קומען צוריק קיין פּנען
107	..... די ברידער צום צווייטן מאָל אין מצרים
112	..... יוסף דערקענט זיך צו זיינע ברידער
116	..... זעקב קומט קיין מצרים
118	..... זעקב פאַר פּרעהן
120	..... זעקבס טויט
123	..... יוספס צוואַה

ז. די קינדער פון ישׂראל ווערן קנעכט אין מצרים 125-140

125	..... עס איז אויפגעשטאנען אַ נייער פּרעה
126	..... אַ באַפעל צו טייטן אַלע ייִדישע ייִנגלעך
127	..... משה ווערט געבאָרן
128	..... משה זעט די לייַדן פון זיינע ברידער
129	..... משה באַזעצט זיך אין מִדְיָן
130	..... אַ דאָרן וואָס ברענט און ווערט ניט פאַרברענט
131	..... נאָט שיקט משהן צו פּרעהן
134	..... משה קערט זיך אום קיין מצרים
135	..... משה און אַהרן קומען פאַר פּרעהן
136	..... די קנעכטשאַפט ווערט ערגער
138	..... נאָט דערמאָנט זיין בונד מיט ישׂראל
139	..... די ווונדער־צייכנס

ח. די צען מכות 141-157

141	..... די ערשטע מכה
142	..... די צווייטע מכה
144	..... די דריטע מכה
145	..... די פערטע מכה
147	..... די פינפטע מכה
148	..... די זעקסטע מכה
148	..... די זיבעטע מכה
151	..... די אַכטע מכה
154	..... די ניינטע מכה
156	..... דער קרבן־פֿסח
157	..... די צענטע מכה

**ט. די קינדער פון ישׂראל גייען אַרויס פון מצרים
(״ציאת מצרים״)**

165-158

- 158 . . . . . מצות
 159 . . . . . די קינדער פון ישׂראל גייען צום ים־סוף.
 160 . . . . . פרעה יאָגט נאָך די קינדער פון ישׂראל
 161 . . . . . משה שפּאַלט דעם ים.
 163 . . . . . דאָס ליד פון ים־סוף
 165 . . . . . מרים געזאַנג.

י. די קינדער פון ישׂראל ציען צום באַרג סיני

173-166

- 166 . . . . . דאָס פּאַלק האָט גיט וואָס צו טרינקען
 167 . . . . . דאָס פּאַלק האָט גיט וואָס צו עסן.
 168 . . . . . די קינדער פון ישׂראל עסן דעם מן פון הימל
 170 . . . . . עמלק באַפּאַלט די קינדער פון ישׂראל
 171 . . . . . יתרו קומט צו משה.
 173 . . . . . יתרו גיט אַן עצה ווי צו משפטן דאָס פּאַלק.

יא. די קינדער פון ישׂראל ביים באַרג סיני

197-174

- 174 . . . . . מתתורה
 176 . . . . . די צען געבאָט
 177 . . . . . די קינדער פון ישׂראל קריגן געזעצן
 178 . . . . . געזעצן וועגן גערעכטן משפט.
 179 . . . . . געזעצן וועגן ערלעכקייט און וועגן באַצאָלן פאַר אַ שאַדן
 180 . . . . . געזעצן צו שיצן די שוואַכע
 181 . . . . . געזעצן וועגן ליען און וועגן משכנות
 182 . . . . . געזעצן וועגן קנעכט.
 183 . . . . . געזעצן וועגן טויטשטראַף
 184 . . . . . געזעצן וועגן שטעט פון אַנטרינונג (פּרי מקלט)
 185 . . . . . געזעצן וועגן אַ געהרגעטן וואָס ווערט געפונען אין פעלד
 186 . . . . . געזעצן וועגן מלחמה
 187 . . . . . געזעצן וועגן מלך
 188 . . . . . געזעצן וועגן שמיטה
 189 . . . . . געזעצן וועגן יובל
 190 . . . . . נאָך געזעצן וועגן פעלד און וויינגאַרטן.

191	דינים וועגן יום־טובים
191	שבת
192	פסח
193	שבועות
193	סוכות
194	דריי מאָל אין יאָר זאָל מען עולה־רגל זיין
194	ראשה־שנה און יום־כפור
195	געזעצן קעגן געצד־דינערס
196	געבאָטן ווי אזוי זיך אויפצופירן

יב. די קינדער פון ישׂראל וואַנדערן אין מדבָּר 198—238

198	משה אויפן באַרג סיני
199	דאָס גאָלדענע קאַלב
202	די צווייטע לוחות
203	משהס פנים שטראַלט
203	דער אוהל־מועד
204	דער משכן
206	צוויי זילבערנע טרומייטן
207	דאָס פּאַלק באַקלאַגט זיך אויף משהן
208	זיבעציק עלטסטע
209	אַלדד און מיִידד זאָגן נביאות אין לאַגער
210	די וואַכטל־פּויגלען
211	די מרגלים
216	קרח
219	אהרנס שטעקן בליט
220	משה שלאַגט וואַסער פון שטיין
222	אהרנס טויט
223	אַדום לאָזט ניט דורכגיין ישׂראל
224	די מלחמות מיט סיחונען און עוגן
225	בָּלָק רופט בלעמען צו שילטן ישׂראל
228	בלעמס אייזעלין
230	בלעם בענטשט די קינדער פון ישׂראל
235	משה נעמט אויף די צאָל פון די קינדער פון ישׂראל
	צוויי און אַ האַלב שבטים קריגן זייער טייל אויף דער מזרח
236	זייט פון ירדן

239	משה זאָגט אָן מע זאָל היטן די געזעצן
240	הער, ישׂראָל! (שמע ישׂראָל)
241	אָו דיין זון חעט דיך פּרעגן
242	דער בונד מיט די קינדער פון ישׂראָל
244	משה פאַרענדיקט די תּורה
244	גאָט זאָגט אָן משהן וועגן זיין טויט
246	משה געזעגנט זיך מיט גאַנץ ישׂראָל
247	משהס געזאַנג (האַוינו)
250	משהס ברכה
253	משהס טויט